بەدرخان
Bedirxan

بەدرخانی و لەسەر لاچێ لەمەویاش، لە گشت لاوە دەتانهارن وەکو ئاش

هەفتەنامەیەکی رۆژنامەوانیی
گشتیی ئازادە
دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی
"بەدرخان" دەریدەکات

ژمارە (١٠٩) پێنج شەممە ٢٠٠٨/١/٨ زایینی
بەرانبەر بە بەفرانباری ٢٧٠٨ی کوردی
ساڵی نۆیەم

www.bedirxan.net
bedrxan@yahoo.com

نەخۆشییەکەی سەرۆک بارزانی

لە بەشی سێیەمی بیرەوەرییەکانی مامۆستا عەبدوڵڵا پشدەری، کەباس لە ژیان و بەرخودانی خۆی دەکات، کە پێشتر بەدوو بەرگ چاپ و بڵاوکراوەتەوە، ئەمجارەیان وردەکاری زیاتر لەگەڵ بارزانی بۆ بەدرخان دەگێڕێتەوە.
ماوەی دوو مانگی خایاند ئەوجا (شا) ڕازیبوونی خۆی پێشاندا، کەوا بارزانی نەمر بڕواتە ئەمریکا بۆ چارەسەری نەخۆشییەکەی، ئەو دواخستنەش بۆ ڕۆیشتنەکەی ئەوە بوو، کە شای گۆڕ بە گۆڕ وایدەزانی کە سەرۆک بارزانی تەنیا مەبەستی ئەوەیە، کەوا بچێتە ئەمریکا و جارێکی تر لەگەڵ ئیدارەی ئەمریکا ڕێک بکەوێتەوە، کە ئەویش بۆ سیاسەتی (شا) لەوکاتەدا نەدەگونجا، ئیتر هەر بۆیەو لە ترسی ئەوەی وتمان (شا) فەرمانیدا، کەوا یەکێکی تایبەت لەدەزگای (ساواک) بخەنە پاڵ سەرۆک بارزانی لەوسەفەرەیدا هەمیشە چاودێری بێت، ئەوە بوو ئاغای(مبینی) کۆنە سیخوڕی خۆیان لەگەڵدا نارد، کاک مەسعود و کاک شەفیق قازیشی لەگەڵدا بوو

ل١٨

لە یادی ١٢ ساڵەی کۆچی ئایشەشان

ل٢

هونەرمەند حەمە جەزا لە حزووری بەدرخاندا

ل٣

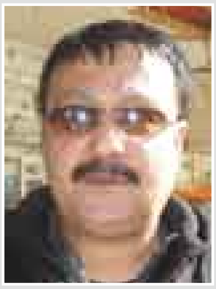

کەمال محەمەد گۆرانی بۆ منداڵان دەڵێ

ل١٢

مەلا محەمەدی شەڵماشی .. ژیان، سیاسەت، ئایین، وەرگێڕان

لە دیمانەیەکی تایبەت و کراوەدا، نووسەرو مەلاو وەرگێڕو شۆڕشگێڕ مامۆستا مەلا محەمەد شەڵماشی بەمجۆرە بۆ بەدرخان خۆی ناساند: من بە مەلا محەمەدی شەڵماشی ناسراوم و برای مەلا ئاوارەم، لەکاتی خۆیدا ئیمام و مودەڕیس و پێشنوێژی مزگەوتی سەرچاوەی سەردەشت بووم، منیش ماوەیەک مامەوە کابرایەک هەبوو کە لە ساواک بوو، ئەوکات لە زەمانی شادا ساواک هەبوو، برایەکم هەبوو مەلا مەحمودیان پێدەگوت، لە دەرەوە خەریکی کاسبی بوو، وەختی عەسر هاتەوە گرتیان و بردیان بۆ پادگای سەردەشتێ، منیش مستەفای برام کە ئێستا لە هۆڵەندایە ئەو وەختە گەنج بوو، گوتم بچۆ نان و کەبابێکی بۆ بەرە، دیارە کە هاتۆتەوە نەیانهێشتووە نان بخوا و گرتوویانە، لە ڕێگا تووشی ئەو ساواکییەی بوو بوو، گوتبووی ئەو نانە بۆ کوێ دەبەی؟ گوتبووی بۆ کاکم، گوتبووی بۆ کاکە مەلات گیرا؟ ئەویش گوتبووی نا کاکە مەلام نیە، مەلا مەحمودە، گوتبووی بچۆ بڵێ ئەوە دوو مانگە لەسەر ئەو ماتەڵن کە بیگرن، گوتویانە ئەو ئیمامی مزگەوتە نارڕوا، کە ئەو هاتەوە ئیمشەو دەیگرن، پێی بڵێ بڕوا، ئینجا تەقریبەن ١٨ سەر بزنێکمان هەبوو، حاجی ژن چوو بیاندۆشی، ژنەکەی ناردبوو بۆ ناو مەڕەکان و گوتبووی پێی بڵێن ئەمشەو بڕوا دەنا دەیگرن، منیش ئاشنایەکم هەبوو پیاوێکی زۆر چاک بوو، هەر ئەو عەسرە ٥ هێستری هێناو ئێوارە ئەو شتەی پێویست بوو پێچامانەوە و خەلیلی کوڕم ٦ مانگ بوو، هەر ئەو شەوە هاتین بەلای بەناودا نیوەشەوێ هاتینە ماڵی حاجی عەزیزی قامیش، نیوەشەو بوو لە دەرگاماندا و ئەویش بە دەستێکی دەمانچەی پێ بوو، بە دەستێکی گڵۆپی بە دەستەوە بوو، گوتی کێن؟ گوتم فڵان کەسم...
لەکۆتایی دیدارەکەدا کە لەم ژمارەیەدا بەشی یەکەمی بڵاودەکرێتەوە، پەنجە دەخاتە سەر نهێنی و هەموو شتەکانی دیکەی ژیانی خۆی و مەلا ئاوارەی بەناحەق لەسێدارەدراو.
شایەنی باسە، ئێستا مامۆستا مەلا محەمەدی شەڵماشی لە وڵاتی فنلەندا دەژی...

ل٢٠

عەبدوڵڵای حەسەن زادە باس لە دەرچوونی (٥٠٠) ژمارەی رۆژنامەی (کوردستان) دەکات

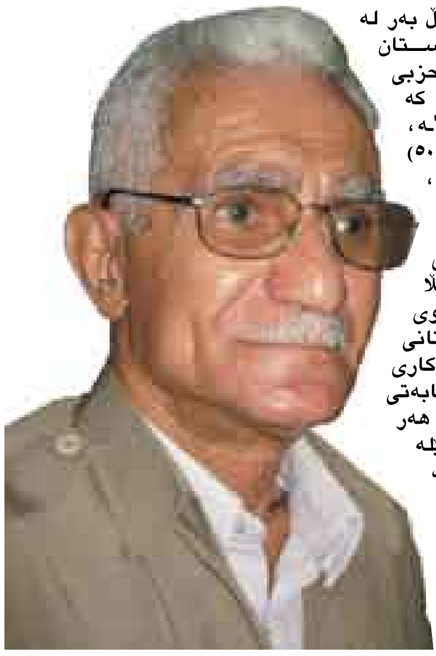

پێش شەست و دوو ساڵ بەر لە ئێستا، حکومەتی کوردستان لە مەهابادو ئۆرگانی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران کە ئەویش رۆژنامەی "کوردستان"ـە، سەبارەت بە دەرچوونی (٥٠٠) ژمارە لەو رۆژنامەیە، مامۆستای گەورەو نووسەرو سیاسەتوان و رۆژنامەنووس و رووناکبیری گەلی کوردستان "عەبدوڵڵا حەسەن زادە سکرتێری پێشووی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران" کە نیو سەدەیە لە کاری نووسین و وەرگێڕان و بابەتی رۆژنامەنووسیدایە، مامۆستا هەر زوو بە وەرگێڕانی رۆمانی "گێلە پیاو"ی عەزیز نەسین زۆرێک لە خوێنەرانی کوردی ئاشنا بە خوێندنەوە کردو لە پاشان بە وەرگێڕانی هەرسێ بەشی رۆمانی "حەمەدۆک"ی یەشار کەمال مێشکی زاخاو داین.. لەو نووسین و پێشەکییە بۆ ناساندنی "عەبدوڵڵا حەسەن زادە" قەڵەم لە ئاستیدا لەرزۆک و نەزۆکە، وەلێ، لە دوا دیمانەی کە لەگەڵ مامۆستا "عەبدوڵڵا حەسەن زادە"...

ل١٩

ڕێبوار کەریم وەلی:
لە هەولێر، کەسمان هەولێری نین

ل ١١

ئیسماعیل خورماڵی
لە کەڵچەری بەدرخاندا

ل کەڵچەر

نەوزاد عەلی ئەحمەدو
رۆژنامەگەری کوردی لە تاراوگە

ل ٢٢

بۆچی ئەحلام مەنسوور لە وەرگرتنی خەڵاتەکەی دەزگای ئاراس پەشیمانە؟!

ل١٧

* چوار سەد خانوو بۆ خانەوادەی شەهیدان دروست دەکرێت
* بەدرخان پەیمانگای گۆتە بۆ زمانی ئەڵمانی بەسەردەکاتەوە
* پرۆفیسۆر مارف خەزنەدار لەناوەندی ئاڤێستا
* عەلی قەرەداغی و غەزوە کورد
* د. رەئووف عوسمان و مەشهەدانی
* فەرید ئەسەسەردو بارزانییان

شۆڕش قادر نهێنییەکانی درامای سەمفۆنیای مەرگ بۆ بەدرخان ئاشکرا دەکات

ل هونەری

کانی حەمەعەلی:
ڕۆڵی ئارەزوو خۆشەویستی کردووم

ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی مەحمود محەمەد:
پرۆژەکەی تالەبانی پەیوەندی بەپارتیەوە نیە

هەفتەنامەی ئاوێنە

٢ بۆسەی رۆژنامەنووسی

باوکی پەپوولە

دوو ئەندام مەکتەب سیاسی پارتی لە بۆسەدا

مەحمود محەمەد ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی دەڵێ : پرۆژەکەی تالەبانی پەیوەندی بە پارتییەوە نییە، کەچی ئازاد بەرواری ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی دەڵێ :پارتی لە پرۆژەکەی تالەبانی دەکۆڵێتەوە .

ئەمجارەیان دوو ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی کەوتونەتە بۆسەوە، هەرچەندە مەحمود محەمەد بە زمانی ئێمەو ئەوان قسە دەکات، رێک وەک ئەوە وایە حکومەت تا ئێستا یەکی نەگرتبێتەوە، وەک لە ژمارە (١٥٣)ی (٢٠٠٨/١٢/٣٠) لە لاپەڕە (٣)ی ئاوێنەدا دەڵێ : (لای ئێمە کەسێک سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانە دەسەڵاتەکەی دیارە)، ئەی دەبێ لای ئەوان کێ سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بێ؟!

لەبەرامبەر ئەوەدا ئازاد بەرواری ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتي لە ژمارە (٣٧٣)ی (٢٠٠٨/١٢/٢٩)ی رۆژنامەی رۆژنامە دا دەڵێ :(پارتی پشتگیری لە پڕۆژەکەی تالەبانی دەکات و ئێستا سەرگەرمی لێکولینەوەیە لە پڕۆژەکە، لەگەڵ پڕۆژەکەی تالەبانیداین، جیاکردنەوەی حزب لە حکومەت هیچ کێشەیەکی نییە و پشتیوانی لێدەکەین).

رۆژنامە
پارتی لە پرۆژەکەی تالەبانی دەکۆڵێتەوە

رۆژنامەی رۆژنامە

ئاراستەی سێیەم

کڵاویان لە سەری رۆژنامەنووسان نا

پێش هەموو شتێک پێویستە سەندیکای رۆژنامەنووسان و خودی رۆژنامەنووسان بە جدی لەسەر ئەوە بوەستن، کە لە پڕۆژە یاسای رۆژنامەگەری لە کوردستان بڕگەیەک هەبوو، کەنابێ رۆژنامەنووس لە سەرکاری رۆژنامەنووسی دەستگیربکرێ، بەڵام دوای دەرچوونی یاساکە بەبێ ئەوەی کەس هەستی پێکردبێ ئەو بڕگەیە لە یاساکەدا لادراوە، بە هیچ شێوەیەک ئاماژە بۆ ئەوە نەکراوە کە نابێ رۆژنامەنووس لەسەر کاری رۆژنامەگەری دەستگیر بکرێ، بۆیە ئەو لەهەڵلادانەی رۆژنامەنووسان کە گوایە دادگا تا ئێستا کاری بەو یاسایە نەکردووە لە شوێنی خۆیدا نەبووە و، پێناچێ کەسیان بە وردی یاساکەیان خوێندبێتەوە .

سمکۆ عەبدولکەریم

من زانیومە کە لە هەموو ململانێیەکدا دەستکەوتێک دەکرێت بکرێتە قوربانی دەستکەوتێکی دیکە، ئەگەر بشتواندرێ بەبێ قوربانی هەمووی بەدەست بێت ئەوە هەر زۆر باشتر، رۆژنامەنووسان پێیان وابوو بەبێ قوربانی توانیویانە لە گەمەی دەرکردنی یاسای رۆژنامەگەری لە کوردستان بیبەنەوە، بەڵام نەک هەر نەیان بردەوە، بەڵکو کڵاوێکی قیت و قۆزیان لەسەری رۆژنامەنووسان نا، دوای گەمەیەکی گەرم و سەخت و دژوار، رۆژنامەنووسان لەو گەمەیەدا وەها دۆڕاندیان کەس نازانێ چەند بە چەندیش بوو، چونکە بە پێی یاساکە رۆژنامەنووسان وا تێگەیشتبوون کە بە هیچ شێوەیەک رۆژنامەنووس لەسەر کاری رۆژنامەگەری زیندانی ناکرێ، کەچی هەردوای دەرچوونی یاساکە دوو حاڵەتی زیندانیکردن روویدا، رۆژنامەنووسانیش ئەوەیان بە جێبەجێنەکردنی یاساکە لێکدایەوە، بێ ئاگا لەوەی کە لە یاساکەدا شتێک نییە رێگربێ لە زیندانی کردنی رۆژنامەنووسان، دواتریش داواکاری گشتی لە روونکردنەوەیەکیدا کە لەبارەی کێشەی زیندانیکردنەکەی دکتور (عادل)دا بڵاویکردەوە زیاتر پەردەی لەرووی راستییەکان هەڵماڵی و بۆ هەموو لایەکی ئاشکرا کرد کە نابێ رۆژنامەنووسان دڵیان بەوە خۆش بێ، کە لەیاساکەدا (دابی گشتی) لادراوە، داواکاری گشتی لە روونکردنەوەکەیدا کە لە ٢٠٠٨/١٢/١٥ بڵاویکردۆتەوە دەڵێ: (تاوانەکە لەناو دەقەکانی یاسای رۆژنامەگەری نەهاتووە، چونکە ناوبراو بە سەرپێچیکردنی (دابی گشتی) ئیدانە کراوە، بۆیە دادگا گەڕاوەتەوە سەر یاسای گشتی کە یاسای سزایە لە ماددەی (٤٠٣) باس لە تاوانەکە دەکات و سزای بۆ دیاری کردووە)، لە بەشێکی دیکەی روونکردنەوەکدا هاتووە (ئەگەر یاسای رۆژنامەگەری بواری جێبەجێکردنی هەبوایە لەسەر ئەو تاوانەی خراوەتە پاڵ ناوبراو ئەوکات تانەمان لە بڕیاری دادگا دەدا).

بۆیە رۆژنامەنووسان بە پێی ئەم یاسایە نەک هەر ئەوەی دەیانویست بەدەست بێنن بە دەستیان نەهێنا، بەڵکو ئەوەی هەشبوو لەسەریان دانا، چونکە بەر لەدەرچوونی یاساکە حکومەتی هەرێم بۆ ئەوەی ئەزموونەکەی بەرووی دەرەوەدا لەکەدار نەبێ زۆر لێپرسینەوە هەبوو خۆی لێدەبوارد، بەڵام ئێستا لە سێبەری یاساکەدا دەیکات و رۆژنامەنووسیش زیندانی دەکات.

بەراستی داواکاری گشتیش حەقی خۆیەتی بڵێ (هەندێک لە ئەندام پەرلەمان و تەبێژی وەزارەتی مافی مرۆڤ بە ناهۆشیاری یاسایی باسیان لەم کێشەیە کردووە).

کانی حەمە عەلی: تا بتوانم رووبەڕووی هەموو ئەو کۆسپانە دەبمەوە کە لە کۆمەڵگای ئێمەدا هەیە و ڕووبەڕووم دەبێتەوە

کانی حەمە عەلی دوای ئەوەی لە درامای ئارەزوو رۆڵی (ئارەزوو)ی بینی و توانی بەشێوەیەکی زۆر جوان و خۆشەویستانە خۆی بە بینەری کورد بناسێنێ، کە خۆیشی کچێکی تا بڵێی رۆح سووک و خۆشەویستە، دیارە دوای درامای ئارەزووش، کانی ئێستا لە درامای سەمفۆنیای مەرگ بەشدارە، کە لە دەرهێنانی هونەرمەند شۆڕش قادرە.

ئا: تیمی بەدرخان - سلێمانی

*** چۆن پێناسەی خۆت دەکەی؟**
– کانی بوونێکە یەکجار پاک وبێ گەرد و هەستێکی زۆرناسک و دوور لەڕق و کینەیە، پەپوولە ئاسایە ورۆحی پڕە لە خۆشەویستی بۆ ژیان و دایک و هونەر و ئەوانەی کە خۆشیان دەوێت.

*** قۆناغی منداڵیت چۆن بەسەربرد؟**
– منداڵێکی زۆر بێدەنگ و فەقیر و گوێڕایەڵ بووم و لە گروپی هونەری منداڵان ئەندام بووم، گۆرانیمان دەوت و کاری شانۆشمان دەکرد، زۆر شەرمنیش بووم.

*** بە رێکەوت چوویتە پەیمانگای هونەرە جوانەکان، یان هەستت دەکرد بەهرەیەکی هونەریت تیایە؟**
– بەردەوام حەزم بەکاری هونەری کردووەو لەمنداڵییەوە خۆشم ویستووە و سەرقاڵی کاری هونەریم بۆیە چوونم بۆ پەیمانگە بە رێکەوت نەبووە، خولیای خۆم بووەو هەوڵم داوە تا پێی گەشتم، ئەو بوارە لام زۆر خۆشەویستە و بەردەوام لە هەوڵدام تابتوانم لەناخمدا بەزیندوویتی بیهێڵمەوە.

*** یەکەم کاری هونەری چی بوو، کە تێیدا بەشدار بووی؟**
– یەکەم کاری هونەریم وەک شانۆ کە لە پەیمانگادا تێیدا بەشداربووم (ماشێنی مەرگ) بوو، کە تایبەت بوو بە رووداوی شانزەی سێی هەڵەبجەی شەهید، کە دەرهێنانی مامۆستا مۆفەق عارف لهۆنی بوو. یەکەم کاری درامیشم کەرۆڵم تیابینی درامای رابوون بوو، کە دەرهێنانی نەجم هۆگر بوو. تا ئێستا بەشداری چەندین کاری شانۆیی ودرامیم کر دووە...

*** رۆڵی ئافرەتی کورد لە دراما کوردییەکان چۆن دەبینی؟**
– ئافرەتی کورد لە ئێستادا توانیویەتی لەرووی نواندنەوە بەرەو پێشچوونی باش بەخۆیەوە ببینێت، لەگەڵ ئەوەش توانیویانە بوونی خۆیان بسەلمێنن لەنێو درامای کوردیدا، بە تایبەتی لەوسالانەی کۆتاییدا کە توانیویانە کۆنترۆڵێکی باش بەسەر بارە هونەرییەکەدا بکەن، بەڵام لە سالانی پێشوو کۆمەڵگای ئێمە جیاواز بووە لە کۆمەڵگاکانی تر، کەواتە بیرکردنەوەکان دەگۆڕێ، بەڵام لەلای ئێمە لەچاو سالانی پێشوودا بیرکردنەوەکان تارادەیەک گۆڕاوە، لەگەڵ ئەوەشدا بیرکردنەوەی کۆمەڵگای ئێمە وەکو کۆمەڵگاکانی تر نییە.

*** بۆچی پیاوی کورد حەزدەکا سەیری دراما غەیرە کوردییەکان بکا و جووڵەی وروژێنەر و ماچ ببینێ، بەڵام قەبووڵی نییە ئەکتەرێکی کورد ئەو رۆڵە ببینێ؟**
–ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ ئاستی رۆشنبیری کەسەکان، چونکە شایەنی وتنە کە هەموو کەس وا بیر ناکاتەوە لەگەڵ ئەوەشدا وەک گوتم خەریکە بیرکردنەوەکان بەرەو ئاراستەی تێگەشتن دەگۆڕێ.

*** لە درامای ئارەزوو بەشداربووی، کاردانەوەی ئەو درامایە لەسەر کەسایەتیت چی بووە؟**
– دەتوانم بڵێم درامای ئارەزوو درامایەکی زۆر جوان بوو، خۆشحاڵ بووم لەو درامایە رۆڵی ئارەزووم پێ بەخشرا، لەبەرئەوەی باسی لەو زوڵم و زۆرانە دەکرد، کە ڕووبەڕووی ئافرەتی کورد دەبێتەوە، سوپاسی هەموو بینەرێکیش دەکەم، کە جگە لە خێزان و دایکم و کەسوکاری خۆم، بینەران هەردەم هاوکات پشتیوانم بوون لە کارەکانم، دوای ئەو کارەش رێزێکی زۆریان لێ گرتووم و خۆشیان ویستووم، لەبەرئەوەی لەدوا قۆناغی پەیمانگام و دوا ساڵمە، بەو پێیەی، کە تەتبیقاتم هەیە لە قوتابخانەکان هەر پێم دەڵێن مامۆستا ئارەزوو، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کە رەنگدانەوەی باشی هەبووە لای خەڵک و هەستدەکەم خەڵک خۆشیان دەوێم.

*** چەند رووبەڕووی توانج تێگرتن بوویتەوە؟**
– توانج لێدان لای من کارێکی نەشیاو و ناشیرینە، ئەنجامدانی ئەم کارە ناشیرینەش دەگەڕێتەوە بۆ ڕادەی رۆشنبیری ئەو کەسە و بیرکردنەوەی بەرامبەر خەڵک.

*** وەکو کانی چەند هەوڵدەدەی ئەو کۆت و بەندانە بشکێنی، کە ئافرەتە هونەرمەندەکانی بەر لە تۆ نەیانتوانیوە خۆی لە قەرە بدەن؟**
– وەکو نواندن تا توانیومە هەوڵی باشی خۆم داوە تا ئەو کۆتانە بشکێنم و رووبەڕووی هەموو حاڵەتەکان ببمەوە و بتوانم بەباشی رۆڵەکان بەرجەستە بکەم و توانای خۆم لە کارەکانمدا بسەلمێنم.

کانی حەمە عەلی و بەهادین عەبدوڵڵا لە دیمەنێکی درامای سەمفۆنیای مەرگ

*** لە درامای سەمفۆنیای مەرگ بەشداری، ئەوە چۆنە؟**
– دوای ئەوەی سیناریۆکەم خوێندەوە و ئەو کەسایەتییەی کە بۆم دانرابوو کەسایەتییەکی جوان بوو و بەدڵیشم بوو، ئەوەش وایکرد ئەو رۆڵە بگێرم و بەپێی تواناکانم هەوڵی بۆ بدەم، پاشان هەڵسەنگاندنی ئەو کەسایەتییە و بەدیهێنانی هەموو رەهەندەکانی لە خۆمدا، تا بتوانم لەرێی نواندنەوە بەپێی توانای خۆم بیگەیەنمە جەماوەر، لەوێشدا رۆڵی کچێکی ناو کۆمەڵگای کوردی دەبینم، لەگەڵ ئەوەشدا چیرۆکەکە باس لە کێشەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەکا، کە کچێکە رووبەڕووی هەموو ئەو کێشانە دەبێتەوە و لە کۆتاییدا خۆی رووبەڕووی هەموو حاڵەتەکان دەبێتەوە، کە بەرەنگاری دەبنەوە و دەتوانێ بوونی خۆی بسەلمێنێ، ئەوەش رۆڵێکی باشە و توانیومە لەو درامایەدا ئەو رۆڵە بەرجەستە بکەم، زۆر خۆشحاڵیشم، چونکە ئەو رۆڵە وەکو کەسێکە کە دەسەڵاتی زۆرباشی بەسەر بارودۆخەکەدا هەیە و تا ئێستاش ئەو ئیشانەی کردوومە دەتوانم بڵێم لە هەموویان زیاتر خۆشم دەوێ.

*** لە دراماکانی پێشوو بە چ رۆڵێک زۆر سەرسام بوویت و حەزت دەکرد ئەو رۆڵە ببینی؟**
– وەکو ئافرەت هەموو ئەو کەسانەی کە رۆڵیان بینیوە من پێم جوان بووە و دەستخۆشیان لێ دەکەم، چونکە ئەوە توانای خۆیانە توانیویانە کارێکی وا بکەن، بە تایبەتی هونەرمەند نەرمین کاوانی دەستخۆشییەکی زۆر زۆری لێدەکەم، چونکە کەسێکی بەڕێزە و توانیویەتی ئەوکەسایەتییەبەرجەستە بکا، کە پێچەوانەی کەسایەتی خۆیەتی و دژی کۆمەڵگاشە، لەوانەشە تووشی توانج لێدان بووبێتەوە، بەڵام هەموو کەسێک ناتوانێ ئەو رۆڵە ببینێ، کە دادە نەرمین بینیویەتی، دووبارە دەستخۆشی لێدەکەم.

*** ئەگەر ئەو رۆڵە بە تۆ ببەخشرابا دەتبینی؟**
– ئەو رۆڵە لەگەڵ تەمەنی من نەدەگونجا.

*** ئەی ئەگەر لە داهاتوو رۆڵێکی وا هەبوو؟**
– تا بتوانم هەوڵ دەدەم کە رۆڵێکی لەوجۆرە بەرجەستەبکەم و رووبەڕووی هەموو ئەو کۆتانە دەبمەوە، کە لە کۆمەڵگەدا رووبەڕووم دەبێتەوە.

*** لە نواندن بە چ ئافرەتێک سەرسامی؟**
– دەستخۆشی لە ژیان ئیبراهیم خەیات دەکەم، زۆر خۆشمدەوێ، هیوای تەمەندرێژی بۆ دەخوازم، هەروەها نەرمین کاوانی و ئاڵا عومەر و مامۆستا گەزیزە و مامۆستا بەدیعە و چەندین هونەمەندی تر، چونکە هونەرمەندی زۆرمان هەیە کە توانای باشیان هەیە.

*** چی بە هەوادار و هاندەرانی خۆت دەڵێی؟**
– هیوای سەرکەوتن و بەردەوامی بۆ سەرجەم هونەرمەندان دەخوازم، ئەوانەی دەیانەوێ هونەر بەرەو پێشتر بەرن، بە تایبەتی ئەو هونەرمەندە ئافرەتانەی توانیویانە رووبەڕووی هەموو کۆت و بەندێک بنەوە، دەستخۆشی لە هەموو بینەران و دایکم و ئەو منداڵە جوانانە دەکەم، کە دەچمە ناو خوێندنگاکانەوە زۆر خۆشیان دەوێم و، منیش خۆشم دەوێن.

لەیادی(١٢) ساڵەی کۆچی دوایی سترانبێژی بەناوبانگ (عەیشە شان)دا (١٩٣٨-١٩٩٦)

هوشیار عەبدوڵلا

(عەیشە شان) یاخود (ئەیشە شان) سترانبێژی ناوداری کورد لەساڵی(١٩٣٨)ز. لەشاری (دیار بەکر_ئامەد)ی پایتەختی باکوری کوردستان لەبنەماڵەیەکی وڵاتپارێزو کوردپەروەر لەدایک بووە، باوکی ناوی (عوسمان_ئۆسمان)ە و لە عەشیرەتی (جبران_جبرا_ جبرانلی)یە، دایکیشی ناوی (حەجی خانم)ە و لەبنەماڵەی (مستەفا بەگی) ئەرزەرۆمێیە و لەدەقەرەکەدا بەناوبانگ بوونە، عوسمانی باوکی عەیشە شان دەنگبێژێکی ناودار بووە، بەڵام لەبەر ئەوە پیاوێکی دیندار بووە، هیچ سترانێکی تۆمار نەکردووەو بەگوناهی زانیوە، عەیشەشان بەهرەی ستران و گۆرانی لە باوکی و دەوروبەری فێربووە، عەیشەشان لە ساڵی (١٩٥٨)چوویتە باژاری(عەنتاب_دیلۆک)ێ لەوێ بۆ یەکەمجار گۆرانی بەزمانی تورکی گوتییە، باوک و برای زۆر پێیان ناخۆش بووە، پاشان چوویتە ئەستەنبوڵ لەوێ بەکوردی و تورکی گۆرانی گوتییە، گۆرانییەکانیشی بەزۆری فۆلکلۆرو کلاسیکین وەکو: لێ لێ بێ ماڵ_جەمبە لیێی کوڕێ میرێ هەکاری، یا ئەوەتە ئەو سترانان، کە ئاوێنەی ژیانی عەیشە شان و ژیان و بەخت ڕەشی وی پێشان دەدەن وەکو قەدەرێ یار، ئەز عەیشەشانم کە لەسەر ژیانی خۆیدا گوتییە، دەردێ هەوییێ، هەندێک لە سترانەکانیشی سیاسی و وڵاتپارێزی و شۆڕشگێڕین، لەوانە نەورۆز، دیاربەکر، وەرن وەرن پێشمەرگەنە، عەیشەشانی هونەرمەند لەساڵی (١٩٧٨) هاتۆتە باشووری کوردستان، لە شارەکانی دهۆک، موسڵ، هەولێر، بەغدا، گۆرانی گوتییە، لەئێسگەی رادیۆی کوردی بەغدا (١٢) دوانزە گۆرانی تۆمار کردووە، (٥) پێنج گۆرانیشی لە تەلەڤزیۆنی کەرکووک تۆمار کردبوو، لەگەڵ خوا لێخۆشبوان(محەمەد عارفێ جەزیری) و (عیسا بەرواری) و (تەحسین تەها)دا بە دوو قۆلی گۆرانیان گوتووە.

باری کۆمەڵایەتی عەیشەشان:

هونەرمەندی نەمر (٣) سێ شووی کردبوو، لەو سێ شووەدا کوڕێکی بەناوی (موراد) و (٢) دوو کچ بەناوی (شەهناز) و (یاسەمین)ی هەبووە، لەساڵی(١٩٨٢)ز. کوردستانی بە جێهێشتوە لە گەڵ شەهنازی کچیدا چۆتە (ئەڵمانیا)، لەوێ شەهنازی کچی کۆچی دوایی دەکات، عەیشەشان بەبێ کەسی دەمێنێتەوە، مردنی شەهناز کارێکی زۆر گەورەی کردۆتە سەر دڵ و دەروونی دایکی، بۆیە عەیشە شان ماوەیەک وازی لە هونەر هێنا، پاشان لەبەر بێکەسی و تەنیایی دووبارە گەڕاوەتەوە کوردستان، لەوێش نەحەواوەتەوە چووتە شاری(ئیزمیر) لەلای (یاسەمین)ی کچی نیشتەجێ بووە، لەکۆتایی ژیانی لای ئەو کچەی بووە، تا لە ١٨/کانوونی یەکەمی ساڵی (١٩٩٦) لە یەکێک لە نەخۆشخانەکانی شاری (ئیزمیر) کۆچی دوایی کردووە و هەر لەوێش نێژراوە، بەداخەوە وەسیەتەکەی نەهاتەدی داوای ئەوەی کردبوو لەشاری دیاربەکر بینێژن، هەنووکە (یاسەمین)ی کچی لەشاری ئیزمیر نیشتەجێیە.

هەزاران سڵاو لەگیانی پاکی (عەیشە شان)ی هونەرمەندو سترانی بێژ.

ئایشەشان شازادەی گۆرانیبێژان

ژمارە (٩٠)ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٩/١/١٨
بەفرانباری ٢٧٠٨ی کوردی

هونەرمەند حەمە جەزا

حەمە جەزا سەردانی بەدرخان دەکات

راگەیاندنی بەدرخان

هونەرمەندی ناسراو گەورەی کورد و مامۆستای مەقام و سروودەکانی شاخ حەمە جەزا سەردانی دەزگای بەدرخانی کرد و لەلایەن حەمید بەدرخان سەرۆکی دەزگا و نووسەر و لێکۆڵیار د. سەروەر عەبدوڵڵاو نووسەر و مێژوو نووس د. زرار سدیق و مەسعود ئیبراهیم مەلاهەمزەی سەرپەرشتیاری بەشی هونەری بەدرخان و چەندین میوان پێشوازی لێکرا.

بەیانی رۆژی٢٧/١٢/ ٢٠٠٨ هونەرمەند حەمە جەزا بە یاوەری مام عەبدوڵڵا و ئەیاد عەبدوڵڵای فۆتۆگرافەر سەردانی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخانیان کرد و پێشوازیان لێکرا و باسیان لە بەئەنجامگەیاندن و چاپکردنی یادەوەری هونەرمەند کرد و بڕیارە هونەرمەند شەرەفی ئەو کارە پیرۆزە بە بەدرخان بسپێرێ، کە کتێبەکە لەلایەن مام عەبدوڵڵاوە ئامادەکراوە و پێکهاتووە لە یاداشتنامە و کۆی بەرهەمەکانی هونەرمەند و پاشکۆیەکی وێنەکانی هونەرمەند چ لە ژیانی شاخ و چ لە کاتی ئاساییدا.

دوابەدوای ئەوەش هونەرمەند چاوێکی بە بڵاوکراوەکانی دەزگای بەدرخان خشاند و دەستخۆشی لە ستافی دەزگاکە کرد و پیرۆزبایی دەرچوونی دوا ژمارەی لێکردن و هیوای بەردەوامی بۆ خواستن.

هەر لەو دانیشتنەشدا باس لەو دانیشتنەکرا، کە سەرۆکی هەرێم لەگەڵ هونەرمەندانی گۆرانیبێژ سازیکردبوو، هونەرمەند ئەوەی بە کارێکی باشزانی و هیوای خواست تا زووە یاسای پاراستنی مافی هونەرمەندان دەربچێ و هونەرمەند و نا هونەرمەند لەیەک جیابکرێنەوە، ئەوەش بە دانانی لیژنەیەک دەبێ، کە لیژنەکە ئاگاداری هونەری ئەم وڵاتە بێ و بزانێ کێ کاری باش و جدی کردووە و کێش کاری خراپی کردووە.

لە کۆتایی سەردانەکەشدا بەگرتنی چەند وێنەیەکی یادگاری هونەرمەند ماڵئاوایی لێ کردین و هیوای بەردەوامی و کاری جوانتری بۆ خواستین و بەڵێنی بەردەوامیشی بە هەمووان دا.

جێی ئاماژەیە هونەرمەند حەمەجەزا لەو ماوەیەدا دوایین بەرهەمی خۆی بڵاوکردەوە، کە ئەویش سیدییەک بوو بەناوی "بەفری سپی"، کە سەرجەم کارەکانی ئەو سیدییە بریتییە لە مەقام، کە خۆی دەبینێتەوە لە ٦ مەقام و پێکهاتوون لە: (گەردەلوولی سپی هۆنراوەی لەتیف هەڵمەت و سلێمانی هۆنراوەی دکتۆر شێرکۆ عەبدوڵڵا و کەرەستەی ژن کە هۆنراوەیەکی فارسییە و هەژاری موکریانی وەریگێڕاوە، لە شەوێکدا هۆنراوەی شێرکۆ بێکەس و شەوگارە سەختەکان و پێشینانمان کە هەردووکیان هۆنراوەی هونەرمەند خۆیەتی.

وەک هەنگاوی یەکەم و بەبری ٥ ملیۆن دۆلار ٢٠٠ خانووی نیشتەجێکردن لەلایەن نووسینگەی جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان بۆ کەسوکاری شەهیدان لە شاری هەولێر دروست دەکرێت

نەخشەی پڕۆژەی دروستکردنی ٤٠٠ خانووی نیشتەجێبوون بۆ شەهیدان

کارکردن لە خانووەکانی شەهیدان لەکاتی دروستکردنیدا

تایبەت بە بەدرخان - هەڵۆحەسەن

بەمەبەستی دابینکردنی شوێنی نیشتەجێبون بۆکەس و کاری شەهیدان، وەک وەفایەک بۆخوێنی پاکیان کەگیانی خۆیان بەخت کرد لەپێناو ڕزگارکرن و ئازادی کوردستان، کەلەسایەی قوربانی و خۆبەختکرنی ئەواندا ئێستا هەرێمی کوردستان خاوەنی پەرلەمان و حکومەت و کیانی خۆیەتی، نوسینگەی جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان بەبڕیاری هەڤاڵ کۆسرەت ڕەسوڵ عەلی بڕیاری دروستکردنی ٤٠٠ چوارسەد خانووی نیشتەجێکردنیدا لەشاری هەولێر بۆکەس و کاری سەربەرزی شەهیدان.

لەوبارەیەوە بۆتان عەلی حەسەن ئەندازیارو سەرپەرشتیاری پرۆژەکە رایگەیاند: پڕۆژەی دروستکردنی ٤٠٠ خانووی نیشتەجێبوون بۆکەس وکاری شەهیدان لەشاری هەولێر لەسەرزەوییەک بە رووبەری ١١٢٠٠ مەتر دوجا بنیاد دەنرێت، ئێستا وەک بەشی یەکەم ٢٠٠ خانوو لەقۆناغی جێبەجێکردندایەوهەرخانوەک٢٠٠مەتر دووجای بۆتەرخانکراوەو بریتی یە لە دووژوری خەوتن و ژورێکی میوان و چێشتخانەو موشتەمەلات لەگەڵ هەورەبانێک و گەراجی ئۆتۆمبێل و باخچەیەک.

بودجەی پرۆژەکە بۆئەو ٢٠٠ خانووەی لەجیبەجێکردندایە ٥ پێنچ ملیۆن دۆلارەو لەلایەن نوسینگەی جێگری سەرۆکی هەرێمی کوردستان دابینکراوەو پرۆژەکە لە ٢٠٠٨/١٠/١ دەستی بەکارەکانی کردووەو دراوەتەتەندەرو لەلایەن کۆمپانیای "سیمای شار" جیبەجێدەکرێت و ٣٧٪ ی کارەکانی چۆتەپێش و بڕیارە لەماوەی ٢٧٠ رۆژدا تەواوبکرێت.

ئەندازیاری سەرپەرشتیاری پرۆژەکە دوپاتیشی کردەوە کە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان کراوە بۆئەنجامدانی هەموو خزمەتگوزارییەکی پێویست وەک ئاوو کارەباو زێراب و بنکەی تەندروستی و باخچەی ساوایان و خوێندنگاو یاریگاو چەندین خزمەتگوزاری دیکەی پێویست.

شایانی باسە ماوەیەک لەمەوبەریش بەردی بناغەی نەخۆشخانەی پاڕی خێرخوازی کەتایبەتە بەکەس و کاری شەهیدان و ئەنفال و پێشمەرگە دێرینەکان لەشاری هەولێر داندراو لە سەرئەرکی هەڤاڵ کۆسرەت رەسول عەلی ولەلایەن دەزگای خێرخوازی رێباز فاوندەیشن بنیاد دەنرێت، نەخۆشخانەکەش بەشێوەیەک دەبێت کەتائێستا لەهەرێمی کوردستان خزمەتگوزاری تەندروستی لەو شێوەیەی تێدا پێشکەش نەکرابێت.

د.رەئووف عوسمان ئەندامی ئەنجوومەنی نوێنەرانی عێراق: مەشهەدانی ساڵی ٢٠٠٥ لەسەر کاری تیرۆرستی دەستگیرکراوە

دوای ئەوەی مەحمود مەشهەدانی سەرۆکی ئەنجوومەنی نوێنەرانی عیراق دەستی لەکارکێشایەوە و وازی لەو پۆستە هێنا، دەنگۆیەکی زۆری لەدوای خۆی جێهێشت و بووە جێی قسە و باس، سەبارەت بە رەفتارە ناشیرین و نەشیاوەکانی، دکتۆر رەئوف عوسمانمان دواند..

دیداری حەمید بەدرخان- سلێمانی

د. رەئووف عوسمان - سلێمانی - ٢٠٠٨

*** هۆی لادانی مەشهەدانی لە سەرۆکایەتی پەرلەمانی عێراق، هۆکەی رێککەوتنێک نییە لەنێوان لیستی هاوپەیمانی کوردستان و ئیئتیلافی شیعە؟**

– خۆی لە راستیدا ماوەیەکی زۆرە دەبووا مەشهەدانی لابرابووایە، چونکە جاری پێشووش ئاوا کۆمەڵێ هەڵە و شتی وایکرد، بە تایبەتی پاسەوانەکانی لە ئەندامێکی پەرلەمانیان دابوو و سووکایەتیشیان پێکردبوو بەناوی کاک فریاد، کە لە بەری تورکمانە و بە مەزهەب شیعەشە، تەنها لەبەرئەوەی کاک فریاد کۆمەڵێک پرسیاری رەوانی کردبوو، دیارە ئەوان بە رەوایان نەزانیووە، دیارە لەو کاتەوە مەشهەدانی کۆمەڵێک نیشانەی پرسیاری لەسەرەو ئەوانە هەموو کۆبوووە بۆ دواجار، دواجاریش کە لە حەج گەرایەوە رۆژێک لەناو پەرلەمان کۆمەڵێک قسەی ناخۆشی بەرامبەر پەرلەمانتارەکان کرد، قسەکان زۆر ساردبوون و ناشێن لێرە بیڵێم کە بەرامبەر پەرلەمانتارەکان، داوای ئەوەشی کرد گوتی من دەست لەکار دەکێشمەوە، پیاو خراپی گەورە ئەوەیە کە پشتگیری لەدەست لەکارکێشانەوەکەم ناکا و پیاوخراپیش ئەوەیە کە دێتە جێگەی من.

*** مەبەستت ئەوەیە وشەی (گەواد) و ئەوانەی بەکارهێنایە؟**

– لەو وشانە کە پیاو پێی ناخۆشە بیڵێ بۆ سەرۆکی پەرلەمان کە گەورەترین دەسەڵاتە لە عیراقدا، چونکە هەموو یاساکان لەوێوە چاو دەکاتەوە و سەر دەردێنێ بەراستی پێی ناخۆشە، ئیتر ئەوەبوو ئەوە وایکرد کە بەدوای ئەودا ٣ رۆژ کۆبوونەوە کرا لە ٨٠٪ی ئەندام پەرلەمانان نەچوونە ژوورێ، لەبەر ئەو جنێوانەی کە دابووی، ئەمە وایکرد کە هاوپەیمانی کوردستان لەگەڵ لیژنەی باڵاو حزبی دەعوە و بەرەی ئیئتیلاف یەکتری ببینن، تەنانەت هەندێ لە خەڵکەکانی عیراقیشی تیابوو، حزبی ئیسلامی کە نزیکەی ٢٣ کورسیان هەیە هەموو بە یەکەوە بڕیار درا کەوا داوای لێ بکرێ دەست لەکار بکێشێتەوە، ئەگەر بەخۆشی دەست لەکار نەکێشێوە ئیقالە دەکرێت، یانی مەحروم دەبێت لە خانەنشینی و هەموو ئەو شتانەی پێویستە لەرووی یاساییەوە بۆی بکرێ، بێگومان زۆر سەرسەختی نواند، لە یەکێ لە کۆبوونەوەکان کە ئێمە بڕیارماندا بوو بیخەینە بەردەمی تا دەست لەکار بکێشێتەوە لەو کۆبوونەوەیە زۆر سەرسەختی نواند و وتی ئەو داوایەی ئێمە کە ئەو ٥٥ کەسە پێشکەشتان کردووە بۆ ئەوەی دەست لەکار بکێشمەوە یاسایی نییە، چونکە هۆکارەکانتان نەنووسیوە، دیارە ئەوە جۆرێکە لە بیانوو، ئینجا مێژوو و بەرواریشتان لێ نەنووسیوە، بەهەرحاڵ ئەوانە کۆمەڵێک بیانووبوون و سەختی زۆری نواند و دەترسا کە ئەگەر ئەو بچێتە دەرێ ئێمە یەکسەر دەست بکەین بە دەنگدان و ئەوانە، دوایی پاش ١٠ دەقیقە زانی خەڵکێکی زۆر لە پەرلەمان هەیە و لەوانەیە هەر بکەوێتە دەنگدانەوە و کۆبوونەوەکە بەبێ ئەو بکرێ، جارێکی دیکە گەڕایەوە، کە گەڕایەوە ئاسایی لە پەرلەمان دانیشت، ئیتر ئەوەبوو ئەو رۆژە دوو را هەبوو، رایەکیان وابوو کە هەر ئەو رۆژە ببڕێنرێتەوە و تەواو، هەندێکیش رایان وابوو کە بۆ دوایی بێ، بەڵام گروپەکەی خۆی چووبوونە لای و گوتبوویان هیچ رێگاچارەیەک بۆ تۆ نەماوە تا بەرگریت لێ بکەین، چونکە ئەو دەنگانەی هاوکۆکن لەسەر لابرنت یەکجار زۆرن و لە ١٥٠ زیاترن، لەبەرئەوە باشتروایە دەست لەکار بکێشیتەوە بۆ ئەوەی هەقی خانەنشینی و ئەوانەت نەفەوتێ، ئیتر ئەوەبوو هات وتارێکی خوێندەوە کە تاراددەیەک هەندێ سۆزی تیابوو، سۆزەکە بۆ راکێشانی سۆزی هەندێ کەسی سەربەخۆی بوو لەدواجار دەستی لەکار کێشایەوە و بە زۆرینەی دەنگ و تەنانەت دەنگەکانیشی نەژمارد و بە زۆرینە پەسەندکرا و لە پەرلەمان نەما.

*** دکتۆر بەڵام باس لەوە دەکرێ ئەو کابرایە لە ساڵی ٢٠٠٤ لە هەڵەبجە و ئەولا ئەنسار و لئیسلام بووە، پێتوانییە ئەوە بەڵگەیەکە بە دەست لیستی هاوپەیمانی و ئەمەریکا کە ئەو کابرایە پێشووتر تاوانبار بووە و لەگەڵ گرووپێکی تیرۆریستی کاری کردووە؟**

– نا. لەگەڵ ئەنسارو‌ئیسلام نەبوو، لەگەڵ بزووتنەوەی ئیسلامی بووە و ماوەیەک لەگەڵیان بووە و هاوڕێی نزیکی بەڕێز عەلی عەبدولعەزیز بووە، تەنانەت دیوانێکی شیعری هەیە کە شیعرێکی تێدایە بۆ (نکبە حلبجە) پێشکەشی کردووە، بەڵام خۆی گوتوویەتی خۆشەویستی عەلی عەبدولعەزیز رایکێشام بۆ ئەوەی ئەو شیعرە بنووسم، واتا تراژیدیا و کارەساتی هەڵەبجە و کیمیابارانەکە نەیانهەژاندووە، بەقەدەر ئەوەی عەلی عەبدولعەزیز جووڵاندوویەتی، واتێدەگەم هاورێیەتییەکەش تەنها ئەوە بووە کە رایکردووە و چۆتە ناویان و ئەوان وەریانگرتووە و ماوەیەک لەگەڵیان بووە.

*** پێشبینی دەکەی سەرۆکی داهاتووی پەرلەمان لەگەڵ خواستی هەموو کوتلەکانی ناو پەرلەمان بگونجێ؟**

– پێش ئەوە حەزدەکەم هەندێ تی دیکەش هەیە باسی بکەم، دەنگۆیەک هەبوو کە ئەو کاتەی مەشهەدانی چووە بۆ حیجاز کۆمەڵێ خەڵکی بینیوە ئەو خەڵکانە مامۆستای کۆنی بوونە و دیارە ئەوانە لە عیراق قاچاغن و گوایە ئەوانە داوایان لێکردووە دەست لەکار بکێشێتەوە و وازبێنێ، چونکە خۆی لە وتارەکە ٣ خاڵی گوت کە دەشێ لە سەریان بووەستین، یەکێ لە خاڵەکان گوتی (ان الله لم یرزق حصافه الکلام) واتا خوا توانای قسەکردنی بەهێزی نەداومەتێ، واتە یەکێ لە خاڵەکان کە لابراوم لەوانەیە لەبەرئەوەبێ و خۆی بەوەی دانێ، خاڵی دووەم گوتی قوتوی من لە ژیانا مونتەزر زەیدیە کە چەکەکەی پێڵاو بووە و ئەسعەد هەمەوەندییە کە نازانم ئەو بەرێزە کێیە، بەراستی ئەو خاڵە دەکاتە ئەوەی تۆ نەفەسەیەک بکەی بەرامبەر بەو پیاوە، خاڵی سێیەم هەر لە وتارەکەدا گوتی ئەبو وائیل (کە لەوە دەچێ یەکێ بێ لەوانەی قاچاغە لە عیراقدا) منی بینیوە و گووتوویەتی (اما انا لهذا فارس ان یترجل) یانی کاتی ئەوە نەهاتووە ئیتر ئەو سوارە بەپێ بڕوا، ئەم قسەیە کاتی خۆی ئەسمای کچی حەزرەتی ئەبوبەکر کردوویەتی، کاتێک کوڕەکەی کراوە بە سێدارە و عەبدوڵڵای کوڕی زوبێری حەجاجی یوسفی سەقەفی کردوویەتی بە سێدارە و هەڵواسراوە، کە هەڵواسراوە بۆ چاو ترساندنی ئەهلی مەککە و حیجاز ماوەتەوە، هەر لەوێ وەستاوە، دایکی چۆتە ژێر تەرمی کوڕەکەی و گوتوویەتی کاتی ئەوە نەهاتووە ئیتر ئەو سوارە بەپێ بڕوا، ئەبو وائیل ئەمەی بە مەحمود مەشهەدانی گوتووە لە حەجدا، ئەوە یانی تۆ ئێستا لەو پلەو پایەدا وەکو ئەوە وای بە سێدارەی دەسەڵاتەوە بی، ئیتر کاتی ئەوە هاتووە بێیتەوە سەر زەوی و بەرێگا بڕۆیت و ببیتەوە بە خەڵکی ئاسایی و لەناو ئێمە و ماناندابێیت و بڕۆی، ئەمە ەوە دەگەیەنێ کە مەشهەدانی هەر خودی خۆی تاراددەیەک ئەو گروپەی کە ئەم بەرۆح و بەگیان لەگەڵیاندایە لەو گروپانەن کە لە دەرەوەی رژێمی ئێستا عیراقن و دژی ئێستای عێراق دەوەستن.

*** پێتوایە ئەوە بەرنامەرێژی بۆ کرابوو کە ئەو لە حەج بێتەوە و جوێن بە ئەندام پەرلەمانەکان بداو وا بەتووڕەیی قسە بکا؟**

– مەرج نییە، رێک وابێ، بەڵام بە بڕوای من لە (٧٠٪)ی دەشێ وابێ، چونکە ئەندام پەرلەمانێکی دیکە لە بەرەی تەوافوق چووە بۆ لای بۆ پیرۆزبایی کە لە حەج هاتۆتەوە و گوتوویەتی من زۆر بێ تاقەتم و دەمەوێ دەست لەکار بکێشمەوە و رۆح گەیشتۆتە ناو دەمم، چونکە ئیشەکە ئیشێکی قورسە و من ماندووم، ئەو قسەیەی دوو رۆژ بەر لەو تورەییە کردووە، ئینجا دوای ئەوەی کە ئەو رۆژەی ئەو هەراو هۆریایە بوو پێش ئەوەی دەست لەکار بکێشێتەوە، کۆمەڵێ قسەی کرد، ئەو قسانەش هەر هی یەکێکن کە لە دەرەوەی ئەم حکومەتە بێ، بۆ نموونە تا ئێستا لەگەڵ حزبی ئیسلامی بووە، بەڵام پێی گوتن ئێوە پیلانگێڕن، بە میسال ئالووسی گوت تۆ پیاوی ئیسرائیلی لەبەرئەوەی جارێک، دوو جار چۆتە ئیسرائیل، بە ئێمەی هاوپەیمانی کوردستانی گوت بەغدا بەغدای گروبەیە ئێوە بۆ ناچنەوە هەولێر، بە بەرەی ئیئتلافی وت ئێوە هەموو پیاوی بێگانەن، دیارە مەبەستی ئێرانە، ئێ ئەم هەڵوێستە هەڵوێستی ئەوانەیە کە ئێستا چەکیان بە دەستەوەیە دژی ئەو تاقیکردنەوەی ئێستای عێراق، لەبەرئەوە بە بڕوای من مەشهەدانی ئەو ماوە زۆرەش کە لە پەرلەمان بووە، جۆرێک بووە لە شانۆگەری کە بینیویەتی و بڕوای ١٠٠٪ی بەو پەرلەمانە و دیموکراسیەتەش نەبووە، چونکە جارێک وتارێکی خوێندەوە لە پەرلەمانی عیراقدا، گوتی رۆژی دوایی گفتوگۆ لەسەر ئەم وتارە دەکەین، رۆژی دوایی من سێیەم کەس بووم کە هەستام گفتوگۆم کرد، بە مەنتیقێکی ئەرستۆ ٨ خاڵم لەسەر گوت، یەکێ لە خاڵەکان ئەوەبوو کە گوتم تۆ رەشبینی بەرامبەر ئەو تاقیکردنەوەی ئێستای عێراق و هەموو تۆمەتەکان دەخەیتە سەر ئەو دیموکراسییەتە و نایخەیتە سەر ئەوانەی تیرۆریستن و ئەوانە دەکەن، وتارەکەشت وتارێکی لاوازە و باوەڕناکەم خۆت نووسیبت، ئەوە لەگەڵ ئەوەی گوتی زۆر دڵپاکم کە خوا حافیزیەکەیە، بەڵام بە درێژایی ئەو جەلسەیە هەموو جارێک کە گفتوگۆ دەکرا، دەیگوت کاک رەئوف دەڵێ تۆ متەشائیمی و وتارەکەت تەسدیق لەسحی و ئەوانەیە، تا ساڵێکیش هەموو رێگایەکی گرتەبەر بۆ ئەوەی من هەڵنەستمەوە و موحارەبەی دەکردم و هەمیشە ناوم دەنووسی دوای دەخست یان هەر نەیدەهێشت، لەبەرئەوە کابرایەک بوو داخ لەدڵ بوو بەرامبەر بە دیموکراسییەت و ئەو دەنگە هەقانەو بەرامبەر هاوپەیمانی کوردستان ئەوە ئەنجامەکەیەتی.

*** بەڕای تۆ ئەوە هیچ پەیوەندییەکی هەیە بە گروپی ٢٢ی تەمووزەوە؟**

– بەڵێ ئەوانە کۆمەڵەی تەنسقیە، یانی ئەگەر ئەوان بیانەوێ دژایەتی کورد و ئەم تاقیکردنەوەیە بکەن زۆر ئاساییە یەکێک لەوانە بێن، ئەوکاتە دەبێ بڵێین رەحمەت لە کفن دز، بەڵام باوەڕناکەم ئەوانە سەرکەوتن بەدەست بێنن، چونکە هەمان کێشە دەخەنەوە بەردەممان، لەوانەیە داوابکەین کە نەبن، بەرەی ئیئتلافیش بڕواناکەم کۆک بن لەسەر هاتنی ئەوان.

*** کەواتە گروپی ٢٢ی تەمووز نابن؟**

– باوەڕ ناکەم ٢٢ی تەمووز، ئیلا ئەگەر وەجهێک لە وەجهەکانیان شتێک مام ناوەندییەکی پێوە دیاربێ و زۆر توند و تیژبێ بەرامبەر بە هاوپەیمانی کوردستان، یانی دەبێت خۆی بەڕاستی ئەم دیموکراسیەتەی ئێستا کە دەڵێن دیموکراسەتی تەوافوقی چەکێکی دوو دەمە، زۆرجار باش بەکاردەهێنرێ و زۆرجاریش خراپ بەکاردەهێنرێ، ئینجا ئەگەر ئەو چەکە دوو دەمە بە باری باشە بەکاربێ دەبێ گوێبگرن لەرای هاوپەیمانی کوردستان و گوێش بگرن لە ئیئتیلاف بۆ ئەوەی یەکێکی شیاو بێنن، ئەگەر لایەنە پۆزەتیڤەکەی دیموکراسیەتی تەوافوقی بەکاربێنن.

رەگەزی کورد

د. نەبەز مەجید ئەمین

هەر بوو دەوڵەمەندکردنی بابەتی گەڕان بە دوای قۆناغەکانی گەشـەکردنی وشەی کورد باشتر وایە گەشتێک بە نێو نوسراوە ئەرمەنییەکاندا بکرێت، کە دراوسێی ڕاستەوخۆی کوردەکان بووون و باشترین سەرچاوەش لەم ڕووەوە گەڕانەوەیە بوو جوگرافیای ئەرمینیا لەسەدەی حەوتەمی زایینیدا، کە چەند ئاماژەیەک بەرچاو دەکەوێت، مەبەستی وڵاتی کوردە، کە بەزمانی ئەرمەنی ناسـراوە بە(کرچیخ)و بەپێی وتەی (ئەدۆنتس) بێت لە وشەی(korticaikh) وەرگیراوە، کـە (کرتیخ+ئایخ)، کە ئایخ بە واتای کـورد دێت هەروەها بە واتای (ئەترۆپاتیخ) دێت، کە واتای دانیشـتوانی ئەزەربێجان دەبەخشێت، لەسەردەمی(فاوسنۆس بیزاتینۆس) لە سـەدەی چوارەمی زایینی) کرچیخ ولایەتێـک بووو لە نزیک سـەڵماس و پانتایی خاکەکـەی لە جۆڵەمێرگ دەسـتی پێدەکرد تا جزیرەی(ابن عمر) و ئەم هەرێمانەی دەگرتەوە(کردوخ، ئالیـاک کوچک)، بەڵام دواتر گۆڕانکاری بەسـەر ئـەم ناوچانەدا هات و هەرسێ هەرێمی (کوردۆخ، کوردیخ، تموریخ) کەوتنە نێو چوارچێوەی وڵاتی کوردوێینی)(30).

بەم پێیە نـاوی کورد لەلایەن گەلانی دەوروبەرییەوە وەک لەسـەرچاوە و نووسراوەکاندا هاتووە بەم شێوەیە ناویان براوە :

سۆمەرییەکان: گوتی/جوتی/جودی.

ئاشورییەکان: گوتی/کورتی/کرتی/کارتی/کاردۆ/کارداکا/کاردان/کارداک.

ئێرانییەکان: گورد/کوتیوی/سیرتی/کورداها.

یۆنانی: کاردۆسۆی/کاردۆخی/کاردۆک/کردۆکی/کردۆخی/کاردوەکی/کوردخ.

ڕۆمانییەکان: کرتی. هیتییەکان: گوردا ئەرمەنەکان :گورتوخ (31).

ئەگەرچـی لە لایـەن هەندێکەوە هەوڵدراوە، کە ڕەگ و ڕیشـەی وشـەی کورد ببەنەوە سـەر هەمان ڕەگ و ڕیشەی وشـەی(کرد) ی عەرەبی، بەڵام ئەم هەوڵانە بەرامبەر بە ڕاستییەکان و ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوە بابەتی و زانستییەکاندا بێ ئاکام بووو. هەرچۆنێک بێت وشەی کورد بەم شێوەیەی، کە ئێسـتا باوە ئەمڕۆ لەسـەر زاری خەڵکی دەگەڕێت بـوو یەکەمجار لە نووسراوە فارسـییە-پەهلەوییەکاندا دەرکەوتووە، کە زیاتر پێدەچێت ئەو کات واتایەکی کۆمەڵایەتی بەخشیبێت و بوو کۆمەڵێکی تایبەت بەکارهاتبێت پترلـەوەی کە مانای نەتەوەیەکی بەخشـیبێت، زیاتر ئەم ناوە بوو گروپ و هـۆزە کۆچەرییەکانی ئێـران بەکارهاتـووە و ئاماژە بـووە بۆ هۆزە شوانکارەکان، ئەمەش لەنامەکەی ئەرتەبانی پێنجەم بوو ئەردەشێر زۆر بە ڕوونی دەردەکەوێت، کە لەم نامەیەدا ئەرتەبان بەئەردەشێر دەڵێت:(تۆ لە سنووری خۆت دەرچوویت و مردنی خۆت دەوێت، ئەی کوردی لە نێو خێوەتی کورددا پەروەردەبووو کێ ڕێی پێدایت، کە تاج لەسەر بنێیت)(32).

ئەوەی زیاتر ئەم مەسـەلەیە پشت ڕاسـت دەکاتەوە، کە وشەی کورد وەک ئاماژەیـەک بوو کۆچەری بەکارهاتووە ئەوەیە ئەردەشـێر بە ڕاسـتی لە بنەماڵەیەکی شوانکارە بووە لە باشووری ڕۆژئاوای ئێران. هەرلەم بارەیەوە لە کارنامەی ئەردەشـێری بابەکاندا هاتووە دەڵێت: کە ئەگەرچی ئەردەشێر بـە ڕەچەڵەک لە بنەماڵەی شـایانە، بەڵام لە ماڵە شـوانکارەکانی کورد پێگەیشـتووە(33). لەگەڵ ئەوەشـدا هەندێک پێیان وایە، کە ئەم وشەیە لەسەردەمی ساسانییەکاندا بوو یەکەمجار بەکارهاتووەو دەڵێت: ئەم وشەیە فارسییەو لە وشەی بابلی (کاردۆ-KARDO) یان لە وشەی (قردۆ) کە مانای ئازایەتی دەبەخشـێت هاتووە(34). کەواتە وشـەی کورد بە پێی بۆچوونی هەندێک لە توێژەران واتای کۆچەری یان شوانکارە یا شاخاوی دەبەخشێت، بەڵام زۆربەی توێژەران و مێژوونووسـان مانای ئەم وشـەیە بەشـەڕکەر و ئازا لێک دەدەنەوە و دەڵێن لەوشـەی(کورد) ی فارسـییەوە هاتووە، کە مانای قارەمان دەبەخشێت، و پەیوەندی هەیە بە وشەی(قردو) یان(کاردۆ)ی ئەکەدییەوە، کە ئەمیش مانای بەهێزی دەبەخشـێت، لەزمانی سۆمەری و ئاشـووریش هەر مانای (شەڕکەر)ی بەخشـیوەو زۆر کەس پێیان وایە، کە وشەی (کورج) ی کوردی کە مانای توندوتۆڵ دەبەخشێت پەیوەندی بە وشەی کوردەوە هەیە(35).

هەرلەم بارەیـەوە ئەمین زەکی بەگ دەڵێت: ئەگەر کورد بگەڕێتەوە سـەر ڕەچەڵەکی (سیرتییەکان) وەک سترابوون و هەندێک لە زانایان دەڵێن ئەوە وشـەی (سـیرت) لە کوردیدا واتای غیرەت دەگرێتەوە(36)، شەرەفخانیش لەشـەرەفنامەدا دەڵێت:(وا دەردەکەوێت کە وشـەی کـورد بە مانای ئازاو بەجەرگ و بێ باک بێت(37). بەهەرحاڵ ئەم وشەیە بوو کێ بەکارهاتبێت و چۆن و چ واتایەکی بەخشیبێت گرنگ ئەوەیە، کە لەسەردەمی ساسانییەکاندا (226زایینی) بە دواوە ئیتر بە ڕوونی و ئاشکرایی لە دەقەکان و نوسراوەکاندا بەرچاو دەکەوێت، ئەوەتا ئەردەشێری بابەکان باسی یەکێک لە دوژمنەکانی دەکات و بە (پاشـای کوردان) ناوی دەبات(38). بەڵام سـەبارەت بە وشەی کورد لە نوسراوە عەرەبییەکانی سەردەمی فتوحاتی ئیسلام و سەرچاوەکانی دواتریش سـەرەتا کەوتبوونە ژێر کاریگەری ئارامی و سریانییەکان، بەڵام دواتر سوودیان لەو نووسراوە فارسیانە بینی و لە چەندین نووسینی عەرەبە ئیسلامەکاندا ناوی کورد بەرچاو دەکەوێت، (ئیبن حوقل) ناوی کوردان وەک شوێنی مەسـیحییەکان دێنێت، بەڵام باسـی کورد دەکات وەک بەشێک لە دانیشتوانی ناوچەی فارس و دەڵێت: شـوانکارەو کۆچەرین(39). بەهەمان شـێوە لە کتێبەکانی (ئیبن ئەسـیرو تەبەری) کە باسی نامەکەی ئەرتەبان دەکەن باسـی کوردیان کردووە(40) هەروەها (ئسـتخری و ئیبن مسکویە) باسی کوردیان کردووە(41). (ئیبن ئەسیر) کاتێک کە باسی داگیرکاری موسڵ دەکات لەلایەن سوپای ئیسـلامەوە دەڵێت: هەموو ناوچەکانی کوردو قردێ و بازبدی و موسـڵ هی ئیسـلامن(42). هەروەها عەبدوڵلای کوڕی عومەر کە باسـی ئیبراهیمی پێغەمبەری کردووە لە پەیوەندی نێوان کوردو نەمرود دواوەو دەڵێت یەکێک لە ئەعرابی فارس کوشـتویەتی، ئەمەش مانای کورد دەگەیەنی(43). بەهەمان شێوە (ئیبن ئەلعبری) بە شێوەی کردا ناوی کوردی هێناوەو لەچەند شـوێنێکدا ئاماژەی پێکردووە(44)، هەروەها گەشتیاری ئیتالی مارکۆ پۆڵۆ لەسەدەی دوانزەی زایینیدا بە شێوەی (کارد) ناوی کوردی هێناوە،(45) کە د.جەمال ڕەشید پێی وایە ئەمە لەبەر ئەوە بووەو کە پۆڵۆ سـەرەتا بە ناوچەکانی باکووری کوردستاندا تێپەڕیوەو ئەوانیش پیتی(و) دەکەن بە (ا)، بوویە (کورد) بە (کارد) تێگەیشتووە(46). لێرەدا بابزانین بیرو ڕای د.جەمال ڕەشید لەم بارەیەوە چییە، کە دەرەنجامی دیراسەیەکی چڕوپڕ و بابەتیانەی دوورو درێژە کە لەم ڕووەوە ئەنجامی داوە.

د.جەمال ڕەشید گەیشتۆتە ئەو ئەنجامەی کە سێ وشەی ئەتنیکی و جوگرافی هەیە، کە سـەرەکین و پەیوەندییان بە مێژووی نـاوی نەتەوەیی ئەمڕۆی کوردەوە هەیە.

(CURDK–KURD–KURDA) , (KART–CORT–CURT–KURT) , (QARDU–QARDA)

دەربـارەی گروپی یەکەم دەڵێت: کـە ئەو ناوە لە تۆمارە مێژووییەکاندا هاتووە بـوو ئاماژەکردن بە ناوچەی(جغجغە) و تەپۆڵکەی ڕەش لەسـەر ڕووباری خابوورو هۆرییەکان، دواتریش بە تێپەڕبوونی کات بوو بە ناوێک بـوو کۆمەڵێکی ئەتنیکی لەپاش ئەو گۆڕانانەی، کە بەسـەریدا هات پاش هاتنی ئارییەکان و دروستکردنی دەوڵەتی میتانی. بەڵام گروپی دووەم ناوێکی ئەتنیکییە، کە بوو چەند هۆزێکی میدی لـە ناوچەی چیاکانی زاگروس تا ناوچەی گروپی یەکەم لە باکوورو ڕۆژهەڵاتی سـوریا بەکارهاتووە. گروپی سـێیەمیش ئەوە تەنیا ناوێکـی توبووگرافی ناوخۆییە بـوو ناوچەکانی باشووری ڕووباری بووتان بەکارهاتووە، کە شوێنی کورتییەکان و مردوکان بووە، بـەڵام دواتر بە تێپەڕبوونی کات ئەم ناوە لە تۆمارە مێژووییەکاندا ون بووە(47).

د.جەمال ڕەشـید پێی وایە لەهەزارەی دووەمی بـەر لەزایین بە دواوە ئیتر پرۆسـەی بە کورد کردنی زمان لە ناوچەکانی ناوەڕاستی کوردستان دەستی پێکردووەو ئەمەش بە باڵادەست بووونی شێوەزاری ئارییەکان هاتۆتە ئاراوە، کە هاوکاتە لەگەڵ بەرجەسـتەبووونی ئەم پرۆسەیە، هەردوو وشەی(کورت) و(کوردا) ئاوێتەی یەکدی بووون وسـەرەنجام وای لێهات، کە سـەرجەم ناوچەکە لەناوخۆیاندا بە قورتی(QURTI) دەناسران. ئەوەتا لە دەقەکەی (تیگلات بلایزەری) پاشای ئاشووری بە (KURTI–KORTI) هاتووە، کە زۆر نزیکە لە وشەی (کوردا)، کە لەنووسینەکانی سوشیندا هاتووە لەهەزارەی سێیەمی بەر لەزایین، کە ئاشکرایە داڕێژراوی یەکدی نین، بەڵام دواتر دوای نیشتەجێ بووونی کورتییەکان لە (ارچ کاردا) (خاکی کاردا) ئەم دوو وشەیە بووون بە ڕەگی ڕاستەقینەی کورد(48).

بەشی چوارەم

ڕوونکردنەوەیەک پێویست بۆ هەفتەنامەی بەدرخان

ژمارە(١٠٧) لـە٢٠٠٨/١٢/٢٢ دا لەلاپەڕە (٤)دا لەنووسـینەکەی (کەمال محێدین)دا هەڵەیەکی مێژوویی ڕووی داوە مەغزاکەی ئەمەیە: لەکۆتایـی حوزەیرانی ١٩٧٣دا (ئەحمەد حەسـەن بەکر) سـەرۆکی ئەو کاتـەی عێـراق سـەردانی بولغاریای کردبوو و لەسەرەتای تەمموزدا بەفڕۆکە هاتەوە بغداد، (نازم گزار) مدیری ئەمنی عامـە و (قصر النهایە) ویسـتی (بەکر) لەناوبەرێت چۆن بوو چۆن نەبوو(سەدام) فریای ئەویـش کـەوت ئەگەرچی نازم گـزار هەریـەک لە (حەمادی شـەهاب) وەزیـری دیفـاع و (سـەعدون غێدان) وەزیری ناوخۆی دەسـت بەسەرکردبوو لەو مەسەلەیەدا حەمادی شەهاب کوژراو سـەعدون غێدان بە برینـداری مایەوەو چاکبۆوەو نازم گزار لەڕێگەی کوت کوژرا ئەمە لەناوەڕاستی سـاڵی ١٩٧٣دا بوو. باشـە کاک کەمـال بەدڵنیاییەوە باس لەدوای هەرەسی سـاڵی ١٩٧٥ دەکات کە گوایە کاغەزی دابێت بە(حەمادی شەهاب) (کۆتایی فولسـکایی یەکەم و سەرەتای فۆلیسکای دووەم) تکایە با هەفتەنامەی (بەدرخان) ئەو چەند دێر نوسینەی کاک کەمال بڵاوبکاتەوە جارێکی تر، (حەمادی شـەهاب) نزیکـی دوو سـاڵ بووبێـت کوژرابێت چۆن لەگەڵ نووسینەکەی کاک کەمالـدا یەکانگیر دەبێـت و ئەم جۆرە باسانە با نەبن بە(قەیەڵ) بەسەر وەچەی ئایندەماندا، بەڵام خەڵکی تر هەبوو کە مەسەلەی کوردیان بەرەو ڕووکردبوونەوە وەک (غانم عەبدولجەلیل)و (بورهانەدین عەبدولڕەحمان)و (تایە عەبدولکەریم) لەم دواییانەشدا (خالید عەبد عوسمان) نەبێ ئـەو کاغەزە درابێت بـە یەکێک لەمانە (والله أعلم)، بێ ئەرک با کاک کەمال بە یادەوەرییەکەی دا بچێتەوە حەتمەن بەفکری دێتەوە و دەسـتەواژەی (ختوت عەرزە)ی کوردی نابێتە (خطوط عریظة)ی عەرەبی تکایە ووریای نووسینەوەی عەرەبی ئەم دەستەواژەیە بن، لەسەر داوای کاک حمید ئەم نووسینەم نووسی دەنا بە تەلەفۆن ئاگادارم کردبوو، بەو هیوایەی سوودێکم گەیاندبێتە (بەدرخان).....

عەبدولڕەحمان مارف سەعید
زانکۆی سلێمانی/ کۆلێجی کشتوکاڵ
٢٠٠٨/١٢/١٩

کەمال محیەدین: دەستبەسەرداگرتنی مووچەی مووچەخۆرانی کۆیە لە ساڵی ١٩٦١ لەسەر دەستی شەهیدی سەرکردە د.خالید سەعیدەوە بوو

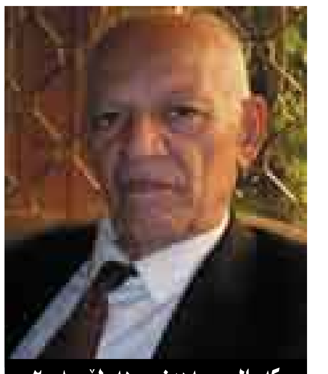

کەمال محیەدین - هەولێر ٢٠٠٨

*** پاش ٥٥ساڵ لە خەباتـی کوردایەتیتان ئەمڕۆ کوردایەتـی چۆن دەبینی؟ بە بەراورد لەگەڵ ئەوەی کە لەساڵی ١٩٧٤ لەژێر هەر دارێک وەزارەتێک هەبوو لە ناوچەی دەربەندی رایات، چۆن جیاوازی دەکەیت، لەنێوان حکومەتی ئێستای کوردستان و حکومەتەکەی ساڵی ١٩٧٤ لە ناوچەی دەربەندی رایات؟**

- کوردایەتی لەسـاڵانی"٥٠"پەنجاکاندا بەتایبەتی پـاش تێکچوونـی کۆماری کوردسـتان لە مەهاباد و لەسێدارەدانی پێشـەوای نەمر"قازی محەمەد"ی نەمر و هەڤاڵەکانی و دوورکەوتنەوەی سـەرۆک بارزانی نەمر و پێشمەرگە قارەمانەکانی لە کوردسـتان و چوونیان بۆ یەکیەتی سـۆڤیەت و تووندبوون و پەرەسەندنی هەڕەشـەو بەربەرەکانێی حکومەتەکانی یـەک لـەدوای یەکی عێـراق و ئێران و تورکیاو سوریا دژی کورد و کوردایەتی، بۆیە لەوکاتانەدا کوردایەتی کز و بێکەس و سـاوابوو، گەورەتریـن کۆسـپیش لەپێشـمان واتـا لەپێـش کوردایەتی هەڵوێستی شیوعییەکان بوو، بەتایبەتی شیوعییە کوردەکان، کە باوەڕیان بە مافی چارەنووسی گەلی کورد نەبوو، کوردایەتی و ئێمەو پارتی دیموکراتی کوردستانیان بە جوڵانەوەیەکی کۆنەپەرسـتانەو سەر بە ئیسـتیعمار دەزانی و دژی ڕێکخراوە دیموکراتییە کوردستانییەکان بوون...

لەسایەی خەباتی بێ وچان و نەبەزانەی پارتی و کادرە دڵسۆز و ماندوونەناسەکانی وردە وردە کوردایەتی پەرەی سەندو، ڕەگ و ریشەی داکوتا لەناو کرێکار و جوتیار و قوتابیان و کاسبکارانی کوردسـتان و ڕێکخراوە کوردسـتانییەکان دروسـت بوون و ڕێکخستنە نهێنییەکانی پارتی لە گشـت ناوچەکانی کوردستان و بەغداش چەسـپان و پەرەسـەندنی بەخۆیـەوە بینی و پەیوەندی سـەرکردەکانی پارتی لەگەڵ بەڕێزان"کامـل جادرچی و عەزیز شـەریف، حوسـێن جەمیـل و فایەق سـامەرائی و سـەدیق شەنشـەل و..." ڕۆژ بەڕۆژ بەهێزتر دەبوو، سـەرەنجام پارتی دیموکراتی کوردستان ئاشنایەتی و دۆسـتایەتی پەیداکـرد لەگەڵ حیزبە عەرەبییەکانی عێراق و ڕاستی و عەدالەتی کێشـەی کوردیان بـۆ ڕوون کردنەوەو کەوتنە کارو خەباتی هاوبەش بۆ خەباتی دیموکراتیانەو ڕزگارکردنی گەلی عێراق لە داگیرکەران و هێنانەدی ئاواتەکانی گەلی کورد و عـەرەب بە دامەزراندنی ڕژێمێکی دیموکراسی ڕاسـتەقینەو مسۆگەرکردنی مافی نەتەوایەتی ڕاستەقینەی گەلی کورد لە عێراق.

پاش شۆڕشی ١٤ تەمووزی ساڵی ١٩٥٨ بە ڕەسمی لە بەندی٣ی دەستووری عێراقیش خەنجەری کوردی وێنەی کێشراو ئازادی و سەربەستی هەموو کوردستانی عێراقی گرتەوە لەگەڵ سەرانسەری عێراق، پارتی دیموکراتی کوردسـتانی عێراق ئیجازەی پێدراو ڕۆژنامەی خەباتی تێکۆشـەر بە ئاشـکرا کەوتە ناو کۆمەڵانـی خەڵکی عێراق و کوردستان و گەڕانەوەی جەنابی سـەرۆک بارزانی نەمـر و هەڤاڵەکانی و بەسـتنی کۆنگـرەی چوارەمی پارتی دیموکراتی کوردسـتان لـە ڕۆژانی ٣- ١٩٥٩/١٠/٨ بـە ئامادەبوونی سـەرۆک بارزانی نەمر و هەڵبژاردنی بە سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردسـتانی عێراق بە تێکڕای دەنگ و ڕزگاربوونی جوڵانەوەی کوردایەتی و پارتی دیموکراتی کوردستان لە چەپۆکی زوڵم و زۆری حیزبی شیوعی عێراقی و گەڕانەوەی کوردایەتی بۆ ڕێبازە ڕاسـتەقینەکەی، لـەو ماوەیەش نێوان جەنابی بارزانی و عەبدولکەریم قاسـم زۆر باش بوو.

پـاش شۆڕشـی ئەیلوولی گـەورە لە ١٩٦١/٩/١١ و دروسـتبوونی پێشمەرگەو هێـزی چەکـداری کوردسـتان و بنکەو ئێستگەی کوردسـتان و هەندێ ناوچەی ڕزگارکـراوو ڕێکخسـتنی ئیـداری و کۆمەڵایەتـی جوڵانەوەکەمـان بـۆ جوڵانەوەیەکی مۆدێرن و بەهێز و ناسراو لە نـاوەوەو دەرەوەی عێراق ژمارەیەکی زۆر لە ئەفسەر و پلەداری سوپای عێراق هاتنە ریزی شۆڕشی ئەیلول و هەروەها ناحـەزە سیاسـییەکانی عەبدولکەریم قاسم و دەست بەسەرداگرتنی ٣٠٠٠٠ سی هـەزار دینار لە مووچە خۆرانی شـاری کۆیـە لـە ڕۆژی ١٩٦١/١٢/١ لـە نزیک شاری کۆیە لەلایەن پاڵەوانە نەمرەکەی کوردستان یەکەمین پێشمەرگەو قارەمانی کورد هەڤاڵی نەبەز و لەخۆ بووردوو د. خالید سەعیدی نەمر و هەمیشە زیندوو سەد هەزار ڕێزو سڵاو بۆ گۆڕی پاکی ئەو شەهیدە ماندوونەناس و نەترسە.

هەروەها دەست بەسەر داگرتن و هێنانی جبەخانەکەی پۆلیسی هەولێر، کە زیاتر لە ٥٤ تفەنگ و دەمانچەو ژمارەیەکی زۆر لە تەقەمەنی بۆ ناو شۆڕشـی ئەیلول بەسەرپەرشتی هەڤاڵانی نەبەز و کۆڵنەدەر جەنابی کاک"عەلی عەبدوڵڵا، شەمسەدین موفتی، عەریف سلێمان، عەریف عەلی و عەریف عوسمان و..."دەستبەسەرداگرتنی پۆلیسـخانەی چوارتاو ئەسـیرکردنی خوالێخۆشبوو عەبدولوەهاب ئەتروشی و پۆلیسەکان و هێنانی چەک و جبەخانەکە بۆ شۆڕشی کوردستان لەلایەن قارەمانە نەبەز و بەناوبانگەکەی کوردستان هەڤاڵی هەمیشـە زیندوو کاک عەلی عەسکەری شـەهیدی ڕێگای پیاوەتـی و خەباتی هەمیشەیی لەپێناو کوردو کوردستان.

بەڵێ بەم سەرکەوتنانەو گەلێ سەرکەوتنی دیکە وەک سەرکەوتنەکەی گەلی زاخۆ، کـە لـە ڕۆژی ١٩٦٢/٤/١ پێشـمەرگە قارەمانەکانی بادینان لەناو گەلی زاخۆ لە هێزی دوژمنیان داو ٣٤٥ سەرباز و ١٧ ئەفسـەر کوژران و ٥١٤ ئەفسەر و پلەدار دەستگیرکران و ٥٠٠ پێنج سەد تفەنگ و ٤٢ ڕەشـاش و ژمارەیەکی زۆر لە تەقەمەنی و خۆراک دەستکەوتی هێزی پێشمەرگەی کوردستان بوو..

هەمـوو ئـەو دەسـتکەوتانە حکومەتی "عەبدولکەریـم قاسـم"ی شـڵەژاندو دڵەڕاوکـەو بـێ بـاوەڕی خسـتە ناو ئەفسـەرەکانی نـاو سـوپای عێراق و هێـزە دەرەکییەکانیش لەگـەڵ هەندێ وڵاتـی عەرەبی بەعسـییەکانیان هاندا بۆ کودەتاکـردن لەسـەر عەبدولکەریم قاسـم لەم گێژەلولکە سیاسـییەی ناو عێـراق بەعسـییەکان هێرشـیان کردە سـەر وەزارەتی بەرگریی و لە ڕۆژی ٨ی شوباتی ١٩٥٣ دەسـەڵاتیان گرتە دەست و عەبدولکەریم قاسـمیان کوشت لەگەڵ لێپرسراوەکانی و کەوتنە گرتن و کوشتنی خەڵکی بێ تاوان.

بەعسـییەکان داوای موفاوەزاتیـان کـرد لەگـەڵ بارزانـی و شـۆڕش لە مانگـی ١٩٦٣/٣ گەورەتریـن کۆنگرەی کوردستان لەشاری کۆیە بەسترا بە ئامادەبوونی جەنابی سـەرۆک بارزانی و هەمـوو ئەندامانی لیژنـەی مەرکەزی و مەکتەبی سیاسـی پارتـی و ئامر هێز و بەتالیۆنەکانی لەشکری کوردسـتان و سـەرۆک هۆزو ناودارەکانـی کورد و وەفدی حکومەتی بەعسـیش هاتە کۆیەو گفتوگۆ دەستی پێکردو وەفدی موفاوەزی کورد دەستنیشـانکرا بە سـەرۆکایەتی جەنابی مام جەلال لەم کاتە خۆم"کەمال محێدین"لێپرسـراوی لیژنەی ناوچەی کۆیە بـووم هەروەهـا ئەندامی لیژنەی بەڕێوەبەرایەتی شـاری کۆیە بووم، بە سەرۆکایەتی جەنابی شەهیدی نەمر کاک عومەر دەبابە، کە لەوکاتە شاری کۆیەو دەوروبەری ناوچەیەکی ئازادکراو بوو.

موفاوەزات شکسـتی هێناو بەعسییەکان لـە ڕۆژی ١٩٦٣/٦/٩ وەفـدی کوردییان خسـتە بەندیخانەو هێرشیان کردە سەر کوردسـتان و زۆر کوردی بـێ تاوانیان زیندەبەچاڵکرد، بەتایبەتی لە سلێمانی و کۆیەو بە تۆپ و تەیارە کەوتنە بۆردومانی کوردستان و لێدانی شـیوعییەکانیش، ئەمەش وای لە یەکیەتی سـۆڤیەت کرد، کە بکەوێتە دژی بەعسییەکان و داوایان لە جمهورییەتی مەنگۆلیا کرد، کە داوای چارەسەرکردنی کێشـەی کورد بکات لە نەتەوە یەکگرتووەکان، ئەم هەوڵدانەش بێ ئەنجام بوو.

بەشی پێنجەم

شەهیدان عەلی عەسکەری و دکتۆر خالید سەعید - جۆڵەمێرگ ١٩٧٧ (ئەم وێنەیە بۆ یەکەمینجارە بڵاودەکرێتەوە)

بەدرخان لەنێو کاستی کۆمپانیای ئەی ڤی لاین

تایبەت بە بەدرخان

کۆمپانیای ئەی ڤی لاین یەکێکە لەو کۆمپانیایانەی لەو ماوەیەدا کاری وەرگێڕانی دەنگی و ژێرنووسکراوی کوردی بۆ چەندین بەرهەمی دیاری جیهانی ئەنجامداوە و لەرێگای کەناڵە کوردییەکان بە بینەری کوردییان ئاشناکردوون.
جگە لەوەش ئەو کۆمپانیایە ئێستا خاوەنی تەلەفزیۆنی تایبەتی خۆیەتی، کە ئەویش تەلەفزیۆنی (نیولاین)ـە، سەبارەت بە چۆنیەتی هەڵبژاردنی فیلم و کارکردن لەسەری، نیهال عەلی بەڕێوەبەری ستۆدیۆکانی کۆمپانیای ئەی ڤی لاین گوتی:(ئێمە یاساو ڕێسای خۆمان هەیە هەموو فیلمێک دۆبلاژ ناکەین، مەرجی هەڵبژاردنی فیلم لای ئێمە تارادەیەک ئەوەیە فیلمەکە بگونجێ لەگەڵ کۆمەڵگا و داب و نەریتی خۆمان، سەرباری ئەوەش فیلمەکە شایستەی ئەوەبێت، کەوەربگێڕدرێت و سوودی لێوە ببینرێت، هەروەها بەدڵنیاییەوە رەچاوی هێڵی سوور دەکەین، چونکە ئێمە میللەتێکی ئایینپەروەر و بێگەردین، هەروەها ئەو فیلمە میوانی هەموو ماڵێک دەبێت، ئێمەش دەبێت حورمەتی ئەو ماڵە بگرین، گەر رەچاوی هێڵی سوور نەکرێ ئێمە تاوانبار دەبین و دەبینە هۆی تێکدانی چەندین بیروبۆچوونی فکرەی گەنج، لەهەمان کاتدا هێڵی سوور هیچ سوود و خزمەتێک ناگەیەنێ هەروەها گەر هەر چ فیلمێک بۆ هەر چ کەناڵێک دۆبلاژ بکەین هێڵی سووری تێدابێت ئێمە بە رەزامەندی ئەوان میکساجی دەکەین.
هەروەها فاتح کاکەیی وەرگێڕی کۆمپانیای ئەی ڤی لاین سەبارەت بە رەچاوکردنی زمانی ستاندارد لەکاتی وەرگێڕان گوتی: وەکو وەرگێڕی ئەی ڤی لاین زۆر گرنگی بە لیسینگ دەدەم، چونکە ئەم وەرگێڕانە بۆ دۆبلاژە، بۆیە دەبێت گرنگی تەواو بە لیسنینگ بدەی، بۆ ئەوەی لە کاتی دۆبلاژدا کێشە بۆ دۆبلێر دروست نەکات، هەروەها زۆر گرنگی بەزمانی ستاندارد دەدەین چونکە ئەمە ئەرکی وەرگێڕە.
سەبارەت بەو تەوەرە و چەندین تەوەری دیکەی گرنگی ناو ئەو کۆمپانیایە لە ژمارەی داهاتوو ریپۆرتاژێک بخوێنەوە لەگەڵ ستافی ئەو کۆمپانیایە بە بەهەموو بەشەکانییەوە.

دیمەنێک لە درامای کۆشکی شاهانە

لەگەڕەکێکی هەژارانەی هەولێرەوە

بەکۆڵێ خەمەوە بەرەو چارەنووسێکی نادیارو نەگەڕانەوەیەکی ئەبەدی و سووتاو لەناو مەینەتییەکانی غوربەتیدا..!

نازم دڵبەند
لەبەرلینەوە ئەمەتان بۆدەگێڕێتەوە

لەسوچێکی مەیخانەکە پێکێ وێسکی...
نا من قاوەیەک دەخۆمەوە....!!!

ئەم ڕۆژە بڕیارمدا بەتەنیا شەقامە جوانەکانی (بەرلین) بەسەر بکەمەوە... گەرمایەکی ئێسک سووک لەمانگی تەموزێ خۆی دەئاخنییە جەستەمەوە و هەندێ جار وای لێدەکردم ئەو فانیلە تەنکەی بەسەر کراسەکەمدا هەڵمکێشابوو لەبەری بکەمەوەو لەخۆمی بئاڵێنم...لەبەر خۆشمەوە:(ئێ خۆ ئێرە هەولێر نییە خەڵک بمناسێ و بە شێت و هەرزەکارم سەیرم بکەن...کەس تاقەتی ئەوەی نییە لەکاتی خۆی ببات و سەیری چارەی تۆ بکات) کەگەیشتمە پانتایی گۆڕەپانی(کارل مارکس) ئەم شوێنەی وڵاتی خۆ دۆزینەوەیە...ئەو پانتایەی بۆتە وڵاتی هەموو گەلان...ئەو پیرە مێردە ڕیشنە سمێڵ زەردە هەڵگەڕاوەی دەستی جگەرە کێشا لەسەر تاتە بەردێک دانیشتووە و بەدەستێکی قەڵەمەکەو بەدەستەکەی تریشییەوە جگەرەکەی و لەتەنیشتیشییەوە شوشەیەک (بیرە) لەبەرامبەریشیدا کچێکی سپیلکەی قژ درێژی چاوشینی تا بلێی جوان خۆی خستۆتە باوەشی کوڕێکی ڕەشتاڵەو ئەو پیرە کەنەفتە هونەرمەندە شێوەکارەش بەتەواوی چۆتەوە عومرێکی ڕەهای ئەوتۆ کە سەرلەنوێ عەشقە سەوزەکانی خۆی سەوزتر کردۆتەوە و ئەوەندە بەحەماسەتەوە تاڵە موەکانی قژی وێنە دەکێشێ و دڵنیابووم لەوەی لەناخەوە بۆی دەسوتاو تاوێکی تر هەموو خەمەکانی خۆی بۆ هەڵدەڕشت و بەڕوویکی خۆشەوە، کە وێنەکەی تەواو دەکرد پێی دەگوت:(زەمەنێک من لە تۆ جوانتر بووم، بەڵام ئەسەف عومر ڕاوی کردم ...) من تاوێک بوو بەسەرییەوە وەستابووم...لەخەونی خەیاڵەکانی خۆی بەواگاهات وئاوڕێکی پڕ لە زەردەخەنەی لەمن دایەوەو زۆر بەگەرمی و مژێکی لەجگەرەکەیداو ورتەیەکی لێوەهات، دڵنیابووم لەوەی کە گوتی:(هیچ شتێک ناگاتە گەورەیی عەشق...) حەزم نەکرد زیاتر بەخۆمەوە سەرقاڵی بکەم...چونکە دەمزانی خەریکە لەبەردەم خەمەکانی عومر چۆن چۆک دادەداو دەگەڕێتەوە و دەگەڕێتەوە بۆ ئەو سەوداییەی، کە لەناو فرمێسکەکانیدا دەیان تابلۆی سەرگەردانی بۆ نەخشاندووە....
منیش...هەمووممان کە ئەم خەمە گەورەیە بەسەر ڕوخسار و گەورەیی لەشمان گوزەر دەکا جگە لە هەناسەیەکی بێمروەت و گریان بۆ ڕۆژەکانی دوێنێ زێتر هیچی ترمان لەدەستنایە...حزوری دەست و قەڵەم و فلچەی ئەم(عیسا)گەورەیەم بەجێهێشت و لەم دیویدا لەسەر مێزێکی بچکۆلانە وەک و هەر غەریبێک خۆی دەخیلی کردووە کچە گارسۆنەکە هات و هێشتا هیچ قسەیەکمان پێکەوە نەکردووە... کوڕە مەیلەو ڕەشتاڵەیەکی هەندێک تەمەن بەسەر چووکورسییەکەی ئەولاتری زۆر بەخێرای ڕاکێشاو هەر زوو لەباوەشی کردم و گوتی:(ئەرێ دەمناسییەوە...؟؟؟) هەر زوو بە کچەکەشی گوت:(پێکێ وێسکی)..
منیش هەر زوو وتم:(من قاوەیەک دەخۆمەوە...) ئەویش وێسکییەکەی گۆڕی بە (بیرە).

ڕابردوویەکی تاڵ و هەنووکەیەکی تاڵتر.....!!!!

سەیرێکی تەواوی دەموچاوی ئەوم کرد...جگە لەکۆمەڵێ شتی جیاواز نەبێت هیچی تری لێ بەدیناکەم... جگە لەداڕزانی عومرێکی گەنجی ئەو نەبێ هیچی تری لێ نابینم...من جگەرەکێش نیم، بەڵام جاروبار بۆ هەوای نەفس جگەرەیەک بەبا دەکەم... ئەمجارەشیان لە پاکەتەکەی بەردەمی ئەو جگەرەیەکم دەرهێناو ئاگرێکم لێداو کچە جوانە گارسۆنەکە قاوەکەی بۆ من هێناو پەرداخە گەورە بیرەکەشی بۆ ئەو هێنا...مژێکی نابەڵەدانەی جگەرەکێشیم لە جگەرەکە داو وتم:(من تۆ ناناسمەوە...) ئەویش فڕێکی لە بیرەکەی بەردەمی دا دەستی بۆ پاکەتەکە بردو جگەرەیەکی داگیرساندو هەناسەیەکی قووڵی هەڵکێشا و کەوتە نێوانی ڕۆژگارە سەختەکانی ڕابردووی و وتی:(ڕاست دەکەی تۆ نامناسیتەوە، چونکە(٣٠) ساڵە منت لەشەقامەکانی ژێر قەڵاو بەردەمی (باتا) وسەر تەختەڕەقەکانی (مەچکۆ) و شەوانی سەرمەستی(یانەی فەرمانبەران) و لای تاکە قوتابخانەکەی کچان نەبینیوە... وەرە ڕابردوویێکی تاڵ و هەنووکەیەکی تاڵترت بۆ بگێڕمەوە)
کە باوکم مرد...دایکم دەیویست بەسەر من و هەردوو خوشکەکەم دابنیشێ و پێمان بگەینێ...کە باوکم مرد دایکم هێشتا بێوەژنێکی جوان و تەڕ بوو، چونکە ئەوەڵی عومری بوو...لەماڵێکی قوڕینی گەڕەکێکی هەژارانە ژیانمان دەگوزەراند... خانەنشینیە پۆلیسییەکەی باوکم هەموو سەرمایەو گوزەرانمان بوو... کرێمان نەدەدا، بە دوو سێ ساڵ پێش مردنی ئەم خانووەی بۆ کردبووین... هەر زوو مامەکانم دوو خوشکەکەمیان لە مەکتەب دەرهێناو ئەوەندە رووی خۆشیان نەدەدا من، بەڵام دایکم هەمیشە تکای ئەوەی لێدەکردم، کە بخوێنم و پێبگەم تا لەسایەم بحەسێتەوە، هەرچەندە لەعومرێکی ئەوتۆ نەبوو، کەچی کە زەلیلی دایکم و بێ باوکی خۆمم و بێنازی ئەو دوو خوشکەم دەهاتە بەرچاوی، قسەکانی دایکمم بەبیر دەهاتەوەو خۆم دەکردە پیاوێکی زۆر گەورە و عومری منداڵیم بەجێدەهێشت...
من لێرەوە بە نەزەرێک سەیری ڕوخساریم دەکرد، وەک ئەوەی دوا ڕۆمانی خۆیم بۆ بخوێنێتەوە...ئەوا نوقمی ناو گێڕانەوەکانی ببووم و تا لەناکاو بەخۆم هاتمەوەو وتم:(ئاخر من و تۆ هیچمان ناوی یەکتریمان نەزانی...)
جگەرەیەکی دەرهێناو دایە دەستم و ئاگرەکەیشی بۆ پێکردم، بۆخۆشی هەروا فڕێکی لەبەرداخە بیرەکە داو منیش لەقاوە ساردەکەو وتی:(من ناوم سیروانە)تۆش پێویست ناکات، چونکە ناسراوی و نووسەر و هونەرمەندی کاک (.....)ی....
بەهەر حاڵ هێندەی پێنەچوو مامێکی نەزۆکم چڕی لەدایکم خۆشکردو بەدەوریدا دەسوڕایەوە، هەمیشە دەیگوت:(پارو بکەوێتە کۆشی نەوەک عاردی)، تا کار گەیشتە ئەوەی مەسەلەکان هەموو ئاشکرابێت و بەئاشکرایش داوای دەستی دایکم بکات و شووی پێبکات، هەرەشەی ئەوەیشی لێکرد ئەگەر ڕازی نەبێت، ئەوە دیارە دۆستێکی دیکەی دوای برای ئەو پەیدا کردووە...
لێرەوە بەربەرەکانێ لەگەڵ حورمەتی ژیان دەستییپێکرد...بەو عومرەی خۆشمەوە بەتەواوی کەوتبوومە ناو ئەم گێژەنەیە و دایکیشم لەبەر ئێمەو لەبەر ستری شوورەیی خۆی نەیدەوێرا هەموو شتەکان بتروکێنێ، ناچار هەمووی دەکردە مەینەتی و دەیخستەوە نێو دەروونییەوە تا گەیشتە ئەوەی خەریکە بەخۆڕایی ئابڕووی دەبەن... خەڵکی غەرب نا...مامی منداڵەکانی... شەوێکی ئەم شەوانەی کە من و هەردوو خوشکەکەم لەپاڵی دەخەوتین هەستمکرد خەو بەچاوی دانەدەهات... درەنگی شەوێ بێدارم کردەوەو هێنامە ژوورەکەی تر بەدەنگێکی خەواڵووەوە لێم پرسی:

***خەوت نایە بیری باوکم دەکەی...؟**

_(بەهەناسەیەکی گریانەوە) زۆر...(دەستێکی بەسەر یەوە داهێنام و بەخۆیەوە نوساندمی) بیری ئێوەش دەکەم...

***ئێمە بۆ دایە...ئەی ئەوەتا نییە هەرسێکمان لە پاڵ تۆوین....**

_ئاخر دەترسم لێکمان بکەن...

***کێ دایەگیان...بۆ تۆ بەجێمان دەهێڵی...**

_نا کوڕم....من چۆن دڵی خۆم جێدەهێڵم...

(بەتۆزێ بێدەنگی و هەنسکێکی گریانەوە، هەستایە سەرپێ و دەستی منی گرت و گەڕاندمییەوە بۆ ناو جێگاو بەڵێنی ئەوەی پێدام، سبەینێ هەموو شتێکم بۆ باس بکات...).

ڕاپێچی مەرگ یان تۆڵەیەکی سەر سەخت

ئەم بەیانییە نان و لۆبیایەکی گەرمی بۆ دانام، چایەکی گەرمیشی لەپێش دانام و دیسانەوە وتی:(ڕۆڵەکەم حەزدەکەم قوتابخانە تەواو بکەیت... دەمەوێ پێت بحەسێمەوە) کتێبەکانم هەڵگرتوو بەو سایەقەی سەرمایە ڕێی قوتابخانەم گرتە بەر، بەڵام لەڕێگادا هەمیشە لە بیرکردنەوەی ئەوە بووم زوو بگەڕێمەوە تا دایکم هەموو شتێکم بۆ باس بکات...لە پۆڵ وەکو هەموو ڕۆژانە نەبووم، لەهەموو وانەکان مامۆستاکان هۆشیاری دەکردمەوە، چونکە خەیاڵم دەفڕی بەلای دایکمەوە...ئەم ڕۆژە لەکاتی پشووەکە وەکو جاران لەگەڵ(دارای) هاوڕێم پێنەدەکەنیم....هەزارو یەک بیرۆکەی خەمناک و ترسناک لەسەرووی هەمووشیانەوە ترسی لێکدابڕانی ئێمەو دایکم...بەهەرحاڵ دوا وانەی قوتابخانەم تەواوکردو ئەمجارەیان چاوەڕوانی کەسم نەکرد تا لەگەڵیان بگەڕێمەوە ماڵەوە، بەتەنهاو بەخێراییەکی زۆرەوە ڕێگام دەبڕی، کە گەیشتمە سەری کۆڵانەکەمان و سەیرێکی ماڵەکەی خۆمانم کرد، لەدوورەوە دایکم و پورە(بەسێ)ی دراوسێمان لەبەر دەرگا وەستابوون... ئاهێکی خۆشیم بەبەرهاتەوە و لەبەر خۆمەوە وتم:(ئۆخەی دایکم بەجێی نەهێشتوین)...هەنگاوەکانم خێراتر کرد و نەمزانی چۆن گەیشتمەوە بەردەرگاو لەلایانەوە وەستام و دایکم کتێبەکانی لێوەرگرتم و لەگەڵ دوا وتەی پورە(بەسێ)، کە وتی:(دەی کیژم خوا کەریمە....خوا گەورەیە.... هەر ئەو کەسی بێکەسانە....) بەنازەوە بەپێش دایکم کەوتم بۆ حەوشە...دیاربوو(نازە) و (سەیران) چووبوونە قوتابخانە...ئەمجارەیان دایکم تۆزێ لە شەوێ باشتر بوو، لەژێر هەیوانەکەمان، کە شوێنێکی جیا کردبۆوە و کردبوویە شوێنی خواردن دروستکردن، لەسەر سێنییەک خواردنی بۆ هێنام و خۆشی لەبەردەم سۆپا عەلائەدینەکە دانیشت، منیش بەدەم نانخواردنەوە وردە وردە قسەم لەگەڵ دەکرد و کە تەواویش بووم خۆم سێنییەکەم هەڵگرت و بردمەوە شوێنی خۆی و گەڕامەوە تەنیشت دایکم.. چایەکی لەپێش دانام و ڕووم تێکرد وتم:

***دایە گیان...دەکرێ شەونەخەوتنی دوێنێ شەوت بزانم،...نەخۆش بووی...؟یا بیری غەریبی خۆت و بیری باوکی ڕەحمەتیم و گلەیی بەختی خۆت دەکرد....؟**

_(بەهەناسە هەڵکێشانەوە)، ئەمانە هەمووی هەبوون...بەڵام من حەزم لێیە ئێوە پێبگەیەنم و کەسی خەراپ لەدەرگامان نەدا...کوڕەکەم خاڵەکانت هەوڵێکیان بۆ داوم ببمە فەڕاش لە قوتابخانەیەکی کچان، بۆ ئەوەی تا ئێوە قەت پێویستیتان بەکەس نەبێت.

***ئاخر دایە چۆن دەبێت تۆ ببیت بەفەڕاش...نا من واز لە قوتابخانە دەهێنم و ئیش دەکەم، تۆ و نازەو سەیران بەخێو دەکەم...**

_نا کوڕەکەم تۆ بخوێنە...ئیشکردن هیچ عەیبێکی تێدا نییە، دوایی من لەگەڵ ژنە مامۆستاکان دەبم...

***ئێ چیتر...هەر ئەوەندە نەبوو ئەمشەو هەراسانی کردبووی...**

_(هەناسەیەکی قووڵتری هەڵکێشا) نا...سیروان...مەسەلەیەکی زۆر گرنگ هەیە بەتەواوی سری کردووم. (مەولود)ی مامت وازم لێناهێنێ (لەشوێنی خۆم وەکو فیشەکە شێتە تەقیمەوە، هەڵسامەوەو دایکیشم چاوەکانی پڕ فرمێسک بوون و بەردەوام بوو لەسەر قسەکانی...) دەڵێت:(دەبێت شوو بەمن بکەیتەوە...)

***ئەی تۆ چیت پێگوت...؟**

_منیش بۆ ئەوەی ئابڕووی خۆم بپارێزم...تا ئەم ساتە ئەم قسەیەم لای کەس نەدرکاندوە...دوێنێ شەویش کە خەوم لێنەدەکەوت، بەڕۆژ دیسان هاتەوە سەرم، پڕ کێشم بکات خۆم لەدەستی دەرباز کردو پاڵێکم پێوەی نا کەوتە سەر ئەم بەرمیلە و ناو لەپی دەستی هەندێک بریندار بوو، منیش بە هەڵەداوان ڕامکردە دەرگای حەوشە و چوومە دەرەوە، بەڵام ئەوەندەم گوێ لێبوو وتی:(یان دەبی بۆ من بیت یان دەتکوژم...) لێرە بەتەواوی ڕاچلەکیم و بەو عومرەشمەوە بوومە پیاوێکی گەورەتر و زۆر بە ئەزموون هەموو جۆرە هەڵچوونێکم لە نەزرەی خۆم سڕییەوە و زۆر بە هێمنی لەبەر خۆمەوە دەگوتەوە:(یان دەبێ بۆ ئەو بیت یان دەتکوژێ...؟)
ساڵی دواییم بوو لە قوتابخانەی ئامادەییەکی پیشەیی، بڕیارمدا ئەم کێشەیە زۆر بەوردی بیری لێبکەمەوە، چونکە لێتان ناشارمەوە لە ژیانی قوتابێتیم هەم دەمم لە سیاسەتێکی دژ بە حکومەت دەدا و هەم خولیاشم بۆ خوێندنەوەی هەبوو و بەبەردەوام دەمخوێندەوە و دەچوومە کۆڕەکان و زۆر جاریش من و (دارا) دەچووینە شانۆگەرییەکان و وەکو لەبیریشم بێت سێ، چوار دیوانە شیعری شاعیرانم لەماڵەوە هەبوو، لەمانە(شەونامەی شاعیرێکی تێنوو)ی (پەشێو) و (کەژاوەی گریان)ی شێرکۆ بێکەس بوون...لەو کات و ساتە زۆر بیرۆکە بەخەیاڵمدا هات، یەکێک لەمانە کوشتنی مامە(مەولود)م بوو و ڕابکەم، بەڵام بۆ کوێ خۆشم ئەم چارەنووسەم نەدەزانی...ئەم بۆچوونەم بەلادا و بڕیارمدا بۆ ئەوەی خاڵوانم بەهەڵە لەدواڕۆژدا ئەگەر خوا نەخواستە سەرەداوی ئەم کێشەیەی کە (مەولود) بۆ دایکمی دروستکردووە لەدایکم تێنەگەن ئاگاداریان بکەمەوە بە هەموان چارەیەک بدۆزینەوە.
لەدوای باوەشی باوکتانەوە بڕیارمدا نەچمە باوەشی هیچ پیاوێکی تر.... دایکم ئەم بڕیارو بیرکردنەوەی منی زۆر بەدڵ بوو و باوەشی پێدا کردم و وتی:(دەزانم باوکی تۆ وچاغی کوێر نییەو منیش دڵنیام پیاوێکم لەماڵەوەیە، پارێزگاریم لێدەکات...)

بەجۆرێک بەگاڵتە جاریشەوە وتی:

(بەخوای ئەو مامەی تۆ زۆر بێ عەقڵە...وا دەزانێ من لەو ژنانەم لەبەر خاتری هەوەسی خۆم هەموو شتێک بە ئاسانی دەکەم...وەڵلاهی تا من لەژیاندا مابم بڕیار بێت لەدوای باوەشی باوکی ڕەحمەتیتان نەچمە باوەشی هیچ پیاوێکی تر...)
هەناسەیەکی بەختەوەریم هاتەوە بەرو وامان داناو هەرکە نازەو سەیرانیش هاتنەوەو منیش دەرسەکانی خۆمان تەواو کرد هەموومان بچینە ماڵی خاڵە گەورەکەمان، کە دوو کۆڵان بەپشت کۆڵانی ئێمەوە بوون.....
(من لە قووڵایی هەستی خۆمەوە بەچاوو بە گوێچکەو هەموو ئەندامانی جەستەمەوە گوێم لە گێڕانەوەکانی (سیروان) گرتبوو...بەتەواوی نوقمی ناو ئەم گێڕانەوە تراژیدیایە ببووم... دەمزانی کۆمەڵێ شتی تیایە هەمووی دەبێتە سەرنج و بەدوایدا دەچم و دەبێتە بەشێک لەو مێژووە تاڵە کۆمەڵایەتیانەی، کە هیچ جیاوازییەکی نابێت لەگەڵ مێژووی سیاسەتی کەوتن و هەڵسانەوەکان، هەموو ئەو وێرانبوونەی، کە لەسایەیدا کراوەو دەکرێ...هیچ قسەیەکم نەدەکرد.... هیچ پرسیارێکم نەدەکرد، چونکە دەمزانی ئەگەر زنجیرەی گێڕانەوەکانی ببڕم زۆر شتی وردەکارانەی لەبیر دەچێتەوە، بەڵام لە هەمووی گرینگتر لای من (سیروان) زۆر بەڕەوانی بەسەر بیرەوەرییەکاندا تێدەپەڕی و هەر ئەوەندە حەسانەوی دەدایە خۆ تا مژێکی قووڵی بەجگەرەکەی دەداو ناوە ناوەش فڕێکی کورتی لە پەرداخەکەی بەردەمی دەداو دواجاریش، کە پەرداخەکە خاڵی بوو، بڕیاریدا چیتر بیرە نەخواتەوەو هەردووکمان داوای دوو قاوەی ترمان کرد...زوو زووش داوای لێدەکردم تخوا خۆ بێزار نەبووی...تخوا خۆ بێتاقەت نەبووی...بۆیە حەزدەکەم ئەو شتانەت بۆ بگێڕمەوە، چونکە تۆ شاعیرو ڕۆژنامەنووسی...هەر تۆ دەتوانی گوێم لێبگری دەنا بە دەیان کەس و لەناویانیشدا کۆمەڵە کچێک بەدرێژایی ئەم عومرەم بوونە هاوڕێم و لەهەمووی کارەساتتر هیچیان نەیانتوانی (ئەم دڵەی من بکەنە مەملەکەتی ئەبەدی خۆیان) منیش نەمتوانی تەنها بای پەرەگرافێکیش لەم سەربردە تاڵەی خۆمیان بۆ باسبکەم، چونکە دەمزانی ئەوان کاتی ئەوەیان نییە گوێ لەخەمەکانی من بگرن و زۆربەشیان کوشتنی لێبترازێ ئەم جۆرە لێک جودابوونەوەیان بینیوە... بەهەرحاڵ سیروان هەر بەردەوامبوو کاتیش وردە وردە بەسەر دەکەوت و هەورێکی زۆریش پانتایی ئاسمانی گۆڕەپانی (کارل مارکس)ی گرتەوە.....
ئەوەبوو نازەو سەیرانیش گەڕانەوەو بەر لەوەی خۆیان بگۆڕن، دایکم پێی وتن:(زوو نانتان بخۆن هەموومان دەچینە ماڵی خاڵتان...) ئەوانیش لەناخەوە زۆریان پێخۆشبوو، بەڵام ئەوان هیچیان لەمەسەلەکە نەدەزانی.. هەرپێویستیشی نەدەکرد بزانن.. دوای تەواو بوونیان هەموومان بەڕێکەوتین.. لەبەر ئەوەی ماڵی مامە (مەولودم)و ماڵی مامە گەورەکەم لە ئێمەوە نزیکبوو سەیرمکرد (مەولود) لەبەر دەرگای خۆیانەوە وەستاوە سەیری لای ماڵی ئێمە دەکات و ئێمەش وەک ئەوەی کە نەماندیبێ ڕێگای خۆمان گرتەبەر.

(بۆ ژمارەی داهاتوو)

مرۆ (٩٩)

کوردستان، غەزەو ئەفغانستان نییە!

سەروەری یاساو پاراستنی مافی مرۆڤ و ئازادی ڕاگەیاندن و پەرلەمان و حکومەت کەم تا زۆر لە کوردستانی باشوور ڕەنگیداوەتەوە، ئەویش بەری ڕەنجی ڕووبارێکە لە خوێنی شەهیدانی سەربەرزی کوردستان، ئەمرۆ کورد لە گەمە سیاسی و کایە سیاسییەکاندا کە لە ناوەخۆو دەرەوە لەسەری دەکرێت، توانیویەتی بە ئەسپایی و بێ سڵەمینەوە ئەنجامی بدات و لەگەڵ دۆست و دوژمن لەسەر پرسە هەنووکەییەکان قسان بکات.
کورد ئەمڕۆ پشت بە دیکۆمێنت و داتاو نەخشەو خشتەو ئەو سەرچاوانە دەبەستێ کە بەڵگەی ماددییان هەیەو لە کایە نێودەوڵەتییەکانیش بەتایبەتی بواری دیبلۆماسی قبووڵ دەبێ، مرۆ قسەکانی لە بەرامبەر بەڵگە هێنانەوەکان دەبێ ڕاست و دروست بێ، بە ژمارەو بەڵگەنامە لە بەردەم هەموو ئەو کێشانەو کە بۆی دروست دەکەن، یا هەندێ کەسی نا بەرپرس لە ڕاگەیاندنەکانی کوردستان بێ ئەوەی هەست بە لێپرسراویەتی بکەن، کوردستان دەکەنە جەهەننەم و هەرچی شتێک هەیە بە ناشیرین لە قەڵەمی دەدەن و ئیدی بە هەر مەبەستێک بێ، ئەوان دەخوازن و سوێندیان خواردووە ڕاستی نەیەژن و زۆر بە قەناعەتیشەوە باوەڕیان بەوە هەیە کە دەسەڵاتی سەدام و بەعس و دەوروبەر لە حوکمڕانی کورد باشترە، سەدان پڕۆژەو کاری خزمەتگوزاری لێرەو لەوێ دەکرێت، هەر دەڵێن هیچ.. کە پرسیاریشیان لێ دەکەیت کاکی ڕۆژنامەنوس دەڵێ: برا من هیچ کارم بە شتی باش نییە، تەنیا بۆ ئەوە دروستکراوم کە خراپە بنووسم و خەڵک چەواشە بکەم و تیراژی ڕۆژنامەو گۆڤارەکەم زیاد بکات، چونکە ئەگەر وا نەکەم زەرەر دەکەم و دەبێ پڕۆژەکەم بوەستێنم، ئەوەش خراپە نایکەم، یان وروژاندنی خەڵک بۆ خۆپێشاندان و وا لە خەڵک بکرێت وەلائی بۆ "خاک و نیشتیمان و نەتەوە"نەمێنێ.
ئەدی باشە پەیامی ڕۆژنامەنووسی چییە؟ خۆ ئەو مەملەکەتە هەموو شتێکی ناشیرین نییە، هەندێ شتی جوانی تێدایە.. قسەی ئەو برادەرەم بیرکەوتەوە لە حزوری سەرۆک بارزانی لەگەڵ ڕۆژنامەنوسان فەرمووی "ئێوە بە خەڵکی خۆتان گوتووە هاوبەشی هاوڵاتی نەکەن، ئەوەش زەرەر بە ئێمە دەگەیەنێ، چونکە پێشتر لە هەولێر 3000 هەزار دانەمان دەفرۆشت، ئەمرۆ 600 دانە دەفرۆشرێ، دەبێ هاریکارمان بن لە بەرانبەر ئەرک و ماف..."، سەرۆکیش وەڵامی دایەوەو پێی گوت: "ئەز سەرۆکی هەرێم و دەتوانی پرسیار لە مەکتەبی سیاسی بکەی"، ئەگەر لەو قسە ورد بینەوە تەنیا پارەو ئیمتیاز ڕۆڵ دەبینێ، باقی قسەی بریقەدارو شتەکانی دیکە، هیچ نییەو بڵقی سەر ئاوەو ڕۆژێک دادێ لە بەرامبەر هەست و نەستی کۆمەڵانی خەڵک ڕیسوا بکرێن.
دیارە ئەمڕۆش کاتی ئەوە هاتووە، خەڵک کاغەزی سپی بخوێننەوەو بە قسە فش و فشۆڵەکان نەخەڵەتێن و پەیامی ڕۆژنامەنووسانیش تەنیا ڕاست گوتن لە بەرامبەر مەسەلە چارەنووسسازەکانیش نەیەڵێ دوژمنان نووسینەکانیان بۆ زمانی خۆیان وەربگێڕن، چونکە لەم دواییەدا شانازی کردن بە بابەتی ئەو ڕۆژنامەو گۆڤارانەی لەو وڵاتانە وەردەگێڕدرێنە سەر زمانی خۆیان برەوی سەندووە، ئامانجیش ناشیرین کردنی کوردو پرۆسەی بە دیموکراتیزەکردنی کوردستانە.
دەکرێ وەکو ڕۆژنامەنووسێک پرسیاری ئەوە بکەم، ئایا وڵاتانی دەوروبەر هەموو ئەو شتە پۆزەتیڤ و خزمەتگوزارییانەی کە لە کوردستان روو دەداو دەکرێن، وەری دەگێڕنە سەر زمانی خۆیان، یان تەنیا شتە خراپەکانی نێو بڵاوکراوە خراپەکانی کوردستان!؟.
لە کۆتاییدا دەخوازم بڵێم کوردستان نە ئەو وێرانەیە بە بەراورد لەگەڵ "حەماس" لە غەزەو "تاڵیبان"لە ئەفغانستان.

حەمید ئەبوبەکر بەدرخان

له رووخساری شەهید مەئموون دەباغ رووخساری هەموو شەهیدەکانی کوردستان دەبینمەوە

عەدنان نەقشبەندی

زۆرم پێ خۆشە ئێوە، کە ئەم کەسانە بەسەر دەکەنەوەو دەزگاکەتان جێگای ڕێز و سوپاسە، پێم خۆشە ڕاگەیاندن بە گشتی ڕابردووی خەڵک بخوێنێتەوە، ئەم شەهیدانە بەهەموو جۆرێک و هەمیشە یادیان بکرێتەوە، چونکە ئەوانە سەروەتێکی لەبن نەهاتوون بۆ گەلەکەمان، وەک عەرەب دەڵێ:"من لا ماضی له لا حاضر له" بە واتای: ئەوەی ڕابردووی نەبێت، ئایندەشی نابێت. سەرەتای ناسینی من بۆ شەهید مەئموون دەباغ دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩٥٥، ئەوکاتە من قوتابی بووم لە پۆلی پێنجەمی زانستی لە هەولێر دەچوومەوە بەغدا، ئەودەم شەهید مەئموون لە بەغدا دەیخوێند، لەوێ لەگەڵ"شەمسەدین موفتی و بابا تاهیر حەفید" کە هەردووکیان دوو برادەری ئازیزن، لە"اعظمیه" خانوویەکیان بەکرێ گرتبوو، هەریەک بە خوێندنی خۆی خەریک بوو، ئەو دەمە شەهید مەئموون لە دواناوەندی دەیخوێند، دواتر زانیم مامۆستا"هەمزە عەبدوڵڵا"ش لەوێیەو خۆی شاردۆتەوە. هەر لەهەمان ماڵ عەباسی مامەند ئاغام ناسی.

ئەو نەوەیەی ئێمەو ئەو سەردەمەو دەستەیەی کە لە یەکێتی قوتابیانی کوردستان کارمان دەکرد، ئەو ڕێکخراوە بۆ ئێمە قوتابخانەیەک بوو، کە بتوانین خەباتی تێدا بکەین، من هەموو کاتێک بەوپەڕی سەربەرزییەوە پێم خۆشە یادی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بکرێتەوە، بەتایبەتی شەهیدەکانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، کە کاک مەئموون دەباغ و سەدیق پێنجوێنی و کەمال میران نەک کەمال میرانیی وەزیر، ئەویش لە شۆڕشی ئەیلوول شەهید بووە، یادی ئەوانە بە حەقیقەت زەخیرەیەکی لەبن نەهاتووە، ئەوکاتە من لە یەکێتی قوتابیان کارم دەکرد، شەهید مەئموون ئەوکاتە پەیوەندی بە ڕێکخستنەکانی هەولێرەوە نەبوو لە بەغدا کاری دەکرد. دوای ئەوەی من لە بەغدا لە کۆلێژی ماف وەرگیرام، لە شەقامی"مشجر"کە شوێنێکی زۆر خۆش بوو، پانسیۆنێکم بەکرێ گرتبوو، شەهید مەئموون دەباغیش تازە لە کۆلێژی ماف وەرگیرابوو، ساڵی ١٩٥٧ بوو، بەر لەوەش لە هەولێر یەکترمان دەناسی، بەڵام لەوێ ماوەیەک بەیەکەوە لە ژوورێک ژیاوین، لەبەرئەوەی من ماوەیەکی زۆر لە مەکتەبی سکرتارییەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووم ئاگام لە هەڵسوکەوتی قوتابیان بوو چۆن هەڵدەسوڕا. من لەساڵی ١٩٥٧ کە چوومە بەغدا لەگەڵ شەهید مەئموون زۆر لەیەکەوە نزیک بوون، ئاگاداری ئەوەش بووم، کە پەیوەندی نێوان شەهید مەئموون و هاشم چەلەبی باوکی باش نەبوو، هۆکارەکەشی ئەوەبوو، باوکی شەهید نەک لەبەر باری دارایی و ڕەزیلی بێت، بەڵکو لەبەر دوو هۆ یارمەتی نەدەدا: یەکەمیان: برایەکی دیکەی هەبوو د. عەبدولباقی لە تورکیا نەیدەخوێند، دواتر هات لە عێراق تەواوی کرد، من یارمەتیم دەدا، هۆکاری سەرەکیش ئەوەبوو، کەوا مەئموون لە سیاسەت دوور بخاتەوە، لەوەش حەقی خۆیەتی وەکو باوکێک جگەرگۆشەکەی خۆی لە سیاسەت بەدوور بگرێت. بەڵام لەسەرووی ئەوانەش شەهید مەئموون دەباغ زۆر پەرۆش بوو لە یەکێتی قوتابیان کار بکات و زۆر بە جدی و چالاکانە لە کاردابوو، تا ئەوکاتەی "کاکە ڕەش"ی خاڵۆزام کە ئێستا نەقیبی پارێزەرانی کوردستانە هاتە بەغداو لە پانسیۆنەکەی خۆم و لەو شوێنەی شەهید مەئموونم دانا، بۆیە ئەو چوو لە شەقامی"جمهوری" ژوورێکی لە ماڵێکی مەسیحی بە ناوی ئەوانیس بەکرێ گرت. لە هەمان ماڵدا کاک واجید شاکریش ژوورێکی لەوێ گرتبوو..

من ئەگەر بێمە سەر ڕەوشتی شەهید، لە شێوەو ڕوخساری مەئموون دەباغ شێوەو سیمای هەموو شەهیدێکی کوردستان دەبینم، کەسێکی زۆر لەخۆ بووردوو بوو، ئەرکی حیزب و قوتابیانی لەلا لەهەموو شتێک گرنگتر بوو، بۆ نموونە ئێمە لیژنەی قوتابیان بووین لەگەڵ دەستەیەک لەو هەڤاڵانە، هەندێکیانم لەیادە، لەوانە هەندێکیان وەفاتیان کردووە، وەک: د. سەروەر کاکە حەمە، مەحموودی مەلا عیزەت، ئەوانەی لە ژیانیش ماون: د. ئەحمەد کەمال شاڵی، کاک ئەسعەد خەیلانی کە ئێستا لە ئەمریکایەو پرۆفیسۆرە، بەندەش"عەدنان نەقشبەندی". زۆرجار کە لە کۆبوونەوەکان دەهاتینە دەرەوە، بیرمە شەهید مەئموون لەناو کۆبوونەوەکان قسەی نەدەکرد یان کەم قسەی دەکرد، دواتر لە دەرەوە ڕەئی دەدا بە من، تەماشام دەکرد تێبینییەکانی زۆر جوان و بەجێن و پێی دڵخۆش دەبووم، پێم دەگوت: باشە بۆ لە کۆبوونەوەکان قسەت نەدەکرد، بە پێکەنینەوە دەیگوت: یاشێخ کەس وەکو تۆ قوەی قەڵەمییەو لەقلەقییەی لسانی نییە!، چونکە من ئەوکاتە لە لاپەڕەی قوتابیان لەگەڵ هەندێک لە برادەران دەرماندەکرد، من بەرپرسی لاپەڕەکە بووم، لەو برادەرانە: خوالێخۆشبوو لەتیف حامید بەرزنجی، ئیبراهیم میرانی، فاتح جەباری.

ئەوە وەڵامی ئەوبوو، زۆرجار وا وەڵامی منی دەدایەوە، بەڵام نموونەی ئەو جارێکیان پێش ئەوەی بچێتە سەرەوەو شەهید بێت، ئەو لە گرتووخانەی ناسریە گیرابوو، کە ئازاد بوو، من لەلای خوالێخۆشبووی برایەکەی د. عەبدولباقی بووم، زۆر بە گەرمی چوومە لای ئەویش ماچی کردم، گوتی نایەمە ژوورەوە تا هەندێک بەندکراوم لەگەڵە، لەگەڵ من زیندانی بوون، وابزانم بارزانی بوون، دەچم لە هوتێل دایاندەمەزرێنم ئینجا دەگەڕێمەوە. بەڵگەی ئەوەبوو، شەهید مەئموون لە هەموو شتێک گرنگتر کاروباری هاوبیر و هاو سەنگەرەکانی بوو.

دوای ئەوە شۆڕشی ئەیلوولی بەسەرداهات، هەڵبەتە من بە ئاگاداری حیزب دامەزرام، بوومە بەڕێوەبەری ناحیە، کەوتمە شوێنێک بەناوی"شبکە"، شەش مانگ لەوێ مامەوە، خولی بەڕێوەبەری ناحییەکان لە بەغدا کرایەوە، لە خولەکە یەکەم بووم. ئیدی هاتمە"حەویجە". لەو ماوەیە زۆر بە پەرۆش بووم.

شەهید مەئموون ببینم، ئەوکاتە ئەو فەرمانی گرتنی بۆ دەرچووبوو و خۆی شاردبۆوە، ئەوە ساڵی ١٩٦٢ بوو، من خەبەری د. عەبدولباقی برایم دا، گوتم: حەزدەکەم چاوم پێی بکەوێ، هاتە چایخانەی"بلدیە" نزیک وەزارەتی بەرگریی ئەوکاتە بوو. نازانم ئەو چایخانە ئێستا ماوە یان نا. کاتێک دیم، لە دوورەوە دیتم سمێڵە جوانەکەی تاشی بوو، چاویلکەیەکی ڕەشی لەچاو کردبوو کتێبێکی بەدەستەوە بوو، بۆ ئەوەی بوو هەندێک شێوەی خۆی بگۆڕێت. زۆر بە پەرۆشەوە دەستمان کردە ملی یەکدی و یەکترمان ماچ کردو دانیشتین، زۆر قسەمان کرد، نزیکەی کاتژمێرێک و نیو دانیشتین. ئەوکاتە ئەو پۆلی سێیەم بوو لە کۆلێژ، کە فەرمانی گرتنی دەرچووبوو، پێی گوتم: من مەحاڵە کۆلێژی ماف تەواو بکەم، مەگەر حکومەتی کوردستان دابمەزرێ و من بە مەرسومێک کوردستانی حقوق تەواو بکەم. هەفتەیەکی دیکە من دەڕۆم و پەیوەندی بە شۆڕشەوە دەکەم. زۆر حەزی دەکرد ببێ بە پێشمەرگە، عەشقێکی لەوەدابوو، ئەوەندە بیروبڕواکەی لا ئازیز ببوو لاری نەبوو بچێتە ناو ئاگریشەوە، بۆئەوەی ئەو خەون و ئامانجەی هەیەتی بێتەدی. هەموو جەستەی دڵسۆزی بوو، هەموو لەشی بۆ میللەت و وڵاتەکەی حەماسەت بووو. وتی: هەفتەیەکی دیکە دەڕۆم، ئەگەر شەهید بووم، قوتابخانەیەم بەناو بکەن، هەڵبەتە قسەکەم زۆر بەلاوە ناخۆش بوو، دواتر هەڵساین و یەکترمان ماچ کرد، بڕیارماندا سبەی ئێوارە گازینۆیەک هەبوو بەناوی"جندی المجهول" لە جێی هۆتێل شیراتۆنی ئێستا، سەعات حەوت یەکتر ببینین، ئەم جێگۆڕکێیەش بۆئەوەی هەستمان پێنەکەن، من بەڕێوەبەری ناحیە بووم و نوێنەری حکومەت بووم، ئەویش حکومەت بەشوێنیدا دەگەڕا. سەعات بوو بە حەوت نەهات، حەوت و چارەگ نەهات، حەوت و نیو هەر نەهات، زۆر ترسام گوتم تەئکید گیراوە، چووم بەدوای عەبدولباقی برایدا، گوتم: خۆ مەئموون نەگیراوە، گوتی: نەخێر. گوتم: ئەی بۆ نەهات؟ وتی: مەئموون کارێکی حیزبی بۆ شوێنێکی دوور پێ سپێردرا، ئەوکارەی پێ لەو چاوپێکەوتنەی تۆ گرنگتربوو، ئەوەشی لە گوێڕایەڵی و دڵسۆزی بوو. من ئەوە دوا دیدارم بوو لەگەڵ شەهید مەئموون.

لەبیرمە لە ١٩٦٣/٧/٢٧ لە حەویجە ناخۆشترین هەواڵی شەهیدبوونی ئەوم لە"مدیریه الحرکات" لە رادیۆ بیست، کە شەهید بوو. بێگومان من لەسەرەوە نوێنەری حکومەت بووم و لەسەر مێزەکەی خۆم دەوامم دەکەم. لە ژێرەوەش جەرگم خوێنی لێ دەتکێتەوە، کە دەچوونە دەوام لەبیرمە ئەندازیارێکی مەسیحی نەینەوای لێ بوو، بەناوی فرانسیس دەیگوت: دەڵێن ئەمە خەڵکی موسڵەو لە بنەماڵەی دەباغەکانی موسڵە، منیش دەمگوت: ڕەنگە وابێ، لە دڵی خۆشم دەمگوت: ئەگەر دەزانی دڵم چەند نارەحەتە، چونکە لە رادیۆ بە مەئموون هاشم دەباغ نەیخوێندەوە، بەڵکو گوتی: مەئموون هوشام دەباغ، چاکم لەبیرە بە هەڵە ناوی باوکی خوێندەوە، لە سۆزی بیستنی هەواڵی شەهیدبوونی شتێکم نووسی، هەتا ئێستاش ماوە، بە عەرەبی نووسیم"الی اخی: م" ناوەکەم نەنووسی، ئەمەش لەبەر هۆکاری سیاسی بوو.

من هیچ کاتێک یادی شەهید مەئموون دەباغم فەرامۆش نەکردووەو لەبیرم نەچووە، کاتی خۆی من لەگەڵ شەهید فەرەنسۆ هەریری قسەمان کرد، کە لە شوێنی ئەو گۆڕەپانەی بەرزەپردی شەهید ئەکرەم مەنتک پەیکەرێکی بۆ دروست بکەین، بەڵام دوای ئەوە فەرەنسۆ هەریری شەهید بوو، شتەکان گۆڕا، بەڵام دواتر لە شەقامی گوڵان قوتابخانەیەکی بەناو کراو وەسیەتەکەی هاتەجێ.

جارێکیان بەڕێوەبەری قوتابخانەکە هاتە لام، گوتی: حەز دەکەم جەنابت هاوەڵێکی زۆر نزیکی شەهیدی شتێک بنووسی تا لە تابلۆی قوتابخانەکە هەڵیبواسین، منیش شتێکم لەسەر مەئموون دەباغ نووسی و ئەوانیش جێبەجێیان کرد.

سەبارەت بە نەخۆشخانەکەش، کاتی خۆی د. جەمال وەزیری تەندروستی بوو، کە برادەرێکی نزیکی من بوو، نووسرابوو: نەخۆشخانەی مەئموون دەباغ، تەلەفۆنم بۆ کرد، گوتم: ئەو تابلۆیە بگۆڕن و بیکەن بە شەهید مەئموون دەباغ، ئەوەبوو تابلۆکەیان گۆڕی و کردیانە شەهید مەئموون دەباغ.

شتێکی دیکەش ئاماژەی پێ دەکەم، کە لەمەوبەر گوتم: باوکی مەئموون، یارمەتی نەدەدا، جا من لە بانک پارەم هەبوو، هەمووجار پارەم بۆ خۆم و بۆ ئەو ڕادەکێشا. دوای ئەوەی بە ناچاری ژوورەکەی منی جێهێشت، چوو لە دواناوەندی "وشاش" لە بەغدا، نووسەر"کاتب"دامەزرا، بۆئەوەی بەو مووچەیەی خۆی بتوانێت کۆلێژ تەواو بکات، لەبیرمە دوای شەهیدبوونی مەئموون دەباغ، من بەڕێوەبەری ناحیەی قوشتەپە بووم، هاشم چەلەبی هاتە لام، کە کارێکی هەبوو، گوندێکیان هەیە بەناوی قۆپەقران و موڵکیان هەیە لەوێ، ئێمە لەگەڵ چەلەبییەکان پەیوەندیمان هەیەو زۆربەیان موریدی شێخ حوسامەدین بوون، پێم دەگوت: هاشم چەلەبی باوکی بە ڕەحمەت بێت، دەمگوت: چەند بیری لێ دەکەمەوە تۆ باوکی مەئموونی ناتوانم ئیشەکەت بۆ نەکەم، چەندیش بیر دەکەمەوە مەئموونت ئەزیەت داوە، دەمەوێ ئیشەکەت بۆ نەکەم، من لەو ناوەندە حەپەساوم، نازانم چی بکەم؟!

نابێت گەندەڵی تێکەڵی ئایین بکرێت

مامۆستا کازم

گەندەڵی لە دوای ڕاپەڕینە مەزنەکەی بەهاری (١٩٩١) هەستی پێ دەکرێ و ڕەگی خۆی داکوتا و چەکەرەی کرد. بەڵام دوای شەڕی ناوخۆو دروستبوونی دوو ئیدارەیی لەناو حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەم دیاردە قێزەونە زیاتر تەشەنەی کرد، لەم ماوەیەدا لێپرسراوان بە هەواو هەوەسی خۆیان هەڵسوکەوتیان دەکرد و یاریان بە لوقمەی زاری منداڵە شەهیدان دەکرد.

چونکە ئەو کات لێپرسراوان لە لێ پێچینەوە نەدەترسان، چونکە هەرکاتێک بەدواداچوونیان لەگەڵدا بکرابایە ئەوە سەنگەری گەندەڵیان دەگواستەوە بۆ ناو لایەنەکەی دیکە!!

گەندەڵچییەکان ئەم بارودۆخەیان قۆستەوە بۆ مەرامی گڵاوو پڕکردنی گیرفانە دڕاوەکانیان.هەر شتێک بکەوتبایە بەردەستیان حەپەلوشیان دەکرد. دروشمی (فورسەتە) لەلایەن گەندەڵچییەکانەوە بەرزکرابۆوە. لەڕێگای ئەم گەندەڵییەوە بوو کەسانێکی زۆر بوونە لێپرسراوی بەرز، بەهۆی حیزبایەتی و خزمایەتی و بوون بە خاوەن تەلاری بڵندی پاشایانە و ئۆتۆمبێلی دوامۆدێلی پرادۆو بەکارهێنانی نۆکەری سیریلانکی و هەبوونی سکرتێری ڕەگەزی مێ. ئەمانە هەر هەمووی لە ئەنجامی پەتای گەندەڵی سەری هەڵدا.

ئەمەی سەیرو سەمەرەیە ئەوەیە ئەم گەندەڵچییانە لەسەر دیواری نهۆمی سەرەوەی کۆشک و تەلارەکانیان لەسەر بەرد بە هەڵکەنراوی نووسیویانە (هذا من فضل ربي)، گوایە ئەمە لە خواوەیە. نەدەبوو ئەم ئایەتە بنووسن، دەبوو بنووسن (ئەمە لە گەندەڵییەوەیە)، چونکە شاراوەنییە کەسانێک هەبوون خاوەنی هیچ شتێک نەبوون لەم شتانەی، کە ئەمڕۆ هەیانە، ئەگەر بەدواداچوونیان لەگەڵ بکرێت زۆر بەئاسانی دەردەکەوێت، کە بەنایاسایی ئەم سەروەت و سامانەی کۆکردۆتەوە.

خوێندنەوەی لاپەڕەکان... ئەو شەوو ڕۆژانەی لەبیرم ناچنەوە

پێشمەرگەکانی کوردستان هەر ململانێیان لەگەڵ مەرگی ڕووبەڕووبونەوەی دوژمن نەبوو، بەڵکو بەرامبەر دژواری و سەختی سروشتی کوردستانیش وەستاونەتەوە

حاجی مەمۆ

بەو جۆرە موختار ریشمەی کەرەکەی گرت و پێشما کەوت هەڤاڵ کاکەخان و پێشمەرگە چاپووکەکان بەدواوە ڕیزیان بەست و من و هاوڕێ یەکێتی و کاک عەزیز"مەلەکی"یش لەگەڵ برایەکەی و کوڕی موختارمان لە ناوخۆ بە دوایان کەوتین.

ئەوەبوو ڕێگایەکی کەندو لەندی ئەوتۆی گرت کە هەرگیز بە ئێمە نەدۆزرایەوە و تەنیا لەچەند شوێنێکی ناچار کەوتینە بەرامبەر ئەو بەرزاییانەی دەبابەی هێزەکانی ڕژێمی بەسەرەوە بوو، تاکو لەجادەکە پەڕینەوە، کە لە ئاسۆسەوە دەهاتە خوارەوە بەو دەشتەدا دەچووە بناری مەرگەوە، بەڵام نەئەوان خۆیان لەئێمە گەیاند نە ئێمەش خۆمان گورگە کرد، بەسەلامەتی گەیشتینە شوێنی دوورە دەستی ڕژێم و موختارو کورەکەیمان بەسوپاس و ڕێزەوە بەڕێکرد، هەریەکەمان و ڕێی خۆمان گرتە بەر، بۆ چێشتانێ گەیشتینە گوندی شارستێن، خەڵکەکە هەموو بەهەڵەداوان لێمان کۆبوونەوە چی هەبوو لەخۆراک بۆیان ئامادەکردین و ئاگاداریان کردینەوە، کە تا زووە دەبێت گوند بەجێهێڵن، نەوەک هێزی دوژمن بەتایبەتی کۆپتەری مەرگ چین پەلامارمان بدەن و گوندەکەش جارێکی تر کاول بکەنەوە، ئێمەش وڵاخێکمان لێ بەکرێ وەرگرتن لەگەڵ خاوەنی وڵاخەکە بریندارەکەمان سوار کرد بەرەو گوندو کەلاوە رووخاوەکانی (کانی نەبی) ڕێچکەمان بەست، خەڵکەکە حەقیان بوو، چونکە بەو ڕۆژی ڕووناکەو بەبەر چاوی ئەو ڕەبیانەوە ئەو کۆمەڵە پێشمەرگەیە تێبپەڕن و بچنە ناو گوندی بۆ خۆی ڕووداوێکی چاوەڕوان نەکراوبوو، مایەی لێکەوتنەوەی ڕووداوێکی دڵ تەزێنی ناخۆشی لێدەکرا، بەبێ ئەوەی پێی بزانن ئێمە چۆن وا درەنگ کەوتووین و چیمان بەسەر هاتووە!

ئێمە لەترسی گیانی خۆمان تاکو نەبینە پارووێکی ئاسانی دروێنەی شالاو، پەلاماری کتوپڕی کۆپتەرەکانی ڕژێم، کە لەو نزیکانە مۆڵگایان هەبوو کە هەمیشە بۆ ڕاونانی پێشمەرگە ئامادەبوون، بەهەنگاوی خێراو هەر ئەوەبوو غارمان نەدەدا، بەچەند سەعاتێک خۆمان گەیاندە ئاقاری گوندەکە، لەپەنا چەند دار گوێزو کانییەک مۆڵگامان دانا، پاش دانانی حەرەسیات، من بەسکی برسی بۆخۆم خەوتم، کە زۆربەی پێشمەرگەکانی تریش هەر وایانکرد و لەگەڵ گەرمبوونی ڕۆژ چاوم کردەوە، پێشمەرگەکان دوو دوو خەریکی نان خواردنی نیوەڕۆ بوون، بەماوەیەکی کورت سکی خۆمان تێرکرد و هەریەکە هەستاینەوە سەرپێیان و ملی ڕێچکەی بەرەو هەورازمان گرت، تاکو بەئێوارە گەیشتینە ناوقەدی (ئاسۆس)، لەوێ کۆمەڵێک خێزان بۆخۆیان کەپریان دروستکردبوو، لەبیرم نەماوە لەوێ خەریکی چی بوون، بۆ شەوەکەی لای ئەوان دابەش بووین و لەبیرمە من و هاوڕێ هیوا بەرماڵێک کەوتین کە هەر ژن و کچێکی مێرد منداڵە لەماڵ بوون، چی خواردنیان هەبوو لەبەر دەمی ئێمەیان داناو بەیانییەکە ئەو جامیلکە ماستەی هەیانبوو لە بەردەمی ئێمەیان دانا، کە سەیرم کرد هاوڕێ هیوا وەک ئەوەی فرسەتی بۆ هەڵکەوتبێ بەپارووی زۆر گەورە خەریک بوو هەموو ماستەکە لف بکات، دەستم گرت و پێم وت، با نەختێک بۆ کچ و ژنەکە بمێنێتەوە، کە بە حەپەسانەوە، ئەوانیش بەتایبەتی کچەکە سەیری پارووی دەستی ئەو هاوڕێیەیان دەکرد، هاوڕێ هیواش دەستی کێشایەوە، بەڵام زۆر لەمن تووڕەبوو، کە دەرچووین زۆر

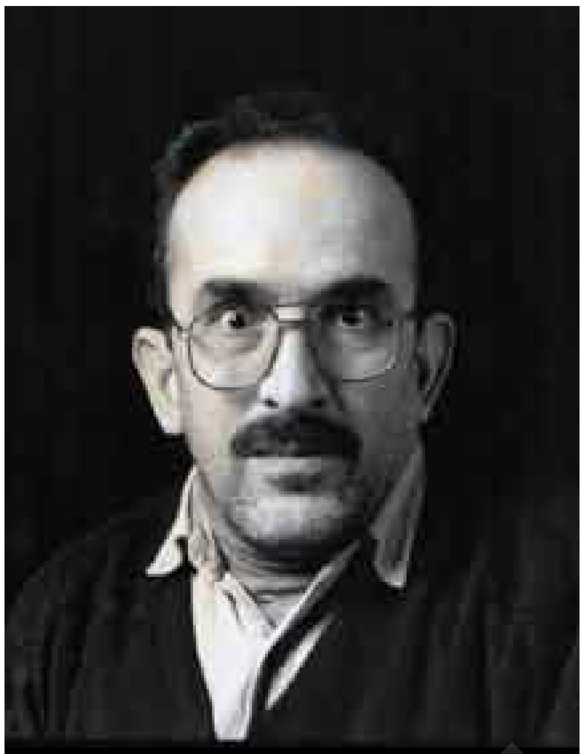

حاجی مەمۆ

ڕەخنەی لێگرتم، کە نەم هێشتووە هەموو ماستەکەی بخوات، من لەبەر نەخۆشییەکەی لێی بێدەنگ بووم و ورتەم لەدەم نەهاتە دەرەوە، بەخێرایی لەسەر ئەو تاتە بەردە گەورانە کۆبووینەوە کە شەوەکەی لەسەریان خەوتبووین و هێشتا نیوەڕۆ نەببوو، ئێمە گەیشتینە سەر تۆقەڵەی ئاسۆس، کە یەک کزە باو نەسیمی ئەوەندە فێنکی دەهات، کە مرۆڤ حەزی دەکرد سەرخەوێکی لەبەریدا بشکێنێ، پێشمەرگەکان ملی ئەو ڕێچکەیان گرتبوو، کە بەرەو خواری خوارەوە شۆڕ دەبووەوە، منیش بەناخێری گیانم گەرەکم بوو لە پێش ئەوانەوە، بگەمە خوارەوە کە دەمزانی سەرچاوەی کانی و ئاوێکی زۆر خۆشی لێیە، پێشتر لەساڵی (١٩٧٥) بەو شوێنەدا تێپەڕ ببووم، ماوەیەک بەقەدبڕی ڕۆیشتم، زۆر لامەوە ئاسان بوو، پێشمەرگەگان بەپێچاو پێچی شۆڕدەبوونەوە ئامۆژگاریان کردم، کە وریای خۆم بم نەوەکو هەڵدێریم! بەڵام گوێم پێنەدان لەهەندێک شوێن بە قونەخشکە دەهاتمە خوارەوە، تاکو لە شوێنێک خلیسکم بردو پشتاو پشت سەرەو خوار خۆم بۆ نەگیراوە تەقە تەقی سەرم کە بەو وردە بەردو دارو شاخەکان دەکەوت بە هۆش خۆی هێنامەوە کە ئەگەر دەستەوەکەری نەکەم و فریای خۆم نەکەوم، کارم تەواوە، لەو تاوەدا گەیشتبوومە سەرهەڵدێرێکی هەزار بەهەزارەوە هەردوو دەستی خۆم دەکوتاو دەستێکم لە لقەدارێکی بە ڕەگ و ڕیشەی قایم گیر بوو، هەتا هێزم تێدا بوو تاقەتم دایە خۆم دەستەکەی دیکەشم لێ گیر کرد، چەند پێشمەرگەیەک کە لەو پێچەی پشتمەوە نزیک بوون، چاویان لێم بوو، پیاوانە فریام کەوتن، بەهەر جۆرێک بوو پشتێنەکەی خۆیان لێک گرێداو لەسەرەوە بۆیان شۆڕکردمەوە، هەتا ئێرە نەدەوێرام تەماشای خوارەوە بکەم، بەڵام کە ئومێدم پەیدا کرد بە تێرایی سەیری دەوروبەری خۆمم کرد، بەشێوەیەک باوەشم لەو لقەدارە گرتبوو، دەت وت دەیان ساڵە هاوڕێی یەکترین، ئەویش بە نەرم و نیانی باوەشی بۆم کردبووەوە بە لقوپۆپەکانی

باوەشێنەی کزەبایەکی ماندووبوونی لێدەکرم، کەچاوم بڕییەوە ئەو هەڵدێرەی خوار قاچە شل بووەکانم، چ هەڵدێرێکی سەر بەگۆبەند بوو، تا چاو بڕبکات بەرەو خواری خوارەوە قووڵ دەبووەوە هەموو شاخ و کەندەڵان بەدوای کەندەڵان بوو، سەرم هەڵبڕی و پشووێکم هەڵکێشا کەدەتگوت چەندین ساڵ لەناو چاڵدام و تروسکاییەکم لێ دەرکەوت کەسەری پشتێنی هاوڕێیان گەیشتبووە لام، بەدەستێک پشتێنەکەم لە ناو قەدی خۆم توند گرێداو ئەوجا بە هەردوو دەستان خۆم پێوە هەڵواسی و ئەوان بەسەر ئەو بەردو وردە دارانە هەڵیان کێشام، هیچ دەرکم بەوە نەکرد هەتاکو گەیاندمیانە لای خۆیان و دەستیان گرتم، ئەو پشتێنە چیتە لە شوێنێکەوە بپچڕێ! باش بوو نەپچڕاو گەیاندمیانە سەرەوە، ئەوجا خەریک بوو دەبورامەوە چاوەکانم ڕێشکەو پێشکەیان دەکرد، کە پێشمەرگەکان بەچاکی دیقەتیان دام جلەکانی بەرم، بەتایبەتی لەلای پشتەوەم هەموو ونجن بە ونجن ببوو پیستەی پشتم بەشێوەیەک داماڵابوو گەیشتبووە پشتی ملمەوەو لە زۆر شوێن خوێن فچکەی کردبوو، نازانم چەند پێشمەرگە بوون ناوە ناوە لە کۆڵیان دەکردم هەتا گەیاندبوومیانە سەر ئاوەکە، هەندێک ئاویان بە دەم و چاوم داکرد، بەتەواوی لەهۆش خۆم چووم، دەڵێم مرۆڤ سەیرە، ڕەنگبێ باوەڕ نەکەن، لەم شوێنە کۆمەڵێک پێشمەرگەی ناوچەکانی سلێمانی،

کە لەناویان (شێخ مەقصوری حەفید) هەبوو بە ڕێکەوت لەوێ بوون چەند پارچە گۆشتێکیان لە جەلەبچییەکان وەرگرتبوو، بۆخۆیان کوشتبوویانەوە، من بە بۆنی چزە چزی گۆشت برژاندن هاتمەوە هۆش خۆم و چاوم کردەوە، یەکەم کەس بەسەرمەوە وەستابوو، هاوڕێکانی کۆمەڵە بوون(هیواو محەمەد ژۆژکەیی و یەکێتی) یەکسەر ڕاستیان کردمەوەو کەوتنە دڵ دانەوەی کردنم و کاکەخان و عەزیز مەلەکی و ئەوانی دیکەش بیرۆزبایی سەلامەتیان لێدەکردم و هەڤاڵانی شێخی گەورەش یەک بن باڵ گۆشتی برژاو جگەریان بۆ هێنام وەکو ئادەمیزادی حەوت ڕوح، زیندووبومەوەو کەوتمە جگەرو گۆشت خواردن، نازانم کامیان بوو بەدۆنگی گۆشتەکە پشت و دەندەکانیان بەجوانی بۆ چەورکردم یەکێکیان کراسێکی زیادی پێ بوو، هەتا ئەویشیان لەبەر کردم، کە جلەکەی خۆم کەڵکی لەبەر کردنی نەمابوو، لێرەدا تامەزرۆیی خواردن باسی هاوڕێ هیواو ماستەکەم بیر کەوتەوە، بەخەندەوە ڕووم لێکردو وتم، هاوڕێ گیان ئەوە ڕۆژی خواردنی گۆشتەو خۆت بەچاکی تێرکە، فەرموو لەجیاتی منیش هەندێک بخۆ، کە خۆم تەنیا چەند پارچە جگەرێکی برژاوم بۆ خورا، هیوا پێکەنی و وتی هاوڕێ ئێمە لەبەر خەمی تۆ هیچمان پێ نەخورا، مادەم ئێستا شوکر تۆ تەندروستیت باش، ئیتر منیش دەکەومە سەر گۆشت خواردن، کەچی سەیرم کرد ئەوەندەی بۆ نەخورا، دیاربوو زیاتر تامەزرۆی ماست خواردن بوو.

دوای ئەو هەموو ساڵانە، هەنووکە بیری ئەو ڕۆژی دەکەمەوە، پێشمەرگەکانی کوردستان هەر ململانێیان لەگەڵ مەرگی ڕووبەڕووبونەوەی دوژمن نەبوو، بگرە لەبەرامبەر سەخت و دژواری سەختی سروشتی کوردستانیش وەستاونەتەوە کۆڵیان نەداوە، بەڵام ئەو دەمە بەندەیەکی وەکو من لەو هەرەتی تەمەنی بەشەنگ و ورە بووم، دەرەقەتی ئەو بەسەرهاتانە دەهاتم.

پاشان بەهاوکاری و یارمەتی تێکرایی پێشمەرگە گەیشتینە بنکەکانی سەرکردایەتی یەکێتی و کۆمەڵە لە توژەڵەو خڕی ناوزەنگ و بەکۆتایی ئەو کاروانە گەیشتین، بەڵام وەزعی قاچ و قوڵم زۆر خراپ بوون، لەناوەندی کۆمەڵەش ئەوەیان پێ ئاسایی نەبوو، کەلەدانیشتنەوە پێم درێژ بکەم و زۆر جاران سەرزەنشتیان دەکردم، کە هاوڕێی کۆمەڵە دەبێت بەرگەی هەموو ناخۆشییەکان بگرێ، ماڵی ئاوابێت کە دکتۆر شالاو کە پزیشکی تەواو بوو فریام کەوت و ڕۆژانە برینەکانی پشتم و پێیەکانی بۆ تیمار دەکردم و بۆماوەی مانگێک هەموو ساڕێژبوونەوەو بەئاسانی کەوتمەوە سەر پێیان، چیتر بەدانیشتنەوە پێم درێژنەکرد.

بەشی بیستەم

هەرمنداڵێکی توشبوو بە نەخۆشی تالاسیمیا مانگانە ١٥٠ هەزار دینار وەردەگرێت

هەڵۆحەسەن :

بەمەبەستی پشتگیریکردن لە بژێوی ئەو منداڵانەی نەخۆشی تالاسیمیایان هەیە لەهەرێمی کوردستان و لەسەر داوای وەزارەتی تەندروستی حکومەتی هەرێمی کوردستان، سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان بڕیاریدا بەسەرفکرنی بڕی ١٥٠ هەزاردینار مانگانە بۆ هەرمنداڵێکی توشبوو بەنەخۆشی تالاسیمیا لەهەرێمی کوردستاندا، بڕیارەکەش ڕۆژی ٢٠٠٨/١٢/٧ بەژمارە ١٣٣٥٢ بە ئیمزای نێچیرڤان بارزانی سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەرکراوە .

هونەرمەند لوقمان سەلیم

هونەرمەند لوقمان سەلیم دوو کلیپی نوێ ئەنجامدەدا

تایبەت بە هونەری بەدرخان

هونەرمەند لوقمان سەلیمی گۆرانیبێژ بەنیازە لەو ماوەیەدا دوو کلیپ بۆ گۆرانییەکانی تۆماربکا، یەکیان لەشاری هەولێر و ئەویدیکەیان لە شاری سلێمانی.

لەو بارەیەوە هونەرمەند لوقمان سەلیم تایبەت بە بەدرخان گوتی: بەنیازم کلیپ بۆ دوو گۆرانی ئەنجامبدەم، کە یەکیان لە هەولێرە بەناوی مەرگی ئەوینێک لە تێکستی ئیسماعیل محەمەد و ئاوازی خۆم و دابەشکردنی میوزیکی کاروان ڕەمەزان، کە ئەم کارە کۆمپانیای چوارچرا هەڵدەستێ بەکاری وێنەگرتنی و لەلایەن سامان عەدنان وێنەی دەگیرێ، ئەگەرچی ماوەیەکی زۆرە ئەو هەواڵەم ڕاگەیاندووە، بەڵام لەبەرئەوەی کۆمپانیای چوارچرا چەند ئامێرێکی پێشکەوتوویان هێناوە و چاوەڕوانی هەندێکی ترن بۆیە دواکەوت، بەڵام لەوماوەیە برادەرانی چوارچرا پەیوەندییان پێوەکردم و پێیان ڕاگەیاندم کارەکەم لە ماوەیەکی نزیک ئەنجامبدرێ.

کلیپی دووەمیش بەناوی هەڵوەرین-ە کە تێکستی دیار هەڵەبجەیی و ئاوازی سالار عەبدوڵڵا و کاری میوزیکی هەڵبەست سەڵاحە، ئەویش بڕیار فەتاحی کامێرامان کاری وێنەگرتنی بۆ دەکا و دەستخۆشیان لێدەکەم، ئەو دوو بەرهەمەشم لە سیدی هەمیشە عەشقە، کە کاتی خۆی لە ستۆدیۆی میلۆدی و چوارچرا ئەو بەرهەمەیان بۆ تۆمارکردووم.

سەبارەت بە ئەمڕۆی هونەری کوردی و گۆڕانکارییەکان و هاوکارییەکانی وەزارەتی ڕۆشنبیری و چەندین تەوەری گرنگ لە ژمارەی داهاتوو، دیدارێک لەگەڵ هونەرمەند لوقمان سەلیم بخوێنەوە.

یادەوەری شازادەیەکی عەرەب لەنێو حەرەمسەراکانی عوسمانیدا

کەمینەکان و دانپیانانێکی وەزیرێکی دەوڵەتی عوسمانی بەکوشتاری ئەرمەنەکان

جەمال پاشاو مەلیک فەیسەڵ

و: هۆشیار محەمەد ئەمین کۆیی

شەریف عەلی حەیدەر پێش ڕۆیشتنی بۆ مەککە سەرپەرشتی کاروباری خانەوادەکەی بەهاوڕێی خۆی (تەلعەت پاشا) وەزیری ناوەخۆی دەوڵەتی عوسمانی سپارد، هەردووکیان دوو کەسی جیاواز بوون، (شەریف عەلی) کەسایەتییەکی بەرز و ڕۆشنبیر و سەرکردەیەکی پیرۆزی ئاینییە، تەلعەت پاشا پێشتر هاووڵاتییەکی گوندەکانی (بولغاریا)بوو، کاتێک کە دەوڵەتی عوسمانی ئەو وڵاتەیان داگیرکرد هەندێک لەوانە بوونە (موسڵمان) و پێیان دەگوتن (بوماک)، هەڵسوکەوتی پڕبوو لە چالاکی، لەکارەکانی پشتی بەخۆی دەبەست، سەرەڕای ئەو پلەوپایە بەرزەی کە هەیبوو بە درێژایی ژیانی هەوڵی کۆ کردنەوەی سامانی نەداوە، لەبەر ئەوەی ژیانی درەوشاوە بوو، لەڕووداوی کوشتاری ئەرمەنەکان لە تورکیا (شەریف عەلی) نارەزای خۆی بەرامبەر ئەو کوشتارە دەربڕی و بە (تەلعەت پاشا)ی وەزیری ڕاگەیاند، ئەویش لەوەڵامدا پێی گوت:(ئەی خاوەن شکۆ ئەو ئەرمەنانە بۆ وڵاتەکەمان نەفرەتن...! ئەوانە پێشر بە خۆشی و دڵنیایی لەگەڵ میللەتی تورک دەژیان، هیچ کەسێک لە پێشیان ڕێگر نەبوو بەڵام ئێستا، لەبەر هەر هۆیەک بێ ناپاکن و هەڵگەڕاینەوە، تەنها بیر لە نانەوەی ئاژاوە و یاخیبوون و فێڵبازی دەکەنەوە... ئەوروپییەکان سۆزیان بۆ ئەوانە هەیە و سەرزەنشتی ئێمە دەکەن و بۆکاری زێدەڕۆیی هانیان دەدەن ! ئێمە چی بکەین؟ ناتوانین جلەوی ئەو سەربازانە ڕابگرین کە بۆ تەمێکردنیان دەچن، بەڵام مەترسە ئێمە ناتوانین ڕەگەزیان بنبڕ بکەین، چونکە ئەوانە وەک مێش زۆر دەبن !!، ڕۆژێک ژنێکی جل شۆری ئەرمەنی بە (فاتیمە)ی ئینگلیزی هاوسەری (شەریف عەلی) گووت :(ئێمە وەک مەڕ واین، کاتێک کە سەرمان دەبڕن زیاد دەبین ! ئەو کۆمەڵە ئەمریکییەش کە بۆ ئێمە نێردراون بۆ سەرپەرشی منداڵی بێ دایک و باوک، ژیانی پاشایانە دەژین و خزمەتیان هەیە، ئەگەر بگەڕێنەوە ئەمریکا ئەوە کارەکانیان لە دەست دەچێ).

ژنێک ئارەزووی خۆی بەسەر دەسەڵاتدا دەسە پێنێ

خانەوادەی سوڵتان(مراد) پاش مردنی خۆی و کوڕەکەی لەکۆشکی(تشارجان) مانەوە، دانیشتوانی کۆشکەکە ساڵی (١٩١٨)ی زاینی تووشی ئاشوب و پەشێویەکی غەمناک هاتن، کاتێک کە وڵاتە هاو پەیمانییەکان (سوێند خۆرەکان) هاتنە ناو(ئەستەنبوڵ) هێزەکانی (فەرەنسا) بەشێکیان لەو کۆشکە داگیر کرد، هێزەکانی بەریتانیاش دەیانویست بەشەکەی تر داگیربکەن، بەڵام(قادن ئەفەندی) ژنی (سولتان مراد) نوێنەری ئەو هێزەی بانگکرد و پێی ڕاگەیاند (کەسێک هەبوو ئێمەی لەو کۆشکە پشتگوێ خست تا ئەو کەسە خۆی مرد، منیش تا لەناو کفنم نەنێن ئەو شوێنە جێناهێڵم) بۆیە ئەو بنەماڵەیە لەو کۆشکە مانەوە تا کەمالییەکان ساڵی (١٩٢٢)ی ز کۆشکی سوڵتانییەکانیان گرتەوەو بنەماڵەی سوڵتانییەکانیان دەرکرد دواتر لە ئەوروپا پەرت و بڵاوبونەوە، بەڵام (قادن ئەفەندی) تاکە ژن بوو لەو کۆشکە ماوەو ئەو بەڵێنەی، کە بەرامبەر ئینگلیزەکان دابووی بەجێی گەیاند.

لەنێوان لۆرانسی (ڕێوی) و خوێنڕێژەکانی دیکە

ئەمیر (عەلی حەیدەر) گەشتەکەی بۆ مەککە لەوێستگەی (حەیدەر پاشا) لە ڕێکەوتی ١٩١٦/٦/٩ ئەنجامدا، ڕۆژێکی شکۆمەند بوو، شەمەندەفەرێکی تایبەت بە ڕێوڕەسمێکی شکۆدار بۆ ئەمیر ئامادەکرابوو، وا بڕیار بوو چەند ڕۆژێک لە(دیمەشق) بمێنێتەوە، دواتر بە هێڵی شەمەندەفەری (حیجاز) بۆ مەککە بەڕێبکەوێ، هێڵی ئاسنین تەواو نەببوو، لەبەر ئەوە بەشێکی ئەو گەشتە بە ئۆتومبیل ئەنجامدرا، لەبەر ئەوە گەشتەکە ترسناک بوو، چونکە هاشمییەکان پاداشتێکی چاکیان بۆ ئەو کەسە دانابوو، کە ئەمیر عەلی حەیدەریان بە زیندوو یان مردوو بۆ دەبەن...ئەمیر عەلی چاودێری پاسەوانی بۆخۆی پەسەند نەدەکرد لەبەر ئەو هەڵسوکەوتەی پاسەوانەکانی تووشی ئازاری زۆر دەبوون، جارێک لە شوێنێکی مەترسیدار داوایان لێکرد، کە پەنجەرەکەی لای خۆی دابخا، بەڵام ڕازی نەبوو بە بەرگە سپییە بەفرییەکەی خەریکی خوێندنەوە بوو، لەژێر ئەو ڕووناکییە بەدرەوشاوەیی دیاردەکەوت، بەمە مەبەستەکەی ڕێوییەکانی (لورانس)ی ئینگلیزی باشتر دەپێکا، ئەمیر وەڵامی لایانگرەکانی بەوە دەداوە (خوا بەخشندەیە، خوا باشترین پارێزەرە و زۆر بە بەزەییە و ڕزگارمان دەکا).

نامەیەکی زۆر لەلایان ئەمیرەوە بۆ (شەملوجە) دەنێردرا پێشبینی ئەوەی دەکرد، کە بە بارودۆخێکی سەختدا دەڕوا، (جەمال پاشا) کە فەرماندەی تورک و بەرپرسی سوریا بوو، مرۆڤێکی بە گومان بوو خۆنەویست بوو و شەریفی گەورە نارەزایی بۆ دەربڕیبوو، کاتێ ئەمیر (عەلی حەیدەر) بەسوریا گوزارەی کردبوو، دەڵێن دەربارەی گوزەرانی دیلە ئینگلیزییەکان ڕەخنەی تووندە لێگرتبوو.

(جەمال پاشا) لە عەلی حەیدەر بە گومان بوو، چونکە عەرەبەکان لەدەوری کۆببوونەوە و لەوە ترسابوون بچنە پاڵ شۆڕشی عەرەبی لە دژی تورکیا دەسەڵاتی جەمال پاشاش لەسوریا لاواز بکا، چونکە ئەو سەرکردە تورکە پیلانێکی بۆخۆی دانابوو، کە ببێتە شای ئەو هەرێمە، مرۆڤێکی ئازاو بە هەڕەشەو توند بوو، لەبەرئەوە سورییەکان ڕق و کینەی زۆریان لێبوو و نازناوی (سەفاح)، واتە خوێنڕێژیان بۆ دانابوو.

دەردەسەری لەخاکی (حیجاز)

ئەمیر عەلی حەیدەر لە ١٩١٦/٨/١ گەیشتە (مەدینە) و پێشوازییەکی باشی لێکرا، دوای ماوەیەک بەرەنگاری هەندێک کێشەو ڕووداو هات...هۆزەکان و تیرەکان بۆلای (شەریفی گەورە)، کە نەوەی پەیامبەر بوو دەچوون بۆ سوێند خواردن و لایەنگیری، هەزاران کەس چوونە ژێر ئاڵای ئەو، پانزە هەزار شەرکەریش ئامادەبوون لایەنگیری بکەن بەڵام ئەمیر نەیتوانی لای خۆی بیانهێڵێتەوە لەبەر نەبوونی ئازووقەو پێداویستی...هەرچەندە سوپای میری کەموکوڕی زۆری هەبوو و شاری مەدینەش ئازووقەی کەم بوو، ئەو بانگەوازانەی بۆ حکومەتی عوسمانی دەکرا هیچ سوودێکی نەبوو، چونکە یارمەتیان بۆ ئەو شوێنانە دەنارد، کە ئەڵمانەکان لەدژی ئینگلیزەکان دەجەنگان، لەبەر ئەو هۆیانە خانەوادەی عەلی حەیدەر، هەروەک نەخشەی بۆ دارێژرابوو نەیانتوانی بۆ (حیجاز) بچن، جگە لەوە چەتەکانی (لۆرانس) بەدرێژایی ڕێگای دیمەشق و مەدینە بڵاوببوونەوە، لەبەرئەوەی (فاتیمە) بەناچاری لە (شەملوجە) مایەوە، کۆیلەو کەنیزەیەکی زۆر لەگەڵ منداڵەکانیان مابوون، هەبوو هیچ پەیوەندییەکی بەو شوێنەو خاوەنەکەی نەبوو تەنها بۆ دابین کردنی بژێویان و بار گرانیش لەسەر ئەو بنەماڵەیە، ئەوە بووە هۆی ئەوەی، کە هەڵاوسان لە بوودجەی خەرجییەکانی ئەو خێزانە پەیدا بکات، لەبەر ئەوە ئەمیر نامەیەکی نارەزایی بۆ ئەم پارە بە فیرۆدانە بۆ ناردن، (فاتیمە) لەو بارەیەوە گفتوگۆی لەگەڵ (ئەمین ئەفەندی) کرد، بەڵام ئەو بەساڵاچوییەکی بێدەسەڵات بوو و لەو ناوە سەری سوڕما بوو وە ئەو کارەی بە ملدا هاتبوو، ئەو کۆشک و تەلارە گەورەشی خەرجییەکی زۆری پێویست بوو.

ئەوهونەرەی کە (فەنتازیای سەردەم) لەناوبرد

(میسباح) و خوشکەکەی (سەفینە) هەموو بەیانیان دەچوونە (سەلاملک) بۆ لەبەرکردنی قورئان، (ئەمین ئەفەندی) وانەی تورکیشی پێدەگووتن، لەگەڵیان دادەنیشت (سەفینە) قورئانەکەی دەردەهێنا، کە لەناو بەرگێکی ئاوریشم دابوو و چەند ئایەتێکی لەسەر نەخشابوو...وا باوبوو، کە هەموو ساڵێک خەلیفەی موسڵمانان بە پارچە ئاوریشمێک تۆزیان لەسەر کراسی پەیامبەر لادەبردو ڕایاندەوەشاند، دواتر ئاوریشمەکەیان پارچە دەکردو بەدیاری دەیاندایە کەسانی نزیک و پایەدار، بەرگی ئەو قورئانەی ئەو دوو کچە شەریفە لەو پارچە ئاوریشمانە دروستکرابوو.

هەردوو کچە بچووکەکە کاتی خوێندنەوەی قورئان سەریاندادەپۆشت وەک ڕێزێک و دواتر قورئانەکەیان ماچ دەکرد و بۆ نێوچەوانیان بەرزدەکردەوە، ئەم کردارەیان پێش و پاش کردنەوە ئەنجامدەدا، دواتر (ئەمین ئەفەندی) لەسەر سیستەمی پرۆگرامی قوتابخانەی کۆن وانەی پێدەگووتن، ئەو بایەخی زۆری بە ڕێنووس و خۆشنووسی دەدا، چونکە پێشتر مامۆستای ئەو وانە بووە. ساڵانێک لە خۆشنووسی بەهرەدار بوو و لە نووسین کاری ڕێکخستن و ڕاست کردنەوەی پیتەکانی دەکرد بۆ ئەوەی ببێتە کارێکی تەواو.(میسباح) چاودێری دەستی دەکردو چاوی تێدەبڕی، سەرەقەڵەمەدارەکەی بە چەقوویەکی تایبەت ڕێکدەخست، پەڕێکی کاغەزی لەناو لەپی دەستی چەپی دادەنا، بێ ئەوە شتێکی ڕەقی لەژێرەوە بێ دەستی بەنووسین دەکرد و قەڵەمەکەی دەنگی جیڕەو گیزەی سەیریان لێوەدەهات، ئەگەر دەستەواژەیەکی بۆ ئەو دوو قوتابییە بنووسیبا، ئەوا (خۆڵی زێڕی) دەپرژاندە سەرو، کە شک دەبۆوە و ڕووناکی بەردەکەوت تروسکەیەکی بریقەداری لێدەردەکەوت...(ئەمین ئەفەندی) کاغەزی وشککەرەوەکەی بەکار نەدەهێنا، بۆ ئەوەی کاغەزی مژین نووسینەکە تێکنەدا، بەداخەوە ئەو هونەرە بزر بوو نەما، کێ ئێستا ئەو سەرەقەڵەمە تیژو ڕێکدەخاو خۆڵی زێڕ بەکاردەهێنێ، ئەو چێژی لە نووسینەکەی وەردەگرت و کارامەیی و بەهرەی بەدەردەخست و پێی شادومان دەبوو. ئێستا خێرایی لە نووسین مەرکی سەردەمە.

بەشی نۆیەم

لۆرانس

کوشتاری ئەرمەنەکان

عەیب نەبی

لەوە ناخۆشتر نییە حەز لە شتێک نەکەی و بە سەرتبێ.. بەینی خۆمانبێ.. زستان بوو.. کتێبم دەست دایەو چوومە دەرەوە لەنێو ئەو باخچەیە سەعیکەم کە لەماڵمانەوە چوار سەد پێنچ سەد مەتر دوور بوو...بەیانی بوو سەرماو سۆڵ تەنگی بە هەموو شتێک هەلچنیبوو، بە دەگمەن کەست لەدەرەوە نەدەبینی، نەمدەزانی شەوەکەی بە هۆی سەرماو سۆڵەوە تووشی سکچوون هاتووم، بەدەم ڕۆیشتنەوە لەمسەر بۆ ئەم سەر و موتالاکردنی کتێبەکەم، هەستم کرد زگم دێشێ، لە دەروونەوە بەخۆمم وت:(دەی کەسێک دیار نییە با ترێک بکەم، بەڵکو ئەم ژانە لەزگمدا بڕوا) تین و تاوم دایە بەرخۆ:(ئەی خوایە گیان تووشی چی بووم ترِی چی و تەرەماشی چی؟ گوویەکی شلم بە لا ڕاندا هاتە خوارێ و ئەو پێڵاوە چوپەی لەپێم بوو، هەردووکیان پڕ گوبوون.. هەر شەقاوێکم دەنا لەبەر گووە شلەکە پێڵاوەکەم فلقە فلقی لێوە دەهات، وتم:(تا کەسم لێ پەیدا نەبووە، بە خێرایی بچمەوە ماڵ و خۆم پاک بکەمەوە). بەڕاکردن پێم هەڵێنا ئەو کۆڵانەی ڕاستەوخۆ بۆی دەچوومەوە ماڵێ وەکو نۆڕیم یەک لەژنە دراوسێیەکەمان لەبەر قاپی وەستاوە، بەناچاری پێچم بەکۆڵانی بەرەوە ناو کەچوومەوە ماڵ، یەکسەر خۆم هاوێشتە حەمام و بە نەبوونی ئاوی گەرم بەو سەرمایە خۆم بە ئاوی سارد پاک کردەوە، مردنم بەچاوی خۆم دیت، لەگووندەکەمان چونکە قوتابخانەی ئامادەیی نەبوو، کاتێک پۆلی سێیەمی ناوەندیم بەسەرکەووتوی و بەنمرەیەکی باشەوە بڕی، باوکم بەزەردەیەکەوە پێی وتم:(کوڕم پێت ناخۆش نەبێت مەسرەفی چوونە شارو مانەوە لەشار نەختێ گرانە وانەبێ بڵێم لە برتەقاماندانییە و ئەو ئەرکەم پێ ناسووڕێ، نا، بەڵام حەزناکەم لێم دوور کەویەوە...من چیم ماوە؟ هەر ڕۆژێ مردار ببمەوە، مردار دەبمەوە، دەمرم، بۆیە پێم خۆشە لەتەکمدابی و دڵت ئاسوودەبێ تا منیش ڕۆحم بگەڕێ ناهێڵم لە هیچت کەمبێ و قەرزی حەوت مەملەکەتم بۆت کردبێ ناهێڵم بێ پارەو پوول بی...بەناو کردنی ئەو زەوی و زارەی هەمانە هەزار خوێندنی بەقوربان بێ و خەیاڵ مەکە ئەوەی لەو ماڵە بەدەستت دەکەوێ، لەخوێندنا بەدەستت ناکەوێ، بەو قسانەی باوکم دڵم جەزب بوو، دەستم لە خوێندن هەڵگرت و لەگەڵیدا شانم دایە بەرو هەر لەوماوەیەدا ژنی بۆ هێنام، دوای مردنی باوکم، دووساڵی یەک لەسەر یەک، ئەوەی دەمچاند لەنەهاتیدا قەرزار بوومەوە بەناچاری وازم لێهێناو کەوتمە پەلەقاژێی نان پەیداکردن، بەملاو بەولا لەڕێی خزمێکەوە بە پاسەوان لە دەواجینێکی حکومی دامەزرام، ئەو ژوورەی بەشەو تیایدا دەمامەوە چوار پێنچ فلیپپینیم لەگەڵ بوو، هەموویان بێ جەم و دەم هەردەهاتن و دەچوون، ترِی خۆیان بەبێ شەرمی بەردەدا، ترِی گەورە، سەرەتا من بەو ترانەیان دەبوومە دڵۆپێ ئاو و لەناخەوە دەموت:(برۆنێ برۆنێ بەوقیافەی هەیانە شەرم ناکەن) وەلێ وردە وردە بەو ترانە ئاشنا بووم بەکلۆجێ ئەگەر قومبلە زەڕیشیان بتەقاندبایە، تەقەی سەرم دەهات.

ڕۆژێکیان وتم:(دەخۆ دنیا کاول نابێ بامنیش خۆم بەو کەش و هەوایە تاقی بکەمەوە ترێکی عەننابی بکەم) غازاتی ناو زگم هێشتەوە هێشتەوە تا تەواو پڕبووم کتوپڕ لە ڕمبەیەکدا تەقاندمەوە، دەنگەکەیان بەئاسایی وەرگرت و ئێستاش کەس تەماشای نەکردم، بەو دیمەنە چاو ئەبڵەق بووم، بەڵام بینیم هەر پێنجیان دەستیان بە لوتیانەوە گرت و بەغاردان چوونە دەرەوە زۆر دەهری بووم، وتم:(بزانە ئەوانە چ بەشەرێکن شەوو ڕۆژ تر دەکەن، کەچی بە ترِی من سەغڵەت دەبن)، تۆ بڵێی ترِی فلیپینی لەگەڵ ترِی ئەم وڵاتە جیابێ)، دوای پێنج دەقە یەک لەو فلیپینیانەی کوردییەکی باشی دەزانی هاتە ژوورەوە بەبێ خۆشێلووکردن وتی:(ئامۆژگارییەکت دەکەم قەت غازات لە زگت نەهێڵیەوە، چونکە ئەوەی دەریدەی بۆن بۆگەنی لێ دێ و شتێکە قبوڵ ناکرێ، بۆیە هەرکات پێویست بوو غازی زگت فرێدە) سوپاسم کرد، لەو ڕۆژەوە وەکو ئەوان بێ جەم و دەم بێ شەرم کردن ترم دەکرد...ئەفسووس ئەو ترکردنە وەک خۆی شیری تا پیری، سەری خواردم کاتێک چوومەوە گوندی و لە دیوەخانی ئاغا دانیشتم بێ ئاگا لە حاڵی خەڵکی لای خۆمان خەیاڵم ڕیشتبوو وامدەزانی وا لەگەڵ فلیپینییەکانم، ترێکم لێ بەربوو ئەو خەڵکەی ئەوێ بەجارێ تاسان، دەمیان بەش بۆەوە:(وەی ئەوە چ بوو...حەیامان چوو) لەشەرمی ڕووان ئەو هەڵسانەی لەوێ هەستام چوومەوە ماڵ یەکسەر باروبنەم تێکناو ماڵم بردە شار ئێستاش ئەو گوندەم تاریک نەکردەوە...ساڵان هات و ساڵان چوو غەریبیم هەڵسا، وتم:(دەبا سەرێک لەگوندی بدەم ڕەنگە دوای ئەو بیست ساڵە کەس ئەوەی لەبیر نەمابێ) ڕۆیشتم پێش ئەوەی بگەمە گوندی بەهارێکی سەوز بوو، دەغڵودان بەقەد بەژنێک بەرز بووبووەوە، خۆم مەڵاس دا بزانم سەرەتا چاوم بەکێ دەکەوێ و ناکەوێ دوو گەنج لەدوورەوە دەهاتن ڕەنگ و ڕوویانم نەدەناسی، لە دەغڵودانەکە ڕاست بوومەوە و چوومە پێشیان دوای هەواڵپرسین و چاکو چۆنی وتم:(ئەرێ ئێوە من دەناسن؟) هەردووکیان شانیان هەڵتەکاندو بەیەک دەنگ:(یەکەم جارە دەت بینین) کە ڕووم کردە گەنجە کورتە باڵاکەو وتم:(تۆ کەی لە دایک بووی و کوڕی کێی؟) گەنجەکە وتی:(من کوڕی حەمە بۆرم و خوێندەواریم نییە بەس ئەوەندەی دەزانم لە ساڵانی ترەکەی لە دیوەخانی ئاغا لە دایک بوومە، فەرموو چ ئیشت هەبوو؟) لەناخەوە بە خۆمم وت:(ئەی هاوار هەیش کوڕە خۆ ئەو ترەی من بۆتە ساڵ و وەکو مێژوو باس دەکرێ واباشە لەکوێی هاتووم بۆ ئەوێ بگەڕێمەوە) نەختێ سەرم هەڵکڕاندو وتم:(خۆشیتان، دەی بەدوعا). بەیەک دەنگ:(بەخێرچی). ڕووم وەرچەرخاندو بەپەلە پروزێ ئەوێم جێهێشت و ڕێ و ڕێ گەڕامەوە شار.

(تێبینی): ئەم نوکتەیەش لەناو خەڵک باوە، هەربۆ خۆشی بیخوێننەوە.

دەگێڕنەوە دەڵێن کابرایەکی پیر بە ڕێگایەکدا دەڕوا بایەکی لێ بەردەبێ:(پیری و هەزار عەیب) کە ئاوڕدەداتەوە کەس دیار نییە، دەڵێ:(کوڕە خۆ بەگەنجیش هەر ئاوا بووم).

شاخەوان عەلی حەمەد

مەملەکەتی عیللەت

تیمی بەدرخان - سلێمانی

دوای ئەوەی لێرەو لەوێ گوێبیستی ئەوەبووین شانۆگەری مەملەکەتی عیللەت زیاد لە ١٠٠ رۆژە نمایشدەکرێ، راچڵەکاین و ئەو بەردەوامییەی بووە پرسیار لەبەردەممان و بەدوای وەڵام و هۆکاری ئەو بەردەوامییەی دەگەڕاین و هیوامان دەخواست رۆژێک لە رۆژان ئەو شانۆگەرییە ببینین، بیریشتان نەچێ سەیرکردنی ئەو شانۆگەرییە بە بلیت بوو، یانی ئەوەش پێماندەڵێ ئەوانەی دەچنە سەیرکردنی ئەو شانۆگەرییە کەسانی بێ ئیش نین و سەیرکردنی ئەو کارەیان تەنها بۆ کات بەسەربردن بێ، بۆیە دوای ئەوەی وەکو تیمی بەدرخان سەردانی سلێمانیمان کردو لە دەرفەتێکدا توانیمان بچینە سەیرکردنی ئەو شانۆگەرییە، لەوێ چەندین راستیمان بۆ روون بۆوە، بەڵگەبوون بۆ بەردەوامی ئەو شانۆگەرییە، یەکێ لە خاڵەکانی ئەو بەردەوامییە بریتی بوو لە کۆمیدیا، چونکە ئەو شانۆگەرییە لە سەرەتای تا کۆتاییەکەی هەر کۆمیدی بوو، بەڕاستی ئەم میللەتەش زۆر پێویستی بە کۆمیدیایە، ئەگەر بە وردیش بڕوانینە ئەو کۆمیدیایەی لەو شانۆگەرییە نمایشکرا، ئەوە هەمووی ئێش و ئازارو موعاناتەکانی خەڵک بوو، بەڵام بە کۆمیدیا نمایشکرا، لە بەرامبەر ئەوەشدا زۆر بەڕوونی باس لەو هەڵانەی میللەت کرا، کە وایکردووە ئەو گەندەڵی و هەراو هۆریایەی ئێستا دروستکەن. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا ئەو شانۆگەرییە هەندێ قسە تێدابوو کە بەڕای هەندێ کەس ئەو قسانە قسەی بازاڕی بوون و ناکرێ لە شانۆگەرییەکی وادا نمایشبکرێ، کە جۆرەها خەڵک دێنە سەیرکردنی.

جێی ئاماژەیە ئەو شانۆگەرییە نووسینی وەحید حامدو وەرگێڕانی تۆفیق عەبدول و ئامادەکردن و دەرهێنانی بەکر مستەفا بوو، هەریەک لە: ماهیر حەسەن، ئەحمەد جۆڵا، بەیان زەریفی، کەمال چالاک، ئەحمەد رەئوف، قادر جەلال، بەهادین نوری، کەمال حەمەئەمین، هەردی عوسمان، ئومێد محەمەد عەلی، شێروان بەختیار، کاروان حەسەن، کەیوان عوسمان، شکار فەخرەدین) وەکو ئەکتەر لەو شانۆگەرییە بەشداربوون، لە چەند رۆژی نمایشەکەش بەکر مستەفای دەرهێنەر رۆڵی دوو ئەکتەری بینیبوو، کە یەکیان بەهۆی پرسە و ئەویدیکەیان بەهۆی نەخۆشی نەیانتوانی بەشداربن.

لە ژمارەکانی داهاتووی بەدرخان راپۆرتێک سەبارەت بەو شانۆگەرییە و دیدار لەگەڵ کاستەکەی بخوێننەوە.

دیمەنێک لە شانۆگەری مەملەکەتی عیللەت

فەرید ئەسەسەرد: ئەگەر زمانی ئینگلیزیم بزانیایە ئەو کتێبەم بە ئینگلیزی دەنووسی

فەرید ئەسەسەرد

فەرید ئەسەسەرد بەڕێوەبەری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیجی کوردستان و یەکێکە لەو نووسەرە چالاکانەی لە زۆربەی بڵاوکراوە کوردییەکان نووسینی تایبەتی دەبینرێ و رای جیاوازیشی هەیە، جگە لەوەش سەرنووسەری گۆڤاری (سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیجی کوردستان)ـە، لەم ماوەیەدا کتێبێکی ناوازەو دانسقەی لەژێر ناونیشانی (اصول العقائد البارزانية) چاپکرد، سەبارەت بەو کتێبە ئەم کورتە دیدارەمان لەگەڵی سازکرد.

ئا: بەدرخان

*** بیرۆکەی نووسینی کتێبی (اصول العقائد البارزانية) چۆن بوو، چۆن سەریهەڵدا؟**

– بیرم نایێ بیرۆکەکە چۆن لای من سەریهەڵدا، بەڵام من بایەخ بە لایەنە شاراوەکانی مێژووی کورد دەدەم، پێموایە مێژووی کورد زۆر لایەنی نامۆ و شاراوەی تیایە، حەزدەکەم پەردە لەڕووی هەڵماڵم، بۆیە ئەو بابەتەم هەڵبژارد، ئەوە هۆیەکیان، هۆی دووەمیش ئەوەیە کە لە کوردستان هیچ خێڵێک بەقەد خێڵی بارزان رۆڵی سیاسی لە مێژووی سیاسیمان نەنواندووە، ئەوە خێڵێکە فراوانترین رۆڵی هەبووە، بەڵام لەهەمانکاتدا شێواوییەک هەیە لەمێژووی خێڵی بارزان، تێکەڵییەک هەیە لەنێوان رۆڵە سیاسی و رۆڵە ئایینییەکەی، ئەم مەسەلەیە زۆر سەرنجی راکێشام و حەزمکرد تاوتوێی بکەم.

*** دەبوا ئەو کتێبە سۆفییەکی قاڵبووی بارزانییان بینووسیبایە، بەڵام بە پێچەوانەوە تۆ ئەو کارەکەت کرد؟**

– ئەوە پەیوەندی بە پسپۆڕییەوە هەیە، کەسێک دەتوانێ ببێ بە پسپۆڕ لە لایەنێکی دیاریکراو، بەبێ ئەوەی خۆی پەیوەندییەکی لەگەڵ بابەتەکە هەبێ، بابەتێک هەڵدەبژێرێ و دەتوانێ لێی قوڵبێتەوە و هەموو لایەنەکانی تاوتوێ بکات، ئەوکاتە دەتوانێ شارەزایی لە خودی کەسەکانی، کە پەیوەندییان بە بابەتەکەوە هەیە زیاتر پەیدا بکات.

*** پیرەش کاتی خۆی لەسەر ئەوە یەک دوو هەوڵی هەبوو، بەڵام کامل نەبوو، چۆنیەتی پەیداکردنی سەرچاوە بۆ ئەم کتێبەت چۆن بوو؟**

– پێموایە هەوڵەکانی ئەو هەوڵی زۆر جدی و سەرکەوتوو بوو، بەڵام مەبەستەکان جیاوازن، مەبەستی ئەو لێکۆڵینەوە لەسەر بیروباوەڕی ئایینی بارزانییەکان نەبووە، ئەو مەسەلەیە لای ئەو شتێک بووە، کە نەیویستووە خۆی لە قەرەی بدات، ئەو زیاتر هەوڵی داوە لایەنە کۆمەڵایەتی و لایەنە مێژووییەکەی خەباتی خێڵی بارزان نیشانبدات و لەم رووەوە زۆر سەرکەوتوو بوو، چەندەها رووداو هەیە، کە ئەگەر ئەو کتێبەی (بارزان وحرکە وعی قومی الکردی) تۆماری نەکردبا، پێموایە کەسی تر پەیدا نەدەبوو باسی بکا، لەبەرئەوە کارێکی مێژوویی کردووە لەم رووەوە، ئەو بابەتەی ئەو یەکێکە لە بابەتە هەرە گرنگەکان بۆ تێگەیشتنی مێژووی بارزانییەکان.

*** بۆ بە زمانی عەرەبی نووسیت و بەزمانی کوردی نەتنووسی؟**

– ئەگەر زمانی ئینگلیزیم بزانیایە بە زمانی ئینگلیزی دەمنووسی، بەڵام بەنیازم لەدواییدا بیکەمە کوردی و پێموایە ئەمساڵ ئەو کتێبە بە کوردی بڵاودەکەمەوە، بەڵام لەهەمانکاتیشدا بیرۆکەیەکم هەیە کە دەقە عەرەبییەکەی لە لوبنان چاپ بکەمەوە.

*** بۆ بە زمانی عەرەبی؟**

– لەبەرئەوەی پانتایی بڵاوبوونەوەی کتێبەکە زیاتر دەبێ و پێموایە زیاتر دەخوێندرێتەوە و جێ دەگرێ.

*** دەڵێن مەسعود بارزانی، سەرۆکی هەرێمی کوردستان، گوتوویەتی: خاوەنی ئەو کتێبە زۆر باش لە بیروباوەڕی بارزانییەکان گەیشتووە، سەبارەت بەمە بەڕێزتان دەڵێن چی؟**

– باشتر وایە ئەو پرسیارە لە من نەکەن، بەڵکو لەو کەسەی بکەن کە گوتوویەتی، نازانم تا چەند ئەو قسەیە راستە، بەڵام لەوانەشە وابێت.

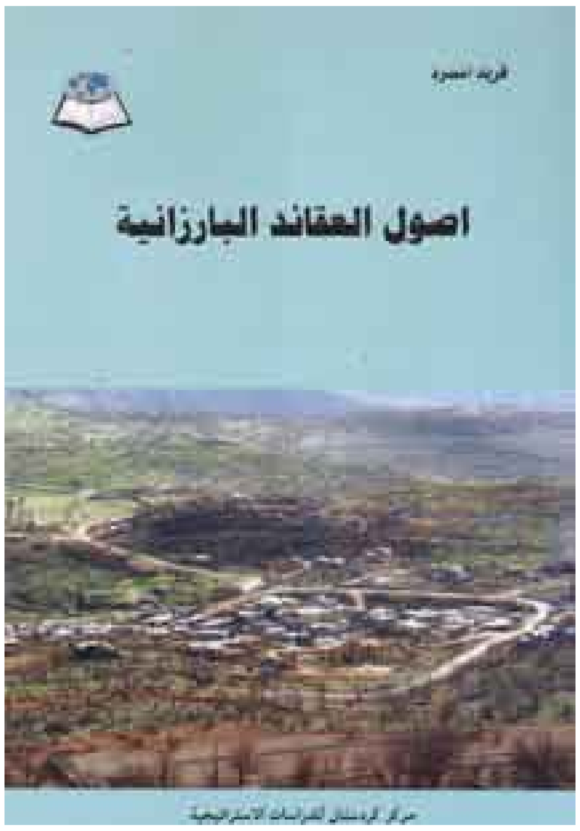

کاتێک لەیەکتر ناگەین

پێچەوانەکان

هەندێک سەرمایەدار وا دەزانن یەکێک لەبنەماکانی ناسینەوەیان قەڵەوییە، کەچی لە گفتوگۆدا هیچ شتێک لەبنەماکانی سەرمایەداری نازانن، ئەوان وادەزانن کاریان تەنها پارە کۆکردنەوەیە، بەبێ ئەوەی سوود بەوڵاتەکەیان بگەینن، هەروەها دەڵێن ئەمە کاری ئێمە نییە تا خزمەت بە وڵات بگەینن، بەڵکو کاری حوکومەتە هەموو خزمەتێک بگەیێنێت، لەلایەکی دیکەوە کاتێک شت گران دەکەن گوێ بەکەس نادەن و منەتی کەس نازانن بەبیانووی بازاڕی ئازاد، لەمەش سەیرتر حوکومەت پشگیری لەبیانووەکەیان دەکات بە هاووڵاتییانیش دەڵێن بڕۆن چی دەکەن بیکەن ئەمەش وەک ئەو کەسانە وایە، کە خۆیان بە رۆشنبیر دەزانن، کە پشگیری لەسەرمایەدارانی ئەم وڵاتە دەکەن، دیارە ئەمانیش دەمیان چەور کراوە، لە گفتوگۆشدا باس لە دنیای نوێ دەکەن، رەتی هەموو ڕەسەنایەتییەک دەکەنەوە، کەچی دەڵێن هەندێک کەس دیالۆگ لەپێناوی دیالۆگدا دەکەن، واتا تەنها قسەیان لەنێو بابەتەکاندا هەبێت، کەچی کە باس لەڕەسەنایەتی دەکرێت خۆیان بە دنیای مۆدێرن دەبەستنەوە، هیچ شتێکیش لە دنیای مۆدێرن نازانن، بەڵام لەوەش سەیرتر ئاغاکانیان لەپۆستی گەورەیان داناون، ئەم قسانەش وەک بڕیاری نەهێشتنی جگەرەکێشانە لە شوێنە گشتییەکانە، بەڵام ئەوانەی جێبەجێدەکەن بەشێوەیەکی سەیرو سەمەرە دەیانەوێ جگەرەکێشان بنبڕبکەن، ئەوان لە پرسگەکان دوای پشکنین بێت، دەڵێن زەحمەت نەبێ پاکەت و بخەرە ناو ئەو سەتڵەوە، ئەوان ئەمە بەشێوازێکی ڕەوا دەزانن، کەچی تەنها هەقیانە کە یەکێک لە شوێنە گشتییەکان جگەرەی کێشا، ئەوا پێی بڵێن ئێرە شوێنی گشتییە، دەکرێ جگەرەکەت بکوژێنییەوە.

رەسول بەختیار

عەلی حەسەن مستەفا: مەلیک فەیسەڵ و یاسین هاشمی رۆڵی خراپیان گێڕا لە هاندانی عەرەب

عەلی حەسەن مستەفا

برایمی بابیز ئاغای دزەیی خەڵکی مەخمور بوو و هەر لەوێش ژیاوە، ئەو پیاوە بێ نمونەیە خۆی و جوتیارەکانی هەر لەگەڵ دەست پێ کردنی شاڵاوەکانی بەعەرب کردن بوونە قەڵغانی بەرگری و لە چەندین قارەمانیەتی بێ هاوتا عەرەبەکانیان دەرس داوە کە تا هاتنە سەرحوکمی بەعسیان و دارشتنی بەرنامەیەکی پتەوتر بۆ تەعریب خۆیان نەگرتەوە.

خورشید ئاغا و حەمەد ئەمین ئاغا برای هاوکارییەکی زۆر باشیان کردووە بە خۆیان و پیاوەکانیان. هەروەها حوسێنی مەلای ئاغای قازیخانەش و مولود هەولێری باوکی خوالێخۆشبوو محەمەد هێلەوەیی کە لەکاتی خۆی لە قەڵای هەولێر دادەنیشت و دوایی باری کرد بۆ دووگردکان تا لەگەڵ حەمەد ئەمین ئاغا کار بکات گێڕایەوە کە ئەو چەند پیاوێکی دیکە لەو سەردەمە لەلایەن حەمەد ئەمین ئاغا رەوانەی گوندی (لەهێبان) کران لای خورشید ئاغا تا لەوێش ڕەوانە بکرێن بۆ لای برا گەورەیان برایم ئاغا لە مەخمور.

لەوێ برایم ئاغا بۆیان باس دەکا کە عەرەبی ئەلعوبێد و هەندێک ئەلجبور و عەشیرەتی دیکە لە حەویجە دەپەڕنەوە و لەگەڵ ژمارەیەکیش عەرەبی دانیشتووی ناوچەکە بەر بوونەتە گیانی کوردەکانی قەراج، بگەنە هەرکەسێ و بزانن تەنیایە دەیگرن، دەیکوژن و تاڵانیدەکەن، مەرومالات دەبەن، دزیان لێدەکەن، چیان لە دەستیان بێ قسووری ناکەن تا کوردان هەراسان بکەن و ناوچەکەیان پێ چۆڵ بکەن. ئەو دەمە عەرەبەکان بەکوردانیان دەگووت (برۆ لۆ داری ترێ ی) واتە لە دەشت مەمێنن و برۆنە شاخەکان. ئینجا برایم ئاغا جوتیارەکان دەکاتە چەند کۆمەڵێک و چەکداریان دەکا بەرەو ئاراستەی چیایبلباس(قەرەچوغ) ودەوروپشتی رەوانەیان دەکا بۆ شەڕی عارەبان. مام مەولود هەولێری لەگەڵ کۆمەڵێکی دەکەسی بە سواری وڵاغ دەچنە لای (باقرتە) و ماوەیەک هەست رادەگرن بزانن عارەبەکان لە کوێن، ژمارەیان چەند و چ دەکەن. تەماشا دەکەن عارەبەکان هەموو بەیانیان زوو بەسوار دێن و بەسەر گرد و شوێنە بەرزەکان دەکەون، لە هەر جێیەک تۆز ببینن هێرش دەبەن و ئەگەر کورد بێت ئەوا چی خوا پێ ی ناخۆشە لەگەڵی دەکەن. کوردەکان هەڵدەستن ئێوارەیەکی درەنگ بەسەر گردی باقرت دەکەون کە لە ناوەراستی قەراج و ڕێک لە نێوان هەردوو زێبچوک وبادینان، ئەسپەکانیان لە رۆژئاوای گردەکە دەبستنەوە تانەکەوتە بەر نیگای عارەبەکان کە لە رۆژهەڵات دەهاتن. تا بەیانی دونیا کش و مات بوو، بەرەبەیانی کۆمەڵێک سواری عەرەب هێواش هێواش دێن بەرەو گردەکە، کە دەگەنە نزیک گردەکە وڵاغەکانیان تاو دەدەن و بە قۆشمە بەسەر گرد دەکەون، لەگەڵ تاودانی وڵاغەکانیان سوارچاکە کوردەکان لێیان دێنە دەست و لەیەکەم دەست ڕێژ پێنجیان لێ بەردەدەنەوە و دووانیش بریندار دەکەن، ئەوانی دیکە بە شەپرزەیی هەریەک بەلایەک دا هەڵدهاتن. کوردان بە دوو وڵاغ و کۆمەڵێک چەکیان دەست دەکەوێت لاشەی عارەبەکان لەوێ بەجێ دێڵن و دەگەڕێنەوە. لە مەخمور برایم ئاغا و خەڵکی شاری ئەو رۆژە ئاهەنگی گەورە دەگێرن بە بۆنەی سەرکەوتنی ئەو قۆڵە و قۆڵەکانی دیکەش. جارێکی دیکە برایم ئاغای کەڵە مێرد و دوو پیاوی لە لایەن ژمارەیەکی زۆر سواری عەرەب ڕاودەنرێن. لە پشترا لە برایم ئاغا دەدەن و خۆی و وڵاغەکەی بریندار دەکەن. ئەویش بە دەمانچە (قەرەبینا)یەکەی لێیان دێتە دەست و بە برینداری دوو عەرەب دەکوژێ و ئەوانی دیکەش رادەکەن، پاشان دوو پیاوەکەی برایم ئاغا ئەو لە پشتە خۆیان سواردەکەن و دەیبەنەوە. عەلی عەبۆ یەک لە قارەمانە هەرە ناودارەکانی ئەو دەمە بوو، ئەو پیاوە (لەک) بوو و خەڵکی دوو شیوانی کەندیناوە بوو، لەگەڵ چەند سوارێکی دیکە لە پیاوە هەرە بەجەرگ و دڵسۆزەکانی ئەو کاتە بوو، عەلی عەبۆ بەدەستی خۆی زیاتر لە نۆ تەعریب چی کوشتووە، تەنها ناوەکەی عەرەبی ناوچەکەی تۆقاندبوو، کە کۆچی دوای کرد عەرەب دەیانگو (وەلا عافیە لۆ عزرائیل کوشتی عەلی عەبۆ).

برایم ئاغا پاش سەرکەوتنەکانی و شکاندنی شاڵاوەکانی یەکەمی تەعریب هەڵدەستێ بەدارشتنی پیلانێک بۆ پتەو کردنی جێ پێ کوردان لە قەراج. هەموو خەڵکی مەخمور و دەوروبەری کۆ دەکاتەوە و باسی پیلانەکەیان بۆ دەکات و ئەوانیش زۆر بەگەرمی و دڵخۆشییەوە هاوکاری دەکەن، هەر ماڵە و مەڕەک یان زیاتر پێشکەش دەکەن ئەویش بە پارەکەی قەڵاتی مەخمور دروست دەکات لە پانتاییەکی گەورە وەک سەربازگەیەکی لێ دەکات تابێتە رەمزی مقاوەمەتی کوردان بەرامبەر تەعریب، وەسیەتیش دەکا ئەگەر مرد گۆرەکەی لە شوێنێکی بەرز بەرامبەر قەڵاتی بێ، کە لە ١٩٢٠ کۆچی دوایی کرد.

بۆیە وایان ناشت تاوەکو هەتا هەتایە چاوی لە کوردان بێت لەسەر قەڵاتی مقاوەمەت.

ئەوەی شایەنی باسە هەر یەک لە یاسین هاشمی سەرۆک وەزیرانی عێراق و خودی مەلیک فەیسەل رۆڵی بەرچاویان هەبوو لە هاندانی ئەو عەشیرەتە عەرەبانە بۆ داگیر کردنی ناوچە کوردییەکان. هەر ئەو دەم کوردە زیندانییەکانیان دەبردە حەویجە تا پرۆژەی ئاوی حەویجەیان پێ هەڵکەنن و عەرەب لەوێ نیشتە جێ بکەن. مەلیک فەیسەڵ دەستی کرد بە کڕینی زەوی کوردان، تا جارێک خاوەن زەوییەک پێی دەڵێ جا تۆ مەلیکی یان مەلاکی، ئەوەش مەلیک تووڕە دەکا و بۆ ماوەیەک واز لە کارەکانی دەهێنێ.

بەشی دوانزدەهەم

بەدئاو

* جاران هەرکەسێک تەلەفۆنی لەکاربکەوتایە فەرمانگەیەک هەبوو خەڵکی دەچوو پەیوەندی پێدەکردن و بۆیان چاک دەکردەوە. بەڵام لەم سەردەمەدا مۆبایل گۆڕاوە ئێستا گوایە کۆمپانیایەک ئەرکی چاککردنەوەی تەلەفۆنی گرتۆتە ئەستۆی خۆی. ئەم کۆمپانیایە شوێنی لەسەر نەخشە دیار نییە تەنها دەبێت پەیوەندی بە ژمارە (٠٦٦١٠٢) بکەی کچێک ژمارەکەت لێوەردەگرێت، بەڵام هەر ئەوەندەیە.هەر دەبێ چاوەڕێی چاککردنەوە بیت. بەراستی پێشینیان راستیان گوتووە، کە گوتوویانە (سەد خۆزگە بە کفن دز) !!

* سەیرە. بەشی زۆری پرۆژەکانی ناو شاری هەولێر چلەیان ناچێت جارێکی دیکە دەدرێنەوە بەر نوکی کۆمپرێسەرو هەڵدەتەکێندرێن وەک پرۆژەی چیمەنتۆکردنی گەڕەکی بیرێژیان و پشت نەخۆشخانەی فریاکەوتن و شەقامی چل مەتری سەر فولکەی کشتوکاڵ......هتد.

بەراستی ئەوها بڕوات هەموو میزانیەی عێراق بەرمان ناگرێت و هەتا هەتایەش پرۆژەکانمان بە ئەنجام ناگات!.

غەزەو کورد

کوردێکی موسڵمان

لەم شەوانەدا لە یەکێک لە کەناڵە ئاسمانییەکانی عەرەبی، کە ڕاستەوخۆ پەخشی دەکرد، قسەکردن بوو لەسەر کەرتی غەزەو کێشەی مەزلومیەتی گەلی فەلەستین، بەوشەی سۆزداری و ئاگریناوی لای وابوو، کە بەو قسانە شەقامی عەرەبی هەڵدەستێتەوەو تەخت و تاراجی ئیسرائیلیش دەڕووخێنێ، قسەکانی ئەو وتاربێژە یا ئەو مامۆستای زانکۆیەی قەتەر (د.عەلی قەرەداغی) لە قەرزاوی قەرزاویتر، لە ئوسامە ئوسامەتر، لە خەلیفە ڕاشدییەکان خەلیفەتر، لە ئەسحابەکان ئەسحابەتر، لە سەرۆکی وڵاتانی عەرەبی عەرەبتر، لە تەنتاوی تەنتاویتر، شەلم کوێرم ناپارێزم قسەی دەکرد.

هەرچەند سەیری قسەکانیم دەکرد، ئاگری لێدەباری، منیش پرسیاری ئەوەم کرد، ئاخۆ لەبەرامبەر قەتل و عامی کوردان، عەرەب و موسلمانانی جیهان ئەو بەزمەیان کرد؟ یا ئاخۆ بۆچی وڵاتی قەتەر بەڕەسمی ئەو قسانەی نەدەکردو تووشی قوربەسەرێکی کوردی وەکو قەرەداغیان کرد! ئاخۆ ئەو مامۆستا بەستەزمانە نازانێ کورد هەمان سیاسەتی سەلاحەددینی ئەیوبی دووبارە ناکاتەوە! کورد قودس بۆ هیچ کەس ئازاد ناکات، بەڵکو کورد ژیرانە مامەڵەدەکات و دەڵێ: هەر یەکێک بێ، کوردو کوردستان بێنێتە نێو کایە سیاسییە نێودوڵەتییەکان، ئەوا ئێمەش لە ڕۆژانی موسیبەت بەهانایەوە دێین و شەفاعەتی بۆ دەخوازین، خۆ ئەگەر وەکو وەرەقەیەکی سووتاو بەکارمان بهێنێ، وەکو سەردەمی سەفەوی و عوسمانی لە شەڕی چاڵدێراندا، ئەگەر ئەو سەردەمەشە بەناوی پیرۆزی قورئان بە سورەتی (ئەنفال) شەرەفی کوردان بخەنە نێو تابووتەوە، لەم ڕۆوە کورد زاناو مامۆستای ئایین و زمانزانی و دیبلۆماتی باشی هەیە، بەڵام لەبەر چەندین هۆکاری دەرەکی و ناوەکی ناپڕژێنە سەر ئەوەی قسان بکەن، هەر ڕۆژەی کارێک بورووژێنێ لە ساڵێک، کوردان دەتوانن دۆست و دوژمن ئاگاداربکەنەوە.

بە مەلا عەلی قەرەداغی دەڵێم، بەڕێز: تۆ لەنێو وڵاتێکی بەخێرو بێری وەکو قەتەر دەژیت، ڕاستە هەندێ جار مزگەوت دروست دەکەیت، ژمارەی مزگەوتەکانی دروستت کردووە سێ بەرامبەر خوێندنگاکانە، ئێستاش سەرەڕای دروستکردنی زانکۆو پەرەپێدانی تەکنەلۆژی لەقەرەداغ، کورد دەخوازی کێشە نەتەوایەتییەکان چارەسەر بکات و وەکو هەموو میللەتەکانی دیکە خاوەنی کەسێتی مەعنەوی خۆی بێت، کورد لەمێژە گوتویەتی: (تا ماڵ هەبێ مزگەوت بەتاڵە).

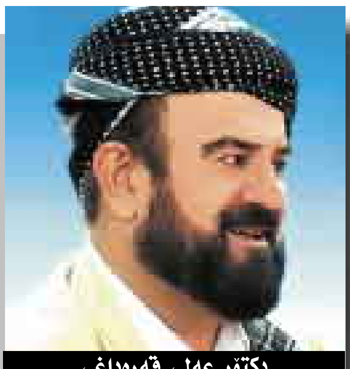

دکتۆر عەلی قەرەداغی

کوردو سیاسەتی دووفاقەی مالیکی

شیخ سەربەست بەرزنجی

ماوەیەکە دەسەڵاتدارانی بەغدا بەتایبەتی حکومەتەکەی مالیکی و دەزگاسەربازی و ئەمنیەکەی ڕێبازو سیاسەتێکی تازەیان گرتۆتەبەر بەرامبەر کوردان، ئەویش تارادەیەکی بەرچاو خۆدزینەوەیە لەو بەڵێنانەی چ لەسەردەمی موعارەزەیان یائەوەی لەدەستووری تازەی عێراق دەنگیان بۆداوە، ڕاشکاوانەش باسی ئەوە دەکەن کە ئەوێ دەمی بۆیە بەونەرمییە لەگەڵ کوردان هەڵسوکەوتیان کردووە چونکە هیچ سنوورو ناوچەیەکی ڕزگارکراویان لەخوارووو و ناوەڕاستی عێراقدا نەبووە چالاکی شۆڕشگێڕانەی تێدا ئەنجام بدەن، سەرکردەو زۆرینەی بارەگاکانیان لەناوچە ڕزگارکراوەکانی کوردستان بووە، پاش ڕووخانی بتەکەی بەغداش بۆ دامەزراندنەوەی دەوڵەتی تازەی عێراق لە وئاستەدانەبوون بتوانن عێراق بەتەواوی کۆنترۆڵ کەن، بۆیە بەناچاری پەناو هانایان بۆکوردوهێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان هێنا بۆ پاراستنی ناوچەکان، تەنانەت ئەو شوێنەش کە بەناوچەی سەوز دەناسرێ و حکومەتە تازەکەو پەرلەمان و دەزگا گرنگەکانی تێدایە، کورد بەرپرسی یەکەمی پارێزگاریکردنی بوو .

دەوڵەتی تازەی عێراق هەر لەسەرەتای دامەزراندنییەوە تائێستا تووشی قەیرانی ئەمنی و داتەپینی ژێرخانی ئابووری و بێمتمانەیی لە دامو دەزگا ئیدارییەکانی بووە، گەندەڵییەکی بەرفراوان ڕووی لە حوکم کردووە، شەڕی تایەفی و تەسفیەی حیسابات لەنێوان مەزهەبە جیاوازەکان سیمای ڕوونی دەسەڵاتدارانی عەرەبی عێراقە، زۆرینەی دەستەو تاقمەکانی دەسەڵاتدار لەهەوڵی خۆدەوڵەمەندکردنی ناشەرعیانەن بەهەر نرخێک بۆیان بلوێ درێغی ناکەن دەستەگوڵی دزی دەوەشێنن و بەرەو هەندەران دەڕۆن بێ ئەوی حیساب بۆ خەڵکە نەدارەکەی بکەن، ئەوەی لەناوەندی کارەسات و گێژاوەکان سەرگەرمی ساڕێژکردنی برینەکان و هەوڵی بنەبڕکردنی گەندەڵی، شەڕی تایەفی، شەڕی تیرۆر، شەڕی کۆنە بەعسییەکانی دەست سوور بەخوێنی ڕۆڵەی ئەم میللەتە، شەڕی قاعیدە دەکات و قۆڵی مەردانەی هەڵماڵیوە کوردو سەرکردایەتییەکەیەتی، کە پێیوایە دەبێ عێراقی تازە لەسەربنەمایەکی تازە بونیات بنرێتەوە، تێیدا هەموو پێکهاتەکانی بەشداربن و هاووڵاتی و هاونیشتمانی پلە یەک بن، بەشداریکردنی کوردان لەداڕشتنی دەستوورو بڕیارو دەنگ بۆ دانی خاڵ و بەندەکانی خاڵی وەرچەرخانی گەڕانەوەی متمانەی نێوان سەرکردایەتی کوردو دەسەڵاتی تازەی حوکمی بەغدابوو، هەرچەندە کەمترین داخوازیەکانی شۆڕش و ڕاپەڕینی لەخۆگرت لەگەڵ ئەوەشدا سەرکردایەتی کورد ئامادەیی تەواوی نیشاندا بۆ بەشداری و سەرلەنوێ دامەزراندنەوەی دەوڵەتی تازەی عێراق، بەهەموو سەنگییەوە هاتە مەیدانی ململانێ و بەرەنگار بوونەوەی نەیارانی عێراقی تازە زۆرچاک ئەوەشی لەبەرچاو بوو، کە کۆنەپەرست و شۆڤێنییە داخ لەدڵەکانی ناوەوەو دەرەوەی عێراق هەرگیز چاویان بەو گۆڕانکارییە تازانە هەڵنایەو ئامادەنین، کەمترین ماف و دەسکەوتەکانی خەڵکی کوردستان بسەلمێنن، بەناچاری سەری بەڵێ و پابەندبوونیان بۆ هەندێ مادەو بڕگەکانی دەستوورشۆڕکردووە .

نوری مالیکی

دەوڵەتی تازەی عێراق هەر لە حکومەتەکەی (عەلاوی و جەعفەری تادەگاتە مالیکی) هیچیان ئامادەیی تەواویان نەبووەو نییە کێشەکانی کورد چارەکەن تا لەعێراقێکی ئارام و دیموکراتدا ئاسوودە بن، دانانی سەرانی کوردی لەپۆستە سیادییەکان بەشێکی کەمیئەوداخوازیانەیە، کەسەرکردایەتی کوردی بە موستەحەقاتی دەزانێ منەتیش نییە لەسەرکوردان تاڕۆژانە بەچاوی کوردان دابدرێتەوە، داخوازییەکانی کورد خۆیان لەزۆر شتی گرنگی وەک بەڕەسمی ناساندنی سنووری هەرێمی کوردستان، گۆڕینی دراوی عێراقی و بە کوردی لەسەرنووسینی، میزانیەی هەرێمی کوردستان بەڕەچاوکردنی ژمارەی دانیشتوانی کورد لەسەرتاسەری عێراقدا، ئاڵای عێراق و ڕەنگدانەوەی ناونەتەوەکان تێیدا، دەسەڵاتی دارایی هەرێم و سەرچاوە سامانییەکانی وەک نەوت و ئاوو کانەکانی دیکە ناساندنی هێزی پێشمەرگەی کوردستان وەک هێزێکی نیزامی و پڕ چەک کردن و دروستکردنی سەربازگەوشوێنی حەوانەوەو مەشق پێکردن و مووچە پێدانیان، بەڕەسمی داوای لێبوردن لەگەڵی کورد لەسەر مەسەلەی ئەنفال و جینۆسایدو کیمیابارانی کوردان، قەرەبووکردنەوەی زیان لێکەوتوانی کوردان لەو هەموو ماڵوێرانییەی بەسەر کورداهات لەسەر دەستی ڕژێمە یەک لەدوای یەکەکانی عێراق زۆری دیکەکەدەکرێ چەندین یاسای بۆ دەرکرێ لە پەرلەمانی عێراق . ئەمانە مشتێکن لەخەرواری کێشەو ململانێیەکانی کورد و حکومەتی بەغدا .

کاتێ کوردو سەرکردایەتییەکەی دێنە سەرباسی هەر یەکێک لەو مەسەلانە، داروودەستەلەگۆڕنراوەکانی بەعس، کە بەناوو جلوبەرگی تازەوە خزاونەتەوە ناوپەرلەمان و سوپاو دەزگا ئەمنی و پۆلیسییەکەی حکومەتی تازە، زۆر بێشەرمانە لەڕووی نوێنەرانی کورد دەوەستنەوە هەموو وەعدەو بەڵێنەکان ڕەتدەکەنەوە، وەک ئەوەی کورد هیچ ڕۆڵی نەبووبێ لە پرۆسەی ئازادی عێراق، کوردان بەگێرەشێوێن و ئاژاوەچی لەقەڵەم دەدەن، ئەو تەقەقینەوەو کوشتن و دەربەدەرکردنانەی لەو ماوەی دوایی لەموسڵ و تەلەعفەرو کەرکووک ڕوویاندا ئۆباڵەکەی دەخەنە ئەستۆی کورد، هێزی پێشمەرگە بەچەتەو ڕێگرو میلیشیای لەیاسا دەرچووباس دەکەن، بەیارمەتیدەرو هاریکاری دەستەو تاقمی قاعیدەو بێچوەکانی سەدامی دەشوبهێنن، ئەو ناوچانەی ناویان لێناوە (المناطق المتنازع علیها) دەکەنە سنووری دەسەڵاتی حکومەتەکەیان و هەرسێ پارێزگاکەی (هەولێرو سولەیمانی و دهۆک) ناودەنێن هەرێمی شیمالی عێراق بەلایانەوە قورسە دەستەواژەی (هەرێمی کوردستان) بەکاربێنن و لە بەڵگەنامە ڕەسمییەکانیان کاری پێبکەن، پتر لە ٤٥٪ ی خاکی بەپیتی کوردستانیان دابڕیوە بەخاکی ئوممەی عەرەبی دەزانن ئامادەنین بەهیچ جۆرێک بگەڕێنەوە بۆ مەنیقی عەقڵ و مێژوو تاقبووڵی ڕاستییەکان بکەن و بۆیەکجارەکی ئارامی و دڵنەوایی بەخەڵکی عێراق و کوردستان ببەخشن .

سەرانی تازەی حوکم لەعێراقدا جگە لەلایەنەکوردییەکەی بەهۆی کوردو هێزەکانی هاوپەیمانان نیمچەهێمنی و ئارامییەکیان لەشارەکانی خوارووو و ناوەڕاست دەستەبەرکردووە بەلەخۆبایی بوونەوە بێ پرس و ڕاو ڕاوێژکردن کەوتنە هێنانی هێزی سەربازی و دامەزراندنی هێزەکانی سەحوە لەو ناوچانەی، کە پێیان دەوترێت (کێشەدارەکان) هەڕەشەیان لەکوردو هێزی پێشمەرگە کرد، کە دەبێ ئەو دەڤەرانە چۆڵکەن بەبیانووی ئەوەی(سنوورەکە لەتیرۆرستان پاکدەکەنەوە)، بەتایبەتی لەخانەقین وجەلەولاو موسل وکەرکووک وگەرمیان بەگشتی واشیان ڕاگەیاند گۆیا کورد لەسنووری خۆی تەجاوزی کردووە، میلیشیاکانی کورد ئارامیان لەو ناوچانە تێکداوە، پێویستە حەدیان بۆدانرێ، ئەگەر لاملیان کرد بەزەبری هێز لەو ناوچانە دەرکرێن و بیانگەڕێننەوە ئەو شوێنانەی پێش ڕووخانی بتەکەی بەغدا، واتە سنووری هێلی ٣٦، بەنەکشانەوەشیان حیسابی ڕێگرو لە یاسادەرچوویان بۆدەکرێ، چاکە دانەوەی سەرکردایەتی کوردو هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان، کە لەڕۆژانی سەخت و دژواردا بەهانای سەرانی عەرەبی دەوڵەتی تازەی عەرەبی عێراقییەوە هاتن بەوە دەدرێتەوە، کە مافی ئەوەیان نییە تەنانەت پارێزگاری لە دەسکەوتەکانی شۆڕش و ڕاپەڕینیش بکەن پاساویان ئەوەیە(عێراق وڵاتی هەموانە هەموو وەک یەک دەیپارێزین) لەو شوێنانەی پێویست کات داوا لەسەرانی کورد دەکرێ هێزەکانی کوردیان بۆ ڕەوانە کەن تا شەڕی تیرۆرو باندەکانی ئیرهابیان بۆ بکەن، کە پێویستیان پێیان نەما ئەیێ شوێنەکان جێبێڵن، ئەگەرنا دەبنە بەشێک لەمیلیشیای تێکدەر، ئەوەش کرێگرتەیی و قۆرۆچیەتی نەبێ هیچ ناوێکی تری نیشتمانی لێ نادۆزرێتەوە.

کوردو سەرکردایەتییەکەی بۆ ئەم مەسەلەیە باجی زۆریانداو بە دەیان پێشمەرگەی قارەمان و کادیری تێکۆشەر بوونە قوربانی، پایەکانی دەوڵەتی مالیکی پێ قایم بوون و ئارامی گێڕایەوە زۆر ناوچەو ئیرهابی لێ دەرپەڕێنرا لەبەرامبەردا کورد بەهەڵپەرست و تێکدەرو ئاژاوەگێڕ ناسرا، ئێستاش لەڕۆژنامەوگۆڤارو تەنانەت سایتەکانی ئەنتەرنێت و میدیاکان ڕۆژانە لەلایەن شۆڤێنییەعەرەبەکانودەوڵەتانیئیقلیمی دەزگا ئەمنی موخابەراتییەکانیان، هێزە سەربازییەکانیان، ڕاگەیاندنەکانیان بەردەوام بۆ وەشاندنی گورزی نامەردانە و ناوزڕاندنی کوردو داخوازییەکانی پڕۆپاگەندەی ئەوە بڵاودەکەنەوە کورد نەتەوەیەکی جیاخوازە، کورد دەیەوێ دەست بەسەر سەرچاوەکانی داهاتی ئوممەی عەرەبی دابگرێ، کوردئیسرائیلی دووەمە، کورد بەنیازە دراوی عێراقی بگۆڕێ، کورد بەنیازە سنووری جوگرافی و نەخشەی عێراق دەسکاریبکات، کورد بەنیازە ناوچەکانی خانەقین و کەرکووک و شەنگارو بەدرەوجەسان و هیتر بخاتەوەسەر نەخشەی ئەو شوێنانەی تری شارەکانی عێراق، کە زەوتیان کردووەو ناویان لێناوە (هەرێمی کوردستان)، وەک ئەوەی بڵێن کورد نەتەوەیەکی شەڕانی داگیرکارە، کورد دەیەوێ عێراق پارچەپارچەکا، کورد بەنیازە سنوور جیاکاتەوە، کورد بە نیازە ...بەنیازە . بەنیازە.

هەموو ئەو جەنگەی ئەمڕۆ بەرپایان کردووە ڕاستە شەڕی سەربازی و پەلاماردان نییە، هەرچەندە هێرش و پەلامارە سەربازییەکانی هەر لەیەک لەلەشکری تورک و فارسەکان بەردەوامن و ڕۆژانە بەتۆپ و تانک و فڕۆکە شەڕکەرەکانیان پەلاماری ناوچە سنوورییەکانی کوردستان دەدەن و ماڵوێرانی دروست دەکەن بەبیانووی ڕاوەدوونانی شەڕوانانی پەکەکە، دەیانەوێ ئەزموونی تازەی فیدراڵیەتی کوردی لەبنەوە هەڵتەکێنن و لەهەموو دەسکەوتەکان خاڵی کەنەوە، ئەو ڕێکەوتنە ستراتیجییەی نێوان عێراق و ئەمریکا، کە سوودو پاراستنی کوردانی تێدایە مۆرنەکرێ، بەمۆرنەکردنی دەتوانن هەموو هێڵە سوورەکانی تایبەت بەکوردستان ببەزێنن و لە ڕێگەی ئابلۆوقەیەکی توونوندجارێکی ترکوردستان بخەنەوە ژێر چەپۆکی داگیرکاری و ئەزموونەکەی هەڵوەشێننەوە، سەرانی کوردی ناچار بە تەنازولات کەن، ئەگەر لەسەر حیسابی خاک وگەلەکەشی بێ، داخوازییەکانی کوردان بە(تەعجیزی) لەقەڵەم دەدەن و واشی بڵاودەکەنەوە کوردان ناتوانن حوکمڕانی خۆیان بکەن و لەسەر مەسەلەی دارایی و دەسەڵات کێشەو ناکۆکیانە، لەڕێگەی شەڕو گێچەڵ پێفرۆشتنەوە دەیانەوێ کورد ناچاری شەڕێکی داسەپاوکەن، کە هەرگیز خوازیای نییە بەوەش دەرفەت بۆ دەست تێوەردانی دەرەکی و ناوخۆ خۆشدەکەن لەپاشان بەناوی گێڕانەوەی ئەمن و ئاسایشی ناوچەکە دووبارە هێزە سەرکوتکەرەکانیان و دەسەڵاتە دیکتاتورییەکەی عەرەبی بەسەرکوردوکوردستان دادەسەپێننەوە، سیاسەتی دووفاقەی مالیکی و حکومەتەکەی بەرامبەر کورد و داخوازییەکانی ڕوونە چ بەدەست تێکەڵ کردنەوەو زیندووکردنەوەی پەیمانە دووقۆڵی و سێ قۆڵییەکانی لەگەڵ دەوڵەتەئیقلیمییەکان چ بەخۆگێلکردن بەرامبەر دەرکرنی کورد لەو شوێنانەی کوردیان تێدایە یا بەدابڕینی هەندێ هۆزو تیرەی کورد لەکورد بوونیان و ناساندنیان بەکەمینەکان لەدەستووری عێراق یا داواکردن و پاڵپەستۆی زیاتر بۆسەر سەرکردایەتی کورد بەوازهێنان لەهەندێ داخوازی، کە هەموو شەڕوپێکدادانەکانی کورد و ڕژێمە یەک لەدوای یەکەکانی عێراقی لەسەر دووبارەبۆتەوە.

حکومەتی مالکی وەک هەردوو حکومەتەکەی پێشوو هیچی بۆکورد پێ نییە تەنها لەکات بەفیڕۆدان نەبێ، بەوەش گرەوی خۆپڕچەککردن و بەهێزکردنی ماشێنە جەنگییەکەی دەباتەوە و بەناوی یەک پارچەیی خاکی عێراق کاری لەسەردەکات، لەبەرامبەریشدا عێراق بەبەشێک لەوڵاتی عەرەبی دەزانێ و ئامادەنییە هیچ نەتەوەیەکی تری غەیرە عەرەبی بەشێک لەجڵەوی دەسەڵاتی حوکمی هەبێ و تێیدا بە هاووڵاتی پلەیەک ئەژماربکرێ، ئەوەی ئەمڕۆ هەیە بەئەمری واقیعی تەماشادەکەن، کە دەکرێ هەروەختێک دەرفەتیان بۆ هەڵکەوێ ئەو سیاسەتی ئەمری واقیعە بگۆڕن و لێی پەشیمان ببنەوە، نموونەی زیندوو زۆرن لەو ڕووەوە، کە لەمادەکانی دەستووریدا دەرکەوتن و چۆن پاشەکشەیان تێداکرد ئامادەش نین لەهیچ دەنگدانێکی تری ئەو مادە دەستوورییانەی پەیوەست بەکورد بێنەوە هۆڵی پەرلەمان و جۆرێک لەهاوپەیمانی لەگەڵ لایەنی کوردی ببەستن بۆ بە دەستووری کردنی بڕگەو بابەتەکانی بەپێچەوانەوە ئامادەی سازدانی ڕێکەوتنی چەندین لایەنەن دژی کوردان، لەباربردنی مادەی ١٤٠ و دەرکردنی هێزی پێشمەرگە لەو ناوچانەی تادوێنێیەکی زوو بەخوێنی کوردان ئازادکراو پارێزگاری لێکرا، تۆمەتبارکردنی کوردبەگۆڕینیدیمۆگرافی کەرکووک و موسڵ و زۆر شوێنی تر، هاندانی تاقمێکی چەواشەکاری سەر بە میتی تورکی بەناوی (بەرەی تورکمانی) و دژایەتی ئاشکرایان بۆ کوردو کوردستان تائەوەی وشەی (کوردستان) لەسەرلاپەڕەی ڕۆژنامەکەیان، کە ناوی (قلعە) یەو لەکەرکووک دەردەچێ بکەن بەشیمال، تەنانەت سەرۆکی هەرێمی کوردستانیش بەناوی (حاکم ادارە الشمال) ی ناودەبەن، جگە لەدەیان بوختان و درۆو دەلەسەو سووکایەتی بەکورد و کوردستان، کوشتن و دەربەدەرکردنی مەسیحییەکانیش لەموسڵ وشوێنانی دیکە بەدەسیسەی کوردانی دەزانن و دنیایان بەو باس و خواسە وروژاندووە کەچی مالیکی و حکومەتەکەی لەبەرامبەر دەرکردنی کوردان نقەیان لەخۆبڕیوەو لەژێرلێوەوە بزەیاندێ، مالیکیش وەک نەبای دیبێ و نەباران بەتەنگ مەرگەساتی کوردانەوە نییەو بۆ برادەرانی مەسیحیش ڕۆژانە لەخەمی گەڕانەوەوقەرەبووکردنەوەی زیانەکانیانە، کەچی ئەو سەدان هەزار کوردەی بەدەستی ئیرهاب ئاوارەو کوژراو ماڵوێران کرا، نابێ کەس هەرباسیشی بکا

تاوانبارکردنی کوردان بەو تۆمەتانە پیلانێکی چەپەڵانەی دوژمنانی کوردە، کە لە ناوەوە پاشماوەکانی بەعس و شۆڤینیستەکان کاری لەسەردەکەن و لەدەرەوەش دەوڵەتانی ئیقلیمی هاریکاریانن، پێویستە کوردیش لەبەرامبەردا پشت ئەستوور بەجەماوەرەکەی و ڕێکخستنەوەی ناوماڵی، گرتنەبەری سیاسەتێکی هێمنانەی خۆپارێز لە شەڕوگێچەڵ، دۆزینەوەی هەلی کارو ئاوەدانکردنەوەی سەرلەنوێ دێهاتەکان، قبووڵ کردنی ڕای بەرامبەرو تەیارکردنەوەی لەشکری شۆڕشگێڕی کوردستان، دۆستایەتیکردنی دەوڵەتانی دەوروبەر لەسەربنەمانی بەرژەوەندی هاوبەش، یەکدەنگی و پاراستنی یەکیەتی ڕیزەکان دەتوانی سەرکەوتووانە ئەوقۆناغە تێپەڕکا، ئەوانەش، کە بە خەیاڵی دیکتاتۆریانەو بیری تەسکی داگیرکاری لەگۆڕەپانەکەن ملدان و تەسلیم بە ئیرادەی حەقخوازی نەبێ هیچی دیکە فریایان ناکەوێ، دەنا مێژوو ڕەحمیان پێناکاو وەک هەموو فەرمانڕەوا دیکتاتۆرەکان تووڕدەدرێن و شەرمەزاری دنیاو ڕووڕەشی بەردەمی دادگای یەزدان وگەل دەبن .

پەراوێزکردنی کورد لەسەرچاوەی بڕیار وایکرد پشتگیری لە چاکسازی سیاسی بکەین

باوکی دابان

بەڵگەنامەی چاکسازی لەبارودۆخێکی زۆر ناسک و گونجاو مۆرکرا، چونکە پێداویستی بابەتیانەیە بۆ پرۆسەی ئازادی و دروستکردنەوەی عێراقێکی فیدراڵی پەرلەمانی یەکگرتووی سەر بەخۆ دوور لە دەست تێوەردانی دەوڵەتە ئیقلیمییەکان. جگە لەمە بۆ بەرەنگاربوونەوەو زاڵبوون بەسەر کۆسپ و تەگەرەکان لەکاتی مۆرکردنی ئەم بەڵگەنامەیە لەسەرەتا شپرزەو ململانێیەکی چڕو پڕو حیوارێکی زۆر ڕوویدا لەنێوان لایەنەکان بۆ چارەسەر کردنی قەیرانەکان بۆ بەستنی ڕێکەوتن لەگەڵ ئەمریکا. باشتروابوو چاکسازی پێش مۆرکردنی پەیماننامەکەی نێوان عێراق و ئەمریکا بووایە، بەڵام بەهۆی ململانێی هەندێک لەلایەنە سوننی و ڕەوتی سەدر نەتوانرا لەکاتی خۆی بەئەنجام بگات، چونکە واباش بوو جۆرێک لە دیموکراتیەت و ئازادی هەبێت بۆ ڕادەربڕین لەسەر ئەم مەسەلەیە، بۆ ئەوەی بیسەلمێنین عێراقی ئەمڕۆ عێراقی دوێنێی دەستی دکتاتۆرەکان نییە. دەبێت ئەم بەڵگەنامەیەی چاکسازی جێبەجێبکرێت لەسەر ئەرزی واقیع، بەشێوەیەک ببێتە هێنانە کایەی بارودۆخێکی لەباری سیاسی، بۆ ئەوەی عێراق ئاوەدان بکەینەوە لەهەموو ڕوویێکەوە. ئەم بەڵگەنامەی چاکسازی پەیوەندی ڕاستەوخۆی بەسەرۆکی وەزیرانی عێراق بەڕێز(نوری مالکی) یەوە هەیە. پێش مۆرکردنی ئەم بەڵگەنامەیە سەرۆکی وەزیران هەموو لایەنەکانی پەراوێزکردبوو ماوەیەک بوو ئەم حکومەتەی، کە لە عێراق فەرمانڕەوایی دەکرد جۆرێک لە تاکڕەوی پیادەکردبوو، هیچ حسابێکی بۆ ئەم لایەنانە نەدەکرد، کە تەوافقیان پێک هێنابوو. جگە لەمە ئەم بڕیارانەی، کە دەردەچوو بوونی کوردیان فەرامۆش کردبوو، تارادەیەک وەک پێویست نەبوو، لەگەڵ ئەمەی لیستی هاوپەیمانی کوردستان و یەکگرتووی ئیسلامی نوێنەرایەتی کوردیان دەکرد بە قورسایەکی باش لە بەغدا. ئەگەر بەکارهێنانی دەسەڵات لە بەغدا بە قورسایی هێزەکانی لایەنەکان بوایە، ئەو کات بێ هیچ دوودڵی ناومان دەبرد بە حکومەتی تەوافق. ئەم پەراوێزکردنەی کورد وایکرد پشگیری لە چاکسازی سیاسی بکەین بۆ دیتنەوەی میکانیزمی گونجاو هەر لە جێبەجێکردنی بەندەکانی دەستوور و دەسەڵاتی قەزاو چۆنیەتی بەشداریکردنی سیاسی....هتد.لەعێراق.

کاتێک ئەم ڕێکەوتنە گرنگی دەردەکەوێت، ئەگەر بەکردار بێتە مەیدانی جێبەجێکردن، واتە دانانی میکانیزم بۆ گۆڕینی بە کردەوە لەسەر ئەرزی واقیع. بۆیە دەبێت لایەنە پەیوەندارەکان کەش و هەوای لەبار بهێنەدی و چونکە ناتوانین لە پەشێوی و ململانێ دیالۆگی چارەسەرکردن بەکاربێنین و پشگیری لەکاری لێژنەکان بکەین و ئارامی مامەڵە بکەین بەڕێزگرتنی بیروڕای بەرامبەر و یەکتر قبووڵکردن. یەکێک لەم لایەنە دژانەی ئەم ڕێکەوتنە (ڕەوتی سەدر) بوو هەر لەسەرەتاوەو بەچاوی خۆمان پشێوی نانەوەکانیانمان لە ڕێگای ڕاگەیاندنەکانەوە دێت، بەڵام لە ئەنجامی ڕاستی سەرکەوت و بەڵگەنامەکە مۆرکرا، چونکە لەبەر ژەوەندی هەموو گەلی عێراقدایە، عێراقێک ئەمڕۆ پێویستی بەیارمەتی هەموو لایەکە. لیستی هاوپەیمانی و یەکگرتووی ئیسلامی، کە نوێنەرایەتی کورد دەکەن لە ئەنجومەنی نیشتمانی عێراق لەگەڵ لیستی ئیئتلافی شیعی خوازیاری ئەوەن، سەرۆکی دەسەڵاتی جێبەجێکردن هێزی عێراق لەسوپاو پۆلیس بەکارنەهێنێت بۆ یەکلایی کردنەوەی کێشەکان وەک ڕوویدا لەناوچەی قەرەتەپە و جەبارەو خانەقین. جگە لەمە جێبەجێکردنی ماددەی (١٤٠) ی دەستووری عێراق جێبەجێکردنەکەی لە ئەستۆی سەرۆکی وەزیرانی عێراقە بەپێی ماددەی (٨٠/٧٨) چونکە سەرۆک وەزیران سنووری دەسەڵاتی زۆر فراوانە و خۆی سەرۆکی هێزە چەکدارەکان و جێبەجێکەری دەسەڵاتەکانە. هەر بۆیەش ماوەیەک تاکڕەوی کاری دەکردو هیچ حسابێکی بۆ لایەنەکان نەدەکرد. بەڵام ئەم بەڵگەنامە چاکسازی سنوورێکی دانا تارادەیەک دوودڵی و دڵەڕاوکێی لەناو دڵ و دەروونی لایەنەکان ڕەواندەوە، بەتایبەتی لەناو میللەتی کورد.

بێ پلانی لەجێبەجێکردنی پرۆسەی نوێی پەروەردەو فێرکردن!

بەدرخان

لەمانگی ئایاری ساڵی(٢٠٠٧) کۆنفرانسی پەروەردەیی بەستراو بڕیارەکانی لە خوێندنی ساڵی (٢٠٠٧– ٢٠٠٨) لەسەرجەم قوتابخانەو خوێندنگایەکانی هەرێمی کوردستان جێبەجێکرا.
شتێکی زۆر باشە هەموو شتێک گۆڕانکاری بەسەر دابێت و بەرەو باشتر بچێت، بەڵام گۆڕانکاری هەر بۆ گۆڕانکاری بێت!
لەم ڕۆژەوە ئەم سیستەمە نوێیە کەوتۆتە بواری جێبەجێکردن، مامۆستایان و خوێندکاران لەلایەن سەرچاوەی بڕیار کە وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستانە ڕووبەڕووی گەلێک بڕیاری بەپەلە دەبنەوە.
بڕیارە بە پەلەکان بەخراپ دەشکێتەوە و بەسەر بواری پەروەردەیی و بێ پلانی و نەشارەزایی ئەم لێپرسراوانە دەخاتەڕوو، کە لێپرسراویەتیان لە بڕیاردان هەیە.
بۆ نموونە ڕۆژێک نووسراوێک بۆ قوتابخانەکان دێت دەڵێت تاقیکردنەوەی قوتابیانی پۆلی چوارەمی بنەڕەتی لە (٢٠٠٨/١٢/١٦) لەبابەتی زانست و ئینگلیزی زارەکییە، ڕۆژی دوایی بڕیارێکی پێچەوانە دێت دەڵێت تاقیکردنەوە لەسەر کاغەز!
ڕۆژێک نووسراو دێت دەڵێت پرسیارەکانی تاقیکردنەوەی وەرزی یەکەم، ناوەندی دەبێت ڕۆژی دواتر دەڵێن مامۆستای قوتابخانە بەرپرسیارە لە دانانی پرسیار!
ڕۆژێک کارتی ئەنجامی تاقیکردنەوەی قوتابیان لەلایەن کۆگای دابەشکردنی کتێب دابەش دەکرێت و بە هەزارەها دۆلاریان لێ خەرج دەکرێت، کە چی لەم دواییە جۆرێکی دیکە لە کارت ناردراوە بۆ قوتابخانەکان، ئەمە سێیەم کارتە گۆڕانکاری بەسەر دادێت باشە من دەپرسم کێ بەر پرسیارە لەم هەموو خەرجییەی، کە بەهەدەر دەڕوات!
بۆ لەسەرەتا مەسەلەکان تاوتوێ ناکەن، کلێشەیەکی گونجاو دانانێن! ڕاستییەکان بەبەڵگە دەخەمە ڕوو.
لەمانەش سەیرو سەمەرەتر ساڵی (٢٠٠٧) ملیۆنەها دۆلار لە چاپکردنی کتێبی بابەتی کوردی و زانست و بیرکاری خەرجکرا. کەچی ئەم کتێبانە ئەمساڵ گۆڕانکاری بەسەر هات و هەر هەمووی بەم هەموو خەرجییە زۆرە بە هەدەر چووە لێرەو لەوێ لە حەوشەی قوتابخانەکان فڕێدراوە !
جگە لەمە وا خەریکە وەرزی یەکەم لە کۆتاییدایە و بەسەر دەچێت تا ئێستا کتێب نەگەیشتووتە دەست قوتابی لە قوتابخانەو خوێندنگایەکان، من لە نزیکەوە ئاگادارم لەکاتی سەردانم بۆ قوتابخانەکان بەشی زۆری قوتابیان لە بازاڕ لەلایەن باوک و کەس و کاریانەوە کتێبیان بۆ کڕدراوە، باشە بۆ کۆنترۆلی سەرچاوەی ئەم گەندەڵییە ناکەن !
ئەگەر وا بڕوات پرۆسەی نوێی پەروەردەو فێرکردن بەرەو هەڵدێر دەڕوات و ئەنجامی خراپی لێدەکەوێتەوە.دەبوو وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان پێش وەخت ئامادەباشی بکردبایە بۆ دابین کردنی هەموو پێداویستییەکانی سیستەمی نوێی پەروەردەو فێرکردن.
ئەگەر بەم شێوەیە بەرنامە ڕێژیان بکردبایە ئەوە ئەمڕۆ لێرەو لەوێ مقۆ مقۆ پەیدا نەدەبوو بۆ قسەکردن لەسەر سیستەمی نوێی خوێندن.
وەزارەتی پەروەردەی بەڕێز پێویستە لێپرسینەوەو بەدواداچوون بکات لەگەڵ لێپرسراوانی کەمتەرخەم. هەموو کادیرێکی پەروەردەیی دەبێت خەمخۆری ڕاستەقینەی جێبەجێکردنی ئەم پرۆسە نوێیە بێت بۆ سەرخستنی.

کوردێک لە بە ناوبانگترین زانکۆکانی بەریتانیا ماستەرنامەی بواری زمان و وەرگێڕانی زارەکی و نووسین لە ئینگلیزی و عەرەبی و کوردیدا وەردەگرێت

بەدرخان - لەندەن

فازیل جەمال مستەفا بەسەرکەوتن و وەدەستهێنان ماڵئاوایی لە٢٠٠٨ دەکات

فازیل مامۆستا و کۆمەڵناس و وەرگێڕەو خەڵکی کوردستانەو لەساڵی ٢٠٠١ەوەلەبەریتانیا نیشەجێ بووە کەلەلایەن خێزانێکی ئینگلیزەوەوەک کوڕی خۆیان پەسەندیان کردووە.
بەر لەهاتنی بۆ بەریتانیا ئەو لەکوردستان بەشی کۆمەڵناسی زانکۆی سەلاحەددینی تەواو کردبوو و بڕوانامەی بەکالۆریۆسی بەدەستهێناوە.
هەر لەسەرەتای گەیشتنی بۆ شانشینەیەکگرتووەکان بەردەوام بووەلەخوێندنی زمان و کۆمپیتەر و بەشداریکردن لەخوولی جۆراو جۆر و چەندین بڕوانامەی هە مەجۆری بەدەستهێناوەلەوانەش:–
١– بڕوانامەی تەواوکردنی زمانی ئینگلیزی تا ئاستی پێگەیشتوو.
٢– بڕوانامەی وانەبێژی زمانی ئینگلیزی (ئیسۆڵ). ٧٣٠٧ سیتی ئەند گیڵدمایکرۆتیچینگ.
٣– چوار بڕوانامەی فێربوونی کۆمپیوتەر (٢ ئی سی دی ئێڵ، کلەیت، ۆردپرۆسێس).
٤– بڕوانامەی تەواوکردنی پرۆگرامی بەڕێوبەرایەتیکردن، لەلایەن ساڵفۆرد کاونسڵ، سی ڤی ئێس.
٥– تەواوکردنی خولەکانی فریاکەوتنی سەرەتایی، بەکارهێنانی کامێرای ڤیدیۆ، زانیاری دەربارەی ئایدز و هێچ ئای ڤی، چەوساندنەوەی ڕەگەزی، ڕێساکانی پارێزگاریکردنی منالان، چۆنێتی فێربوون لەتەمەنی گەورەساڵی دا، خراپ مامەڵەکردن لەگەڵ کەسانی بێداردا، سەلامەتی کەسێتی، زیانەکانی ئەلکهول و دەرمانەسڕکەرەکان و......چەند خولێکی دیکە.
٦– بڕوانامەی تەواوکردنی تاقیکردنەوەی زمان و وەرگێڕان لەلایەن (مێترۆپۆلیتان پۆلیس و ئای ئۆ ئێڵ).
٧– دبلۆم لەوەرگێڕان–یاسای بەریتانیا و وێڵس– زانکۆی ساڵفۆرد– ئینتێرپرایت.
٨– بەکالۆریۆس لەزمان و وەرگێڕانی زارەکی و نووسین لەئینگلیزی و عەرەبی – زانکۆی ساڵفۆرد لەمانچستەر.
٩– ماستەر لەبواری زمان و وەرگێڕانی زارەکی و نووسین لەئینگلیزی و عەرەبی و کوردی – زانکۆی مانچستەر.
کاری ئێستای ناوبراو وەرگێڕی فەرمییەو هەموو جۆرەکانی وەرگێڕان دەکات بۆ دام و دەزگاکانی وڵاتی بەریتانیا.
ناونیشانی تێزی ماستەرەکەی بریتی بوو لە:
"وەرگێڕانی وشەو زاراوە یاساییەکان لەئینگلیزییەوە بۆ کوردی سۆرانی، وەڕۆڵی وەرگێڕی کوردی سۆرانی لەمیانی کارکردن دا بۆ دادگا و پۆلیس و لەبواری کاروباری پەنابەری دا".
ناونیشانی تێزی بەکالۆریۆسەکەی بریتی بوو لە:–
"جیاوزییە کلتورییەکان لە وەرگێڕانی مێتافۆر و ئیدیەم و پەندی پێشینان لەنێوان ئینگلیزی و عەرەبی و کوردی دا".
شایانی وتنە کە بۆ یەکەمجارە کەتوێژینەوەی لەو جۆرەئەنجام بدرێت.
فازیل لەیەک کات دا زۆر سەرکەوتوانەتوانیویەتی کەکاری خۆبەخشی ڕێکخراوەیی و سیاسی و خوێندن و پیشەش بکات و هاوکاری کەس و کاریشی بکات. ئەو چەند پۆستێکی جیاوازی هە بووەلەگەڵ شارەوانی و خزمەتگوزاری تەندروستی نیشتمانی (ئێن ئێچ ئێس) و خزمەتگوزاری کۆمەڵایەتی و پێندڵتن کۆلێج و مانکات کۆلێج و پۆلیس و فەرمانگەی ڕێنمایی دەربارەی مادەهۆشبەرەکان و کۆمپانیای دەیتەبەسی برۆتن و ڕفیوجی ئەکشن و زانکۆی مانچستەر و ڕێکخراوی کۆچی نێودەوڵەتی و نێکست ستێپ....هتد.
لەهە مان کات دا کاری خۆبەخشی کردووەبۆ چەند لایەنێک هە ندێک لەوانە: –
*دەستەی سەربەخۆ بۆ ڕاوێژکاریکرنی پۆلیس گروپی تایبەت بەکاروباری کەمەنەتەوایەتیەکان و دەستەی پەنابەران و کۆچبەران و ئینتەرناشناڵ سۆسایەتی سەر بەزانکۆی مانچستەر و چەندین ڕێکخراوی تریش. ئێستا ناوبراو سەرۆکی (ناوەندی کۆمەڵگای کوردی هە رێمی مانچستەرە).
لەماوەی ٤ ساڵی خوێندن لەزانکۆی ساڵفۆرد فازیل تەنها یەک ڕۆژیش لەخوێندن دوانەکەوت، هەر بۆیەش لەگۆڤاری خوێندکاراندا بەنموونەناوی هێنراو لەلایەن مامۆستاو خوێندکارەکانەوە بەوە ناسرا.
لە یادێکی تایبەت دا کە ساڵانەلەمانچستەر ڕێکدەخرێت بۆ ئەو کەسانەی کەلەبوارێک دا بەهرەمەندن یان سەرکەوتون، فازیل لەلایەن ڕێکخەری ڕێکخراوی (ننێکست ستێپ) (لویس کەی)ـەوە دەستنیشانکراو لەبۆنەکەدا فازیل بانگکرا بۆ سەر تەختەی شانۆ و لەلایەن پارێزگارەوە(جەیمز هە نت) خەڵاتی پێبەخشراو ناوی لەڕۆژنامەدا بڵاوبووە.Heart of City Awards for Personal Achievement
ئێستا لەگەڵ چەند کەسانێکی ئینگلیزدا کۆمپانیایەکیان دامەزراندووە بەناوی (تی ئێس ٤ ئێس ئی) بۆ کردنەوەی خول و ووۆرک شۆپ و سێمینار و توێژینەوە و ڕاوێژکاری سەبارەت بەچۆنێتی بەکارهێنانی وەرگێڕ و گرفت و ئاستەنگەکلتوری و ئاینیەکان لەپرۆسەی وەرگێڕان دا و تێگەیشتن لەباکگراوندی کەمینەنەتەوایەتیەکان و نووسینی ڕاپۆرتی پێویست بۆ دام و دەزگاکانی حکومەت و ڕێکخراوەکان وەک پێشنیار و لوکۆڵینەوەبەمەبەستی چاکترکردنی شێوازی کارکردنیان و پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری باشتر بەپەنابەران و داواکارانی پەنابەری و کۆچبەران و کەمینەکانی تر. تازەترین کاری ئەم کۆمپانیایەبریتی بوو لەنیشاندانی پرێزنتەیشنێک بەشێوەی سلایدشۆ بەناونیشانی (کوردستان پرۆفایل).
وەک بەرنامەی ئایندەفازیل لەهە وڵی کردنەوەی بەشی وەرگێڕانەبۆ کوردی– ئینگلیزی لەزانکۆی مانچستەر، بۆ ئەم مەبەستەش چەند هە وڵێک دراوەو تا ڕاددەیەکی باش پرۆژەکەکاری تێدا کراوەلەکوردستان و لێرەش.
بەناوی دەزگای بەدرخان پیرۆزبایی لە خوێندکار فازیل جەمال مستەفا دەکەین بە بۆنەی وەرگرتنی ماستەرو نوخشەش لە دکتۆرا.

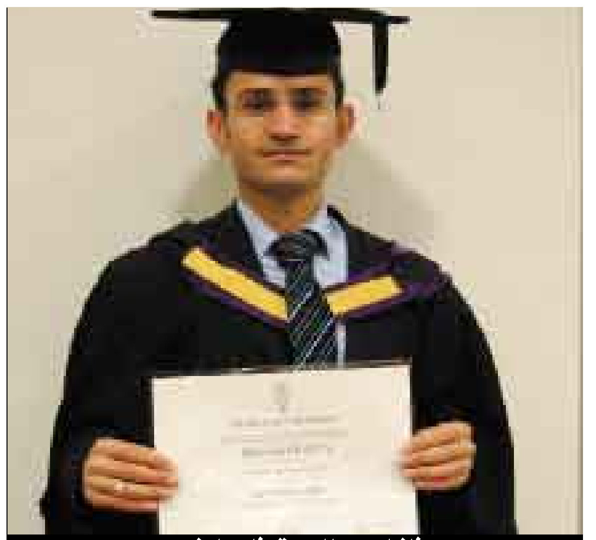

فازیل جەمال مستەفا - لەندەن

ماستەر نامەیەک لە بارەی قۆناغێکی هەرە گرنگی مێژووی هەولێر وەرگیرا

پەسار فایەق

قوتابییەکی کۆلێژی ئەدەبیاتی زانکۆی سەلاحەدین/ هەولێر، لەڕێگەی توێژینەوەیەک لە بارەی (٨) ساڵی مێژووی شاری هەولێر، بڕوانامەی ماستەری وەرگرت.

نەهرۆ محەمەد عەبدولقادر لە دایکبووی ساڵی ١٩٨١ە، دەرچووی بەشی مێژوویی کۆلێژی ئادابی زانکۆی سەلاحەدین/ هەولێرە، لە هەرچوار ساڵی خوێندنی یەکەمی سەر بەشەکەی بووە، بە پلەی زۆر باشی باڵا. وەکو ڕۆژنامەنووسێک کار دەکات و چەندین بابەت و لێکۆڵینەوەی مێژوویی بڵاوکردۆتەوە.

قوتابی نەهرۆ محەمەد عەبدولقادر بڕوانامەی ماستەری لەڕێگەی توێژینەوەیەکی مێژوویی لەژێر ناونیشانی "هەولێر لەنێوان ساڵانی (١٩١٨–١٩٢٦)دا توێژینەوەیەک لە بارودۆخی ڕامیاری" بە پلەی زۆر باشی باڵا وەرگرت.
لێژنەی گفتوگۆکردنی ئەم ماستەرنامەیە پێکهاتبوون لە پ.د. عەبدولفەتاح عەلی یەحیا بۆتانی لە زانکۆی دهۆک (سەرۆک)، پ.ی.د دلێر ئەحمەد حەمەد لە زانکۆی سلێمانی (ئەندام)، د.محەمەد عەبدوڵلا کاکەسوور لە زانکۆی سەلاحەدین (ئەندام) و پ.ی.د. سەعدی حوسێن لە زانکۆی سەلاحەدین (ئەندام و سەرپەرشتیاری نامەکە).
گفتوگۆی ئەم ماستەرنامەیە لە هۆڵی "فەرهادی"ی زانکۆی سەلاحەدین/ هەولێر لە ٢٤ کانونی یەکەم/ دیسێمبەر بەڕێوەچوو و دوای زیاتر لە سێ کاتژمێر گفتوگۆکردن، بڕیاردرا کە بڕوانامەی ماستەر بە قوتابی ببەخشرێت.
نەهرۆ محەمەد لە لێدوانێکی بۆ سایتی پەیامنێر دەربارەی هەڵبژاردنی ئەم بابەتە بۆ توێژینەوەکەی گوتی "تا ئێستا توێژینەوەیەکی چڕو پوختی ئەکادیمی بەم شێوەیە، لە بارەی بارودۆخی ڕامیاری شاری هەولێر لەو ماوە مێژووییەدا نەنووسراوە".
دەربارەی گرنگی ئەو قۆناغەی کە بۆ توێژینەوەکەی هەڵیبژاردوە، ئاماژەی بەوەکرد کە ئەم قۆناغە بە وەرچەرخانێکی گرنگی مێژوویی دەژمێردرێت، کە ناوچەکە بە گشتی و هەولێر بەتایبەتی پێیدا تێپەڕیوە، گوتیشی "بۆ نموونە لەو ماوەیەدا کۆتایی بە چەند ساڵەی حوکمڕانی عوسمانییەکان هاتووە، دواتر بەریتانییەکان هەولێریان داگیر کردووە، هەروەها دامەزراندنی دەوڵەتی عێراقی لەو ماوەیەدا و بەرقەرارکردنی دەسەڵاتی عێراق بەسەر هەولێردا بەشێکی دیکەی گرنکی ئەو ماوەیەیە".
ناوبراو لەم توێژینەوەیەدا زیاتر لە ٥٠٠ سەرچاوەی کوردی، عەرەبی، ئینگلیزی، فارسی و تورکی (عوسمانی) بەکار هێناوە، هەروەها چەند سەرچاوەیەکی بەکارهێناوە کە بەشێکیان تا ئێستا لە هیچ توێژینەوەیەک بەکار نەهێنراون، لەم بارەیەوە گوتی "بۆ یەکەمین جارە پاڵپشت بە کۆمەڵێک دۆکیۆمێنتی بەریتانی، عێراقی و عوسمانی چەند زانیارییەکی نوێم لەبارەی ڕەوشی هەولێر لە دووتوێی ئەم توێژینەوەدا خستۆتەڕوو".
گوتیشی "ئەم توێژینەوەیە زانیاری نوێ و دەگمەنی سەبارەت بەو ماوە مێژووییەی هەولێر لەخۆگرتووە، بۆ نموونە کۆمەڵێک ڕاپۆرتی بەریتانی لەم توێژینەوەدا وەکو سەرچاوە بەکارهاتووە، هەروەهاسوودم لەچەند ڕۆژنامەیەکی عێراقی و کوردستانی ئەو سەردەمە وەرگرتووە".
دەربارەی هەڵسەنگاندنی ئەم توێژینەوەیە لەلایەن سەرۆک و ئەندامانی لێژنەی گفتوگۆکردنەوە، نەهرۆ محەمەد گوتی "سەرۆک و ئەندامانی لێژنەکە بە بەرچاوی ئامادەبووان، ستایشێکی بەرچاوی ئەو توێژینەوەیان کرد و بە توێژینەوەیەکی گرنگ و بایەخداریان نیشان دا".
نەهرۆ محەمەد هەروەها ئاماژەی بەوەکرد کە "لەگەڵ ئەوەی من بەهیچ شێوەیەک لە دەستخستنی هەر سەرچاوەیەک لە چوارچێوەی سنووری هەرێمی کوردستان سڵم نەکردووە و کەمتەرخەم نەبوومە، بەڵام ئەگەر لایەنی پەیوەندار کار ئاسانیان بۆم بکردایە، بۆ ئەوەی سەردانی هەردوو وڵاتی تورکیا و بەریتانیا بکەم، تاوەکو دەستم بە دۆکیۆمێنتەکانی ئەو دوو وڵاتە بگەیشتایە، هەروەها ڕەوشی ئەمنی بەغدا لەبارو گونجاوبوایە بۆ ئەوەی سەردانی خانەی بەگەڵەنامەکان بکەم، بێ گۆمان دیکۆمێنتی زیاتر و چاکترم بە دەست دەکەوت کە خزمەتێکی بایەخدارتری بە توێژینەوەکە دەگەیاند".
ناوەڕۆکی ئەم توێژینەوەیە بەم شێوەییە:
بەشی یەکەم: پوختەیەکی بارودۆخی گشتی هەولێر بەر لە ساڵی ١٩١٨:
(تەوەرەی یەکەم: هەلومەرجی جوگرافی، تەوەرەی دووەم:پوختەیەکی مێژووی سیاسی، تەوەرەی سێیەم: هەلومەرجی کارگێری، تەوەرەی چوارەم: بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی).
بەشی دووەم: داگیرکردنی هەولێر لەلایەن بەریتانیاو هەڵوێستی دانیشتوان:
(تەوەرەی یەکەم: دامەزرانی دەسەڵاتی بەریتانیا لە هەولێر و شێوازی بەڕێوەبردنی، تەوەرەی دووەم: هەڵوێستی دانیشتوانی هەولێر بەرامبەر بە داگیرکاری بەریتانی، تەوەرەی سێیەم: هەولێر لە نائارامی ساڵی ١٩٢٠دا).
بەشی سێیەم: هەولێر لە بەردەم پرۆسەی بە عێراقی کردندا:
(تەوەرەی یەکەم: هەڵوێست لەبەرامبەر دانانی مەلیک فەیسەڵ، تەوەرەی دووەم: هەولێرو ئەنجومەنی دامەزراندن (المجلس التاسيسی)، تەوەرەی سێیەم: هەولێر لە بازنەی کێشەی موسڵ دا).
بەشی چوارەم: پێگەی هەولێر لە بزاڤی ڕزگاری خوازی کوردیدا:
(تەوەرەی یەکەم: ڕۆڵی هەولێر لە کۆمەڵەو ڕێکخراوە کوردی و عێراقییەکاندا، تەوەرەی دووەم: پەیوەندی هەولێر بە بزووتنەوەکانی شێخ مەحمود، تەوەرەی سێیەم: هەولێرو سەردانەکەی سمکۆی شکاک و کاریگەرییەکانی ئۆزدەمیر).
قوتابی لە کۆتایی توێژینەوەکەیدا بە چەند ئەنجامێک گەیشتووە، لەوانەش:
*هاتنی دەسەڵاتی بەریتانییەکان بۆ ناوچەکە وەرچارخانێکی گرنگ بوو، هەرچەندە لە ڕووی ئاوەدانی و خزمەتگوزاری دەسپێکێکی باش بوو، ئەمەش بە بەراورد لەگەڵ سەردەمی فەرمانڕەوایەتی عوسمانی، بەڵام شتێکی ئەو تۆی لە مەینەتییەکانی شارەکە کەم نەکردەوە، بەڵکو بۆ ماوەیەک دانیشتوانی بۆ دووبەرەی دژ بەیەک دابەشکرد.
*ئەو ڕاپەڕین و یاخیبوونانەی کە لە ساڵی ١٩٢٠ لە هەولێر هاتە ئاراوە دواتر گەمارۆدانی شارەکەی لێکەوتەوە، زیاتر پەرچە کرداربوون، هەڵگری چەند داواکارییەکی بەرتەسکی سنووردرا بوون، کە ناچنە خانەی داواکاری نەتەوەییەوە، هەربۆیە دەبینین زوو پووکانەوەو نەیان توانیی بۆ ماوەیەکی ئەوتۆ خۆیان لەسەر پێ ڕابگرن.
*هەولێر لە ساڵی ١٩٢٣ بۆتە لیوایەکی سەربەخۆی تەواو و (ئەحمەد عوسمان)یش بۆتە موتەسەڕیفی هەولێر.
*ئەو سەردانەی (مەلیک فەیسەڵ) بۆ یەکەمین جار لە کۆتاییەکانی ساڵی ١٩٢٤دا بۆ هەولێر ئەنجامیدا، وەڵامدانەوەی کۆنگرەیەکی هەولێر بوو، هەروەها هەنگاوێک بوو بۆ بۆ بەرقرارکردنی دەسەڵاتی عێراقی لە شارەکەو ڕاکێشانی سۆزی دانیشتوانەکەی و ئەم پێشتهاتە لە هەرەتی گەرمی کێشەی موسڵ بوو.
لەگەڵ ئەوەی زۆرێک لەسەرچاوەکان پێیان وایە بۆ یەکەمین جار لەکاتی سەردانەکەی مەلیک ئاڵای عێراقی لە هەولێر هەڵکرابێت، بەڵام ڕاستیەکەی پێشتر لە ساڵی ١٩٢٣ بۆ یەکەمین جار ئاڵای عێراق لە شارەکە هەڵکرا، ئەوەش ئەم مانایە دەگەنێت زوتر بەرقەرارکردنی دەسەڵاتی عێراقی لە شارەکە کاری بۆ کراوە.
*پێکەوە ژیانی ئاشتیانەی نێوان پێکهاتەکانی شاری هەولێر یەکێک لەو سیماو خەسڵەتەکانی ئەو ماوەیە.
لە سایتی پەیامنێرەوە وەرگیراوە
بەناوی دەزگای بەدرخان پیرۆزبایی لە خوێندکار نەهرۆ محەمەد عەبدولقادر دەکەین بە بۆنەی وەرگرتنی ماستەرو نوخشەش لە دکتۆرا.

لیژنەی گفتوگۆ

لە تاراوگەوە

قۆڵبڕی

مەبەست لەو قۆڵبڕیە نییە، کەلە سعودیەی عەرەبی ئیسلامی ئەو کەسانەی سزادەدرێن بەپێی یاساو شەیعەتی ئیسلام بە شمشێر قۆڵیان دەبرن، بەڵکو مەبەست لەو قۆڵبریەیە، کە کەسێک بەهەر جۆرێک لەجۆرەکانی فروفێڵ یا مامەڵەکردن لەگەڵ کەسێکی تردا پارە سەرو سامانی ئەو کەسە برفێنێ یا بخوا یا بڵێی بوو بەزەرەر، کە ئەوەش لە بنەڕەتدا وا نەبێت، ئەوانەش بەپێی کات دەرفەت بۆ هەلکەوتن و پلانی دارێژراو ئامانج دەپێکن.
پەنابەرانی تاراوگە دەرفەتیان بۆ هەڵکەوتبێ گورزی خۆیان وەشاندووە، جا لەبانک بێ یا لە کۆمپانیاکان یا لەهەر کەسێکی کە لەوێ بەهۆی کارکردن یا بەهۆی برادەرایەتی کەسێکی تر یا بەهۆی هاو نەتەوەییبون و پێکەوە ژیان لەم شارەی لێیدەژی ناسیبێتی، زۆرن ئەوانەی پارەیان لە بانک قەرز کردووە یا کەلو پەلی ناوماڵ یا سەیارەیان بە قست هێناوەو ڕایانکردووەو کرێی خانووی چەند مانگیشیان نەداوەو گەڕاونەتەوە بۆ زێدی باب وباپیرانیان، هاووڵاتیانی عێراقیش بە سەرجەم پێکهاتەی نەتەوەکانییەوە هەر یەکە پشکی خۆی بەر دەکەوێ، ئەنجامدەران مەرج نییە سەرەتا قۆڵبر یا دز یا کەسی خراپ بووبن، نەبوونی یا قەردارە یا هەشیانە بەیەکجاری گەڕاوەتەوە بۆ وڵاتەکەی، بۆیە ئەم جۆرە کارانەی ئەنجامداوە، زۆر جار چاولێکەریش ڕۆلی خۆی دەبینێ، هەشیانە لەتاراوگە ماوەتەوە ڕوبەڕووی لێپرسینەوەی توند بۆتەوەو غەرامە کراوە و باری گرانتر بووە، بەڵام بەگشتی ئەوەی هەر جۆرێک لەم جۆرە کارانەی ئەنجامداوە، چووبێت بۆهەر شوێنێک لەم جیهانە ئەو شتانەی بەسەرەوە ماڵە و ڕۆژ بەڕۆژ پارەی غەرامەی زیادی دێتە سەر، زۆر جاران دەڵێن ئەنجامدەرانی ئەم کارانە لەهەژاری و نەخوێندەوارییە، بەڵام هەشیانە خاوەنی ئاستێکی هۆشیاریی و شەهادەیەکی بەرزە، کەسی وا هەیە خاوەنی بڕوانامەی دکتۆرایە، یا دەرچووی کۆلیژە دیارو ناسراوەکانن گەڕاونەتەوە بۆ ولات.

یوسف مەنتک - ئەلمانیا

بەڵام من باسی کەسێکتان بۆ دەگێرمەوە 281 هەزار ئیرۆی کابرایەکی کرمانجی یەکێک لە شارەکانی کوردستانی باکووری بردووە، پێیەکی لەئەلمانیایە یەکێکی تری لە دەڤەری بادینانە، کەچی بەیەکجاریش نەگەڕاوەتەوە، ئەوەش چۆنە؟ سەیدایەکی ئەم دەوروبەری دهۆکەی لای خۆمان خاوەنی دووژنە، بەهۆی سەیدایەکی ترەوە، کە کرێکار دەبێت لای کرمانجێکی کوردستانی تورکیا، کابرای کرمانج دەناسێ، سەیدا وا خۆی پیشان دەدات، کە خەریکی کاری بازرگانییە، دیارە سەیدا لەگەڵ کەسانی ڕژێمی پێشووی عێراق و کوڕەکانی سەدام بە جۆرێک لەجۆرەکان ناسراوی هەبووەو چەند وێنەیەکی لەگەل گرتوون، دوای ڕاپەڕینیش لە دەڤەری بادینان چەند ئەزبەنی و لێپرسراوکەسانێک لەبنەماڵەی سولتانی مەزن دەناسێ و وێنەیان لەگەڵ دەگرێ، هەموو ئەم وێنانە بەهەڤالی کرمانج نیشاندەدات، کەئەو کەسێکی پێکرایی و دەست ڕۆیشتووە لە عێراقو کوردستان بەردەوام خەریکی بازرگانییە، لەسەر حسابی خۆی هەڤالی کرمانج سەفەر پێدەکات بۆ ئیتالیاو هەفتەیەک لەوێ دەمێننەوەو دەگەڕێنەوە، جارێکی تر دەعوەتی کوردستانی دەکات و دەیباتە دهۆکا ڕەنگین و دەلال، چەند خانوەکی ڕاقی و ڕیزە دوکانی نیشاندەدات و دەڵێ ئەوانە هیمنن، بەکوردییەکەی ریشۆلە ئاسا هەڤالی کرمانج دانە خۆرەدەکات، کە دەگەڕێنەوە بۆ ئەلمانیا دوای ماوەیەک هەڤال و سەیدا ڕێکدەکەون پێکەوە مامەڵە بکەن، سەیداش بەگووتەی خۆی چەکی بۆ حکومەتی عێراقی لە ڕووسیا دەکرێت، هەڤالیش 281 هەزار ئیرۆی تەسلیم دەکات، هەڤالێ کرمانج تاشەش مانگ چاوەڕێدەکات، تارۆژێکیان سەیدا دەگەڕێتەوە پێی دەڵێ برا کا هەقێ من، ئەویش یەک ڕاست پێیدەڵێ برام ئەو چەکی من هینا تەسلیمی حکومەتێ عێراقێم کرد، ئەوانیش چ پارە نەدانە من، بەخۆشت بارودۆخی عێراق دەبینی چۆنە، من ئێستا چ پارەم لا نییە، بەس ئەوراقی حکومەتم لاهەنە گەر دەخوازی بدەمە توو، ئێستاش کابرای کرمانج دەڵێ ئای خودێ من چ کربوو کوردێ ئێراقێ چ بەسەرسەرێ من ئینا، ئەو بەلا چ بوو تووشی من هات، تا ئیستا هەڤالی کرمانج دوو جاران چۆتەوە دهۆکێ سەیدا خۆشی پێ نیشان نادات، کاتی سەیدا دەگەڕێتەوە بۆ ئەلمانیا دەڵێ برا من چ پارە نینە ما خۆ من ناکوژی لەسەر پارەی، کەنگی پارێ من هەبوو ئەزێ بدەم تە!.

وێنەیەک تەمەنی ٣٦ ساڵە

ئەم وێنەیە شانۆگەریی"فندق سەفەری"لە نووسین و دەرهێنانی قوتابی"حوسامەدین سەرداری" بوو، کە لە بەرواری ١٩٧٣/٣/٢٥ بە بۆنەی ئاهەنگەکانی نەورۆز لە قوتابخانەی دواناوەندیی هەولێری کوڕان کە ئێستا"باڵەخانەی ئەنجومەنی وەزیرانی حکومەتی هەرێمی کوردستانە"ساز دراوە. ئەکتەرەکان لە ڕاستەوە: ١- غازی ئیکرام وەهاب"خاوەنی گەس غازی لە ئیسکان". ٢- حوسامەدین یاسین سەرداری "پارێزەری ڕاوێژکار". ٣-ئەحمەد کەریم "مامۆستا". ٤-شێرکۆ حەویز. ٥- گەیلانی جەلال جامباز. ٦- سیروان عەبدولقادر دۆغرەمەچی"خوالێخۆشبوو".

تێبینی: ئەم وێنەیە لە ئەرشیفی پارێزەر حوسامەدین سەرداری وەرگیراوە

ڕۆڵی کەپەک لە داگرتنی ڕێژەی کۆلیسترۆل لەخوێندا

کەپەک لە ٩٪ کێشی گەنم پێکدەهێنێت و کۆمەڵەی ڤیتامین B و ڤیتامین Eی تیایە، بۆیە گەنم بە کەپەکەوە "ئاردی بۆر"بکڕێ بەنان بخۆرەکەی لە زۆر نەخۆشیان دەپارێزێ، وەکو هەوکردنی دەمارەکان"التهاب الاعصاب"و بەری بەری و پێلاگرا و تاقەت و هێز و بە پیت کردنی زیاد دەکات بەهۆی بوونی ڤیتامین Eتیایە، هەروەها سلیلۆز و هێمسیلیلۆز و پێکتین و لگنینی تیایە، سلیلۆز بۆ ڕەوان بوون باشەو پێکتین بۆ دابەزاندنی ڕێژەی کۆلیسترۆل هەروەها ڕێژەی تووشبوون بە نەخۆشییەکانی خوێنبەرەکانی دڵ و نەخۆشی شەکرە کەم دەکەنەوە.

د. دلاوەر محەمەد سابیر
و/ د. ئازاد مستەفا مەحموود.

ڕێبوار کەریم وەلی خاوەن ئیمتیاز و سەرۆکی ئەنجوومەنی کارگێڕی ڕۆژنامەی هەولێر:

هەولێر لە زۆر شتدا ئازادە... بەڵام هێڵی سووریشی هەیە

زۆرن ئەوانەی ئەمڕۆ لە گۆڕەپانی ڕۆژنامەگەری کاردەکەن و جێ پەنجەیان دیار و بەرچاوە، ڕۆژنامەی هەولێریش لەمدواییانەدا وەکو ڕۆژنامەیەکی خۆڕایی بەسەر خوێنەران دابەشدەکرێ لە زۆربەی ناوچەکانی کوردستان، ڕێبوار کەریم وەلی خاوەن ئیمتیاز و سەرۆکی ئەنجوومەنی کارگێڕی ئەو ڕۆژنامەیەیە و بە پێویستمان زانی ئەو دیدارەی لەگەڵ سازبدەین لەسەر ژیانی تایبەتی و کارکردنی لە ڕۆژنامەی هەولێر.

ئا: بەدرخان

*** ڕێبوار وەک خاوەن ئیمتیاز و سەرۆکی ئەنجوومەنی کارگێڕی هەولێر ناسراوە، بەڵام وەک ژیانی تایبەتی، ڕێبوار کێیە و کەی و لەکوێ لەدایکبووە؟**

– لە ١٩٧٤ لە گووندی شێخ وەسانان لەکاتێکدا کە خێزانەکەم بەرەو ئێران لە کۆچدا بوونە لە دایک بوومە، دوای ڕاپەڕین لە ١٩٩٢ ەوە گەڕاومەتەوە کوردستان، سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندیم لە ئێران خوێندووە، ئێستا خوێندکاری بەشی کارگێڕی و بەڕێوەبردنم لە زانکۆی ئیشک. چوار زمان دەزانم(تورکی، فارسی، عەرەبی و کوردی) و خەریکی فێربوونی ئینگلیزیشم. لە ١٩٩٧ ەوە بەشێوەی ڕەسمی لە ڕاگەیاندن کار دەکەم و لە بەشێکی زۆری میدیای بینراو، بیستراو و نووسراو، چ وەک وەرگێڕ، چ وەک پەیامنێر و چ وەک سەرنووسەر کارم کردووە.

*** لە تەمەنی گەنجییێتدا، عەشق بوونی هەبووە؟**

–هەرچەند گەنجم، بەڵام لە منداڵی زۆر عاشق بوومە، هەر بۆیە هێشتا هەر سەڵتم.

*** سەرەتای تێکەڵبوونت بە دنیای خوێندنەوە و نووسین بۆ کەی دەگەڕێتەوە؟**

–لە منداڵییەوە حەزم لە خوێندنەوە بوو، بە ڕۆمانەکانی چارڵز دیکێنز، ژوول ڤێرن و هەندێک ڕۆمانی عاشقانەی نووسەرە ئێرانییەکانی سەردەمی شا، (کە ئەو کاتە لە ئێران قاچاغ بوو) دەستم بە خوێندنەوە کرد، دوایی خۆم لە نێو ئەدەبیاتی سۆڤیەتیدا دیتەوە. حەزم لە نووسین نەبوو، زیاتر دەمخوێندەوە، بەڵام ئیتر دوایی چۆن بوو کەوتمە ناو ڕۆژنامەنووسی خۆشم نازانم. ئەوەی لە ژیانمدا بیرم لێ نەکردبێتەوە ئەوە بووە ڕۆژێک ببم بە ڕۆژنامەنووس!

*** شیعر و چیرۆک و ڕۆمان، زیاتر حەز بەکامیان دەکەیت؟**

–شیعر دەخوێنمەوە، بەڵام زیاتر بە تورکی و بە فارسی، بە تورکی ئەحمەد عارف و نازم حیکمەت دەخوێنمەوە و بە فارسیش پتر حەزم لە شیعری کلاسیکە، مەولانا و حافز، هی نوێش شاملۆو سێپێهری. دەمێکە هیچ ڕۆمانێکم نەخوێندۆتەوە، ئێستا زیاتر شتی سیاسی و فکری دەخوێنمەوە.

*** کێن ئەو نووسەرانەی موشتاقی بە نووسینەکانیان؟**

– ئیعجابم بە نووسەرێکی تایبەتی نییە، بەڵام لە ڕۆماننووسەکان زۆر چێژم لە "عەلی محەمەدی ئەفغانی"، "بۆزۆرگی عەلەوی" و "سادقی هیدایەت و چوبەک" وەرگرتووە. بە حوکمی کاریشم ئەوەی پەیوەندیی بە نووسینی ڕۆژنامەنووسییەوە هەبێت زۆربەی نووسەرەکان دەخوێنمەوە.

*** گۆرانی و مۆسیقا ڕۆژانە چەند کاتیان داگیر کردووی؟**

–زۆر کەم گوێ لە میوزیک ڕادەگرم.

*** لە ژیانت لەچی پەشیمانی؟**

–لە زۆر شت پەشیمانم، بەڵام گەورەترین پەشیمانیی تەمەنم ئەوەیە، کە چوار ساڵی تەمەنی خۆم لەسەر ئەوە دانا، کە چۆن بچمە دەرەوەی وڵات، لەوە زۆر پەشیمانم.

*** ئەو کارەسات یا ئەو ساتە چی بووە، کە تۆی لەناخەوە گریاندووە؟**

–یەکەمیان کۆچی دوایی باپیرمە لە غەریبی، کە قەت لە بیرم ناچێت و دووەمیشیان شەڕی ناوخۆی کوردستان.

*** ئەو خواردنەی حەزی لێدەکەی و ئەو خواردنەشی دەزانی لێی بنێی چییە؟**

–لە غەیری گەنمەکوتاو هەموو خواردنێک دەخۆم و لێنانی زۆربەشیان دەزانم.

*** ئەو پێوەرە چی بوو، کە لەسەری کرایت بە خاوەن ئیمتیاز و بەڕێوەبەری کارگێڕی هەولێر؟**

–ئەو پرسیارە بە قەناعەتی من دەبێ لەو لایەنە بپرسن، کە منی بەو کارە ڕاسپاردووە، نەک خۆم.

*** ڕەفتارکردنت لەگەڵ ستافی هەولێر لەسەر چ پێوەرێکە؟**

–لەسەر پێوەری کەفائەت و لێوەشاوەیی ئەو گەنجانەیە کە کارم لەگەڵ دەکەن، هیچ ڕۆژنامەنووسێک لای من وەکو کارمەند کاری نەکردووە و هەمیشە هەوڵم داوە برادەریان بم تا مودیریان، دەکرێ ئەو پرسیارە لەوانیش بکەن.

ڕێبوار کەریم وەلی

*** کەی بیر لە وازهێنان لە ڕۆژنامەی هەولێر دەکەیەوە؟**

–چونکە ئێستا کاری تێدا دەکەم، باوەڕی تەواوم بەو مەرج و ستانداردانە هەیە، کە چوارچێوەی کارەکە هەیەتی و هەر کاتێکیش گۆڕانێکی وا دروست بێت، کە بڕوام پێ نەبێت و نەتوانم خۆمی لەگەڵدا بگونجێنم وازی لێدێنم. بەڵام واز لە هەولێریش بێنم هەر ڕۆژنامەنووسی دەکەم و قەت بیرم لەوە نەکردۆتەوە، کە جگە لە کاری ڕۆژنامەنووسی کارێکی دیکە بکەم.

*** مانای ئازادی ڕۆژنامەگەری لەچی دەبینیەوە؟**

–ئازادی لە هەموو دنیادا نسبییە، هیچ شتێکی موتڵەقیش نییە. ڕەنگبێ ئەوەی لە کوردستان خەتی سوورە لە شوێنێکی دیکە ئاسایی بێت، ڕەنگبێ ئەوەی لە شوێنێکی دیکەی خەتی سوورە لە کوردستان ئاسایی بێت. کێشە لە کوردستان لە سەر بوون و نەبوونی ئازادی نییە، لەسەر سەقفی ئازادییە، ئازادی تا کوێیە؟ ئەوە لە یاسادا پێناسە دەکرێت. ئازادی تەنها بۆ ڕۆژنامەگەری پێویست نییە، لە هەموو بوارێکدا پێویستمان بە ئازادی هەیە.

*** لە کوردستان ئازادی ڕۆژنامەگەری چەند بوونی هەیە؟**

–من وەکو ڕۆژنامەنووسێک بۆ ئەمڕۆهەست بە ئازادی دەکەم، بەڵام ئازادییەکی دانەمەزراوە، واتا هێشتا لە بەینی خۆمان لە سەر سیغەی ئازادی کە چۆن بێت؟چی بێت؟ ڕێک نەکەوتووین. کەسانێک هەن ئازادی بە بەرەڵایی پێناسە دەکەن، هەندێکی دیکە زۆر لە قاڵبی دەدەن، ئەوە موناقەشەیەکی دوور و درێژە، ئازادیش وەکو هەموو چەمکەکانی دیکەی ناو کۆمەڵگا لە گۆڕاندایە، گرنگ ئەوەیە پرۆسەی پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری بە ئاراستەیەک بێت، کە زەمانی ئازادی بکات، نەک هەڕەشەی لێ بکات.

*** پێتوایە لە کوردستان دەزگا یا بڵاوکراوەیەکی تەواو ئازاد و سەربەخۆ هەبێ، یا هەموویان پاشکۆی حیزبین؟**

–ناتوانم بە موتڵەقی قسە بکەم، بەڵام ئەگەر پاشکۆی حزبیش نەبێت، لەلایەن کەسێکی باڵادەستی حزب تەمویل دەکرێت، میدیایەکی کلاسیک هەیە بە ڕەسمی لەلایەن حزبەوە تەمویل دەکرێت، ئێستا جۆرێکی دیکە لە میدیا پەیدا بووە، کە بە پارەی ناڕاستەوخۆی حزب تەمویل دەکرێت. ئەوە لە هەموو شوێنێک دەڵێ من ئازادم. لە هەقیقەتدا کەمێک لە میدیای حزبی ئازادترە، بەڵام ئازادییەکە زیاتر بۆ تەسفیە حیساباتی شەخشسی و ململانێی دەستەڵات بەکار دەهێندرێت.

*** بۆ هەولێر؟**

–هەولێر پایتەختە، وەکو تاران و بەغدا و ئانکارا. ئەگەرنا ئێمە هیچمان هەولێری نین و هەولێر مێژوویەکی دوور و درێژی لە ناو ڕۆژنامەگەریی کوردیدا هەیە و شانازی بە ناوەکەیەوە دەکەین.

*** هەولێر ١٤٤ ژمارەی لێدەرچووە لە ساڵی ١٩٥٠-١٩٥٣ ئایا هەموو ژمارەکانتان بینیوە؟**

–هی ئەو سەردەمە من تەنها ژمارەی یەکەمیم لە ڕێگەی کتێبێکی نووسەری گران قەدری کورد"مەحمود زامدار"ەوە بینیوە کە کتێبێکی بۆ تەرخان کردووە و باسی ڕۆژنامەی هەولێر دەکات لەو سەردەمەدا.

*** ڕۆژنامەکانی ئەوروپا کە لە میترۆ و شەمەندەفەرەکان بە خۆڕایی دابەشدەکرێ، چ جیاوازییەک بەدی دەکەی لەنێوان ئەوان و هەولێر؟**

–لە ئەوروپا یاسای ڕکابەریی بازرگانی ڕێگە نادات ڕۆژنامە بە خۆڕایی لە هەموو شوێنێ بڵاو بێتەوە، هی ئێمە ئەو شانسەی هەیە لە هەموو شوێنێک بڵاو بێتەوە. ئەوان ڕێکلامیان زۆرترە لە ئێمە، بەڵام لە ڕووی فۆڕم و ناوەڕۆکەوە زۆر لێیانەوە نزیکین.

*** بۆ هەولێر تیراژی ٢٥٠٠٠ دانەیە و بەخۆڕاییە؟**

–سەرەڕای کێشەی نەخوێندەواری و نەوعییەتی ڕۆژنامە و بڵاوکراوەکان لە کوردستان، کێشەیەکی سەرەکی لە کوردستان ئەوەیە، خەڵکێکی یەکجار زۆر لەبەر دوو هۆ ئامادە نییە ڕۆژنامە بکڕێت و بیخوێنێتەوە، یەکەمیان پێی غەدرە پارە بە ڕۆژنامە بدات و دووەمیشیان ڕۆژنامە لە شوێنێکی دیاریکراو دەفرۆشرێت و تا دەیگاتێ دەبێ پێنج ئەوەندەی نرخی ڕۆژنامەکە پارە خەرج بکات. ئەو کارەی ئێمە دەیکەن بریتییە لەوەی کە یەکەم شت ئێمە خەڵک فێر دەکەین ڕۆژنامە بخوێننەوە، ئەم بەربڵاوییە کولتووری ڕۆژنامەخوێنی لای گەنجان و خوێندەواران زیاد دەکات. ئامانجی ئێمە ئەوەیە ڕۆژنامە بگەیەنینە هەموو کەس، ئەگەر ئەم کولتورەمان پێ دروووست بکرێت، ئەمە خزمەتە بە هەموو ڕۆژنامەکان.

*** داهاتی ڕیکلام لەو ڕۆژنامەیە چەندە؟**

–ئەوەیانت پێ ناڵێم.

*** کێ خەرجی تێچوونی هەولێر دەگرێتە ئەستۆ؟**

–مەکتەبی ناوەندیی ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیریی پارتی دیموکراتی کوردستان و داهاتی ڕێکلام و ئاگادارییەکانی خودی ڕۆژنامەکە.

*** وەکو هەولێر پێتاوان وایە کارتان کردۆتە سەر تیراژی کوردستانی نوێ و خەبات؟**

–ئامانجی ئێمە کارکردنە لە پێناو بەرز کردنەوەی تیراژی ئەوانیش نەک کەمکردنەوەیان، هیچ ڕۆژنامەیەک هەموو شتێکی تێدا نییە، بۆیە خوێنەری ڕاستەقینە قەت بە ڕۆژنامەیەک قەناعەتی نایەت.

*** ئایا هەولێر ئازادە و هێڵی سووری نییە؟**

–ئازادە لە زۆر شتدا، بەڵام هێڵی سووریشی هەیە چۆن نییەتی، کام بڵاوکراوە هەیە هێڵی سووری نەبێت، کەس ئەو هێڵە سوورەی بۆ دانەناوین، بەڵام ئەزموونی کەسەکان ئەو کاتە دەردەکەوێت، کە بتوانن شتێک بڵێن کە هێڵی سوور بێت و نەشیبەزێنن.

*** سەبارەت بە تێکدانی بازاڕی کۆنی هەولێر لە بەرامبەر ماستەرپلانی هەولێر دەڵێی چی؟**

–هەمیشە نوێکردنەوە و پێشکەوتن، باجی هەیە؛ یان نابێ پێشبکەوین، یانیش کە پێشکەوتین دەبێ هەندێ باجی بۆ بدەین. ڕاستە ئەو شوێنە بەشێکە لە مێژووی ئێمە، بەڵام جاری وایە حوکمی ژیان و پێویستی لە حوکمی مێژوو بەهێزترە.

*** چی دەزانی سەبارەت بە ئینسکلۆپیدیای هەولێر کە دەزگای بەدرخان ئامادەی کردووە و لە ١٠ بەرگ پێکهاتووە؟**

–با درۆ نەکەم نەمدیتووە، بەڵام دەستتان خۆش بێت و هیوادارم بە زووترین کات دەستی بخەم و بیبینم.

*** لە ڕۆژنامەی هەولێر کەمترین باس لەسەر هەولێر بڵاودەکەنەوە، بۆ؟**

–ڕۆژنامەکەمان تەنها ناوی هەولێرە، وەکو پێشتریش گووتم ڕۆژنامەی هەموو کوردستانە.

*** هەفتەنامەی بەدرخان و کارەکانی دەزگای بەدرخان چۆن دەبینی؟**

–بەدرخان چ وەکو دامەزراوەیەکی میدیایی و ڕۆشنبیری و چ وەکو بڵاوکراوەیەک مێژوویەکی تایبەت بە خۆی لە ناوی ڕۆژنامەنووسی کوردی بۆ خۆی تۆمار کردووە. بەشی هەرە زۆری ئەو فەزڵەش بۆ کاک حەمید ئەبوبەکر دەگەڕێتەوە، کە پیاوێکی زۆر چوست و چالاکە و هەندێک شتی سەیر و سەمەرە دەکات. لێت نەشارمەوە حەمید ئێستا لای خۆمان پێیدەڵێین"حەمید بەدرخان". زیندووڕاگرتنی میراتی ڕۆژنامەنووسیی کوردییە لە لایەن کەسێکەوە کە دوور و نزیک پەیوەندیی بە خانەوادەی بەدرخانەوە نییە.ئەمە شتێکی خۆشە.

با هەبێ (١٣)

لە کریسمسدا ئاهەنگ یان شەڕ؟!

لە هەولێر لای فلکەی "شێخ مەحموود"، کۆمەڵێ گەنج بەبۆنەی هاتنی ساڵی نوێوە، ڕێگەیان لە ئۆتۆمبێلان دەگرت و بۆکس و پێلەقەیان لە ئۆتۆمبێلی ئەو خەڵکە دەدا کە بۆ ماڵئاواییکردن لە ساڵی (2008) و پێشوازیکردن لە ساڵی (2009) هاتبوونە دەرەوە و کەیفخۆش بوون، گەنجانی دنیا بە سەرسامکردنی خەڵک، بەهۆی کاری هونەری جوان و یاری جۆراوجۆر و بە دابەشکردنی دیاری بەسەر منداڵان و دڵخۆشکردنیان ساڵ بەڕێدەکەن، کەچی ئەو گەنجانە لای ئێمە بە بۆکس و پێلەقە و شەڕفرۆشتن بە خەڵک و گاڵتەکردن بە خەڵک ساڵێکیان بەڕێدەکرد و پێشوازیان لە ساڵێکی دی دەکرد، خەڵکەکەش لەو ڕۆژە کە بە حساب ئاهەنگ و خۆشی بوو، تاقەتی شەڕی ئەو گەنجانەیان نەبوو، بۆیە ناچار بێدەنگیان لەبەرامبەریاندا هەڵدەبژارد.

سەنگەر زراری

تەنها ماوەی چەند ساڵێکە کە خەڵکی ئێمە بە شێوەیەکی گشتی فێری ئەوە بووە بەشداری ئاهەنگ و خۆشییەکانی سەری ساڵ بکات، بەڵام هەندێ کەس لەم ئاهەنگ و بەشداریکردنانەشدا (وەکو زۆر شتی تر) زیادەڕەوی تێدا دەکەن، یان خەڵکانێک هەڵسووکەوتی ئەوتۆ دەنوێنن کە نە لەگەڵ بۆنەکە و نە لەگەڵ ئەوجۆرە ئاهەنگگێڕانانەش دەگونجێ کە لە جیهاندا بەڕێوە دەچێت.

تۆ سەیرکە لە سلێمانی بەزمەکە لەوەی هەولێر زیاتر ڕۆیشتووە و توندتر بووە، فەرموو ئەم هەواڵەی سایتی پەیامنێر بخوێنەوە..

"شاری (سلێمانی) بە 45 قوربانی ماڵئاوایی لەدوایین شەوی ساڵی 2008 کرد."

چەندین ڕووداو لەم شەوەدا ڕوویانداوە و ئافرەتێکیش لەناو (ئاو)ی پارکی ئازادی، خۆی خنکاندووە. هەواڵەکە ئاماژەی بەوەداوە کە ڕووداوەکان زۆربەیان بەهۆی شەڕ و سەرخۆشی کەسەکانەوە بووە. گریمانەی ئەوە بکە کە ئەگەر کەسێکی بێگانەی خەڵکی وڵاتێکی دیکە هاتە ئەم وڵاتەی ئێمە و لەم ئاهەنگانەدا ئەو هەموو شەڕ و ئاژاوەیەی بینی چیمان پێ دەڵێت؟ لەکاتێکدا لە وڵاتەکەی ئەو ساڵانە بە خۆشی ئاهەنگەکان بەڕێوە دەچن و خەڵک ڕێز لەیەکتر دەنێن (هەڵبەت لەوڵاتانی دنیاش شەڕ و ئاژاوە دروست دەبێت، بەڵام زوو بە زووش کۆنترۆڵ دەکرێت).

ناکرێ بڵێین ئەم شتانە لە دنیا ڕوونادەن و لە ئاهەنگەکاندا هیچ شەڕ و ئاژاوەیەک ڕوو نادەن. بەڵام پێویستە خەڵکی ئێمەش وشیار بێتەوە و زیادەڕەوی لە شتەکان نەکات، ئاخر بۆچی لەیەک شەودا لەشارێکی وەکو سلێمانی کە بە بەراورد لەگەڵ شارەکانی دنیا شارێکی بچووکە (44) کەس لە ئاهەنگاکانی خۆشی و ڕابواردن بریندار بکرێن و کەسێکیش گیان لەدەست بدات؟! یان بۆچی لە هەولێر چەند گەنجێک بۆ خۆشی خۆیان ئارامی خەڵکی تر تێکدەدەن و چێژ لەوە وەردەگرن کە ئازاری خەڵکی دەوروبەریان بدەن، ئایا ئەمە ئاهەنگگێڕانە یان شەڕی ناو کۆڵانان؟!

لە مانگی یەکی هەموو ساڵێکی تازە چی ڕوو دەدات ؟!

ئا: بەدرخان یوسف

لە پاش ١/١ هەموو ساڵ، ڕۆژ و ڕێککەوتەکان بە هەڵە دەنووسرێ، ٢٠٠٨/١/١ کەچی ٢٠٠٩/١/١ لە لێدوانێکدا خالید جووتیار بەڕێوەبەری خەزێنەی کۆیە گوتی: ئەو ڕۆژە بەسەدان چەکی پارەی بانقەکان بە هەڵە دەڕوا و دێت.

خالید جووتیار تەئکیدی لەوە کردەوە هەر لە بانقەکان ئەمە ڕوونادات، بەڵکو لای هەموو ئەو کەسانەش ڕوودەدات کە نامە دەنووسن یا بەکاری دەوڵەتییەوە خەریکن، هەر سەبارەت بەم مەسەلەیە چەندین فەرمانبەری بانقمان دواند و گوتیان: بەسەدان مامەڵە و چەکی پارە بە هەڵە دێت، کەچی دەنووسرێ ٢٠٠٨ چونکە یەک ساڵی فەرقە. بۆیە شتێکی ئاساییە و ئەوەیان بە ئەنقەست نییە، کارێکە بۆیە ڕوودەدات، چونکە ئەو کەسە ماوەی ساڵێکە هەر دەنووسێ ٢٠٠٨ هەندێک زەحمەتە بنووسێ ٢٠٠٩ لەبەرئەوەی "٢٠٠٨"ەکە لە مێشکی چەسپاوە و کاتی دەوێ تا هەوڵدەدا بیگۆڕێ.

هەروەها شێخ سەربەستیش گوتی: ئەم دیاردەیە ڕوودەدا و لە شوێنی ئەوەی بنووسرێ ٢٠٠٩ دەنووسرێ ٢٠٠٨، کە ئەمەش لەوانەیە ببێتە کێشە و بەپێی یاساش ئەگەر وەرگرتنی چەکی بانقی پارە ساڵێک دوابکەوێ، ئەوا بڕی ١٠٪ لە پارەکەی لێ دەبڕدرێت، چونکە هەقی بانقەکە دەگێڕێتەوە.

لەگەڵ هاتنی هەر ساڵێکی نوێش خەڵکی بەهیوان چەندین هیوا و ئاواتیان بێننەدی و بگەن بەو ئامانجانەی کە دەیانەوێ و لە ساڵانی تردا ئەو ئاواتانەی نەهاتۆتە دی، بەڵام ناخۆشە کەسێک ئەو هەموو هیوا و ئاواتەی بە ژیان و ساڵی نوێ هەبێ، کەچی لەیەکەم کاری ساڵی نوێیدا چەکی بانقی یان مامەڵەی فەرمانگە حکومییەکانی بە هەڵە و ساڵێکی بەسەر ڕۆیشتوو بۆ بگەڕێتەوە، کە لەوانەیە ئەوە نائومێدی لەلا دروست بکا و کەمێک ساردی بکاتەوە لە هەوڵدان بۆ بەدیهێنانی ئاواتەکانی ژیانی.

ئەوەشمان لەیاد نەچێ کە ڕۆیشتنی هەر ساڵێک و هاتنی ساڵی نوێ کەمبوونەوەی ساڵێکە لە تەمەن، بۆیە پێویستە هەموو هەوڵەکان بخرێتە گەڕ بۆ زووتر بەدەستهێنانی ئامانجەکان و کەس نەڵێ: دەی قەی چییە ئەمساڵ نا ساڵێکی تر، پێویستیشە چۆن بە ئاهەنگ و هەڵپەرکێ پێشوازی لە ساڵی نوێ دەکرێ ئاواش شین و گریان بۆ ساڵی ڕابردوو بخورێت، بەوەی وەکو پێویست نەتوانراوە هەنگاوەکان بۆ بەدیهێنانی ماف و دەستکەوتەکان بخرێتە گەڕ.٢٠٠٨ ڕۆیشت و ماددەی ١٤٠ جێبەجێ نەکرا، یاخوا ٢٠٠٩ ساڵی بەدیهێنانی مافە ڕەواکانی گەلی کورد بێ و برا عەرەبەکان هەڵە نەکەن لەوەی ٢٠٠٩ش هەر بە ٢٠٠٨ تێبگەن.

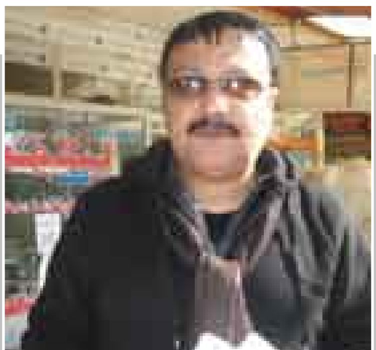

هونەرمەند کەمال محەمەد

کەمال محەمەدو کۆنسێرتێک بۆ منداڵانی کوردستان

ئا: هونەری بەدرخان

هونەرمەندی گۆرانیبێژ و ناسراوی کوردستان کەمال محەمەد دوای گەڕانەوەی بۆ کوردستان بۆ چەند کارێکی هونەری و کلیپکردنی گۆرانییەکانی، دیارە بەنیازە لەگەڵ هونەرمەند دیاری قەرەداغی بە هاوکاری کۆمپانیای ئاوێنەکان کۆنسێرتێک بۆ منداڵە چاوگەشەکانی کوردستان سازبکەن.

لەمبارەیەوە هونەرمەند لە لێدوانێکی تایبەت بە بەدرخان گوتی: گەڕانەوەم بۆ کوردستان بۆ ئەنجامدانی چەند کارێکی هونەری و کلیپ کردنی گۆرانییەکانم بوو، بەڵام خۆشبەختانە کۆمپانیای ئاوێنەکان پەیوەندییان پێوەکردم کە لەگەڵیاندا و لەگەڵ هونەرمەندی بەڕێز دیاری قەرەداغی کۆنسێرتێک سازبکەین بۆ منداڵە چاوگەشەکانی کوردستان، بەڵام تا ئێستا کاتەکەی دیاری نەکراوە، بەڵام پێموایە بەم نزیکانە ئیش تیا دەکرێ.

جێی ئاماژەیە کەمال محەمەد یەکێکە لەناوە دیارەکانی ناو هونەری گۆرانی کوردی و لەو ماوەیەدا بۆ ئەنجامدانی چەند کارێکی هونەری گەڕاوەتەوە کوردستان، شایانی گوتنێیە هونەرمەند کەمال محەمەد خاوەنی ئەداو ستایلی خۆیەتی و بەر لە چەند ساڵیش بە بەرهەمە بە پێزەکانی دڵ و دەروونی هەواداران خۆشی کردووە. ماوەتەوە ئەوە بڵێین، هونەرمەند ئێستا لە ئەوروپا ژیان بەسەر دەبات.

هونەری بەدرخان
Bedirxan

بڵاوکراوەیەکی هونەریی گشتییە لەگەڵ بەدرخان دەردەچێ

بەسەرپەرشتی: مەسعود ئیبراهیم مەلا هەمزە

masoud_ibrahim_ar@yahoo.com

ژمارە ٢٠ - ١٠٩ - پێنج شەممە ٢٠٠٩/١/٨ی زایینی

پرۆفیشناڵ

داهێنانی هونەری

داهێنان بەو کارە دەگوترێ کە لە پێشتر نەکرابێ و کەس ئەنجامی نەدابێ، لەوانەیە وشەی داهێنان وشەیەکی قورس بێ و ئەستەم بێ بە کارێک بگوترێ داهێنان، ئەگەر گۆڕانکارییەکی ١٠٠٪ی نەکردبێ و جیاواز نەبێ لە کارەکانی پێشووی خۆی.

لەوانەیە لەناو کارە هونەرییە کوردییەکان داهێنان کەم بەدی بکرێ، ئەوەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە زۆربەی هونەرمەندانی کورد لاسایی کەسانی پێشە خۆیان دەکەنەوە، یان لەوە سەیرتر هەندێ کەس ناو لە کارە هونەرییەکانی خۆیان دەنێن داهێنان، کە نەوەک هیچ فڕی بە داهێنانەوە نییە، بگرە زوڵمێکی گەورەیە و گەڕاندنەوە پاشی چەندین ساڵی هونەری کوردییە، بۆ نموونە ئەگەر دوور نەڕۆین و خۆمان غافڵ نەکەین، ئەو دیاردەیە بە زۆری لەناو دنیای گۆرانی کوردیدا هەستی پێ دەکرێ، کەسانێک هەن هەڵدەستن بە کۆپی کردنی ١٠٠٪ی کارە هونەرییە غەیرە کوردییەکان بە داهێنان ناوی دەبەن، لە کاتێکدا ئەو بەرهەمەی ئەوان ناوی دەنێن داهێنان و پێیانوایە خزمەتێکی گەورەیان کردووە و ستایلێکی نوێیان هێناوەتە ناو هونەری کوردی، کە ئەوانە هەمووی بەرهەمی ٣٠ تا ٤٠ ساڵ پێش ئێستان و وڵاتانی دیکە لەو سەردەمە کاریان تێدا کردووە.

مەسعود ئیبراهیم

زۆر سەیرە و جێگای پێکەنینە کە هونەرمەندێک پێش ئەوەی بیر لە قسەکردنەکەی بکاتەوە قسە دەکا، ئاخر ٣٠ تا ٤٠ ساڵ گەڕاندنەوە دواوەی هونەری کوردی کەی داهێنانە؟

ئەو جۆرە قسانە یا خۆ گێلکردن و بێ ئاگایی دەربڕینە لە خاسییەتەکانی داهێنان، یانیش ئەوانە پێیانوایە بینەر و گوێگری کورد ئەوەندە ساویلکەیە نازانێ لە ساڵانی شەست و حەفتاکان چ جۆرە بەرهەمێک پێشکەش کراوە، چونکە نکۆڵی لەوە ناکرێ ئەمڕۆ پێشکەوتنەکانی جیهان وایکردووە هەموو تاکێکی کورد بە ئاگابێ لە گۆڕانکارییەکانی جیهان و بزانێ کامە کار شتێکی نوێیە و داهێنانە.

سەیرم بەو هونەرمەندانە دێ کە بەر لەوەی باسی داهێنان و ستایلی نوێ بکەن بەرهەمەکانیان گوێگر و بینەری تایبەتی خۆی هەبوو، کەچی ئێستا لەوەتەی باس لە داهێنان و ستایلی نوێ دەکەن بەرهەمەکانیان لە تۆمارگاکان تۆزی لەسەر دەنیشێ و کەم کەس ئامادە گوێی لێ بگرێ، چونکە ئەو بەرهەمانە هەر لە سەرەتاوە بە مردوویی لەدایک بوونە و سەریان هەڵداوە، تکا دەکەم کەس بەهەڵە لێم تێنەگا و نەڵێ بەخوا دواکەوتووە و حەز بە پێشکەوتنی هونەری کوردی ناکا، نەخێر دواکەوتوو ئەوانەن دەیانەوێ بازرگانی بە هونەر و ئەو میللەتە رەش و رووتە بکەن، کە ساڵەهای ساڵە هونەر و ئەدەب و کلتوورەکەی دەدزرێ و لەلایەن وڵاتانی دیکەوە سوودی لێ دەبینرێ، کەسیش نییە خەمێکیان لێ بخوا و لە بەرامبەر هەموو ئەو نەگبەتییانەدا برای ئاوازدانەر و پێشکەوتنخوازی کورد دەچێ بەرهەمە کۆن و تۆز لەسەر نیشتووەکانی وڵاتانی عەرەبی دێنێ و دەرخواردی بینەر و بیسەری کوردی دەدا و پێیوایە ئەو بەرهەمانە هەزم دەکرێ، نازانێ رۆژێک دادێ هەموو ئەو بەرهەمانە وەکو رشانەوە بە سەریدا دەکەوێ و کەسیش نابێ ئەو رشانەوەیەی بۆ خاوێن بکاتەوە.

بۆیە نامەوێ درێژدادڕی بکەم، بەڵکو پێمخۆشە هەموو هونەرمەندێکی کورد بتوانێ داهێنان بکاو لەرێی هونەرەوە ئێمەی کوردیش هاوشانی وڵاتانی دیکەی دنیا دانەبڕێین لە پێشکەوتنەکان، بەڵام داهێنانیش بەکۆپی کردنی بەرهەمەکانی ساڵانی شەست و حەفتا ناگوترێ و ناکرێ.!؟

ئاگاداری خوێنەرانی بەشی هونەری بەدرخان دەکەینەوە، لە ژمارەی داهاتوو، لە رێککەوتی ٢٠٠٩/١/٢٢ دەردەچێ ساڵێک تێپەڕدەبێ بەسەر دەرچوونی یەکەم ژمارەی بەشی هونەری بەدرخان، بۆیە داوا لەو کەسانە دەکەین ئەگەر هەر پەیڤێک و بابەت و راو پێشنیاریان هەیە سەبارەت بەم بەشە، ئەوە دەتوانن لەرێگای ئیمێڵی هونەری بەدرخان بابەتەکان بنێرن بۆ ئەوەی لە ژمارەی داهاتوو بڵاویان بکەینەوە.

هونەری بەدرخان

شۆڕش قادر: لە کوردستان کە لەسەر کارێک دەنووسرێ، یا برادەرێتی یا دوژمنێتی

هونەرمەند شۆڕش قادر دەرچووی پەیمانگای هونەرەجوانەکانی سلێمانییە لە ساڵی (١٩٨٥)، لە وڵاتی هۆڵەندا نیشتەجێیە و ئێستا لە کوردستان خەریکی کاری وێنەگرتنی فیلمی سەمفۆنیای مەرگە، کە وەک دەرهێنەر کاری تێدا دەکات.

ئا: تیمی بەدرخان- سلێمانی

*** دەرچووی بەشی شانۆی، چی وایلێکردی بچیتە ناو دنیای سینەما و تەلەفزیۆن؟**

– راستە دەرچووی بەشی شانۆم، بەڵام هەوڵدان و خۆشەویستیم بۆ هونەر وایلێکردم لە یەک بواردا خۆم نەدۆزمەوە، بەرەو سینەما و تەلەفزیۆنیش هەنگاو بنێم، ئەوەشی کە وایلێکردم ئەوەبوو شانۆ لە کۆمەڵگای کوردیدا وەکو کوردستان سەیری دەرەوەم دەکرد، سەیرم کرد شانۆ لێرە بەرەو کزبوون دەڕوا و بینەری کەم بۆتەوە و شانۆ وەکو جاران رێزی لێ ناگیرێ، تۆ کە شانۆیەک دەکەی ٣–٤ مانگ خەریکی پرۆڤەکردن دەبی، بەڵام لەوانەیە لە هەموو رۆژەکانی نمایشیدا ١٠٠ کەس بێ بۆ شانۆیەکە، بەڵام تۆ بە ١٠٠ کەس ناتوانی کۆمەڵگایەک بگۆڕی، لەبەرئەوە هەستمکرد ئەو پەیامەی دەبێ لە شانۆوە بە میللەتی بگەیەنم کزە و رۆحێکی کەمی تیایە، ئیدی دوای راپەڕین کە راگەیاندن و هونەر و ئەدەبی کوردی سەربەستییەکی تەواوی وەرگرت، لەبەرئەوەی لەژێر دەسەڵاتی رژێمی بەعس نەما، هەموو هەوڵماندا بەرەو تەلەفزیۆن و سینەما بچین، چونکە لەوێ بوارەکە فراوانترە.

*** کە لە شانۆوە چوویتە ناو دنیای تەلەفزیۆن و سینەما، بە بەرنامە بوو، یا رێککەوت؟**

– خۆی لە راستیدا ئێمەی گەنجانی ساڵانی هەشتا رۆحێکی زۆر شۆڕشگێڕانەمان تیایە، ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئێمە هەموو هەوڵماندا لەگەڵ کەسە گەورەکان دانیشین و هەڵسوکەوت بکەین، من برادەری منداڵم نییە، هەموویان ١٥–٢٠ ساڵ لە خۆم گەورەترن بۆچی؟ لەبەرئەوەی ویستوومە لەرێگای خوێندنەوە و کتێب و ئەدەبەوە خۆم قاڵکەمەوە و توێژینەوە بکەم، بە تایبەتی لە شانۆ زۆر کارم کردووە، یەکێ لەوانە هونەرمەند ئەحمەد سالارە لە کاتی خۆی لە تیپی شانۆی سالار لە ساڵانی ٨٠ گرو گڵپەیەک بوو لە هونەری کوردی، لەوێدا ٤٠–٥٠ کارمکردووە، کە هەموویان ماوەتەوە و جیاوازیان هەیە لەگەڵ ئەوانەی ئێستا کە بە شێوەیەکی نا زانستی پێشکەشی بینەری کورد دەکرێ.

*** قسەت لەسەر ئەمڕۆی کارە درامییەکان چییە؟**

– لە راستیدا، ئەو کارە درامییانەی ئێستا دەکرێ، هەمووی خەونە، چونکە هیچی لێکۆڵینەوە نییە، هەمووی هەوڵدانە بۆ ئەوەی فێربن چۆن لە کاری هونەری ئیش بکەن، فێربوون تەمەنی کورتە، چونکە تۆ ناتوانی بە تەلەفزیۆنێک بڵێی درامایەک دەکەم بزانم چۆنە، ئەوە سەرکەوتن بەدەست ناهێنی، ئەوە کارێک دەکەیت کە تەواو بوو خواحافیزی دەکەی و خەڵکانی دیکە دروست دەبن، لەبەرئەوە هونەرمەند دەبێت خۆی قاڵکاتەوە لە خوێندنەوە و موتابەعە، ئەم هونەرمەندانەی ئێستا لە کوردستان کاری هونەری دەکەن لە ٩٠٪یان دەبێ رۆژێ فیلمێ دوو فیلمی ئەوروپی ببینن، بۆ ئەوەی بتوانن کارێکی هونەری جوان بکەن، بەڵام وردبوونەوەیان نییە، فیلم نابینن و لێی نازانن و شارەزاییان لە کاری فیلمدا نییە، بۆیە ئەو دەرهێنەرانەی کە کورد هەیەتی لەناو کوردستاندا، هەموویان حەزیان لە هونەرە، هیچیان هونەریان بە شێوەیەکی زانستی نەخوێندووە.

*** چ بەراوردێک لەنێوان دراماکانی ئێستا و دراماکانی بەر لە راپەڕین دەکەی؟**

– ئەو هونەرمەندانەی لە درامای دوای راپەڕین کاریان کرد، هەموویان بە حەز هاتنە ناو بوارەکە، هیچی بە دیراسە نەهاتووە، هی ئێستا کابرا لە دەرهێنان نازانێ، بەڵام دەرهێنان دەکا، یا نازانێ دەرهێنانی تەلەفزیۆنی چییە، نازانێ دیمەنی یەکەم و دووەم و سێیەم چییە، میدیۆم و کلۆس و تۆتاڵ چییە، بەو وێنەگرانە دەڵێ، کە ئێستا لە تەلەفزیۆنەکان دروست بوونە و وێنەگری بەرنامەن، کابرا بە وێنەگرەکە دەڵێ ئەو دیمەنەم بۆ بگرە لێرە دەڕوا بۆ ئەوێ، ئەوە نابێ، دەبێ تۆ دیاریکەی میدیۆم، کلۆس، تۆتاڵ، زووم ئین.. هتد)م بەرێ، بەڵام ئەو شتانە نازانێ، لەبەرئەوە وێنەگرەکان بوونەتە دەرهێنەر، لە تەلەفزیۆنەکانیش دەنووسرێ دەرهێنانی فلان، بەڵام خۆی وێنەگرەکە دەرهێنانی بۆ کردووە.

*** پێتوانییە ئەوە هۆکار بێ بۆ ئەوەی زۆربەی ئەو فیلمانەی بە کاستی بیانی بەرهەم دەهێنرێن، جێ پەنجەی ئەوانی بەسەرەوە دیاردەبێ؟**

– زۆر راستە و ئەوە رایەکی زۆر زانستییە، وەک کاک حەمیدیش گوتی دوای راپەڕین لێشاوێک هونەرمەند هاتنە ناو بواری تەلەفزیۆن و سینەما، بەڵام بە حەزلێکردن هاتن، ئێستا وردە وردە نوخبە دروست دەبێ و خەڵکانی لێزان دروست دەبن، بەڵام چوار دەوریان درکە و دوژمنیان زۆرە، ئەوسا دەیانگوت ئەوە جاسووسە خۆی لێ نزیک مەکەرەوە، بەڵام ئێستا دۆستتە لە پشتەوە جاسووسە و دەیەوێ چاڵت بۆ هەڵکەنێ، دەرکەوتنی جێ دەستی ئەو ستافانە بەسەر فیلمەکان بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە، کە هەموویان تایبەتمەندن و کابرا وێنەگرە و بە شێوەیەکی زانستی وێنەگرتنی خوێندووە، تۆ پێی دەڵێی دیمەنێکم بۆ بگرە لێت تێدەگات و یەکسەر ئەو شتەی تۆ دەتەوێ ئەو بە شێوەیەکی زانستی جێبەجێی دەکا، هەموو بەشەکانی تریش وا جێبەجێ دەکرێ، کە لەوانەیە خۆت دەبینیی پێی سەرسامی و دەڵێی ئەوە من دەرهێنانم بۆ کردووە؟!

*** مەبەستت لە جاسووس ئەوەیە کە دەرهێنەر هەیە بە ئەکتەر دەڵێ لەگەڵ ئەوە کار مەکە، لەگەڵ ئەوەش کەسانی ئەکادیمی هەن نایانەوێ کاربکەن لەگەڵ کەسە پرۆفیشناڵەکان؟**

– بەڵێ مەبەستم هەردووکیانە، زۆر هونەرمەند هەیە چوونەتە ژێر کلێشەی ئەو هونەرمەندانەی لەگەڵ من ئیش دەکەن، گوتوویانە شۆڕش کێیە و چی دەزانێ؟ چۆن کاری لەگەڵ دەکەن، بەڵام ئەوەی کە دەڵێ هیچ نازانێ خۆی داوەتم دەکا تا لەسەر ئیشەکەی قسە نەکەم، چونکە دەزانێ کە بنووسم بەشێوەیەکی زانستی دەینووسم، ئەوە یەک، دووەم ئەو هونەرمەندانە کێشەیان ئەوەیە کە کارێک بکرێت خەڵکانی پرۆفیشناڵ دروست نەبێت، چونکە وا دەزانێ کە تۆ دروست بووی لە تەلەفزیۆنەکان ئیشی ئەو ناڕوا تەنها ئیشی تۆ وەردەگرن، بەڵام گۆڕەپانی هونەر ئەوەندە فراوانە وەکو دەریا وایە، هەرچەند خەڵکی بێتە ناو هەموویان بەقەد دنکێ زیخ نابن لەناو ئەو دەریایە.

*** بۆچی لێرە نووسەر و سیناریست و دەرهێنەر یەک کەسە، ئایا هی ئەوەیە دەقێکی باشمان نییە، یان قۆرخ کردنە؟**

– ئەوەی تۆ زۆر راستە، خۆی کێشەکە لەوەدایە سیناریۆنووس ئیشی دەرهێنان نییە، کە کابرایەک سیناریۆ دەنووسێ حەزدەکا خۆی دەرهێنانی بۆ بکا، دەڵێ بۆچی یەکێکی تر دەرکەوێ، با هەر خۆم بم، نەگبەتی کورد لەوەدایە ئەم هونەرمەندانەی ئێمە، کە ئیش دەکەن بیر لەوە ناکەنەوە دەقێک بێنن، کە کەسێک نووسیویەتی و دەقێکی جوانە، بۆیە ئەو کاری دەرهێنانی بۆ بکات، بۆچی ئەگەر من سیناریۆیەکم نووسی هەر خۆم دەرهێنانی بۆ بکەم؟

*** کێ ئەو ئاوەی رشت؟**

– ئەو هونەرمەندانە رشتیان، کەوا بە خۆڕسک هاتوونەتە ناو هونەری کوردییەوە، بە تایبەتی ئەوانەی کەوا بڕوانامەیان نییە.

*** باست لە بڕوانامە و خوێندنی هونەر بە شێوەیەکی زانستی کرد، خۆ ئێمەش پەیمانگا و کۆلیژی هونەریمان هەیە، بۆچی ئەوانە کادیریان پێ نەگەیاندووە؟**

– لەدوای راپەڕین من رام وابوو، کە حکومەتی هەرێم هەوڵبدا کەسانێکی باش پەروەردە بکات، نەک کەسێکی بە تەمەن بنێرێت بۆ دەرەوە، گەنجێک تەمەنی ١٨ ساڵ بێت بینێرن ٣–٤ ساڵ هونەری سینەما بخوێنێ، ئەو کەسە بێتەوە بەرهەمێکی باشی دەبێت.

*** بەڵام خۆ ئێمە کۆلیژی هونەر بەشی سینەمامان هەیە؟**

– ئاخر هێشتا بەرهەمی نەهاتووە و چەند کەسێکمان نییە پرۆفیشناڵ بێ لە بواری سینەما و تەلەفزیۆندا، لە هەموو تەلەفزیۆنە کوردییەکان هیچیان بە ئەکادیمی نەچوونە، هەموویان بەحەز چوونە، لەبەر ئەوەیە کێ بە حەز چووبێ ناتوانێ کاربکا، ئەگەر ئەندازیار نەبێ چۆن باڵەخانەیەکی گەورە دروست دەکەی، ئێمە ئەندازیارەکەمان نییە، ئێمە ئەو کەسانەمان نییە، کە خوێندبێتیان و بەشێوەیەکی زانستی شتەکە جێبەجێ بکەن، خۆشی دەزانێ کارەکەی بێ هێزە، بەڵام دەڵێ با بکرێت، کەس قسە ناکات یانی ٩٠٪ هونەرمەندانی ئێمە کە ئیشەکانی خۆیان لە تەلەفزیۆن دەبینن رۆژی یەکەم سەیری دەکەن و رۆژی دووەم سەیری ناکەن.

*** رۆڵی هونەر و پارە لەوەدا چۆن دەبینی؟**

– خۆی هونەر و پارە دوو شتی لەیەک جیاوازن، هەرچەندە سینەما و تەلەفزیۆن یانی پیشەسازی، بە تایبەتی سینەما تۆ ئیش دەکەی بۆ ئەوەی پارەیەکت دەستکەوێ، ئەوە یاسایە لە جیاتی بچی کرێکاری بکەی دەچی ئیشی سینەما دەکەی، بەڵام هونەرمەندانی ئێمە کردوویانە، بەوەی ئایا چەندی دەستدەکەوێ و بۆ خۆی ئیستیفادە دەکات، بۆیە ئێستا حکومەتی کوردی پارە دەداتە ئەو کەسانەی کاری دیکۆمێنتی دەکەن، بە تایبەتی لەسەر شۆڕشی کورد، سەیرکە ئێستا لە تەلەفزیۆنەکان پێشمەرگە بە شێوەیەکی سەقەت دەبینی، کە خۆی وا نەبووە، ئەمە ئاوێکە و رێژراوە، لە سەردەمی بەعس هەوڵدەدرا کاری کۆمیدی بکرێ بۆ ئەوەی خەڵک بێ تاقەت نەبن و ئاگایان لە ئێش و ئازاری خۆیان نەبێ، ئێستاش موعاناتی دروست بووە، جاران پێشمەرگە بەدڵ و گیان پێشمەرگە بوو، بەڵام ئێستا پێشمەرگە وانییە و زوڵمی لێکراوە، کە وەکو وێنە بە سەقەتی نیشاندراوە، بەڵام خەڵکی سوودی لێ وەردەگرێ.

*** دوای چرا و بڕیار، ئێستا خەریکی سەمفۆنیای مەرگی، دەتەوێ چی بە خوێنەران بڵێی؟**

– لەم ئیشەدا زۆر هەوڵدەدەم کارێک بکەم کە خەڵک لەززەتی لێ وەرگرێ ئەوە یەک، دووەمیش هیوادارم یەکێک لەسەر ئەم سەمفۆنیای مەرگە بنووسێت پێش ئەوەی پێمبڵێ شۆڕش دەستت خۆش بێ با پێمبڵێ شۆڕش ئەو هەڵانەت هەیە چاکی بکە، ئەوجا وەرە سەر کارێکی دیکە، من زۆر گەورە دەبم، چونکە رەخنە هونەرمەند دروست دەکات.

*** ئەو رەخنە دروستکەرە چەند بوونی هەیە؟**

– رەخنە نییە، کێشەی ئێمە لە کوردستان ئەوەیە، کە لەسەر کارێک دەنووسرێ، یا برادەرییەتی یا دوژمنیەتی، چونکە ئەو کەسەی رەخنە دەگرێ دەبێ شارەزایی هەبێ لە سینەما.

*** سەمفۆنیای مەرگ نووسین و سیناریۆی کێیە؟**

– نووسینی مامۆستا مەحەمەد جەواهیرییە، کە لە نەرویج دەژی، دەرهێنانی خۆمە و زۆر هونەرمەند تێیدا بەشدارن وەکو: بەهادین عەبدوڵڵا، ئاڵا عومەر، کانی حەمە عەلی، عەباس ژاژڵەیی، نوری کاکەخان و بەیان جاف و چەندین هونەرمەندی دیکە.

*** بەرهەمی کێیە؟**

– بەرهەمی ئیستاتیک فیلمە، کە ئێمە گروپێکین لە کوردستان کۆمپانیایەکمان بە ناوی ئیستاتیک فیلم دامەزراندووە، کە هەموو کارێک خۆمان کاملی دەکەین، دوایی وەکو کاسێت دەیدەینە تەلەفزیۆنەکان، ئەگەر بەدڵی بوو بیکرێ، بەدڵیشی نەبوو نەیکرێ، ئەمە دروستبوونی هونەری راستەقینەیە لەرێی پیشەسازی، چونکە بە تەلەفزیۆنەکە ناڵێی دەمەوێ کارێک بکەم و ئەویش ٣٠–٤٠ ملیۆنت بۆ سەرف بکا، بەڵام دوایی شتەکە هیچ نەبێ، کە تۆ بەرهەمەکەت بە تەواوی دایە دەستی و سەیری دەکا کوالێت و رەنگ و دەنگ و لایەنە هونەرییەکەی بەدڵە دەیکرێ.

*** ناوەرۆکی سەمفۆنیای مەرگ باس لە چی دەکا؟**

– سەمفۆنیاکە خۆی لە ٣ تەوەر دەبینێتەوە، یەکەم بە سیاسەت دەست پێدەکا، دووەمم دەبێ بە کۆمەڵایەتی، سێیەم دەبێتە پۆلیسی، ئەم سێ تەوەرەیەش لە حاڵەتێک یەکدەگرنەوە، کە باس لە ٢٠٠٣ دەکات مانگێ دوو مانگ، بەر لە رووخانی رژێم، کابرایەک جاسووسە دەیەوێ بێتەوە کوردستان و لێرەوە بە ناوێکی تر خۆی رزگارکا بۆ ئەوروپا، بەڵام کە دێتەوە تووشی کارەساتێکی گەورە دەبێ، چونکە کوردستان بە ساڵێک پێش رووخانی سەدام فەوزای زۆری تیابوو، کۆمەڵگای کوردی سەر لێشێواو ببوو، نەیدەزانی چی بکا و بە چ لایەک رابکا، لەبەرئەوە وایلێهاتبوو خەڵکانێکی زۆر تووشی کێشە بوون و هەندێکیان زۆر قازانجیان کرد، خەریک بوو خوێن چواردەوری هەمووی دەگرتەوە، ئەم کابرایە ویستی لەناو ئەو خوێنە دەرباز بێت، بەڵام نەیزانی دەبێ بە تەنەکەیەک کڵپە و ئاگر کە خۆی پێ دەسووتێنێ.

*** باس لە کەمتەرخەمی دەرهێنەری کورد دەکرێ لە بەرامبەر کارنەکردن و بەدەرنەخستنی بەهرەی ئەکتەرەکان وەکو پێویست، چی دەڵێی؟**

– دیسانیش دەگەڕێمەوە سەر کێشە گەورەکەی کورد، ئەویش تا ئێستا ئێمە نواندنی تەلەفزیۆن و سینەمامان نییە، هونەرمەندێکمان نییە نواندنی سینەما و تەلەفزیۆنی خوێندبێ، بۆچی؟ چونکە هەموو ئەو هونەرمەندانەی ئێستا لە تەلەفزیۆن و سینەما نواندن دەکەن لەسەر شانۆوە هاتوون و لەوێ پەلیان کێشاوە بۆ تەلەفزیۆن و سینەما، لەبەرئەوە ئەو کەسەی خۆی بە گەورەترین ئەکتەری کورد دەزانێ، لای من بەقەد ئەکتەرێکی تازە پرۆفیشناڵ نییە، چونکە ئەکتەرە تازەکە وەکو هەویر وایە دەتوانی بیجووڵێنی، بەڵام ئەکتەرە بە تەمەنەکە چەند ساڵێکە نواندن دەکا و قاڵبی گرتووە، کە قسە دەکا بەدەنگی بەرز قسەدەکا و سینگ بەرز دەکاتەوە وەکو شانۆ، بەڵام تەلەفزیۆن و سینەما پێویستی بەوە نییە، پێویستی بە دەموچاوی جوان هەیە، کە چۆن بە چاوێک تەعبیر لە شتەکە بکەی، ئەمە ماقووڵ نییە دەرهێنەر ئەکتەر دروستکا، دەرهێنەر ناتوانێ، چونکە کە فیلمێک ٣٠٠ کەسی تێدا بەشداربێ و دەرهێنەر بێ هەموویان دروست کاتەوە بە ٦ ساڵ فیلمەکە تەواو نابێ، دەبێ خول و ستۆدیۆ بکرێتەوە بۆ ئەوەی ئەکتەری باش دروست بێ.

*** ئەی قسەت لەسەر نواندنی ئەکتەری کورد چییە؟**

– ئێمە خەڵکێکی زۆر باشمان هەیە ئەگەر هەوڵیان لەگەڵ بدرێ نواندنێکی زۆر جوان دەکەن، کە هیچ جیاوازییەکی نییە لەگەڵ ئەوانەی لە کارە ئەوروپییەکان دەیبینین، بەڵام گەورەترین کێشەمان ئەوەیە کە هونەرمەندەکان خۆشیان هەوڵنادەن، کابرا کە دەقەکەی دەدەیتێ تەنها رۆڵەکەی خۆی دەخوێنێتەوە و لەبەری دەکا، لەبەرئەوە حیوارەکەی خۆی دەڵێ و دەچێتە ئەولاوە، کێشەکەمان لەوەدایە ئێمە خەممان نییە و دەمانەوێ پارەیەک هەبێ و بیکەین بە دەممان و تەواو، بیر لەوە ناکەینەوە ئەو خواردنە چۆن کراوە، ئەم کارە چۆن بەرهەم هێنراوە، بەڵام هەرکەسە و هەوڵی خۆی دەدا و بۆ خۆی دەژی، یانی هی خۆم بۆ خۆم، هی تۆش دەخۆم.

*** رات لەسەر بەدرخان؟**

– من لە رێگای ماڵپەڕەکانەوە زۆر موتابەعەی دەکەم، زۆرم پێ خۆشە، چەندەها رۆژنامە و ماڵپەڕی وا دروست بێ، بۆ ئەوەی بتوانین دەنگمان واڵا بکەین و کەس نەبێ دەنگی کەس بگرێ، ئەم ماڵپەڕانە خزمەتی باشی هونەریان کردووە و لەمەودوا هونەرمەندی چاکیش پەروەردە دەبێ و پێدەگا و ئەوانەش بڵقی سەر ئاون و لادەچن.

شۆڕش قادر لەکاتی وێنەگرتنی درامای سەمفۆنیای مەرگ

نهێنییەکانی بەشی سێیەمی گەردەلوول لە بەدرخان

جەلیل زەنگەنە لە دیمەنێکی درامای گەردەلوولدا

تایبەت بە بەدرخان- سلێمانی

هونەرمەند جەلیل زەنگەنە سیناریست و دەرهێنەری درامای گەردەلوول باس لە چەندین نهێنی بەشی سێیەمی ئەو درامایە دەکا.

لە دیدارێکی تایبەتدا جەلیل زەنگەنەی دەرهێنەر ئاماژەی بەوە کرد، کە لە (٥٠٪)ی سیناریۆی بەشی سێیەم تەواو بووە و شوێنی رووداو بریتی دەبێ لە (هەولێر، سلێمانی، کەرکووک، گەرمیان، بادینان و چەندین شوێنی تری کوردستان، کە هەریەک لەو ناوچانە بە شێوەزاری خۆیان دەپەیڤن و جەختیش لەوە دەکاتەوە، کە بەشی سێیەم موفاجەئاتی زۆر سەیری تێدا دەبێ و چەندین هونەرمەندی شاری هەولێر بەشداری لێ دەکا و لەو بارەیەوە گوتی: (ناتوانم ناوی هونەرمەندانی بەشداربوو ئاشکرا بکەم، چونکە هێشتا سیناریۆ تەواو نەبووە، تەنها قسەم لەگەڵ هەندێ هونەرمەند کردووە، بەڵام دڵنیابن پانتاییەکی باشی رووداوەکان لە هەولێر و چەندین موفاجەئاتی سەیر دەبینرێ، کە بینەر پێشبینی ناکا.

لە بەشێکی دیکەی ئەو دیدارەش هونەرمەند ئەو قسانەی بە درۆ خستەوە، کە دەڵێن لە بەشی سێیەمدا لە (٧٥٪) هونەرمەندانی پێشوو بەشداری پێ ناکاو گوتی: (من بەشدارییان پێ دەکەم، بەڵام سیناریۆکە پێویستی پێیان نییە و لەوانەیە رۆڵیان کەم بێ و زۆر بەرچاو نەبێ).

سەبارەت بەوە و چەندین پرسی تری گرنگی بەشی یەکەم و دووەم و سێیەمی درامای گەردەلوول لە ژمارەی داهاتوودا دیدارێک لەگەڵ جەلیل زەنگەنەی دەرهێنەری درامای گەردەلوول بخوێننەوە.

ئەحمەد جۆڵا: فەنتەڵۆس زەلامی وای تیابوو هی ئەوە نەبوو تەمسیلی لەگەڵ بکەی

هونەرمەند ئەحمەد جۆڵا دوای ئەوەی بەشێوەیەکی بەرچاو لە بەرنامەی بەرنامە و درامای فەنتەلۆس بەدەرکەوت، ئەوجارەیان وا ماوەی زیاد لە ١٠٠ رۆژە وەکو ئەکتەر لە شانۆگەری مەملەکەتی عیللەت بەشدارە.

ئا: بەدرخان- سلێمانی

*** کۆمیدیا بریتییە لە چی؟**

– دەتوانی بە کۆمیدیا زۆر شت بڵێی، چەندەها جار گوتوومە بە کۆمیدیا دەتوانی شۆڕشێکی رۆشنبیری پەیدا بکەی، ئەوەندەی لەڕێی کۆمیدیاکانەوە دەتوانی شت بڵێی و رەخنەبگری و تەنز لە هەموو شتەکاندا بگری و بەشێوە جدی ئەوەت پێ ناکرێ.

*** کۆمیدیای کوردی تا چەند توانیویەتی ئەو شتانە بکا و چارەسەری کێشەکانی ئەم وڵاتە بکا؟**

– لەوەدا ناتوانم هیچ شتێک بڵێم، بەڵام هەندێک لە هونەرمەندان دەڵێن گوایە کۆمیدیامان نییە، من ئەو قسەیە رەتدەکەمەوە و بەراستی کۆمیدیامان هەیە، بەڵام ئەو شتەی بە کۆمیدیا باسی دەکەی دوایی چارەسەر دەکرێ یان نا، ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ دەسەڵات.

*** کۆمیدیا بریتی نییە لە قسەی بازاڕی و بەزۆر بە پێکەنین هێنانی خەڵک، تۆ چی دەڵێی؟**

– بە دڵنیاییەوە ئەوەش دەکەوێتە سەر ئەوەی کە ئەگەر ئەو کۆمیدیایە قسەی بازاڕی زۆر تێدابوو، ئەوە دەچێتە خانەی تەهریجەوە، بەڵام ئەگەر تۆ ئەمڕۆ بتەوێ تەمسیلی ئەم میللەتەی ئێمە بکەی، بڕۆ سەیری بازاڕکە، خۆ ناڵێم تۆ بڕۆ دەقاو دەق ئەو قسە بازاڕییە بێنە سەر تەختەی شانۆ و پێشکەشی خەڵکی بکە، بەڵام ئێستا من تەمسیلی میللەتەکەی خۆم دەکەم بە شێوازی کۆمیدیا، بڕۆ بازاڕ بۆ نموونە (٤) کەس دەبینی سەیردەکەی جنێو بە یەکتر دەدەن، خۆ ناکرێ تۆ ئەوە بێنییە سەر تەختەی شانۆ یان ناو کارێکی دراما، بەڵام دەبێ بە خەڵکیش بڵێی خەڵکی ئاوانە، ئەویش گرنگە، هەرچەندە ئەوە ناشێتە ئەوەی تۆ باسی شتێکی بازاڕی بکەیت، ئینجا ئەگەر هەر باسی شتی بازاڕیش نەکرێ، ئێ دە وەڵڵا ئەو هەموو قسە جوانانەشمان بۆ دروست نابێ وەکو کۆمیدیا.

*** باسی قەیرانی شانۆ دەکرێ، پێتوایە قەیران هەبێ؟**

– قەیرانی شانۆمان نییە.

*** بەڵگەت بۆ ئەو قسەیە چییە ؟**

– بەڵگەم بۆ ئەو قسەیە ئەو شانۆگەری مەملەکەتی عیللەتەیە، کەوا بووەتە زیاد لە ١٠٠ رۆژ و جەژنانیش رۆژی دووجار نمایشمان کردووە، کەواتە قەیران چییە؟ بەڵام ئێستا میللەت یان ئەو جەماوەرە رووەدەکاتە هەندێ دەموچاو کە بەڕاستی خۆشی بوێ.

*** بەشێک لە هونەرمەندان پێیانوایە مەملەکەتی عیللەت بریتییە لە کارێکی مەهزەلە و قسەی بازاڕی و فشقیات، پێتوایە راست دەکەن؟**

– نەخێر، رێزم هەیە بۆ ئەو هونەرمەندانەی وایانگوتووە، بەراستی من قسەی خەڵکێکی بازار کە بە خۆشەویستییەوە سەیرت دەکا پێم لە قسەی ئەو هونەرمەندانە باشترە کە وایانگوتووە، چونکە بەڕاستی ئەو هونەرمەندانە هەندێکیان نەبێ رەخنەی دروستکەر و جددیت لێ دەگرێ، بەڵام هەندێکیان وانین، ئێستا ئەو رق و غیرەیەی لەناو هونەرمەندان هەیە، کە کەسیان بە ئیش ئەویتریان رازی نییە، رێزم هەیە بەڵام لە بەردەمت دەڵێ ئیشەکەت تا بڵێی جوانە، هەر کە ئاگات لێ نەما دەڵێ ئەوە کەی ئیش بوو، بەراستی ئەوە راست نییە. کە کارەکە خراپە بڵێ کاکە تۆ کارەکەت خراپە و دەستخۆشیم لێ مەکە، بۆ دەستخۆشیم لێدەکەی و کە ئاوڕت لێمدایەوە دەڵێی ئەوە کار نەبوو، کەواتە درۆ دەکا.

*** ئەی پێتوایە رەخنەی شانۆ لە چ ئاستێکە؟**

– لەو کاتەدا شتەکان ئەو رەخنەیەت لێ ناگرن، ئەمە ناخۆشییەکەیە.

*** یانی دەتەوێ بڵێی رەخنەی شانۆی کوردی یان نییە، یان زۆر بێ هێزە؟**

– ناڵێم نییە، بەڵام ئەگەر هەشبێ زۆر زۆر بێ هێزە، یانی ئەو رەخنەیە وات لێ ناکا دروستت بکا، ئەو رەخنەیەیان وات لێدەکا یا بتڕوخێنێ، یان واز لە ئیش بێنی، فەرموو بۆ نموونە زۆرجار دەچمە چایخانەی شەعب، کە کانگای هونەرمەندانی تیایە، بەراستی بڕۆ سەیرکە کۆمەڵێک بە ئیشی یەکتر رازی نین، هەندێکیان دەڵێن ئەوە چی بوو؟ ئەوە کەی شتە کاکە. یان جارێکیان لەگەڵ برادەرێکدا دەمم لێی گیرا و دانیشتبووین لەو کاتەدا وەسیەتنامەی کاوەی ئەحمەد میرزا هەبوو، گوتی: وەسیەتنامەش هیچ نییە، لەوکاتەشدا حوسێن میسریش هەر ئیشێکی هەبوو، ئیشەکەی ئەویشی رەفز کرد، ئیشی برادەرێکی تریشی رەفزکرد، گوتم کاکە وا ناکرێ، گوتی بەرنامەی بەرنامەش هیچ نییە، کەوایە ئەی چی شتە؟؟

*** کاک ئەحمەد لە کاتێکدا دەکرێ بڵێمە تۆ کارەکەت هیچ نییە، ئەگەر کارێکی لە تۆ باشترم کردبێ، ئەوە لەمڕۆی رەخنەی کوردی چەندبوونی هەیە؟**

– راستە، بەڵام کەس هەیە هیچ نییە و هیچی نەکردووە، کەچی خۆی بە گەورەترین شت دەزانێ و هەرچی ئیشیشە بەدڵی نییە. دە من ئەوە دەڵێم ئەوانە خۆیان هیچ نین، هەرکەس خۆی لێ بووە شت من بەهیچی نازانم، چونکە ئەگەر خەڵک خۆی شت بێ هەردەم خۆی بە بچووکی خەڵک دەزانێ و گوێ لە رەخنەکان دەگرێ.

هونەرمەندان ئەحمەد جۆڵا و ماهیر حەسەن لە شانۆگەری "مەملەکەتی عیللەت"

*** شانۆگەری مەملەکەتی عیللەت زیاد لە ١٠٠ رۆژە نمایشدەکرێ، پێتوایە چ هۆکارێکە وایکردووە ئەو کارە ئەوەندە بەردەوام بێ؟**

– یەکەمین شت کۆمیدیایە، دووەمین موعاناتی ئەمڕۆی خەڵکە، چونکە ئەوەی ئێمە لەسەر ئەو تەختەیە باسی دەکەین هەمووی موعاناتی خەڵکە، یانی ئێمە وامانکردووە با ریزەکان یەک بن، دوایی کاک ماهیر لە حیوارێکدا دەڵێ: ئەوەی نێوان حکومەت و میللەت تێکدەدا، عیللەتە. ئێ عیللەتەکە کێیە؟ هەر میللەتە، لەبەرئەوە سەرکەوتنی ئەو شانۆگەرییە لەوە دەبینم، کە لەناو موعاناتی خەڵک هەڵقوڵاوە.

*** زۆرباسی فەنتەڵۆس کراوە، بەڵام دەمەوێ بزانم فەنتەڵۆس لەکوێی کۆمیدیا بوو؟ ئایا پەشیمانی لە بەشدارکردن تیایدا یان شانازی پێوە دەکەی؟**

– زۆر شانازی پێوە دەکەم، فەنتەڵۆس لە وەرگێڕانی دکتۆر شێرکۆ عەبدوڵڵا بوو و بەر لە نمایشیش خۆی ئاماژەی پێدا کە ئەم دەقە ئێرانییە، ئەو وەریگێڕاوە، فەنتەڵۆسیش یەکێک بوو لە هەموو موعاناتەکانی خەڵک بەشێوەی هێما، تا (٦)ەم ئەڵقەش خەڵک لێی تێنەگەیشتبوون.

*** ئەی بۆ بەردەوام نەبوو، چونکە دکتۆر شێرکۆ گوتی (٩٠) ئەڵقەیە، بەڵام ٢٠ ئەڵقەی لێ نمایشکرا؟**

– بەڵێ راستدەکەی لە سەرەتاوە بڕیار بوو ٩٠ ئەڵقە بکرێ، بەڵام تەنها ٢٠مان بۆ کرا.

*** لایەنی ماددی رۆڵی بینی؟**

– بەڵێ، لەوانەیە کێشەی پارە لە ئارادابێ، کە بۆی تەواو نەکرێ، لەوانەیە نووسەر کێشەی ئەوەی هەبووبێ، کە ٩٠ ئەڵقەی پێ بنووسرێ، ئەکتەرەکانیش زۆرمان بێزار ببووین، چونکە ئەو شوێنەی ئێمە دەچووین لەکاتی هاویندا هیچ سێبەرێکی لێ نەبوو، لەکاتی زستانیشدا هیچ جۆرە گەرمکەرەوەیەکی لێ نەبوو، کە بتوانین خۆمانی پێ گەرم بکەینەوە، لەبەرئەوە ٢٠ ئەڵقە بوو، ئەوانی تر رانەگیراوە، خۆی هەر ٢٠ ئەڵقە بوو، تۆمارکرا و نیشاندرا.

*** بەشێک لە هونەرمەندان رازی نەبوونە بە بەشداری کردنی عیرفانی وەستا محەمەد، وەکو ئەکتەر لە فەنتەڵۆس بۆ؟ تۆ لەگەڵ بووی یان نا؟**

– منیش ئەوەم خوێندەوە کە دەڵێ دوو ئەکتەری سەرەکی رازی نەبوونە بە بەشداری عیرفانی وەستا محەمەد، بەراستی من خۆم و شاهیدی بۆ ماهیر حەسەنیش دەدەم، کە ئێمە دوو بووین لە ئەندامە سەرەکییەکانی فەنتەڵۆس، ئەوە بە ئێمە نەگوتراوە، کە عیرفانی وەستا محەمەد بێ و بەشداربێ و ئێمە رەفزی بکەین، من دوو سێ جاریش قسەم لەگەڵ کاک هاوڕێ کردووە، من و ماهیر ئاگامان لەوە نییە و فەنتەڵۆس زەلامی واشی تیابوو هی ئەوە نەبوو تەمسیلی لەگەڵ بکەی، بەڵام ئێمە هەقمان نییە و ئەوە پەیوەندی بە دەرهێنەر هەیە و ئەو قسەیەش کە کراوە دوورە لە راستی.

*** رات چییە لەسەر هەفتەنامەی بەدرخان؟**

– هەرچەندە ئەمڕۆ رۆژنامە زۆر زۆرە، بەردەوام گوتوومە توخوا با رۆژنامەکان وەکو ئەوە نەبێ هەمووو بە سکێ لەدایک ببن، با هەریەکەیان ستایلی خۆیان هەبێ، ئەگەر لە قەبارەش بێ، ئەگەر بابەتەکانیش وەکو یەک بێ، با جیاوازیان هەبێ، ئەو جیاوازییەش لە بەدرخان هەیە، هەم وەکو قەبارە و هەم وەکو بابەتیش، سوپاستان دەکەم خەڵکی باشیش بەسەر دەکەنەوە، بەڵام هیوام وایە هەندێ هونەرمەند هەن کەنەفتن و ناتوانن بێنە دەرەوە بەسەریان بکەنەوە، چونکە ئەوان شتێکی باشیان بۆ ئەو میللەتە کردووە و ئەگەر لە سەرە مەرگیشدابێ با شتێک بۆ ئەو میللەتە بڵێن.

رەحیمی زەبیحی: حەزم دەکرد رۆمانی ژانی گەل بکەمە فیلم

ئا: هونەری بەدرخان

*** دەرهێنەرێکی کورد دەڵێ ئەگەر وەزارەتی رۆشنبیری ٥٠٠ ملیۆن دیناری بۆ فیلمێک پێدام و فیلمەکەم ئەو پارەیەی نەهێنایەوە با جارێکی تر وەزارەتی رۆشنبیری هاوکاریم نەکا، تۆ چی دەڵێی؟**

– ئەو قسانە هەمووی قسەی کوچە و بازاڕە، نازانم فیلم چۆن ٥٠٠ ملیۆن دێنێتەوە و لەکوێ دەیهێنێتەوە، من لەوانە ناگەم و وای نابینم سینەمای ئێستای کوردی بتوانێ لەسەر ئاستی جیهانی پارە بێنێتەوە و واشی نابینم سینەمای ئێستای کورد بتوانێ لەسەر ئاستی کۆمەڵگای کوردیش پارە بێنێتەوە، بەڵام گرنگ ئەوەیە کە ئەو دەرهێنەرەی وایگوتووە یەکجار فیلمی خۆی دروستکردو تەواو با بێ دەنگ بێ تا فیلمەکەی دەبینین، چونکە پێویست بەو قسانە ناکات کە رەنگە ئەو دەرهێنەرە زۆر شتی تریشی گوتبێ، پێویست بەو قسانە ناکا. سینەما گاڵتەجاڕی نییە و گاڵتە هەڵناگرێ و تەحەدا و شتی ناوێ، سینەما کارنامەیە، تۆ فیلمێک بەرهەم بێنە و نیشانی بدە تەواو. ئیتر ئەوە خۆمان دەزانین باوی چەند توانیوتە و نەتتوانیوە، ئەوەش هەڵەیە وەزارەتی رۆشنبیری فیلم بەرهەم بێنێ کە پارەکەی بێنێتەوە، نەخێر لە ئێرانیش ئێستا بەدەیان دەرهێنەر یارمەتی دەدرێت فیلم دروست بکەن بێ ئەوەی تمەنێک بێنێتەوە بۆ وەزارەتی رۆشنبیری، نەخێر وانییە لەبەرئەوەی ئێمە ئێستا کێشەمان ئەوە نییە پارە بێنینەوە، کێشەی ئێمە بەرهەمی جوانە بۆ ئەوەی دەنگ و پەیاممان بگاتە شوێنی خۆی.

*** بەڵام ئەگەر بەرهەم جوان بوو خۆی پارە دێنێتەوە و بە نەمری دەمێنێتەوە؟**

– ئەو قسەیە راستە، بەڵام کێشەکەی ئێمە ئەوە نییە، تەواوی ئەو پارەیەی کە بۆ سینەمای کوردی خەرجکراوە پارەی شەقامێک نییە کە قیرتاو کرا و تێکچووەوە، ئەوە خەریکە قیرتاوی دەکەنەوە، هەموو پارەکە ئەوە نییە، بەڵام بەلای من گرنگ ئەوەیە کە ئێمە پارە خەرج بکەین بۆ ئەوەی پەیامەکانمان بگەیەنین، ئێمە وەکو کورد تەنها سینەمامان هەیە کە بمانبەستێتەوە بە جیهان و پەیامەکانمان بگەیەنێتە جیهان و ئاگایان لە زروفی ئێمە بێ، جگە لە سینەماش هیچ شتێکی ترمان نییە.

*** چ پاڵنەرێک لە پشت ئەوەوەیە کە فیلمی وڵاتی ئەفسانە بچێتە فێستیڤاڵە جیهانییەکان؟**

– فیلمی وڵاتی ئەفسانە لە (٦١)ەمین خولی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی لۆکارنۆ کە یەکێک لەپێنج فێستیڤاڵی باشی دنیایە، پێشتریش یەلماز گۆنای چۆتە ئەو فێستیڤاڵە و دوای ئەو من یەکەم کەسم، بەڵام ئەوەش بەلای من گرنگ نییە، ئەوە گرنگە کە توانیمان بچینە فێستیڤاڵێک و پەیامێک کە هەمانبوو و خەڵکانی قوربانی شەڕ و مرۆڤەکانی دوای شەڕ بگەیەنینە ئەوێ، ئەوە بەلای من شتێکی باش بوو، دوای ئەوە لە فێستیڤاڵی داسینۆی رۆمانیا نمایشکراوە، کە دەرهێنەری گەورەی جیهانی تێدایە وەک کاستاریکا، کە فیلمیان هەیە و لە فێستیڤاڵی زوریخ، خۆشم لە ئەورووپا هەوڵمدا لە شارەکانی نەرویج و ئەڵمانیا پیشانی بینەری کوردی بدەم. هاتمە هەرێمی کوردستان لە هەڵەبجە و کەرکووک نمایشمکرد و بەداخەوە لە مەخموور لەبەر بڕانی کارەبا نەیتوانی تا کۆتایی بڕوا، بەڵام ئەوەی ئەوانی سەرسام کردووە زمانە سینەماییەکە و روانینە ئینسانییەکەیە، یانی من ناڵێم فەقەت مەسەلە بابەتەکەیە، روانینێکی مرۆڤانەی یەکجار باشی تێدایە کە رەنگبێ لەزۆر شوێنی تریش وەربگیرێت.

*** دوای وڵاتی ئەفسانە بەرنامەی نوێی کارکردنت لەچی خۆی دەبینێتەوە؟**

– لە راستیدا بەرنامە زۆرە، بەڵام بەعەمەلیکردنی ئەو بەرنامانە رەنگبێ قورس بێ، لەبەرئەوەی سەربەخۆیی لە سینەمادا شتێکی زۆر قورسە، بە تایبەتی لەناو کورد ئێستا زیاتر لە هەموو کاتێک پێویستم بە یارمەتیدان هەیە تا بتوانین شتی باش بکەین و بتوانین پەیامە مرۆڤایەتییەکان وەکو کورد باشتر بگەیەنینە شوێنی باشتر و زۆرترین خەڵک لەو پەیامە ئاگادار بکەینەوە.

*** لە فیلمەکانتدا چەند سوودت لە رۆمانە کوردییەکان وەرگرتووە؟**

– لە راستیدا رۆمان و شتی وا کەم دەخوێنمەوە، بەڵام ئێمە خاوەنی رۆمانی زۆر باشین کە ئیمکانیەتی هەیە ببێتە سیناریۆیەکی باش و لەتەواوی دنیاش ئەوە هەیە کە رۆمان دەکرێتە فیلم، بەڵام ئەوەی بەلای من گرنگە حەزمدەکرد کە ئەوە خەونی (٢٠٠٣–٢٠٠٤)مە، کە حەزدەکەم رۆمانی ژانی گەل من بیکەمە فیلم.

*** ئەی قسەت چییە لەسەر فیلمی ژانی گەلی جەمیلی رۆستەمی؟**

– نەمدیوە.

*** دوای قسەکردن لەسەر ئەو هەموو تەوەرانە، ئاستی ئەکتەری کورد چۆن دەبینی؟**

– ئەکتەری زۆر باشن، بەڵام دەرهێنەری ئێمە دەرهێنەری باش نین لە بەخشینی رۆڵ بە ئەکتەر، لەم پرۆسەیە باش نین و نازانن، ئەوەندەی من بینیومە بۆیە هەر وەختێک فیلمێک دەبینم رقم هەڵدەستێ بەرۆڵبینینی زۆربەی ئەکتەرەکان وەک شانۆ و جۆرێکی تر، کە تۆ وەک بینەر ناتوانی باوەڕ بکەی ئەو کەسە لەو کەسایەتییەدایە، بۆیە پێموایە بۆ ئەوەش دەبێ ئێمە دەرهێنەرمان دەرهێنەری باش بێ، ئەگەرچی لە سیستەمی جیهانیدا راهێنەری ئەکتەر هەیە، یانی مەرج نییە دەرهێنەر خۆی ئەکتەر رابهێنێ، راهێنەری ئەکتەر هەیە، بەڵام تا ئێستا سینەمای کوردی کە سینەمایەکە هەموو کارەکان تێکەڵاوی یەکە و دەرهێنەر خەریکە ئەنجامی دەدا، پێویست بەوە دەکا دەرهێنەرەکانمان ئەرکی ئەو راهێنەرە ببینن، من لە فیلمی (تیرۆریستێک دادەبەزێ) هەموو ئەکتەرەکانم خەڵکی باشووری کوردستانن، بەڵام جوانترین رۆڵ، کە ئەکتەری باشووری کوردستان بینیویەتی لە فیلمی (تیرۆریستێک دادەبەزێ) یان لە فیلمی ئەو پیاوەی چوو بۆ سەیران کە هەموو ئەکتەرەکانیش خەڵکی باشووری کوردستانن، ئێمە ئەکتەرەکانمان باشن، تەنها دەرهێنەرەکانمان سەریان لێ دەشێوێنن.

*** چیترت ماوە...**

– تەنها بەرهەمی کورد سینەمایە و جگە لە سینەما هیچ بەرهەمێکی ترمان نییە لەسەر ئاستی جیهانی، بۆیە داواکارم بایەخ و گرنگی خۆی لەلای سەرۆکی حکومەت و حکومەتی کوردستان و وەزارەتی رۆشنبیری ببێ و ئێمە ببینە خاوەنی کۆمەڵگایەکی شارستانی، چونکە یەلماز گۆنای دەڵێ هەر کۆمەڵگایەک رۆمان و سینەمای نەبێت دوورە لە شارستانییەت.

*** ئەرێ تاکەی هونەرمەندی کورد بڵێ داواکارم لە حکومەت وابکا و وانەکا؟**

– خۆی دەزانی ئەو داواکارمە شتێکی زۆر ناشیرینە، بە تایبەت لە میدیادا، بەڵام چی بکەم زۆری لەسەر بڕۆم دەڵێن تۆ کابرایەکی رۆژهەڵاتییە ئێرە دەڵێی چی کە پێشیان گوتووم.

*** بۆ وایان پێگوتی کورد هەر کورد نییە؟**

– نەخێر، کورد هەر کورد نییە، ئەگەر کوردبم و بەکورد و سینەماکاری کوردم بزانن واناکەن و ئەوە هەڵسوکەوتیان نابێت، من لەوێ فیلم دەهێنم بە پارە و ئیمکانیەتی خۆم بەرهەمی دێنم و دەیهێنم لێرە نمایشی بکەم، تەنها سکرین و هۆڵم لێیان دەوێت، دەڵێن کێ سەیری سینەما دەکا، دڵت دەشکێنێ و دەتنێرێتەوە، ماوەیەکە من کێشەم بۆ دروستبووە، کە ئایا منیش بەشێکم لێرە یان نا، دەبینم بەشێک نیم، هەر بەزۆر بڵێم بەشێکم، نەوەڵڵا بەزۆر پێمدەڵێن تۆ بەشێک نی لە ئێمە، بەڵام هەندێک بابەت هەیە من ناتوانم لێی بگوزەرێم، ئەویش کێشە ئینسانییەکانی وەکو ئەنفال و ئەو کارەساتانەی بەسەر ئەو میللەتە هاتووە، بۆیە هەست بە ئەرکێک دەکەم لەسەرشانی خۆم، کە دەبێ کاربکەم بۆ ئەوانە، رەنگبێ لە پێناو ئەو هاتووچوونەدا جۆرەها جار موستەقیم و غەیر موستەقیم کێشەمان بۆ دروست بکرێت و بەجۆرێک سەیرمان بکرێت.

رەحیمی زەبیحی - ٢٠٠٨

بەشی دووەم و کۆتایی

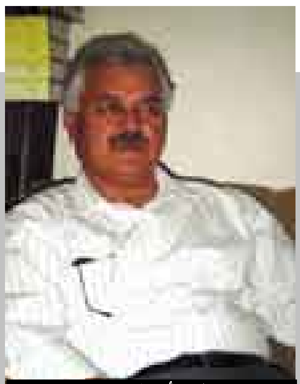

د. مەولود ئیبراهیم حەسەن

بەدرخان دوو بەرهەمی (تێرنەخۆرەو زیاتر لە عەشقێک)ی د.مەولود ئیبراهیم حەسەن چاپ دەکات

باوکی بەدرخان

نووسەرو لێکۆڵیار د. مەولود ئیبراهیم حەسەن، کە بەم دواییە خەریکی پرۆژەی زیندوکردنـەوەی کلتـووری کوردی و دنیای ئەفسانەیە لەهەولێکی ناوازەیدا لە سـاڵانی (٢٠٠٦_٢٠٠٨) توانیویەتی چوار کتێـب (کتێبەکانی هێلکەی نامێ بـەدوو بەرگ و تێرنەخـۆرە و زیاتر لە عەشـقێک) بە شێوەیەکی جوان لە چاپبـداو هەوڵێکە بـۆ بەرزڕاگرتنی کلتـووری کـوردەواری و دۆزینەوەی ئەو بەسـەر هات و ڕووداوانەی لەنێو کایە جیا جیا کانی کۆمەڵی کوردەواری ڕوویانداوە، بەم دواییـە(د. مەولود) کتێبەکانـی (تێرنەخـۆرەو زیاتر لە عەشقێک)ی لە دەزگای بەدرخان چاپ کـردووە و هەر سـەبارەت بـەم دوو بەرهەمەی دەڵێ: بابەتەکانی تری نێو ئەم چوار بەرگـە زۆرن و هەمە جۆرن هەریەکەیـان بۆخـۆی گرنگی خۆی هەیە لەگەڵ ئەوەی کە جارێکی تریش دەیڵێمەوە، کۆکەرەوەکانی ئەم پرۆژە بەرهەمە هەموویان خوێندکارن و جاری یەکەم بوو کارێکی ئاوایان دەکرد، بۆیە هەندێ جار مەرجەکانی کۆکردنەوەیان لاوازە، بەڵام لەگەڵ ئەمەش بابەتەکان گرنگ و بەکەڵکن هەندێجار لەم جۆرە بابەتە زۆر بـە زەحمەت لەجێگایەکی تر دەست دەکەوێ! کۆی ئەم بابەتانە لەسەر یەک وەک ئەوە وایە کە پیاوێکی بەتەمەن بەوردی باسـی ژیانی خۆیت بۆ بکات تا ئێستا بۆ کەسێ تری باسی نەکردبێ و هەندێ جاریش نهێنی زۆر نهێنیت بۆ باسـبکات ئێمە میللەتێکی ماندووین و گرنگـی بـە ڕووداوە گرنگەکانی ژیانمـان نادەین دەنا هەر ئێستا دەکرێ بۆ ئەم گەنجە دیلکراوانە لێژنەیەک پێکبهێندرێ بەدوای چیرۆکی ژیانیاندا بگەڕێن! کە دڵنیام بێ ئەنجام نابێت. سەیرکە ئەم کارەسـاتە گەورەیە بێ سەروشوێنکراوە(زیاتر لە عەشقێک) زۆر بە سادەیی کەوتە نێو ئەم پڕۆیە خۆی لە مردن و لە بیرچوونەوە ڕزگار کرد...جگـە لەم بابەتـە زۆر بابەتی تریش وەک ئەمە گرنگ و یەکەم جارە لەم کۆکردنەوە پرۆژەیەدا چاپ دەکرێن و بڵاو دەکرێنەوە گرنگ ڕاسـتەقینەو نرخی شیاوی ئەم بابەتانە هەر تەنیا لێکۆڵینەوەی ڕاستەقینە دەیزانێ.

کەلچەری بەدرخان

بڵاوکراوەیەکی ڕووناکبیریی گشتییە لەگەڵ بەدرخان دەردەچێ

ستافی کەلچەری بەدرخان:

عەبدولڕەحمان مەعروف، سەعدوڵڵا نووری، جەوهەر شێخانی

بە هاوکاری ڕاوێژکاری ڕووناکبیریی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخان:

د.هیمداد حوسێن

ژمارە ٤١ - ١٠٩، پێنج شەممە ٢٠٠٩/١/٨ی زایینی

(سکاڵا)

جەوهەر کرمانج

ئەی خودایە....
من... وەک ئادەم
بەڕووتی لەبەهەشتی تۆ
پیاسەم دەکرد
هەموو دەمەو سبەینانێ
لەنێو باخی میوەکانتا
ئەوەی دڵم،
مەگیرانیی پێ کردبا
چاوەکانم بەدزی نیشانیان دەدام
بەئاشکرا پەنجەکانم
دەست درێژیان بۆ دەکرد
تا تێر دەبووم لێم دەخواردن
هەموو دەمەو ئێوارانیش
لەڕووباری شەرابتدا
هەتا مەست بوون
دەمخواردەوەو
پێکەکانم نەدەژماردن
دوای خەوتنی ئێوارانیش
دوور لەچاوی غیلمانەکان
بەنهێنی....
حۆریەکانت دەهاتنەلام
نەرم....نەرم
لە پەنجەی پێمڕا تا تەوقی سەرم
بە گۆی مەمکە تورتەکانیان
دەیانشێلام....
لەسای سەری حەزرەتتدا
من پاشابووم
کەچی لەپڕ
ئەم کراسە جوانەی خەونەت
وەکو پەڕۆی عەمبارە سۆت
بەئاگری، پەرییەکی دەستکردی خۆت
لێ سووتاندم
خودای مەزن...
مەگەر تۆ خۆت نەتدەزانی
منی بەندە
هێندە ساویلکەو گەلحۆمە
هەڵخەڵەتانم پێ فێرە
بمبوورە....خوایە بمبوورە
کە هەموو پەرییەکانی تۆم
گۆڕیەوە،
بەجوانە بێرییەکی ئێرە....!

تشرینی یەکەمی ٢٠٠٨

ئیسماعیل خورماڵی: بە فڕینێ لە فڕینی هەنار لە پانتاییە سەوزەکانی عیشق دەگەڕێ

هەڤپەیڤین: زیاد نادر عاڵڵایی

*** دەسپێکی خەون و خولیای شیعرنووسینی تۆ، دەگەڕێتەوە بۆ کەی؟**

– ئەزیزم لێگەڕێ بـا کەمێ لەتەک خەیاڵـدا تێکەڵ ببمەوە و بەسـەری مەسـتایەتی تەڕتریـن ئێـوارەوە بچمەوە ناو بۆیسانی سـێوەری دار پرتەقاڵەکانی جوانـی، بچمەوە ناو کەرویشـکە و سـەوزەڵانی ئەو پەڵە گەنمانەی هەتا ئێستەش بۆنی ناڵی و سـالمیان لـێ دێ، لێگـەڕێ با لەتەک مەکارترین جۆگە و مەکارترین قووڵلەدا لە هەولێر و لە شـارەکەی کوردی و حەمـدی هەڵڕوانم لێگەڕێ با بە جوانی شـیعر جـووان ببمەوە و ئەوسـا هەرمێیەک لـە منداڵی و لە منداڵی شـیعرت دەدەمێ ئەزیزم بـە تەرزێکی ڕوونتر بێـژم، ئاوێتە بوونی من و شـیعر ئاوێتە بوونێکە بە منداڵی دەکرێ بڵێم یەک ناسینی منداڵییە لەتـەک مێژوویەکی کاڵدا، دەکرێ بڵێـم ڕاگرتنـی ئاوێنەیەکی سـاکاری جوانییەکانە بەرانبـەر بە هەتـاوی دەرک کردن بە سـەوزایی حەقیقەتەکان، ئەو حەقیقەتانەی لە منداڵیدا شەربە و مەرکانەی حەوشەی من بوون، من بە جامی ڕووانینێک لە جوانی، لە شیعری ئەو حەقیقەتانەم دەخواردەوە، ئەزیـزم من لە بزێوی منداڵیمدا شیعرم دۆزییەوە و ئەویش لە مەوجی خۆیدا منی دۆزییەوە، لێ هەتا گەورەبوونێ یەکمان نەناسی، هەتا ئەوینێ لە هەرزەیدا بە یەکی ناسـاندین، بە تەرزێ تر بڵێم براله ناسـینی من لەتـەک شـیعردا، لە جریوەی ئـەو چۆلەکانەن، سـەر زەمانێ بەر لە ئێسـتە، لە باخاتی هەشـتاکانەوە گەیشـتنە پانتایی و سەوزاییەکانی خوێندنەوە و بیستن، من و شیعر ئاوا یەکمان ناسی، من و شیعر ئاوا یەکمان خۆشویست.

*** شیعر تا چەند خەم و ژان و خۆشیەکانی تۆی لە باوەش گرتووە؟**

–براله گییان کە باسـی شیعر دێتە پێشـەوە، من خوڕەمێ لە سیحرێکی خودایـی دەمداتە بەر بـاران و ئیدی تەڕبوونـێ تەڕ دەبم لە سـووتان، قەیاغی بەحری گـڕ بە تۆزم، حیلەی ئەسپی سـەقەر بە تۆزم براله گییان شـیعر بۆ من گوڕی ئەو باریژەیە لە تاوێکدا عەرد و ئاسمانم دەنێتە سەما و ئـاو، بۆ من ئەو دەنگەیە دەنگ لە بـێ دەنگی دێنێ و ئـەو وەرزەیە لە هەواڵی وەزەکانی ترم دەداتێ، شیعر بۆ من قەیاغی نەجاتبوونە لە ئاوی خوا ئاوی حووزن، شـیعر بۆ من لە بەرەکەتی ئـەو ئاونگانەیە دەمـی بەیانییان هەتاو بە دوا پلەی عێشـق دەگەیەنن، شیعر بۆ من وەک لاولاوی پەنجەرەکەی جارانـی ئاوایی، وەک دوکەڵی جگەرەکەی ئێستام وەفاترین هـاوڕێ و دەکـرێ بڵێـم وەفاترین دڵداریشە بۆ من.

*** دەڵێـن قۆناغی تەقینەوەی بەهـرەو هێزە شـارەووەکانی خورماڵی لە ئەوروپا بوو، توانیت بازدانێکی گـەورەو گشـتگر بکەیـتو زمـانو سـەبکی شـیعریت گۆڕا؟ تا چەند لەگەڵ ئەو بۆچوونەدای؟**

– ئەزیزم ڕەنگە سـەخت بـێ بۆ من باسکردن لە سەبکی شیعری و زمانی شـیعری، دەکرێت ئەوە بەخشین بە نیگای خوێنەر لە سێبەری کارەکانی من، وەلـێ دەکـرێ بێـژم خوڵقاو قەڵەمێکـم لە عیشـق و وێنـە و لە زووانێکی قەرسیلی زووانە قەرسیل، وەلێ سەبارەت بەو چڵە پرسیارەی سەرەتات گووایە ئیسماعیل زێدەتر لە ئەورووپـا کەوتبێتە تەقینـەوەی کانییەکانی شیعر و دماندنی ئەزموون و خـۆ بە خورەم کردن لە هەناسە درێژەکان و خۆ دۆزینەوە لە قوتبێکی جووانی شیعریدا، ڕەنگە کەم تا زۆر هاوەڵی ئەو بۆ چوونەتان بم، چوون بێ شک زەمەنی دوانزە ساڵ فیرقەتی تاراوگە بۆ خۆی قۆناغێکە و هاوکات ئەو قۆناغەش بەقاڵبوونێکی جوانت دەناسـێنێ بەڵام ئەو قاڵ بوونە لە کن من بە قووڵایی خۆشەویسـتی بۆ خۆشەویسـتی و خۆشەویسـتی بۆ نیشـتیمان شـکایەوە وەک دەبینن لە زۆربـەی چامەکاندا، سـەوزایی نیشـتیمان ئامادە بوونێکی خودایی هەیـە بەڵام هـاوڕێ ئەوەشـت بیر نەچێ من داچـوون و قوڵایی ڕۆژانی کوردوستانیشـم بە ڕەنگی قوڵاییەک دەبینـم وەک قوڵاییەکانـی ئێـرە، ڕەنگە جوودابوونێ تەنها لە سیمای کارەکاندا هەبێ.

*** لەگـەڵ عەشـقدا چۆنـی؟ پێتوانییـە تـۆ هەمیشـە قاڵبووی نێو عەشقی، بۆیە بەردەوام ئامادەگیت هەیەو کاڵ نەبوویەوە؟**

– پێـم خۆشـە بـە سـێبەری زەردەخەنەیەک، بە هەمسی پەروانە کلوویەک بە زووانی ڕەنگـێ لە ژنە تابلۆیەکدا، بـە دەنگی خورەم ماچێ لە جـێ ژووانێ بە دوکـەڵ و ئاگری سێوێکی حەواوە، بەختووکەی جلێکی تەنکۆڵەی سەر هەناری گوڵە ژنێکەوە بڵێم با وەڵامی ئەم ئاڵە پرسیارەش هەر بە عەشـق بێ بەڵێ هاوڕێ، چ بێژم ، من ئێوارانیش ئاونگی سـەر هەرێزی دنییایەکم لە عەشق لە کن من عێشق ، باعیسی گەڕاننەوەی پیرییە بۆ منداڵی، باعیسـی سەفەری پایزە بە بەهاردا باعیسـی تەڕبوونەوەی ووشـکاییەکانی حووزنە بـە ئاوی گوڵ ، ئەگەر چی زۆر جار عیشق بۆ خۆی باعیسی بەهاری حووزنە، بەڵێ هاوڕێ حیکایەتـی کاڵ نەبوونەوەی مـن، چامەیەکە بە قەڵەمی عیشـق بۆیـە بەر لە مـردن و بەر لـە بڵاو بوونەوەی چامەکانی عێشـق دەڵێم خودایـە عوومـرێ تـر، خودایـە گەمەیەک تر لەتەک عیشقدا، خودایە فڕینێ سـەوزتر لە فڕینی مەخلووق من بەم تـۆزە نانی موحیبەتە تێر نابم، من بەم تۆزە شەرابی سازانییە سەر خۆش نابم خودایە گەمەیەک تر لەتەک عیشقدا، هەتا فێرە جەنگەکانی سەهەنی نەبووم.

*** دوای ئەو هەموو ماوەیە بێدەنگییە، دەزگای بەدرخـان کتێبی حیکایەتی کۆتـرە ژنێکی بۆ چاپ کردی، چ پەیامێکت بۆ بەدرخان هەیە؟**

– بێگوومـان مـن بێدەنگیـش لە دەنگدا دەبینمەوە، ئەگەرچی من بەو ئەندازەیە بێ دەنگ نەبووم ڕەنگە بێ دەنگی من لە بێدەنگی بڵاوبوونەوەدا بوو بێ، چـوون زۆر جار بێ دەنگی بە قەتـاری کاری جوانت دەگەیەنێ، بۆ من گرنگ کارێکە خوێنەر و گوێگر وەک یەک بەلەزەت وجوانییەکانی ئـەدەب بگەیەنـێ، ئەمن پێم وایـە ئـەو دنیایەش لە زۆر ووتـن و زۆر بڵاوکردننـەوە دا ئـاکام ناپێکـێ سەبارەت بە دیوانی حیکایەتی کۆترە ژنیش کە لەلایەن دەزگای بەدرخانەوە بە چاپ گەیشـتووە بۆ من ووتن هەر تەنها شـەوقی ئەو ئاوێنەیە کە بڵێم سوپاس بۆ ماندووبوونی بەدرخان بە ئومێـدم کاری جوانتر لە نێوان من و بەدرخانـدا بێتە کایە و ئیدی لێرەوە لە خورەمی کارەکانی من ئاگادار بن.

*** خەڵکێکی زۆر بـە تاسـەوە چاوەڕوانـی گەڕانـەوەی تـۆ دەکەن، لـەم ماوەیەدا نیـازی سەردانی کوردستان نییە؟**

– بەڕێـزم بێگوومان منیـش وەک زۆرێـک لـەو هاوڕێیانـەی تاراوگە خواسـتمە ڕۆژێ بە دڵێکی شـادەوە بڕژێمەوە دامەنی ووڵات، بەڵام داخۆ کـەی دێ، چوون ئاشـتبوونەوە بە ووڵات ، شـادبوونەوەیە بە هەموو ئەو ڕەنگانەی ڕەنگی ئارامیت دەدەنێ تێکەڵ بوونەوەیە بەو نیشـتیمانەی تێیدا خەڵفت بە سـەوزاییدا چووە ئەو نیشتیمانەی بە درێژایی فیرقەت و ژیانی تاراوگەی دوانزە ساڵ غەریبی هەناسەیەک لە چاوم و هەناسـەیەک لە دوکەڵی چامە و هەناسەیەک لە دووکەڵی ئەو شیعرانەم کە بوونەتە سـروود دانەبـراون نموونـەی ئەو سـروودانەش وەک کوردوستانەکەی هونەرمەندی زێدە خۆشەویست کاکە زەکەریـا و وەک سـروودەکەی ئەوا دیسـانی هونەرمەندی گـەورە کاکە نەجمەی غوڵامی و وەک دەیان و دەیان کاری تر ، هەنووکەش بە حوورمەتێکی زۆرەوە لە تاسـە و چاوەڕوانی ئەو خۆشەویستانە دەڕوانم، منیش دەڵێم دڵم لاتانە و بە ئومێدم هەرچی زووە پێتان شاد ببمەوە.

ئیسماعیل خورماڵی

ئیسـماعیل خورماڵی، یەکێکە لەو شـاعیرە هەمیشـە گـوڵ وگەزۆو گۆرانی لـە چپەی لێوی شیعرەکانی دەتکێ، شاعیرێکە تەڕتر لە باران و، ناسکتر لە سوورە گوڵاڵەی کوێستانەکانی کوردسـتان، شاعیرێکە هەمیشە زەریای شـیعرەکانی لێوڕێژە لە ناسکە ماسی ژن و، نەوڕەسی سووتان و عەشق و، قوڵینگی تاسەی نیشتمان.

ئیسماعیل خورماڵی، دەمێکە دوورەدیدەیەو لەژێر هەوری دووری ونە، ئەمما بەشنەی شیعرەکانی چواروەرزەی ساڵ، لەنێو سۆمای چاوی هەمووماندا سەمای خلودییەت دەکا، بۆیە لەڕێگەی شنەی ئەنتەرنێتەوە چەند پرسیارێکمان لێکردو، ئەویش بەخۆشنودی بەرسڤی پرسیارەکانی ئێمەی دایەوەو باسی لە ئەزموونی شیعری خۆی و پرۆژەکانی داهاتووی دەکا.

پرۆفایل:

- ئیسماعیل حەمە عەلی خورماڵی.
- لەساڵی ١٩٦٨ لە خورماڵ دییەی بۆ دنێ هەڵێناوە.
- زیاتـر لە دوو سـەد شـیعری کـراوە بە گۆرانی.

چەند دیوانە شیعرێکی چاپ کردووە:

- دۆڵفینی بەفر
- نیشتمانێک لە وەنەوشە
- تاڵ وەرز
- ئیرۆسیا،کە تەرجەمەی ئینگلیزی کراوە.
- بەوروخاک ومێ.
- حیکایەتی کۆترەژنێک.
- ئێسـتا لەوڵاتـی ئەڵمانیـا لە شـاری دووسـلدۆرف دەژی، وەکـو هەموو کەسـێکی تـاراوگەنشـین خەریکی کاری ڕۆژانەو بژێوە ژیانە.
- پێنـج دیوانەشـیعری تـری ئامادەیە بۆ وەشان.

نووقڵە دەم

که تۆ نوقڵێ
بە دوو لێوتا تێ ناپەڕێ و
کە چۆڕێ ئاو، ئاوی خوایی
هەتا ئەویش
بە سانایی ناگوزەرێ
ئیدی لەکوێوە
ئەی نوقڵە دەم
بۆ ئێوارە باخی ئەم زیزبوونە
جووکەی ئەو هەموو قسانە دێنی و
بۆ شانە هەنگوینی شەڕێ
تۆ هەنگە لەشکری ئەو بەیتانە دێنی
لەدەم گەڕێ ئەی نوقڵە دەم
لەجەنگ گەڕێ ئەی نوقڵە دەم
من خۆم وخۆم،
خۆم وسوپای هەموو چامەیەکم
من خۆم وخۆم ،
خۆم و ناز و هەموو شەڕەنگێزییەکم
من خۆم وخۆم
خۆم ومەکرو هەموو ئۆخ ژنێکم
خـۆم و گـەڵا و ماسـی و خـۆم و هەمـوو جووکەیەکم
بە چۆکا دێن ، ئەگەر جارێ ئەی نوقڵە دەم
تۆ لێوێکم لەگەڵ بمژی و
ئەر جارێ تۆ گڕێکم لە گیان بڕژی !

سێوە ژن

کە منداڵ بووم، هێندە چەتوون و تەمەڵ بووم
ژمارەیەک، لە ژمارە ڕووتەکانم نەدەزانی !
وەلێ هەر لەو تەمەنەدا،
لەمەکتەبی چاو گێڕاندا، هێن زیرەک بووم
باریکەیەکی چاو ڕەشـی، چاو باشـقاڵ بووم،
دێتە یادم
لەکوچە و گەڕەکە سـەوزەکانی ئەوسـا، چاوم شەوەی
ناو بەرۆک و عاشقەبازی سەرهەنگاوی تاوسەمێ بوو
لەو عومرە شەمامەییە دا، کچ نەمابوو
من خەتی خەتخەتێنم بۆ نەکێشا بێ و
لەباخ هەنار و هەڵوژەم بۆ نەدزی بێ و
لـە ڕۆژانە و لە عانەی خۆم، نووقڵی سـوورم بۆ نەکڕی بێ و
لەوەختی ڕیزی مەکتەبدا، دەستە سڕم پێ نەدا بێ و
من بە دزی مامۆسـتاوە، بە دان بە دان نینۆکم بۆ نەکرد بێ !
هەر لەو عوومرە شەمامەییە دابوو
من لەجەنگی گرێکدا بووم، مەتەرێزم لەو سێوە ژنانە دەگرت
لەو هەرمێ کچانەی هاوسێ،
کەبەیانیان ئاوڕشـێنی بەر دەرگای حەوشەیان دەکرد
ئێوارانیـش، بەسـەر سـەکۆی نازنـازو لالـە عەباسدا دادەچەمین
ئیتر خوداش لەئێخەوە ، لەبەرۆکی ژێرکراسـی بە ئۆیەوە،
بەزەیـی دەیگرت و (هـەوەس)ی منداڵی لەئاو دەنا و
بۆڵە گۆشتی نیشان دەدایین،
خۆزگـە خودا، هەنووکـەش بەم قەڵەمـە دەم هەراشەوە
دەتخسـتمەوە عوومری جاران، وای لە جاران،
وای لە جاران !!

چاپی بەیروتی بەرگی دیوانە شـیعری (حیکایەتی کۆترە ژنێک)ی ئیسماعیل خورماڵی - لە بڵاوکراوەکانی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخان - ٢٠٠٨

چاوەڕوان بن

لە هەفتەی داهاتـوو، بڵاوکراوەکانی دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی بەدرخـان "چاپـی نێودەوڵەتی" بەرهەمەکانی (د.هیمداد حوسێن و دڵشاد عەبدوڵڵاو ئیسماعیل خورماڵی)، کە بریتین لە کتێبی مێژوویی و دیوانی شـیعری و بابەتـی ڕۆژنامەوانی دەگاتـە بازاڕەکانی کوردستان، کە لە وڵاتی لوبنان لە چاپخانەی "گرین گالۆری" بەهاوبەشی لەگەڵ چاپخانەی "نەوا" لە هەولێر ئەنجامدراوە.
پیرۆزبایی لە خوێنەران و کتێبخانەی کوردی دەکەین

پرۆفیسۆر مارف خەزنەدار لە ئاڤێستا

ڕاگەیاندنی بەدرخان

بڕیارە ئەمڕۆ ٢٠٠٩/١/٨ کاتژمێر ٣,٣٠ ی دوای عەسر لقی هەولێری ناوەندی ئاڤێستا ئێوارە کۆڕێک بۆ پرۆفیسۆر مارف خەزنەدار ساز دەکات.

ئەمڕۆ کاتژمێر ٣,٣٠ لە هۆڵی هوتێلی چوارچرا لە شاری هەولێر، لقی هەولێری ناوەندی ئاڤێستا ئێوارە کۆڕێک بۆ پرۆفیسۆر دکتۆر مارف خەزنەدار لەژێر ناونیشانی "کورد لە یەکیەتی سۆڤیەت و روسیای ئێستا" سازبکا و تێیدا پرۆفیسۆر مارف خەزنەدار بەتێروتەسەلی باس لەو بابەتە دەکا و هێژای گوتنێیە پرۆفیسۆر مارف خەزنەدار، چەندین ساڵی تەمەنی خۆی لە رووسیا بەڕێکردووەو شارەزاییەکی زۆر وردی لەسەر ئەدەبی رووسی و کوردەکان و مێژوونووسانی رووس و کورد و چەندین بەرهەمی لە یەکیەتی سۆڤیەتی جاران نووسیوەو چەندین بابەت و کتێبی لە رووسییەوە وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، بۆیە لەجێی خۆیەتی تێڕوانینەکانی مارف خەزنەدار سەبارەت بە سۆڤیەت و روسیا دەروازەیەکی ئەکتیڤ و باش بێ بۆ سیاسەتمەدارانی کورد. هاتنیش بۆ هەموانە.

جێی ئاماژەیە دوای ئەوەی لقی هەولێری ناوەندی ئاڤێستا کۆڕێکیان بۆ مەزهەری خالقی و نەزەند بەگیخانی سازکرد، ئەوا ئەمجارەش کۆڕ بۆ پرۆفیسۆر دکتۆر مارف خەزنەدار ساز دەکات، بەناوی بەدرخانەوە دەستخۆشی لە ناوەندی ئاڤێستا دەکەین.

شایەنی گوتنە، مارف خەزنەدار لەم چەند رۆژانەدا بیرەوەرییەکانی خۆی بە ناوی "رۆژگاری من" لە دوو بەرگی قەشەنگدا، کە لە حەوت بەش پێکدێت دەکەوێتە بەردەستی خوێنەران.

قەمەرنازو وەرزێکی بەفراوی

مەهستی

تۆ لەشەوێکی ریش سپیداو
ئەو شەوەی کەسێک ئەیڕوانی
پڕبوو لەسپێتی ریش سپی و
ماچی سروشت و
ناودەستەکان
سپێتییەکی کامڵ تیرۆرۆ
بوویت
بەشەمەندەنەفەری ئەشک
بێ دەنگ بە هاوڕێ
خیانەت بۆ من و تۆ
زووبوو رازی بوو بژی
ئەردەڵانی گەڵا ...
واز لەپێکەنینە ساردەکەت
بێنەو
قەسیدەیەک بێ سنوورێتی
لەحەیرانی پیاوێکی تەنها
بنووسەوە
ئەمە سێهەمین گەڕانەوەی
کلیتنێتی
پەڕاوەکان ئاخر نامەکانی
نامەکانی بەفر هێمنتر
لەنازناوەکەت دائەخورپێن
بەبە خەبەر کردنەوەی

حەرفەکانی ئەبەدیەت
قەیسەری هەڵاڵە
نازانم ئەمجارەیان
لەنامەیەکی
بەفراویدا ئاگادارم کردیتەوە
من موسافیرێکم وەریوم
کاروانم بەرەو
تێرامانتەو بەنیازم پڕبم
لەدەروونی چاوت
ئەی ناترسیت نابینا بم
بەهەموو
ئەو دیاریانەی سەرتاپایان
هەرگڵێنەن
من گەشتم لەگۆشەگیری
دنیادا
نمەنمە بارانێکی تەلیسماوی
و پڕ لەساردی
پەرتەوازەیان کردمەوە
هاژەی چەترەکەم ئەمبینێ
بارانەکە ڕایوەشاندووم
پەرێشان دائەباری
لەخەونی دۆڕاوێکی ئەکرد
نبیل ریحان نزام بۆ کردی
زانیم هێشتا نەوەریویت؟!

پاڵەوانی چیرۆکەکان

(١)
لەوانەیە تا بە ئێستا دەگا
هیچ کەسێک بە تۆی نەگووتبێ !
بەڵام دەخوازم بزانی ...
مەزنترین ئەو شانسەی
دەوروبەرت
بەدەستی هێناوە،
لەدایکبوونی تۆ بووە !
بمبوورە کە زوو بۆم نەدرکاندی
(٢)
ئەو دەمەی
کەئازاری چرنووکی ژیان
بەسەر رەگی ئارەزووەکانتەوە
هەستپێدەکەی
بیهێنەوە یادت ....
کە جوانی نەیزەکەکان
لەشکانی دڵی ئەستێرەکانەوە
دێ !
(٣)
سەفەر بەلای منەوە
بێجگە لە دڵتەنگی، هیچی تر
نابەخشێ ....
بەڵام ژیان ئەوەی فێرکردم
بۆ ئەوەی شتەکان مەزنتر و
شکۆدارتر ببینین
دەبێ برێک لێیان دوور
بکەوینەوە !
(٤)
بەهەزار و یەک فێڵ
لقە گوڵێکی نایلۆنم
لە نێو چەپکە گوڵەکانی نێو
گوڵدانەکەتدا
شاردەوەو، ....
لەدەفتەری بیرەوەریەکانتدا
نووسیم :
((تۆم خۆشدەوێت،
تا ئەو دەمەی
دواگوڵی نێو ئینجانەکە
هەڵدەوەرێت !))
(٥)
بەسەرکەوتنی پاڵەوانی
چیرۆکەکانت
هەردەم بەئومێدبە
چونکە نائومێدی ..
لەو درۆیە دەچێ، کە باپیرەکان
لەبارەی جەنگی یەکەمی
جیهانیەوە
دەیگێڕنەوە !
(٦)
دەڵێن فریشتەکان
بەزەیی خواوەند بۆ ماڵەکانمان
دەگوازنەوە .....
چەند بە چێژە
بینینی فریشتەیەک،
لەو دەمەدا
کەدەرگای دراوسێکەمان دەکوتێ

دەق : میلاد تارانی

وەرگێڕانی : خدر ئیبراهیم خدر

TheTroubadour شایەرێکی میللی- کورتە چیرۆکێکی ئۆ هینریە

و لەئینگلیزییەوە: مستەفا رابەر

سام گالۆی گۆرانی بێژێکی میللی بوو لەدەشت و لادێکانی تەکساس و ئوکلاهۆما دەسوڕایەوە، موسیقای بۆگۆند نشینەکان لێدەدا، حیکایەتی دەگێڕانەوە

سەربردەی رۆژە تاڵ و شیرینەکانی خۆی بۆ خەڵک باس دەکرد خاوخێزانی رەوەندو لادێ نشینەکان حەزیان دەکرد گوێی لێبگرن. سام نان و خواردنەوە و خانەخوێی بەو کاروپیشەیە پەیدا دەکرد... ئەم هاوینە گەرمە لە کێڵگەکانی میریدیوس لەتەکساس بەسەر دەبەین خەڵکی میریدوس زۆرخاسن کێڵگەکانیان گەورەنبەزۆری خانو نشینن بەدەنگەدەنگ و قاوو قیژن.. پاش ئەوەی شەش هەفتەی تەواوی لەماریدیوس بەسەربرد، سام بزگورەکانی خستەسەرپشتی وڵاغەکەی بەرەو شوێنێکی تازە بەری کەوت بەنیازی ئەوەی بچیتەشوێنێک کە قاوەی تاڵ و خواردنی چەورو خەڵکێکی هێمن و ئارامی لێ بێت.

پاش ئەو نیوەڕۆی ئەو رۆژە بەرە بەرەی خۆرئاوابون، سام گەیشتە هەوارو بنەگەی ئەلەسنی مەڕدار، ئەلەسن و پیاوەکانی زۆر کەیف خۆش بوون بهاتنی ئەومیوانەتازەیان سام و ئەوان ئێواران لەدەوری مێزێکی گەورەدادەنیشتن پاش خواردن و خواردنەوەوەیەکی تێروتەسەل. گوێیان لەمۆسیقاو حیکایەتی بەلەمە کۆنەکەی سام دەگرد، مستەر ئەلەسن شوانکارەیەکی زۆرکارامەو زرینگ بوو، بەڵام ئێستا لەسەرشنگ و تاقەتی جارانی نەماوەوبەساڵا جووە. بەهۆی لەوەرگاو مێگەلە مەڕەکەی تووشی کێشەهاتووە، گیروگرفتی لەگەل بانکیش هەیە. دەستی کورت بووە پارەی تەواوی لەدەست نییە بۆ مەسرەفی رۆژانە بۆ خواردن و خواردنەوە، بۆ کرینی کەل و پەل و پێداویستییەکانی ناوماڵ ئێواران بیری لەو گیروگرفتانەی دەکردەوەو دەیگوت نازانم چی بکەم چۆن چارەیان بۆ بدۆزمەوە، هەرچۆنی بوو گوێی لەبەندوبالۆرەکانی سام دەگرت دەیگوت بەڵکو سبەی باشتر دەبێ، بەڵام سبەیشی قەت باشتر نەبوو.

سەرلەبەیان مستەر ئەلەسن بەسواری ئەسپەکەیەوە بۆ سەردانی رانەمەڕەکەی بەرەو کێڵگەکەی رۆیشت لەرێگادا توشی سوارێکی باڵا بەرزی جحێڵ هات، ئەلەسن پێی گوت بەیانی باش.... بەیانی باش.... پیاوە جحێڵەکە وەڵامی داوە.

تۆ پیتەر ئەلەسنی ؟ ئەلسن گۆتی بەڵێ خۆمم، ئەگەر هەرخزمەتێکت هەبێ.

من ناوم جەیمس کینگە، بەڵام خەڵک بەزۆری بانگم دەکەن کینگ جەیمس، ئەم کێڵگەو پاوان و لەوەڕگایەی دەیبینی هەموی هی منن، بەس من حەزناکەم ئەم رانە مەڕەت لەم نزیکانە بێت لێرەیان دوربخەوە، دەنا هەموویان دەکوژرێن

بەڵام مستەر کینگ من جێگایەکی تر.. ئەلەسن ویستی قسەکەی تەواو بکات، بەڵام جەیمس گوێی نەدایێ گۆتی. یەک هەفتەماوەت دەدەمێ ئەلەسن تەنیا حەوت رۆژو بەس، خوات لەگەل.

مستەر ئەلسن لەزووییکی ئێوارێ گەیشتەوە ماڵ، کپ وئارام بوو بەڵام چاوەکانی خەمیان لێدەباری بەسەرپێوە کەمێک خواردنی خوارد، پاشان لەگەل سام گالۆی لەسەر مێز رونیشت، سام هەندێ موسیقای لێدا هەندێک وەستا بەمستەر ئەلەسنی گۆت پێم نالێی بۆچی ئەم ئێوارەیە وا بێتاقەتی؟ هیچ کێشەت هەیە؟

(شایەرەکان شارەزاییان لەکێشەی شوانکارەو مەڕدارەکان هەیە)..

بەلێ: کێشەیەکی گەورەم لەگەڵ کەسێک بەناوی جەیمس کینگ هاتۆتەپێش.

ئۆە. کینگ جەیمس دەیناسم لەهەموو لایەکی تەکساس خەڵک باسی دەکەن، ئەو مەڕوماڵاتێکی زۆری هەیە، پارەپولێکی زۆری لەبانکەکانی وڵات داناوە، پیاوێکی شەڕودڕە خۆتی لێ لادەو توخنی مەکەوە.

مەڕەکانم لەئاقاری جەیمس کینگ نزیکن، ئەو حەزناکات مێگەلە مەڕەکەم لەوێ بلەوڕێن، منێش هیچ لەوەڕگایەکی باش شک نابەم ئەوە کێشەکەمە، بەڵام سام بزانە ئەوە کێشەی تۆ نییە.

تکایە هەندێکی تر مۆسیقامان بۆ بژەنە.. سام دەستی کردەوە بە موسیقا لێدان، بەڵام ناوە ناوەسەیرێکی پیرەشوانکارەی کرد. دەیگوت کینگ جەیمس کێشەیەکی گەورەیە بۆ پیرە ئەلسن.

سەرلەبەیانی ئەلسن سەردانی بانکی کرد هەروەها سەردانی ئەو دوکانەی کرد، کە شتومەکی لێدەکری بەدوای چارەسەری کێشەکانی دەگەرا قسەی لەگەل پووش و پاواندارەکان کرد، بەڵام هیچ وەڵامێکی دروستی دەست نەکەوت، زۆر نائومید بوو، سەرلەئێوارێ ئەلسن بەشوێن مێگەلە مەڕەکەی دەگەڕا لە هیکرا تووشی بوو بەتووشی کینگ جەیمس لەناو کێڵگەکانەوە بەرەو روی دەهات

کابرای جحێل گۆتی پاش نیوەرۆت باش مستەر ئەلسن.. راوەستە دەمەوێ چەند قسەیەکی تایبەتیت لەگەڵ بکەم.

ئەلسن گۆتی بەداخەوە مستەرجەیمس قسەی چیم لەگەڵ دەکەی، من هەروا خەریکم شوێنێکی تازە بۆ مەڕەکانم پەیدا بکەم، دەگەڕێم هەتا ئێستا دەستم نەکەوتووە.

جەیمس کینگ گوتی: من نامەوێ باسی مەڕەکانت بکەم هەندێ پرسیاری تایبەتیم هەیە دەربارەی خودی خۆت ؟

یەکەم: تۆ خەڵکی جاکسون میسیسیپیت؟

بەڵێ من بیست ویەک ساڵ لەوێ ژیاوم ئەلسن وەڵامی داوە.

دیسان جەیمس پرسیاری کرد تۆ لەجاکسون بنەماڵەی ریڤیز دەناسی ؟

ئەلسن لەوەڵامدا گووتی: بەڵێ خاتوو کارۆلینا ریڤز خوشکی تاقانەی منە کینگ جەیمس گوتی تکایە مستەر ئەلسن باش گوێم لێبگرە من ئەورۆژەسەختانەی ساڵی ١٩٠٢ م لەبیرە..زستانێکی ساردوسڕ بوو تەمەنم پانزە ساڵ بوو کە هاتمە جاکسن، بێکەس وکار بێ پارەوپوڵ، بێخواردن، ئەوە بوو خاتوو کارۆلینا منی لەسەر شەقامی شارەکە دیت و بردمییەوە مالی خۆی، نانی دامێ قاپوتێکی گەرمی کردەبەرم، پێلاوێکی باشیشی پێ دام پاشان ئەوخانمە کارێکی بۆ پەیداکردم، لەئوتێلی جاکسن هەموو یەک شەمانیش دەچومە ماڵیان ئەو ژنە زۆر بەکەلکم هات بە تەواوەتی ببووە کەسو کارم. لەساڵی ١٩٠٧ هەندێ پارەم لەبانک هەبوو لەگەل خاتو کارۆلینا باسی پلانی خۆمم بۆکرد ئەو باش گوێ لێگرتم هەندی پارەشی دامێ هەروەها سەعاتێکی زێڕیش ئەنجا خواحافیزیم لێکرد و چوومە تەکساس یەکەمجار کێڵگەیەکم کڕی لەگەل چوار سەر مەڕ، ئەمڕۆ دەبینی کێڵگەو مەڕوماڵاتێکی زۆرم هەیە بەهۆی چاکەی خاتوو کارۆلینا کە رۆژێک لەرۆژان لەساڵی ١٩٠٧دا یارمەتییەکی زۆری دام، دەمەوێ ئێستا پاداشتی چاکەی ئەو بدەمەوە، من کێڵگەوپووش و پاوانم زۆرە با رانە مەڕەکەت هەر لێرە بێت پێم بڵێ ئەگەر کێشەی پارەوپولت هەبێ ئەوەبوو پیرەشوانکارە کێشەکانی خۆی بۆ جەیمس کینگ باس کرد. جەیمس گۆتی لەم رووە تۆ هیچ کێشەیەکت لەگەڵ بانک نامێنێ هەروەها گرفتەکانی کێڵگەشت بۆ چارەسەر دەکەم، هەر بەیانی دوو هەزار دۆلارت بۆ لەبانک دادەنێم، قسەش لەگەڵ مستەر برۆکی و خاوەن دوکانەکان دەکەم. پارەیان ئەدەمێ بۆ دابینکردنی کەل وپەلو پێویستییەکانی ناوماڵت تۆ برای خاتوو کارۆلینای ئەوەش بەلای منەوە زۆر گرینگەو تایبەتمەندی خۆی هەیە.

مستەر ئەلسن بەسەرودڵێکی خۆش گەڕاوەماڵ حەزی دەکرد هەندێک گوێی لە موسیقا بگرێ، بەڵام سام گەلەوی لەوێ نەبوو. سەر لەئێوارێ ئەلەسن خەریکی قاوەفڕکردن بوو کاتێ سام وەژۆرێ کەوت...ئەلەسن پێی گۆت بەخێر بێیتەوە..ئەوە لەکوێ بووی وا درەنگ گەڕایەوە، ناشێ ئەمڕۆ چووبیت بۆ شارۆچکەی فیریۆ. دەی ئەمڕۆ دڵم زۆرخۆشە، کەمێک مۆسیقام بۆ لێدە بەتەمای ئەوەم بەیانیم رۆژێکی نوێ بێت.

بەڵام سام ئەو شەوە دەستی بۆ ئامێری مۆسیقاقەکەی نەبرد، موسیقای نەژەند لای مێزەکە دانیشت سەیرێکی مستەر ئەلەسنی کرد و گوتی: بەڵێ ئەمڕۆ چووم بۆ فەریۆ کێردە گەورەکەی تۆم لەناو گیرفانی قاپۆتەکەم هەلگرتبوو، کینگ جەیمسم لەئوتێلەکەی پشتی هۆلی شانۆکە دۆزییەوە. دەستی بۆ چەقووەکەی خۆی برد، بەڵام من لەو بەدەست و بردتر بووم.

بەیانی تۆ هیچ کێشەو گیرو گرفتێکت لەگەڵیدا نابێ ئەو مرد.

مستەر ئەلەسن تاوێک سەرسام بوو پاشان سەیرێکی سام گەلەوی کرد ئێستا دەتوانی تۆزێک مۆسیقامان بۆ بژەنیت من ئەم ئێوارەیە سەرم لە هیچ شتێک دەرناچی مەگەر بەیانی !

نۆڤلێت (٢)

خەرەندەکانی سنوور

سەیربوو ساتێکی کەمی نەبرد، دنیای ژوورەکە کشومات دەهاتە بەرگوێم، وەک ئەوەی لە بیابانێکدا فڕێیان دابم، نقە و پێخۆست و هەناسەی هیچ کەسێکم نەدەبیست، ترسێک، هەر لەو مارە دەچوو، خێرا خۆی بکا بەنێو قەڵشی بەردێکدا، بەنێو گیانمدا هەڵگەڕا، لەناخمەوە دەنگێکی قەبەی عاسێبووی نێو خەرەندێکم گوێ لێ بوو، هاوارێک هاتە بەر گوێم، هەر لەهاوار و پاڕانەوەی کەسێکی دەکرد لە سەرە مەرگ دابێ، من وامدەزانی لەو ژوورەدا کەسانێک هەن، چاوەڕێی ئەوەن، رەفتارو گوفتارێکم لێ بەدی بکەن، هەستم دەکرد هەر هەموویان بۆ ساتێک هەناسەیان لە خۆیان بڕیوە و چاویان لەنێو جەستەمدا چەقاندووە، من هیچم نەدەبینی، بەڵام قورسایی هەموویان بەسەر لەشمەوە بوو، لەنێو ئەو تاریکییە چڕو خەستەدا، دەموچاوی زەبەلاحی پڕ خوێنی ئەوانم دەدیت، دەمدی کە چۆن، پەنجە ئەستوورو بەرد ئاساکانیان بە ردێن و سمێڵە ئاوێتەبووەکانیان دادەهێنا، من چاوەڕوانی ئەوە بووم، زللەیەک، پێلەقەیەک، تفێک، بەنێو چاوانم بکەوێ، کەچی ئەوان هەر لە بێدەنگیدا مابوونەوە، هەر بێهەست و بێنقە بوون، لەناکاو ئەمجارەیان، دەنگێک وەک کولە تیغێک ڕۆچووە گوێچکەکانم، لەگەڵ ئازاری دەنگەکە راچەنیم، گوێم لێبوو ئەو هاوڕێیەی، کە لەگەڵ من گیرابوو، لە شوێنێکی دیکە، وەک ئەوەی لەو دیوی ژوورەکەی من بەسترابێتەوە، هاواری دەکرد، دیمەنی لێدانەکەیم دەهاتە بەرچاو، سەرو سیمام وادەبینی، کە جێ پەنجەی زللەکانی پێوە دیاربێ، پێدەچوو، بە ئانقەست لەو دیو ژوورەکەم ئازاری بدەن، تاکو بەهاواری ئەو، من بترسێنن، لەوە دەچوو ئەو شوێنەی منیان لێدانابوو، ژوورێک بێ و پەنجەرەکەشیان بۆ ئەو مەبەستە کردبێتەوە، کە گوێم لە هەموو شتێک بێ، گوێم لێبوو کەچۆن دوای هەر زللەیەک، کەمێک دەوەستان، بەڕوونی دەمزانی چی پێدەڵێن و ئەویش چی دەڵێ...هاوڕێیەکەم پێدەچوو زۆر بەخێرایی بیەوێ لەدەست ئەو ئەشکەنجەیە ڕزگاری ببێ، ئەوان چەند جارێک پێیان وت:تۆ سیخوڕیت! دەزانی سیخوڕ چ سزایەکی هەیە؟! من وادەهاتە بەرچاوم کە لەپەنجەرەیەک بەسترابێتەوە و کەسێکیش ناوە ناوە بە قامچی و شەقازللە بکەوێتە سەری، من ئەگەرچی لە نێو تاریکیشدا خنکێنرابووم، کەچی لەگەڵ هەرهاوارێکی ئەو هاوڕێیەم، کەسێک بەچەقۆیەکی خوێناوی جەستەمی هەڵدەکۆڵی، بەهەناسەیەکی پڕ لە تورەییەوە پێی دەوتم(هەرچی هەتە زوو بیڵێ، ئەگەرنا وەک هاوڕێیەکەت ناچارت دەکەین بیڵێی) من لەوە دڵنیا بووم تازە ئیدی چارە نووسم لە مەترسیدایە، زۆر زەحمەتیشە بەئاسانی لەدەست ئەوانە ڕزگارم بێ، تازە کەوتوومەتە دەستیان، ئەو نامەیەش کە لە گیرفانمدایە، هەموو ڕێگایەکی قورتاربوونم لێدەگرێ، من بۆچی ئەو نامەیەم لەو برادەرە وەرگرت، بۆ دەبوایە ئەمڕۆ بیداتە من؟ ئەو نامەیە هەموو شتێکی تیایە، دڵنیام، ئەوەی پەیوەندی بەمنەوە هەبێ، بۆ هاوڕێیانی شاخ نووسراوە، ئەگەر سەعاتێکی دیکە نەگیرابام، ئێستا ئاودیو ببووم، حەتمەن ئەوانە لە مێژە چاودێری ئێمە دەکەن، ئاگایان لە هەموو هەڵسوکەوتی ئێمە هەبووە، من ئەگەر ئەو دەقەیە نەچووبومایە، دوکانی ئەو هاوڕێیەم، ئێستا لێرە نەدەبووین، لە هاوار و ئاخ و ئۆفی هاوڕێیەکەم، کە دیاربوو لێی نەدەگەڕان و سوور بوون لەسەر ئەوەی هەموو شتێک بڵێ، تا دەهات ترس و تەنگەتاویان بۆمن زێتر دەکرد، من زیاتر لەو نامە نەعلەتییەی نێو گیرفانم تۆقیبووم، دەمزانی ئێستا دێن و دەری دەهێنن و ناچارم دەکەن هەموو شتێکیان پێ بڵێم، من خۆم تەندروستیم زۆر خراپ بوو، بەڵام بۆ ئەوان هیچ بایەخێکی نەبوو، ئەو نامەیە بۆ خۆی هەموو شتێکی تیابوو، هەرچەندە هەوڵی نکۆڵی کردن و خۆ لێگێلکردنیش بدەم، بۆ ئەوان وەک ئەوە وایە ماندوویان بکەم و گاڵتەیان پێ بکەم، ئەوان بەدوای دەرکێشانی ئەو دەنگ و بەڵێنە نهێنی و شاراوانەی نێو دەروونمدا دەگەڕێن، گەڕەکیانە بە ئاسانی هەموو شتێکیان پێ بڵێم و ڕزگاریان ببێ، چۆن بتوانم لەدەست ئەم نامە نەگریسە کە دان بە هەموو شتێکمدا دەنێ، قورتارم بێ؟ دەستێکم لە خۆڕا بەرز بۆوە، کەمێک پشدێنەکەم لەسەر چاوم لابرد، هێندێک بەردەمی خۆمم بینی، کەسێک بەلامەوە نەهات، سەرم بەرز کردەوە هەوڵم دا لەوشوێنەی کە دانیشتبووم شتێک ببینم، کەسێکم نەبینی تەنیا مێزێک و دوو کورسی، مێزێکی کۆن، هەر لەو مێزانە دەچوو، کە لەکۆنە چایەخانەکان دانراون و تاوڵەو دۆمینەی لەسەر دەکەن، لە شوێنی خۆم جوڵامەوەو هەڵسامە سەر پێ، هیچ کاردانەوەیەکم نەبینی، زانیم ئەو ژوورەی لێیان داناوم، کەسی تیا نییە، ڕەنگبێ بۆ چاوەڕێ کردن بێ، لە درزی نێوان ڕوومەت و پشدێنی سەرچاوەکانم، ئەرزی ژوورەکەم بینی، کونی ئاوەڕۆیەکم لە تەنیشت پێچکەی کورسییەک هاتە بەرچاو، خێرا نامەکەم لە گیرفانم دەرهێنا، ویستم بیخەمە نێو کونەکە، کەچی لەیەک لەحزە ڕایەکەم گۆڕی و خستمە نێو دەمم، چەند جارێک هەوڵمدا قووتی دەم، نەمتوانی، نامەکە زەحمەت بوو بە گەروومدا بچێتە خوارەوە، بەپەلە دەرمهێنایەوە، خستمەوە ناو گیرفانم، دەستم بۆ گیرفانەکەی دیکەم برد، ناونیشانی هاوڕێیەکی دیکەم لابوو، کە لە شارێکی دیکە دەژیا، ناونیشانەکەم لەسەر پارچە کارتۆنێکی بچووک نووسیبوو، نەخشەی ماڵەکەشیانم بە قەڵەم ڕەساس کێشابوو، پارچە کارتۆنەکەم دەرهێناو بەخێراییەکی زۆر، خۆم شۆڕکردەوە، خستمە نێو کونی ئاوەڕۆکە، هەرزوو کونەکەشم بەپێ داپۆشت، لەپڕ وەک ئەوەی کۆمەڵێک کەس، لەیەک کاتدا، لەسەر بانێکەوە هەڵبپەڕن، ڕمب، ڕمب، ڕمب...دەرگایان کردەوەو گەیشتنە سەرم، من دەم و چاوی ئەوانم نەدەبینی، بەڵام دەمزانی هاتنیان بەو شێوەیە، دەبێ شتێکیان بینیبێ، ئەوان بێ ئەوەی هیچ پرسیارێکم لێبکەن، دامیانە بەر پێلەقەو شەپازللە، یەکێکیان بەپەنجە ئاسنینەکانی، گوێچکەیەکی ڕاکێشام و وتی:(سەگباب...چیت خوارد؟!) من وەک ئەوەی لە هیچ تێنەگەم، لێوەکانم لێک نەترازاندن، ویستم بڵێم دەمەوێ جگارەیەک بکێشم، بەڵام نەموت، ئەوان وەک ئەوەی دڵنیابن، کە شتێکم قوت دابێ، بەناچاری پشدێنەکەیان لەسەر چاوم لادا، یەکێکیان کە گەنجێکی ڕەشتاڵەی بەڕیش و سمێڵ بوو، بەئیشارەت پێی وتم:ئەو شتە چی بوو کە قوتمدا، منیش هەر بە ئیشارەت تێم گەیاند، کە هیچم قوت نەداوە، ویستوومە جگارەیەک بکێشم. لەودەمە نامەکەی لە گیرفانم دەرهێنا و بەخەندەیەکی پڕ لە جوێن و سوکایەتی پێکردن پێی وتم:کوڕی سەگ دەتویست ئەم نامەیە قوت بدەی؟! منیش بۆ ئەوەی لەوە تێبگەن، کە هیچم قوت نەداوە، چەند جارێک هەر بەزمانی کوردی سوێندم بۆیان دەخوارد، سەرم بۆ ئاسمان بەرز دەکردەوە، کەچی ئەوان نەک هەر باوەڕیان بەقسەکانی من نەدەهات، بەڵکو یەکێکیان بەگاڵتە پێکردن و پلارەوە لێم نزیک بۆوەو وتی:(کام خوا، ئەوەی من یا ئەوەی تۆ؟!) من هیچ وەڵامێکم نەداوە، هەستم کرد کار لەکار ترازا، هەموو ئەوانەی لە ژوورەکەمدا بوون لەبەرچاوم بوونە کۆمەڵێک باڵندەی ترسناک، کە لەهیچ باڵندەیەکی سەر زەمین نەدەچوون، سەرو کەللەیان لە مرۆڤی دەکرد، دوو باڵی لە موو خوڵقاو، دەندوکێکی تووڕە، چوار قاچی توندوتۆڵیان هەبوو، هەمویان پێکەوە وەک مرۆڤ دەیانقیژاند، چاویان لەدوڕ چاوەکانم چەقیبوون، ئەو مێزو کورسیانەی لە ژوورەوە بوون، یەکڕاست ببوونە سێدارە، هەمویان بە قاچەکانیان بەرزیان کردمەوە، خستمیانە سەر سەری خۆیان، بەو قیژە ترسناکەیانەوە منیان ڕاپێچی دەرەوە کرد، فڕێیان دامە ناو پشتی پیکابێک، دوان لەو باڵندە وەحشیەتناکانە سەرکەوتن، هەرچەندە هاوارم کرد (چیم لێدەکەن بۆ کوێم دەبەن؟) گوێیان پێنەدام، ئەوان دەیانزانی دەچنە کوێ، منیش هەر ئەوەندەم دەزانی، لەوێ دوورم دەکەنەوە، لەنێو پشتی پیکابەکە لەسەر سک ڕاکشابووم، وەک مردووێک فڕێدرابوومە نێو ئۆتۆمبێلەکە، ناوە ناوە هەستم دەکرد پێلەقەیەک بەپشتم دەکەوێ، لەوە دەچوو بواری ئەوەم پێنەدەن بیر لەهیچ شتێک بکەمەوە، مەبەستیان ئەوە بوو قورسایی ترسەکە بەسەر جەستەمەوە بمێنێ، من ئەو کاتە خۆم وەک مرۆڤێک نەدەهاتە بەرچاو، دەمزانی لە شتێک دەچم تەنیا لە مرۆڤ نەبێ، دەمزانی لە ئاژەڵێک دەچم، کە لەشەڕ دۆڕاندبێتی و بەبریندراری کەوتبێتە دەست ڕەقیبەکانی، هەر بەڕاستی ئەوان ئەو باڵندە دڕندانە بوون، کە منیان بە چۆک داهێنابوو، منیش ئەو ئاژەڵە بووم کەوتبوومە ژێر پێکانیان، کە سەیری ئەوانم کرد ئەوان لەتەنیشتمەوە دانیشتوون، بەزەینم داهات ئێستا نا کەمێکی دیکە لەشار دوورم دەکەنەوەو لەوێ هەنجن بە هەنجنم دەکەن و لە دووری ڕێگاکەش فڕێم دەدەن، ئەو چەکەی بەدەستی هەردووکیانەوە بوو، لەبەر چاوم ببوونە دوو شمشێر، شمشێرەکان هێندە ساف و ڕوون بوون، سەرو سیمای خۆمم تیا دەبینی، لە شمشێرێکیان نزیک بوومەوە، لە جیاتی دوو برۆ چوار برۆم هەبوو، چاوەکانم هەر لەو چاوانە دەچوون، کە ئەگەر یەکێک بیان بینێ وا دەزانێ ئیزرائیلی دیوە، من خۆم لە دیمەنی خۆم دەترسام، دەستێکم بۆ شمشێرەکە برد، چەکدارەکە یەکسەر دوور کەوتەوە و هاواری کرد:

(چ دەکەی؟!) ئەوەی دیکەیان هەتا لە توانای دابوو زەبرێکی تێوەشاندنم، نەمزانی چی بوو، بە پشتم کەوت، بەڵام هەر ئەوەندەم هەست کرد من لەسەر قەرەوێلەیەک درێژ کراوم و کەسێکی جل و بەرگ سپی بەسەرمەوەیە، بە دیقەت تێی وەرامام، دەتوت پێش ئێستا ئەو کەسەم بینیوە، خەندەیەکی بۆ فڕێدام، خەندەکەی پڕبوو لە سۆزو هاودەردی، ویستم قسەیەک بکەم، زمانی خۆم گرت، کەچی ئەو دەمی کردەوە، بەزمانی عەرەبی قسەی لەگەڵ کردم، عەرەبییەکەی تەواو لە یەکێ لە شێوەزارەکانی عەرەبی عێراق دەچوو، کە قسەی لەگەڵم کرد، چەند جارێک ئاوڕی لەدەوروبەری خۆی دەدایەوە، پێی وتم:(خەڵکی کوێی؟) منیش تێم گەیاند، کە ماوەیەکە هاتوومەتە ئێران بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشییەکانم...من خەڵکی کوردستانی عێراقم...کوردم....لە خۆڕا منیان گرتووە...هەر ئەمڕۆ منیان گرت و لەژوورێک دایاننام، ویستم جگارەکیەک بکێشم بۆم هاتنە ژوور، لەگەڵ ئەوەی لێیان دەدام، دەیان گوت چیت خوارد، چیت قوتدا؟ دکتۆر دەتوانیت لەدەست ئەوانە ڕزگارم کەیت؟ دکتۆرەکە وەک تەنیا ئەو ئەرکەی پێ ڕاسپێردرابێ، کە چارەسەری من بکا، بێ ئەوەی هیچ قسەیەکی دیکە بکات بینیم دەرزییەکی بۆ ئامادەکردم، لێم نزیک بۆوەو داوای لێکردم، کە شەلوارەکەم بێنەمە خوارەوە، بەر لەوەی دەرزییەکەم لێبدا، لێی پاڕامەوە، کە پێم بڵێ بۆچی ئەو دەرزییەم لێدەدا، تەنیا ئەوەندەی وت:(تۆ ماندوویت) وامدەزانی دەیانەوێ بەم دەرزییە هەموو شتێکیان بۆ ئاشکرا بکەم، زۆر ترسام، بە دکتۆرەکەم وت: داوای چیم لێ دەکەن، دکتۆرەکە بەسەر وەڵامی نەزانینی خۆی بۆ چارەنووسی من نیشاندا، لە دەم و چاوی دکتۆرەکە، ئەوەم خوێندەوە کە ئەوانە بە ئاسانی دەستبەردارم نابن.

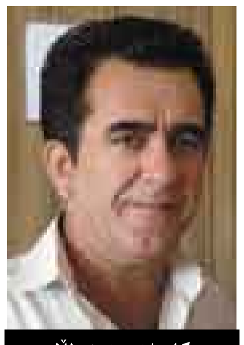

کاروان عەبدوڵڵا

ڕۆمانی (بەرەو ئەشکەوتی دلێران)ی (گەلاوێژ خان) بەزمانی عەرەبی

تایبەت بە بەدرخان

لە پەیوەندییەکی تەلەفۆنیدا مامۆستا کەمال غەمبار، کە ناوێکی دیاری بواری ڕوناکبیرییە سەبارەت بەوەرگێڕانی هەرسێ بەرگی ڕۆمانی (بەرەو ئەشکەوتی دلێران)ی)گەلاوێژ خان(، کە بەزمانی کوردی چاپکراوە، ناوبراو خستویەتییە سەر زمانی عەرەبی بەم شێوەیە بۆ بەدرخان ئاخاوت: ئەم سێ بەرگە (بەرەو ئەشکەوتی دلێران) بریتییە لە (٧٥٠) لاپەڕە، چەند لاپەڕەیەکی ماوە، کە هەمووی بکرێنە عەرەبی لەگەڵ پێشەکییەک، لەکاتی خۆیدا کۆمپانیایەکی سینەمایی لە بەریتانیادا پەیوەندی بەگەلاوێژخان کردووە، کە ڕۆمانەکە بکرێتە فلیمێکی سینەمایی، لەڕاستیدا ئەم سێ بەرگە شیاوی خوێندنەوەو بایەخ پێدانن، کە لەشێوازی دوکۆمێنتی دوور لەزمانی ژمارەو مێژوو بەخۆدەگرن و بەبۆچوونێکی ڕاشکاوانەی بۆ وێرانەی عەقڵمەندانە نووسراوە، کە نەک تەنیا نووسەر سوودی لەم ڕۆمانە وەردەگرێ، بەڵکو مێژوونووسیش کە زانیاری بەکەڵکی تێدایە و ڕاستییەکان لە شێوەیەکی ڕۆمان ئامێز دەخاتە ڕوو هەروەها بەشی یەکەمی بیرەوەرییەکانی گەلاوێژ خان بەناوی(بیرەوەرییەکانی هەرگیز لەبیرنەکراوی من) کە من پێشەکیم بۆ نووسیوە، دوای سەری ساڵ دەکەوێتە ژێر چاپ، شیاوی باسە ئەم نووسەرە تا ئێستا ئەوەندە لەسەری نەنوسراوە و مافی ڕەوای خۆی پێ نەدراوە کە تائێستا (١١) ڕۆمانی نووسیوە، جگە لە نووسینی چیرۆک بۆ مێردمندالآن وەرگێڕاون.

شایەنی باسە، گەلاوێژخان هاوسەری سیاسەتمەدار و نووسەر و ڕووناکبیری گەورەی گەلەکەمان خوالێخۆشبوو"ئیبراهیم ئەحمەد"ە.

بەدرخان زانیویەتی، بەرگی یەکەمی بیرەوەرییەکانی گەلاوێژ خان لەژێر چاپدایەو بەنیازیشە بەم زووانە بە زمانی کوردی بڵاوی بکاتەوە.

گەلاوێژ خان

هێلاهۆپەکان کاسیان کردین

بورهان ئەمین /ئەڵمانیا

لە ژمارە ١٠٧ ی بەدرخاندا وتارێکی (حەمەسوار عەزیز) لەژێر ناوی (لە پێناو بە هێلاهۆپکردنی گۆرانی کوردی) سەرنجی ڕاکێشام بەوەی کە ڕاشکاوانە باس لەونزمە تازەیەی گۆرانی ومیوزیکی کوردی دەکاو ئەو بێسەروبەریە دەخاتە ئەستۆی لایەنە ڕۆشنبیری و حکومی ومیدیاکانەوە، من وەک هونەردۆستێک پشتگیری لەو ڕایەی نووسەر دەکەم، کە ئەمڕۆی گۆرانی کوردی کە لە هەندێ لە ناوەندە ڕۆشنبیری وکلتووری وپسپۆڕانی ئەم بوارەوە بە گۆڕانێکی ئەرێنی هەژمار دەکەن لە چاو قۆناغەکانی پێشتر، بەڕای من جگە لە هەوڵی چەند هونەرمەندێک بترازێ، کە ژمارەیان لە پەنجەکانی دەست تێناپەڕێ، هیچ داهێنان و گۆڕانێکی ئەوتۆی تێدا نابینرێ کە ڕووێکی گەش وجوان بداتەئەم بوارە گرنگەی هونەری کوردی و بگرە لەچەند لایەکەوە کاریگەری نەرێنیشی دەبێت لە سەر خراپ ڕاهێنانی گوێچکەی بیسەرو بینەر، ئەو نزمە ناخۆشانەو تێپەڕاندنی ئەو قۆناغەی هونەر بەو ڕێچکە تازەو نەشازانە، نەشاز نەک بەومانایەی، کە لەنێو میوزیکژەنان باوە، کاتێک یەکێک لە چینەکانی دەنگی لابدات و نەتوانی لەگەڵ ئاواز ڕێبکات، بەڵکو نەشاز بەمانای تێکدانی زەوقی وەرگرو لادان لە بنەما سەرەکییەکانی گۆرانی ڕەسەنی کوردی.

لای دەزگا بازرگانی و پیشەییەکانی ئەڵمانیا واباوە کاتێک بیانەوێت کالآیەک یان شتێک بەسەر یەکێک ساغ بکەنەوە، جارێک پێی دەڵێن، ئەگەر نەبوو لێی دووبارەو سێبارەو دەبارە دەکەنەوە تا ڕۆژێک دادێ قەناعەتت پێ دەهێنن، ئەم شێوازەیان بە ئاشکرا لە پروپاگەندەو ڕیکلامدا دەردەکەوێ، دەیان هۆکار بەکاردەهێنن بۆ قایل کردنی هاوولاتی، لە ڕێی ڕادیۆو تەلەفزیۆن وڕۆژنامەو ئینتەرنێت و نامەی تایبەتی و ئینتەرڤیو، ئامادەنچەندسەعاتێک لەگەڵت دابنیشن تا پەیمانیان لەگەڵ ببەستیت و بەسەرتدا ساغ بکەنەوە، پێدەچێت لایەنە ڕۆشنبیرییەکانی حکومەتی هەرێم و کەناڵ و ئێزگەو تەلەفزیۆنەکانمان هەرگۆرانی ناخۆشمان بە گوێدا ڕادێرن تا گوێمان لەگەڵیان ڕادێ و ڕۆژێک بێت بە ئیرادەی خۆمان حەزیان لێ بکەین، ئێمە تێناگەین بۆچی دەبێت میزاجی چەند کەسانێک بەسەر هونەرو کلتووری میللەتێکدا فەرزبکرێ, هەرلەبەر ئەوەی ئەوان ئەمڕۆ دەسەڵاتیان هەیەو پارەو سامانی ئەو وڵاتەیان لەبەردەستدایەو بەکەیفی خۆیان چەند دەفتەرێک لە ئەلبومێکی گۆرانی خەرج بکەن، کە دوورە لە چێژی وەرگرو ئاستی ڕەسەنایەتی هونەری کوردی؟ بۆچی دەبێ بەهرەمەندێک پارەیەکی زۆر وزەبەندی لێ خەرج بکرێ، چونکە شێوەی جوانە یان خزمی فلانە لێپرسراوە یان لەژێر پەردەی گرنگیدان بە هونەرمەندە ژنەکان، سەروەت وسامانی حکومەت و وەزارەتی ڕۆشنبیری بەهەدەر بدرێ؟ ئەو ئەلبوومە زۆرو بۆرانە چین، کە ئەمڕۆ بەدەر لە خواستی خەڵکی دەخرێنە بازاڕو سەرشاشەی تەلەفزیۆن و سەماعەی ئێزگەکانەوە؟ بۆچی ئاوازی تورکی و عەرەبی و فارسی بەسەر کوردییەکاندا زاڵ دەکرێ؟ تۆ بڵێی ئەو هونەردۆست و بەهرەدارانە ئەوەندە خواپێداو و دەستڕۆیشتوو بن بتوانن ئەو ئەلبوومە شێوە جوان و ناوەڕۆک ناشیرینانە و ئەو هەموو ڤیدیۆ کلیپانە بخەنە نێو میدیای کوردییەوە؟ ئەو دەستانە کێن ئەمڕۆ گۆرانی کوردی دەشێوێنن و زەوقی مرۆڤی کورد چەواشەدەکەن؟ ئەی پسپۆڕان و هونەرمەندان بۆچی لەئاست ئەم دیاردەیە بێدەنگن؟ چ بکرێ باشە بۆ ئەوەی هونەری گۆرانی کوردی لەم تەنگژەیە ڕزگاری بێت؟ ئەمانە و دەیان پرسیاری تریش گەرەکە میوزیکژەن و گۆرانیبێژەکان و خەمخۆرانی هونەر سیمینارو کۆبونەوەو کۆنفرانس و کۆنگرەی تایبەتی لەسەر ببەستن و ئەو پرسانە تاوتوێ بکەن و لە پێشەوەی هەموو ئەرکەکاندا دانانی دەزگایەکی هونەری سەربەخۆیە، وەک (فلتەرێکی هونەری) تا بڕیار بدات چ بەرهەمێک باشەو چی خراپەو چی شایانی بڵاو کردنەوەیە، ئەم جۆرە فلتەرە لە دەزگا ڕۆژنامەوانییەکان (بڵاوکراوە، ڕۆژنامە، هەفتەنامە، گۆڤار)ە حیزبی و حکومی و سەربەخۆو نیمچە سەبەخۆکان تا ڕاددەیەکی باش کاری پێدەکرێ و ئەوەی ئاستی دابەزینی نەبێت لە فۆرم وناوەڕۆکەوە بڵاوناکرێتەوە، بەڵام لە دەزگا بیستراوو بینراوەکاندا وەک پێویست گوێیان پێ نادرێ و بەرهەمی باش و کرچ و کاڵ و ناشاز بەیەکەوەو لە یەک کاتدا بڵاو دەکرێنەوە، لە دابەزاندنی گۆرانی سادەو ئاست نزمداو (تەلەفزیۆنی نەورۆز)یش لەم بوارە پشکی گەورەی بەردەکەوێ، وێڕای دەستخۆشیمان بۆ هەموو کادیرەکانی ڕاگەیاندن و دەزگاکانی بیستن وبینین، بەڵام پێمان سەیرە !! هەردوو کەناڵی (کوردسات وزاگرۆس) لە دوو بەرنامەی سەرکەوتوی خۆیاندا(کوردستار و ستۆدیۆی ئەستێران) ئەو بەهرەمەندانەی لە بەردەم لیژنەی هەڵسەنگاندن دەرچوون و دەرنەچوون بۆ هەموویان گۆرانی بڵاودەکەنەوەو کلیپیان بۆ دەکەن و دڵی کەس ناڕەنجێنن، کەچی سیاسەتی بەرنامەکانیش لێک جیاکردنەوەی ئەوانەیە، کە کێ دەروازەی بوون بە گۆرانیبێژی لەبەردەمدایەو کێش لەبەردەمیدا نییە، بۆیە دابەزاندنی گۆرانییە خاپەڕۆکەکان لەگەڵ سیاسەتی بەرنامەکانیان ناکۆک دەردەچێ و مانای بێخەمی ئەو دەزگایانە دەردەخات لە دروستکردنی ژێرخانی هونەری کوردی و بنیاتنان و ڕەسەنایەتی گۆرانی و سیاسەتی دوورودرێژی پاراستنی هونەر لە لادان وترازان.

لەدوای ڕاپەڕین و لە دووەم ساڵی دامەزراندنی تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان / کەناڵی هەولێر لەناو تەلەفزیۆنەکەماندا بەشێکی هونەری گۆرانی موزیکی کوردیمان هەبوو ماموستایان (وریا ئەحمەد، ئامانج غازی، لوقمان جەوهەر، فەرهەنگ غەفور.... و چەند مامۆستایەکی تری پسپۆڕ) سەرپەرشتی هەموو ئەو بەرهەمانەیان دەکرد، کە دەهاتنە تەلەفزیۆن و لەدوای هەڵسەنگاندنێکی هونەرییەوە، باش و خراپ ومام ناوەندییەکان لەیەکتری جیادەکرانەوە، بگرە کاتی دابەزاندنیشیان هەربەپێی بڕیاری لیژنەکە دەبوو دیاری بکرایە لە چ کاتێکی پەخشی تەلەفزیۆندا دابەزێندرێ، بۆ نموونە سەرلە ئێواران لە سەعات ٦ تا ٨ کە بەکاتێکی بێهێز دەژمێردرێ ئەو بەرهەمانە پەخشدەکران، کە لەخوار پلە یەکەوەن و لەدوای هەواڵەکانی شەویش کە بەکاتی زێڕین هەژماردەکرێ بەو پێیەی زۆرترینی خەڵکی لەو کاتە لەماڵەوەن و بەدیار شاشەی تەلەفزیۆنەکانەوە دادەنیشن، بەرهەمە باش و نایابەکان دادەنران و درەنگانی شەویش دیسانەوە کاتەکە بەرەو بێهێزی دەڕوات ئەو بەرهەمانە پەخشدەکران، کە کەمترین بینەریان هەیە، کەمی ئیمکانیاتی تەکنیکی ئەوکات و بەچەند ئامێرێکی سادەو ساکارەوە بەڵام بەزەوق و سەلیقەو داهێنانێکی زۆرەوە، کارەکان دەهاتنەبەرهەم و پلانەکانیش لەو تێڕوانینەوەبوون کە هەموومان خزمەت بە هونەرو ڕاگەیاندنی کوردی دەکەین، نەک بۆ ناوبانگ و مووچەو...هتد ،جا نازانین ئێستاکێ ئاستی هونەری گۆرانی کوردی دیادیدەکات و کێ بڕیاری ئەوە دەدات بەرهەمەکان باش یان خراپن، بەکەڵکی پەخش دێن یان نا، خۆشبەختانە چەند کەناڵێکی ڕاگەیاندنی کوردی ئەمڕۆش شەونخونییەکی زۆردەکەن بۆ دانانی بەردی بناغەی میدیایەکی هاوچەرخ، کە لەگەڵ ڕۆحی سەردەم بگونجێ کەچی بەگشتی لە ڕووی پەخشی گۆرانییەوە خەمساردن، جاری واهەبووە کاتی بەر لەنوستن، کە ئاوازێکی خامۆش و هێوری پێویستە گوێمان لە دەهۆڵ و زوڕناو گۆرانی هەڵپەرکێ بووە، جاری واش هەبووە لە کاتە زێڕینەکانی پەخشدا گۆرانی بەهرەمەندەکان دانراوە، کە نەک هەقە لەوکاتە پەخش نەکرێ، بەڵکو هەق نییە ئەو ئاوازو گۆرانییە کرچ و کاڵانە لە هیچ کاتێکدا پەخش بکەن، کە نە هیچ ئیزافەیەک دەخەنە سەر هونەری کوردی و نە هەستی وەرگر دەبزوێنن و نە قۆناغی گۆرانی کلاسیکی کوردیش تێدەپەڕێنن، خۆ ئەگەر بەناوی دەستگرتنی هونەرمەندە لاوەکان یان بەهرەدارەکانە، ئەوا لە نێو تازەکان و کۆنەکانیش بەرهەمی باش و خراپ هەیەو بائەوان دەستی ئەوانە بگرن، کە شتێکیان لەهەگبەدایەو بە هاوکاری کردنیان دەبن بە هونەرمەندی دواڕۆژ، نەک هەریەکێ هەڵسێ و دەنگی بۆ گۆرانی بشێ دوو سێ کچ لەخۆی کۆکاتەوەو کلیپی بۆ بکەن و ڕەپێشی بەر دیدی بینەرو بیستەرانی بکەن، بۆیە ئەرکی بێژەنگکردنی بەرهەمە باش و خراپەکان لەئەستۆی وەزارەتی ڕۆشنبیری بەگشتی و هەموو کەناڵەکانی ڕاگەیاندنە، پەخشکردنی بەرهەمە خەراپەکان بەناوی تازەگەری یان نوێخوازی هەم ئاستی خودی تەلەفزیۆنەکان و هەم ئاستی گۆرانی کوردی دادەبەزێنێ و گوێی هەمووشمان وروکاس دەکات.

تێبینی: بەپێی ووتارەکەی (حەمەسوار) هێلا هۆپ ناوی ئەو ئەلبومە تازەیەی خاتوو (دەشنێ)یە، کە لەلایەن هەڵکەوت زاهیری ڕاوێژکاری هونەری سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان کاری بۆ کراوەوگوایە سیستەمی گۆرانی کوردی بۆ شێوازێکی نوێ گۆڕیوە

لە قسە خۆشەکانی مەلا محەمەدی عەلیاوەیی

غیرەت و عەزیمەت چاترە لەمارو دەورەت*

لە پاشی ساڵی (١٩٧٥) هەندێ کوردیان ڕەوانەی خوار بەغدا کردن، لەوێ جێنشین بوون، دوو عەرەب تەماعیان لە کچە کوردێک کرد، کچەش دڵی ئەوانی نەدەویست، جا دوو گەنجە عەرەبەکە بڕیاریاندا، کەوا شەو بچن کچە ڕاکێشن، کچە کوردی پاڵەوانیش باوکی ئاگادارکردەوە لەم ڕەفتارە ناپاکە، باوکیش چوو میری ئاگادار کردەوە، بەڵام گوێیان بۆ نەگرت، شەو داهات باوکە دەستی دا کولە خەنجەرێک و لەپەنای دەرگا خۆی حەشاردا، کچەش دەرگای دانەخست، پاش عیشایەکی درەنگ دوو گەنجە عەرەبەکە بەچەکەوە بەبێ منەتی بەرەو ماڵی کچەکە هاتن، کچەش وتی بابە وریابە وا هاتن، کابراش خۆی مشت و ماڵ کردو کولە خەنجەری بەدەستەوە، گەنجە عەرەبەکان بێ باکانە هەڵیان کوتا ژوورەکە، ئەمەی بەرایی پای خستە ژوورەکەوە (تەبعەن عەرەب جل و بەرگیان تەنکەو کەمە)، کوردەش بەهەموو هێزو توانای کولە خەنجەرەی وەشاندە عەرەبەکەی بەرایی لە هورگی داو ڕیخەڵۆکی کەوتە خوارێ و کەوتە پەل کوتان، کوردە ئازایانە دەستی گەیاندە چەکەکەی عەرەبی کەوتوو، ڕووی کردە عەرەبی زیندوو، گەنجە عەرەبەکەی دیکە کەوای دیت بۆی دەرپەڕی هەڵات و قوچانی، کوردەش دەستی گەیاندە چەکی عەرەبی کەوتوو لەناو خوێن، تومەز کوردەش نیشان شکێن بوو لەدواوە گوللەیەکی حەواڵە کردێ، گوللەی ماخۆ مردوش سەری کردو بەسەری کەوت و مێشکی پڕژاو کەوتە سەر عەردی، سیلاحەکەی ئەویشی هێنا، ئەمەی ئێرەش دوعا خوازی کرد لەجیهان و بەزستانی سارد بەرەو گەرمە سێرێ گیانی ناپاکی ڕۆیی، کوردەش هەردوو چەکەکەی تەسلیم میری کرد، ئیشەکەی تێگەیاند و میری هات و کەشفی کرد، پۆلیسەکانی کە پێشتر خەبەری دابونێ وەکوو مەردان شایەدیان بۆ دا، میریش (٦) مانگی حوکم دا، جا بۆ ئەم شتانە وتراوە:

غیرەت و عەزیمەت
چاترە لە مارو دەورەت
غیرەت داری ناموسێ
نابێ لەکەس بترسێ

* یانی سامان و دەوڵەت.

ڕەنگ ئاوازێکی بێ دەنگە

گلێنە ئومێد سدیق

دەگێڕنەوەو دەڵێن: چەند ڕەنگێکی لەخۆبایی هەبوون، کە پێکهاتبوون لە ڕەنگی"سوور، زەرد، شین، پرتەقاڵی، سەوز، نیلی، مۆر، سپی، ڕەش"، هەموو ئەم ڕەنگانە لەسەر مێزی وێنەکردنی کوڕێکدا بوون، کە ناوی"کۆیار"بوو. ئەم لە وێنەکێشاندا زۆر زیرەک و بەتوانا بوو تابلۆی زۆر سەیرو سەمەرەی بە هەر یەک لەم ڕەنگانە دەکێشا. کە هەر یەکەیان بەسەر خۆیدا هەڵدەگوت بەیانییەکیان ڕەنگە سوورەکە زۆر دڵی خۆشبوو بە"گۆرانی"یەوە ڕەنگەکانی دیکەی لە خەوە شیرینەکەیان خەبەر کردەوە، کە لە"گۆرانی"یەکدا دەیگوت:

من شیرینم من شیرینم
من سەرقافڵەی ڕەنگی ژینم
ڕەنگی شەهید و تێکۆشانم
نیشانەی سروشتی گەلانم
ڕەنگی خوێنی ناو دەمارو دڵتانم من
سەرکردەی پێشەوای هەمووتانم

ڕەنگەکان کە بەخەبەر دێن لەنێوان خۆیاندا دەبێتە گفتوگۆ، کە ڕەنگە سوورەکە ئەم "گۆرانی"یە دەڵێت، ڕەنگی سپی دێتە قسەکردن و دەڵێت: ئێوە نازانن کە هەموو ڕەنگێک بنچینەکەیان ڕەنگی سپییە. ڕەنگی مۆر دەڵێت: ئەمە گرنگ نییە، گرنگ ئەوەیە ڕەنگی مۆر لە گوڵدا زۆرە جگە لەمەش بەلای مرۆڤ جوانترین ڕەنگە. ڕەنگی پرتەقاڵیش دەڵێ: ئەی باشە هیچ نەزان تۆ چۆن دەزانی مرۆڤ ڕەنگی جەنابتیان پێ جوانە ها خۆ دڵت خەبەری نەداوە. باشە لەمەش گەڕێ تۆ چۆن دەزانی کە زۆرترین ڕەنگی لە گوڵدا؟ ئەی بۆ ناڵێی پرتەقاڵی ڕەنگێکی زۆر کراوەو نازدارە. وەی! کە جوانە. ڕەنگی سەوز خۆی ناگرێت و دەڵێت: تۆ چۆن وا دەڵێی باشە ئەگەر تۆزێک مێشکتان هەبێ ئەی نازانن، کە ڕەنگی سەوز زۆرترین ڕەنگە. هەموو ڕەنگەکان دەڵێن بۆچی؟ ئەویش دەڵێت: ئەی باشە ئەو هەموو قەدو گەڵای گوڵانەتان دیوە. ئەی ئەو هەموو سەوزاییەی دەشت و دەرانە بۆ ناڵێن؟ ڕەنگی شین ناهێڵێ قسەکەی تەواو بکات، بە تووڕەبوونەوە دەڵێ: چی چی دەبڕۆ ئەی گێلە، باشە زەوی گەورەترە لە ئاسمان؟ بێگومان نەخێر، کەواتە من دەوڵەمەندترین ڕەنگم لە جیهاندا. ڕەنگی ڕەش لە قاقای پێکەنین دەدات و دەڵێ: بۆ خۆتان دەڵێن من ڕەنگی ئاسمانم بەشەو، کە مرۆڤ بۆ جوانی سەیری دەکات، کەواتە ئحم خۆم جوانترین ڕەنگم، ڕەنگی زەردیش دەڵێ: نەخێر ڕەنگی ئاسمان بەشەو هی ڕەشییەکەی نییە، جوانییەکەی هی مانگ و ئەستێرەکانە، کە ڕەنگیان زەردەو شەو جوان دەکەن. جگە لەمەش خۆ من هەر بەشەو دیارنیم وەک تۆ، بە ڕۆژیش ون نابم. بە ڕۆژ من ڕەنگی خۆرم کە خۆتان دەزانن سەرچاوەی ژیانە، کەواتە من زۆر گرنگم، پێتان زانیوم وا نییە؟ ڕەنگی نیلی دەڵێ: دە بۆخۆتان هەر بڵێن ڕەنگی نیلی وای، کە جوانە ئەی نەتان بینیوە لە پەلکەزێڕینەدا کە دوای باران بارین تیشکی خۆر دێتە دەرێ و پەلکەزێڕینە بەدەر دەکەوێت. ڕەنگەکانی دیکەش دەڵێن بۆ هەر تۆ لە پەلکە زێرینە دای جەناب؟ ڕەنگەکان لەم گفتوگۆ ناخۆشەدابوون، کە"کۆیار"چوو بۆ ژووری وێنەکێشانەکەی. بینی وا ڕەنگەکان ناکۆکن و گفتوگۆیانە. "کۆیار"بە ڕەنگەکان دەڵێ: چۆنن؟ ڕەنگەکانیش دەڵێن: باشین. باشن!

کوانێ وادیارە ناکۆک بن؟

سوور: نا گەورەم شتێ نییە.

کۆیار: باشە منیش پێم خۆشە هیچ نەبێت با دەست بە وێنەکێشان بکەم.

"کۆیار"دەستی کرد بە وێنەکێشان ڕەنگەکان پەیمانیان دا، کە سەیری وێنەکە بکەن بۆ چارەسەرکردنی کێشەکەیان، کە بزانن"کۆیار"کام ڕەنگە بەکار دەهێنێ، ئەم ڕەنگە بە جوانترین ڕەنگ دەردەچێت.

پەیمانیان لەسەر ئەوەشدا، کە بەهیچ جۆرێک بە"کۆیار"نەڵێن گفتوگۆکەیان لەسەر چی بووە. "کۆیار"گەیشتە نیوەی وێنەکە ڕەنگەکان هەر تەماشای وێنەکەیان دەکردو چاوەڕوانی ئەنجام بوون، بەڵام"کۆیار"وێنەکەی تەواو نەکردو ڕۆیی ڕەنگەکان کەوتنە گفتوگۆ.

مۆر: بێگومان خۆم دەردەچم.

زەرد: بۆ وا دەڵێی؟

شین: چەند لەخۆت ڕازی.

پرتەقاڵی: هەر خۆمم.

ڕەش: ئەی بۆ ناڵێی من دەردەچم.

سوور: دە بەسە بەس خۆمم و تەواو.

نیلی: چەند باوەڕی بەخۆیە.

سپی: دە بەسە دیسان دەست پێ کەینەوە، دەبا چاوەڕوانی ئەو بین هەریەکە دەڵێ: من و من، وادیارە هەمووتان دەردەچن، دە بێدەنگ بن و چاوەڕوانی ئەنجام بن. ڕەنگەکان هەر چاوەڕوان بوون. "کۆیار"دوای دوو تاکو سێ کاتژمێر ئینجا گەڕایەوە، کە هاتە ژوورەوە ڕەنگی شین دەڵێ: ئەی بەخێر بێیەوە.

نیلی: زۆرم بیر دەکردی.

سوور: ئەی من بۆ ناڵێی.

پرتەقاڵی: بێ تۆ زۆر ناخۆش بوو.

سپی: باشە بۆ وا زۆرت پێچوو زۆر بێ تاقەتت بووین.

ڕەش: ڕاست دەکا.

سەوز: دە وەرە دەست بە وێنەکردن بکە.

مۆر: بەڵێ فەرموو.

زەرد: ئەوە چییە دیارە بەکارێک هاتوویت دەڕۆیتەوە، ئاوا دانانیشیت و قسە ناکەیت.

کۆیار: نەخێر نارۆم کوا ئێوە هێشتتان قسە بکەم، باشە ئێوە کەی وا بە پەرۆشی منەوە بوون؟ بێگومان شتێک هەیە، ئەم ماستە بێ موو نییە!

نیلی: ماستی چی گەورەم بووین بە ماستیش.

هەموویان دەست بە پێکەنین دەکەن. تەنها ڕەنگی سوور نەبێت. بە تووڕەبوونەوە دەڵێ: گەورەم وێنەکەت بکێشەو گوێ مەدە ئەوانە، ئەوانە شێتن خۆ گەر تۆزێک مێشکیان هەبێت وا ناکەن.

کۆیار: باشە دەی تاکو درەنگتر نەبووە با دەست پێبکەم.

"کۆیار"دەستی کرد بە وێنەکردن بۆ ئەوەی نیوەکەی کە ماویەتی تەواوی بکات، ڕەنگەمانیش تەماشای وێنەکەیان دەکردو چاوەڕوانی ئەنجام بوون"کۆیار"کە وێنەکەی دەکرد، ڕەنگەکان زۆر سەیریان پێدەهات، کە"کۆیار"لە هەموو ڕەنگەکان دەبات. زۆریان پێ سەیر بوو زۆریش دڵتەنگ ببوون. بەڵام کە وێنەکە تەواو بوو ڕەنگەکان سەیریان کرد وێنەکە زۆر جوانە، کەچی بە تەنیا یەک ڕەنگی تێدا نییە، زۆرتر دڵتەنگ بوون، چونکە وایان بیردەکردەوە، کە بەم شێوەیە نەگەیشتنە ئەنجام و نەشیان دەتوانی هیچ بڵێن، چونکە پەیمانیان دابوو کە هیچ لەلای "کۆیار"باس نەکەن. بۆیە هەر یەکەیان لەجێگای خۆی مات بوو، بەڵام ڕەنگی پرتەقاڵی زۆر جرپن بوو، خۆی ڕانەگرت پەیمانەکەی شکاندو وتی: گەورەم ئێمە گرفتێکمان هەیە. خێرا ڕەنگەکانی دیکە دەمی دەگرن."کۆیار"یش دەڵێ: ئای ئای ئەوە بۆ وادەکەن بۆ پێم ناڵێن، باشە کە خۆشتان پێم ناڵێن لێگەڕێن با ئەو پێم بڵێ.

سوور: هیچ نییە گەورەم.

مۆر: ڕاست دەکات کەمێک تای لێیە.

کۆیار: ئێ ئێ ئێستا تێگەیشتم، وا دیارە وێنەکەتان پێ جوان نییە.

هەموو ڕەنگەکان دەڵێن: نا بە هەڵە تێ مەگە گەورەم بە پێچەوانەوە وێنەکەتمان زۆر پێ جوانە.

کۆیار: ئێ دە کەواتە پێم بڵێن چییە؟

بەم شێوەیە ڕەنگەکان ناچار دەبن، کە پێی بڵێن گرفتەکەیان لەسەر چییە، هەموو بەسەرهاتەکەی لە یەکەمەوە تاکو کۆتایی بۆ دەگێڕنەوە، ئەویش بۆیان ڕووندەکاتەوەو دەڵێ:

کۆیار: ئێوە زۆر هەڵەن، چۆن دەبێ شتی وا بکەن؟

زەرد: باشە بۆ؟

کۆیار: ئێوە ئەو وێنەیەی منتان، پێ جوانە؟

هەموویان دەڵێن: هەر زۆر جوانە.

کۆیار: ئێ باشە ئەم وێنەیە ڕەنگی کامەتانی تێدایە؟

ڕەنگی هەمووومان.

کۆیار:زۆرباشە جوانی ئەم وێنەیەش، کە وێنەی چەپکە گوڵێکە هەر یەکەیان ڕەنگێکە هەموو ڕەنگەکانی جوانی ئەم وێنەیە دەبەخشن، نەک ڕەنگێک لەم گوڵانە ئەمانەی دیکەی جوان کردبێت هەر ڕەنگەو جوانی خۆی هەیە، هەر یەکەیان واتای جوانی خۆی تێدایە، هەموو ڕەنگەکانیش پێکەوە کۆمەڵە جوانی و مانای جوانترو باشتر دەبەخشن، بۆ نموونە ڕەنگ هەیە مانای"گەرمە"ڕەنگ هەیە مانای"سارده"هەیە بەمانای ئاشتی دێ، وەک"سپی" یاخود بە مانای ماتەمینی وەک"ڕەش"، "سوور"یش مانای شۆڕش و شادییە.

یان دەتوانین بە وەرزەکان شێوەی بکەین بۆ نموونە: لەم تابلۆیەدا ئاشکرایە ئەم گەڵایانەی زەردن و کەوتوونەتە سەر زەی، ئەمانە مانای"پایزە" ئەمانەی بە گوڵەکەوەن و ڕەنگیان سەوزە مانای"بەهارە" هەموو گوڵەکانیش لەسەر ئەم بەفرە کەوتوون، کە سپییەو بەومانایەی"زستانە"لەهەمان کاتداخۆر بەدەرکەوتووە، کەبەمانای"هاوین"دێت، وەک ڕوونم کردەوە، ڕەنگ زۆر ناسکە، ئەمە جیاوازی هەیە لەگەڵ ئەوەی، کە مرۆڤەکان هەموو ڕەنگێکیان بەلایەک دانابێت، ئەو ڕەنگەی ئارەزووشیانە بەلایەکی دیکە، ئەمە پێی دەوترێت هەڵبژاردنی ڕەنگ بۆ هەر کەسێک لە مرۆڤەکان. باشە گەر کەسێک تابلۆیەک بە ڕەنگی ڕەش بکێشێ مانای وایە ڕەش جوانترین ڕەنگە؟ نەخێر وانییە، بەلای ئەو کەسەوە وایە.

کە هەر یەکەیان ئارەزووی جۆرە ڕەنگێک دەکات، ئێستا تێگەیشتن ئێوە چەند هەڵەن؟ باشە گەر ڕەنگی مۆر یان ڕەش یاخود هەر ڕەنگێکی دیکە جوانترین ڕەنگ بێت دەبێ وەسفی خۆی بکات ئەمە شوورەییە. دەی هەر ئێستا داوای لێبوردن لەیەکتر بکەن.

بەم شێوەیە هەموو ڕەنگەکان دان بە هەڵەی خۆیاندا دەنێن و داوای لێبوردن لە یەکتر دەکەن.

"منداڵە جوانەکان گوڵەکانی کوردستان، هیوادارم ئێوەی خونچە لەم چیرۆکە گەیشتبن و زۆر ئامۆژگاری لێ فێربن و لەسەری بڕۆن، خوێندنەوەی ئەم چیرۆکەش بوو بێتە کاتێکی خۆش و ساتێکی پڕ لە کەمەرانی بەهیوای سەرکەوتنتان".

ژمارە (٩١)ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٨/١/٨
بەفرانباری ٢٧٠٨ی کوردی

خانەقین شاری پێکەوە ژیان

کازم عومەر دەباغ

شتێکی روون و ئاشکرایە خانەقین شارێکی کوردستانییە لەگەڵ ئەوەی هەمیشە هەوڵی گۆرینی جیۆگرافیای ئەم شارە دراوە لە مێژوویدا لەسەر دەستی رژێمە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق بە بەکارهێنانی پاکتاوکردنی رەگەزی و راگواستن و بەعەرەبکردنی. ئەگەرچی دوژمنانی گەلەکەمان هیچ رێگایەک نەما نەیگرنە بەر بۆ ئەوەی تۆی دووبەرەکی بوەشێنن لە نێوان پێکهاتەکانی ئەم شارە لە کوردو عەرەب و تورکمانەکان بەڵام لەئەنجامدا هەموو هەوڵەکانیان پووچەڵکرایەوە.

هەر بۆیە لە (٢٠٠٨/١٢/٢٤) لەشاری خانەقین کۆنفراسێک لە ژێر دروشمی (پێکەوە ژیان) بەبەشداری سەرۆک هۆزو پیاو ما قوڵ و کەسایەتییە ناسراوەکانی ناوچەکە بەسترا بەئامادەبوونی زیاتر لەشەش سەد کەسایەتی ناوداری ناوچەکە بە ئامادەبوونی نوێنەری سەرۆک کۆماری عێراق و نوێنەری سەرۆکی هەرێمی کوردستان، بەرێز مەلابەختیار.

ئەم کۆنگرەیە جارێکی دیکە بیروبۆچوونی نەیارانی پووچەڵکردەوە کە پروپاگەندەی ئەوەیان دەکرد، کە گوایە لێپرسراوانی ئەم ناوچەیە لەئاست لێپرسراویدا نین جێگای متمانە نین و بەرامبەر مێژووش ریسوایکردن. دەبێت هەرکەسێک یەکیەتی خاکی عێراق و ئازادی لا گرنگ بێت لەئاست لێپرسراویەتی دابێت بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان. هەر کەس بەپێی تواناو قەبارەو لێپرسراویەتی خۆی بۆ بەرەو پێشچوونی عێراقی دوای پرۆسەی ئازادی.ئەم کۆنگرەیە جارێکی دیکە سیاسەتی راست و دروستی یەکیەتی نیشتمانی کوردستان دووپات کردەوە.

ئەحلام مەنسوور: پەشیمانم لە وەرگرتنی ئەو خەڵاتەی لە دەزگای ئاراس پێمبەخشرا

کێ هەیە لە نەوەی حەفتاکان و هەشتاکان و بەشێکیش لە نەوەی ئێستا ئەحلام مەنسووری ژنەچالاک و داواکاری مافەکانی ژنان نەناسێ و نەزانێ کێیە، لە ماوەی پێشوودا و لە چەند ساڵی رابردوو ئەحلام مەنسوور یادەوەرییەکانی خۆی بە ئەڵقە لە بەدرخان لە ژمارەکانی"٣٣ی ٢٠٠٣/٦/٢٢ تا ٥٧ی ٢٠٠٥/٥/٢٢" بڵاودەکردەوە، ئەوا ئەمجارەیان لە دیدارێکدا لەگەڵ ئەحلام مەنسوور باسمان لە چەندین تەوەری گرنگ کرد و بەڵێنیش بە خوێنەران دەدەین لە ژمارەکانی داهاتوودا بەشەکانی تری یادەوەرییەکانی بڵاوبکەینەوە.

دیدار: تیمی بەدرخان - سلێمانی

*** دوای نووسینی ئەو هەموو چیرۆک و رۆمان و بابەتە رۆژنامەوانییە و نووسینەوەی یادەوەرییەکانت لە بەدرخان، چی بە خوێنەران دەڵێی؟**

– یادەوەریم نووسیوەتەوە و ئامادەم کردووە بۆ بەدرخان و پێشکەشیان دەکەم، بەڵام هەندێ بابەت و رووداو پاش و پێش دەکرێ، ئەو کاتەی کە دەیکەینە کتێب، چونکە بە نیازین چاپی بکەین وەکو یاداشتنامەیەک، بە خوێنەرانی خۆم و بەدرخان دەڵێم ماندوونابم و ژیانم هەزارەها رەهەند و مەودای هەیە و ئێستاش سات بە سات دەژیم و ئازادم لە کوردستان و تا دواساتی ژیانم بەردەوام دەبم لە نووسینەوەی یاداشتەکانم.

*** قسەت چییە لەسەر یاسای باری کەسێتی، کە لە پەرلەمانی کوردستان دەرچوو؟**

– هەموو کەسێک کە لەدایک دەبێ ئازادە و دەبێ بە ئازادی بژی تا ساتی مردنی، بە مەرجێک کارنەکاتە سەر ئازادی بەرامبەرەکەی، وەکو سارتەر دەڵێ: کەسانی تر دۆزەخن، بۆ نموونە کە من دەنگی مۆسیقا بەرزدەکەمەوە و چێژ لە دەنگی بەرز وەردەگرم، بەڵام لەوانەیە دراوسێکەم نەخۆش بێ و بێ تاقەت بێ، یا خوێندکارێک تاقیکردنەوەی هەبێ یان بیەوێ بخەوێ، بۆیە لە سنووریکدا ئازاد دەبم، کە ئازادییەکەم کار نەکاتە سەر ئازادی بەرامبەرم، لە کاتێکدا بەرامبەرەکەم برام بوو، دایکم بوو، یا هاورێم بوو، یا هاوسەرم بوو، دەبێ ئازادبم و مرۆڤ ئەگەر ئازاد نەبێ لە مرۆڤایەتی خۆی دەکەوێ و مرۆڤ نییە.

*** لە یاساکەدا هاتووە ژنیش دەتوانێ پیاو تەڵاق بدا وەکو کۆمەڵگا مۆدێرنەکانی تر، تۆ سەبارەت بەوە دەڵێی چی؟**

– ئەوە هەنگاوێکی باشە و لە شەریعەتی ئیسلامیشدا هەیە (زواج بالعصمە) کە ئافرەت بۆی هەیە لە سەرەتای هاوسەریبوونەکەی رێککەوێ لەگەڵ پیاوەکەی و بڵێ بۆم هەیە تەڵاقت بدەم، من شەخسی خۆم، خۆم مێردەکەم لە زیندانی ئەبوغرێب زیندانی سیاسی بوو تەڵاقدا، بەدزی هاورێیەکی خۆمی بەسەرهێنام، حاکم چووە زیندان و کەلەپچەیان لەدەستی کردەوە و گوتیان وەرە ئیمزاکە ئەحلام مەنسوور تەڵاقت دەدا، وەبوو خۆم تەڵاقمدا.

*** پێتوانییە عەیبە باس لە فرەژنی بکرێ و ئەندامانی پەرلەمان گفتوگۆی لەسەر بکەن، لە کاتێکدا ئەندام پەرلەمانەکان پێیان شەرمە یاسای خەتەنەکردنی کچان هەمواربکەن و بڕیاردەدەن لە دەرەوە، پەرلەمان ئەو یاسایە هەموار بکرێ؟**

– ئەوە دەگەرێتەوە بۆ دواکەوتوویی ئەندامانی پەرلەمان، کە هەندێکیان لە کۆبوونەوەکان خەویان لێ دەکەوێ و لە کۆتایی مانگدا پارە وەردەگرن و بۆ خۆیان پێی دەژین و کۆی دەکەنەوە و دەیکەنە بلۆکی دۆلار، ئەگینا لە راستیدا دەبێ ژن هەوڵ بۆ خۆی بدات، کە بەرای من بیری مارکسی تەنها سیستەمی سۆسیالیستییە رێگا دەدا ئافرەت ئازاد بێ، ئەگینا هیچ سیستەمێک لە جیهان نییە.

*** زۆربەی ئەندام پەرلەمانان و بەرپرسانی ئێمە بەرووکەش باس لە ئازادی ژن دەکەن، کەچی حەزدەکەن چەندین ژن بێنن و شەوانە لە باوەشیان بخەون، تۆ چی دەڵێی؟**

– هەر یەکێکیان وەکو هارونە رەشید وایە و درێغی ناکەن لە بەکارهێنانی ئافرەت وەکو کاڵایەک و رابواردنی شەوانی سوور لەگەڵیان بەسەربەرن، ئەگینا ئافرەت دەبێ خۆی ئازادبێ و نەچێتە باوەشیان و بڕوای بەدۆلار نەبێ و بڕوای بە خەتەنەکردن و خۆ فرۆشتن نەبێ، خۆم لە بنەماوە باوەڕم بە دەزگای هاوسەرگیری نییە و بەرای من ئەو دەزگایە هەر نەمێنێ باشترە، چونکە ئەو دەزگایە ئەندامی سێکسی ئافرەتی لێ دەکڕدرێ و دەفرۆشرێ، بەپێی شەریعەی ئیسلام ئەندامی سێکسی ئافرەت ١٩ مسقالە، بەڵام ئەگەر کچی ئاغا و مەلا بێ ئەندامی سێکسییەکەی دەنرخێندرێ و زیاد دەکرێ و هەیە بە (٢٠٠، ٣٠٠، ١٠٠٠) لیرەیە، چییە قابیلە ئەندامی سێکسی ئەو چی تێدایە؟

*** پێتوایە ئایین وای دانابێ کە کچ بەلێوی بەردی تیژ خەتەنە بکرێ؟**

– دەکرێ و ئەو جۆرە خەتەنانەم بیستووە و بەپێی یاسای مرۆڤایەتی ئەو خەتەنەیە قەدەغەیە، ئایینی ئیسلامیش رێگرە لە بەردەم ئازادی ئافرەتی کورد.

*** تۆ کە باوەڕت بە هاوسەرگیری و عەقدارییەت نییە، قسەت چییە لەسەر جۆرە هاوسەرگیرییەکانی وەکو رەو و سیاحی و موتعە و سیغە و.. هتد؟**

– خۆی هەقوایە مرۆڤ ئازادبێ لە هەموو جۆرە هاوسەرگیرییەک چ مسیار بێ، چ موتعە بێ، چ سیغە بێ، هەمووی ئازاد بێ و ئەو پیاوە هەڵبژێرێ، کە خۆشی دەوێ و بە ئارەزووی خۆی سێکسی لەگەڵ بکا و ئازادی سێکسی هەبێ.

*** باسی ئەو جۆرە هاوسەرگیرییە دەکەی، ئەی چۆن منداڵ بناسرێتەوە و کۆمەڵگا نەشونما بکا؟**

– تۆ باسی نەشونماکردن دەکەی، بەڵام من خۆم نەمهێشت منداڵم ببێ، چونکە منداڵ ئازادیم زەوت دەکا و هەموومان کە لەدایک دەبین زۆڵین، چ باوکی هەبێ، یا نەیبێ، لەوانەیە ئەو ئافرەتە کە لە باوەشی مێردەکەی بە عەقد و فەرمانی مەلا خەوتووە، بەڵام خەیاڵی لای پیاوێکی تر بێ، منداڵ منداڵی خەیاڵەکەیە، منداڵی منداڵدانەکەی خۆی نییە.

*** بەدەر لەوانە باسی دووره وڵاتیمان کرد، گوتت ناتوانم کوردستان جێبێڵم، ئەوە رەدفعلی ئەوە نییە ٥٠ ساڵ لە بەغدا ژیاوی؟**

– وایە ناتوانم، بەڵام بەغدام خۆشدەوێ و لەگەڵ خۆم هێناومەتە سلێمانی، بەڵام من گەشتی سوریا و ئێران و تورکیا ناکەم و ناچاربووم بچمە قاهیرە.

*** خانەقینت خۆشدەوێ یان بەغدا؟**

– هەردووکیان.

*** ئەی سلێمانی؟**

– سلێمانی قوتابخانەیە بۆ من، فێری زۆر شتی کردم، لانی کەم فێری خاوێنی کردم، جاران بێ کەڵک بووم دایکم ژوورەکەمی پاک دەکردەوە، بەڵام ئێستا لانی کەم تاراددەیەم خۆم ئاگام لە ماڵەکەیە.

ئەحلام مەنسوور - سلێمانی - ٢٠٠٨/١٢/٢٩

*** پێتوایە رێکخراوەکانی ژنان بتوانن مافەکانی ژنان دەستەبەر بکەن؟**

– خۆی فیمینیستی باوی نەماوە، کاتێک من لەگەڵ شەهید ئارام بووم پێیوتم فیمینیستی بکە، من لە ١٩٧٣ کردم، ئێستا ئەو کاتە بەسەرچووە، من دانیشم سەرنجی خۆم دووبارە بکەمەوە.

*** پەشیمان نی؟**

– نەخێر.

*** نەبوویتە قوربانی؟**

– نا، هەڵبژاردنی خۆم بووە، من مارکسی و شیوعی بووم و ئێستاش شیوعیم و باوەڕم بە ئازادی سێکسی هەیە و باوەڕم بە مارکسییەت هەیە و کەسێکی عەلمانیمە و نەبوومەتە قوربانی و ئەگەر لە کاتێدا کۆمەڵگا منی بەهەڵەدا نابێ، ئەوە کۆمەڵگا خۆی هەڵەیە و دەزانن من ئەحلام مەنسوورم و بەردباران دەکرام و ئێستاش میللەتەکەم دەستخۆشیم لێ دەکەن. کاتی خۆی هەر ئەحلام بووم و ئێستاش هەر ئەحلامم، بەڵام ئەوکات وەکو مامۆستا هێمن پێیدەگوتم تۆ ٥٠ ساڵ پێش میللەتەکەت کەوتووی، من سوپاسی دەکەم، کە جەنابی مامۆستا هێمن مردووە، ئێستاش ناڵێم پێش میللەتەکەم کەوتووم، بەڵام میللەتەکەم خۆشدەوێ و دەیپەرستم، بەڵام لە هەندێ بیروڕای پووچ و دواکەوتوو دوورم و لەگەڵ رای پووچدا یەکتری ناگرینەوە، خۆم خۆمم و بونیادگەری و بوزاییم خوێندۆتەوە لە ٨٠وە تا ٩٠ نەهستی بووم یانی ئەدەبی بوومە و رامبۆ و بۆدلێرم خوێندۆتەوە، بۆیە خۆم لەگەڵ ئافرەتێک بەراورد ناکەم کە دانیشێ قاپ بشوا و بچێ لەسەر کانی گۆزەیەک ئاو بێنێ و تەواو، من بەتاقی تەنیا دەژیم، بەڵام لە حاڵەتێکدا لە کۆمەڵگای کوردی ئافرەت بۆی نییە بێوەژن بێ و بە تەنیا بژی، خۆم ئازادیم بۆ خۆم بەدەست هێناوە و پەیوەستم بە خۆم.

*** یانی ئەو رێکخراوانەی داوای مافی ژن دەکەن، راست ناکەن؟**

– بەڵێ درۆ دەکەن و تەنها بۆتە باو و مۆدێل، با یەکێک ئازادبێ و هاورێیەکی خۆی ماچ بکا، نەک هەر ماچی دەم و لێو، با ئەملا و ئەولای هاورێیەکی خۆی ماچ بکا.

*** هەندێ رێکخراو هەن و داوای کۆمەڵگای مەدەنی دەکەن و هەموویان لەچکدارن، چی دەڵێی؟**

– ئەوانەی ریکلامی کۆمەڵگای مەدەنی دەکەن، درۆ دەکەن، چونکە ئەوانە لە کۆمەڵگای مەدەنی تێنەگەیشتوون و کوردستانیش بەهەزار ساڵی دیکە ناگاتە ئاستی کۆمەڵگای مەدەنی، لە حاڵەتێکدا فەرەنسا ١٠٠ ساڵی دەوێ کۆمەڵگای مەدەنییەکەی وەکو کۆمەڵگای نەرویجی لێ بێ، کوردیش نایگاتێ و باشتر وایە بیری لێ نەکەنەوە، ئەم دیموکراسییەتی ئەمریکایە کۆمەڵگای مەدەنی دێنێ و لێی تێنەگەیشتوون، کۆمەڵگای مەدەنی ئەو قسەیە نییە لەسەر زارەوە دەیجوون و دەیجوون و تێناگەن مەوزوع چییە، ئافرەتێکی ئازادم بدێ بەدزی سێکس نەکا، یان لەپێش هاورێکانی و دایک و باوکی بڵێ ئەم کورە هاورێمەو لەگەڵیدا دەچم، من کاتی خۆی دکتۆر رەفیق سابیر هاورێم بوو، هاورێی یەک شانە بووین و بە تەمابوو بچێ کتۆرا لە یەکیەتی سۆڤیەت بخوێنێ، باوکم هات کاک رەفیقم پێشکەشی کرد و یەکتریان ناسی و گوتم کاکە من لەگەڵ رەفیقدا دەچمە مۆسکۆ، لە کاتێکدا باوکم پیاوێکی شارستانی بوو، بەڵام تاراددەیەک کۆنەپەرست و مەحافزکار بوو، بەڵام لەهەمان کات هیچی نەگوت، حەزی دەکرد لەگەڵ دکتۆر رەفیق بچمە لەندەن، بەڵام حەزی نەدەکرد بچمە یەکیەتی سۆڤیەت، کێشەی من لەگەڵ باوکم ئەوەبوو، ئەوە کاک رەفیق نەمردووە و ماوە، ئاهەنگێکی لەدایکبوونی هاورێیەکمان بوو ناوی فوئاد بوو، خوێندکارانی بەشی کوردی زانکۆی بەغدا لە ساڵی ١٩٧٣ کۆبووینەوە، باوکم هات و من کورتترین تەنورەم لەبەرابوو، باوکیشم لە ئاهەنگەکە دانیشتبوو چوکلێت و چای خوارد و هەستام و دانیشتم و قەت خۆم دانەپۆشی و قسەی نەکرد.

*** لە هیچ کۆرێکدا بەردباران کراوی؟**

– لەوەتەی هەم تا ئەمرۆ چ لە دایکمەوە، چ لە لایەن هەموو کەسێکەوە بەردباران دەکرێم، بۆیە ئێستا هیچ هاورێم نییە، لەناو کۆرێشدا بەردباران کراوم.

*** کوردستان موکریانی بەر لەوەی ببێتە سکرتێری ئافرەتان، گوتم دەتوانی ژمارەی لەچکدارەکان کەم بکەیتەوە، گوتی هەوڵدەدەم، لەو ماوەیە سەیرم کرد ژمارەی لەچکدارەکان زیاتر بووە، تۆ چی دەڵێی؟**

– کۆنەپەرستی بۆتە مۆرانە روحی مرۆڤی کوردی خواردووە، گەیشتۆتە ئێسقانی مرۆڤی کورد و حەتمەن دەسەڵاتی سیاسی روو لە ئەمریکا و بەریتانیا دەکا، خۆ روو لە گیڤارا یا یەکێکی تر ناکا، یان لە ماوسیتۆنگ، ئەوە ئەنجامەکەیەتی با ببینین، من مرۆڤێکی چەپڕەوم و هەمیشە دژی کۆنەپەرستی شەر دەکەم و دەجەنگێم و تامردن خوێنم لە رێی شیوعییەتدا بەکاردێنم.

*** کێ کۆنە پەرستە؟**

– دەسەڵات، کۆمەڵگا، سیاسەتی کوردی کۆنە پەرستە، تا دوێنێ شیوعی و ماوی بوون کە لە شاخ بوون تا دوێنێ کۆمەڵەی رەنجدەران بوون، کەچی ئەمرۆ باسی کۆمەڵگای مەدەنی و دیموکراسیم بۆدەکەن، هەمووشی درۆیە.

*** حزبی شیوعیش کۆنە پەرستە؟**

– بەڵێ تیایەتی کۆنەپەرستە، بەڵێ شیوعی هەیە کتێبی دینی دەخوێنێتەوە، کەچی رێنادا کچەکەی کورێکی هاورێی هەبێ و ئەملا و ئەولای ماچ بکا.

*** کەواتە هەموو کێشەی تۆ، گێل فرێند و بۆی فرێندە کە لە کوردستان نییە؟**

– لە کوردستان هەیە، بەڵام ژێر بە ژێرە، گێل فرێند و بۆی فرێند بە مۆبایل دەکرێ و لە مۆبایل دەستپێ لێدەدرێ هەموو شتێک دەبێ بە مۆبایل و تەلەفۆن و ژێر بە ژێریش سێکس هەیە، چ سێکسی ئازاد وەکو خۆشەویستی یا سێکسی بازاری.

*** کۆمەڵگایەکی چەسپێنراو دەرئەنجامەکەی چی دەبێ؟**

– سەقەت دەبێ، خۆ شۆرشی فکری دروست نابێ، ئەگەر شۆرشێکی ئابووری دروست بوو، شۆرشێکی کۆمەڵایەتی دروست دەبێ، ئەگەر شۆرشی کۆمەڵایەتی دروست بوو شۆرشی سێکسی دروست دەبێ، بەڵام کۆمەڵگاکەی ئێمە بەرەو دواوە دەگەرێتەوە، وا هەستدەکەم رەورەوەی مێژوو وەستاوە.

*** قسەت چییە لەسەر کچانی ئێمە؟**

– کچانی ئێمە بووکەشووشەی قورمیش کراون، کام کچ هەیە گیڤارا بناسێ، کتێبی ماستەری گیڤارا بخوێنێتەوە، کام کچ هەیە ٣، ٤ زمان بزانێ، نە فارسی فارسییە، نە تورکی تورکییە، نە عەرەبی عەرەبییە، کە سێ داگیرکەر داگیری دەکا، بەڵکو خوێندەواریش نین و لە قوتابخانەش ناخوێنن، قوتابخانەکانیش سەقەتن.

*** ئەگەر سەیر بکەی، بەدرێژایی مێژوو، ئەو ئافرەتانەی هەوڵیانداوە و هەوڵکەوتوون، بوونەتە قوربانی و باجیان داوە، بەرای تۆ چی بکرێ تا لەمەودوا کچانی دوای ئێوە وایان بەسەرنێ؟**

– دەبێ کچ بڕوای بەخۆی بێ و پیاو پێوەری هەموو شتێک نییە و کۆمەڵگاش کە دواکەوتووبێ پێوەرنییە بۆ هەنگاوەکانی ئەو ئافرەتەی دێتە پێش تا خزمەتی میللەتەکەی پێ بکات، باسی رۆشنبیران دەکەی، پێموایە خوێنەری کوردمان هەیە، رۆشنبیری کوردمان نییە، رۆشنبیری کورد ئەو پیاوە شارستانییەیە، کە بزانێ چۆن لەگەڵ ئافرەت بێ و لە پاش ملە خەنجەری لێ نەدا، رۆشنبیریی کورد مامۆستا هێمن بوو، جوانترین پیاو بوو، کە بینیبێتم لە کوردستان، بەرای من کە مامۆستا هێمن مرد لەبەرچاوی من لە کوردستان پیاو نەما، خۆ لەگەڵ مامۆستا هێمن هیچم نەبوو، ئەو منی خۆشدەویست و رێز و ئیحترامم بۆی هەبوو وەکو شۆرشگێرێک و نیشتمانپەروەرێک هەستی ئەدەبدۆستی و نیشتمانپەروەری کردبوومیە هاورێی، خۆ پەیوەندی خۆشەویستی و سێکسیم لەگەڵی نەبوو، بەڵام پێتان دەڵێم پیاوێک بوو رێزی ئافرەتی دەگرت و دەیزانی ئافرەت یانی چی، ئێستا پیاوی وام بەرچاو نەکەوتووە، حوسێن عارف خراپ نییە.

*** ئەی کاکە مەم؟**

– نا. کاکە مەم دواکەوتووە، بۆ نیشتمانپەروەری نیشتمانپەروەرە و برا گەورەی منە، بەڵام دواکەوتووە و داب و نەریتی کوردەواری دەپارێزێ.

*** بەلقیس دۆسکی و چەندانی تر ئێستا وەکو تۆ بە تەنیا دەژین، پێویستە ئێوە وەکو گروپ لە بەرامبەر رۆشنبیرانی کورد هەڵوێست وەرگرن؟**

– من باوەڕم بە گروپکاری نییە، کە ئیش بکەم سەنگەری خۆم هەیە و قەڵەمەکەم کلاشینکۆفی خۆمە و خۆشم قسەی خۆم هەیە و من کە یەکەمجاریش فیمینیستیم کرد و کتێبم خوێندەوە و خوێندەوار بووم، کتێبخانەم هەبوو و کتێبم دەکری. من باوەڕم بە گروپ نییە، قەڵەم و کتێب هاورێی منن، لەوەش پەشیمان نیم.

*** پێتوانییە بەو نووسینە توانجاوییانە کە لەسەر سەرکردایەتی کورد دەینووسی، هیچ دۆستێکت بۆ خۆت نەهێشتۆتەوە، چۆن لەتیف هەڵمەت دەڵێ لەسەر راستگوتن هەموو کەسم کردە دوژمنی خۆم؟**

– با وابێ، بە تاقی تەنیابم و کەسم لەگەڵدا نەبێ هەر خۆمم و هەر خۆمم و هەر خۆمم، خوا دەکا هەموو مرۆڤایەتی بەردەبارانم دەکا.

*** تۆ موڵکی کێی؟**

– موڵکی خاکی کوردستانم و موڵکی کۆمەڵگای ئەمرۆ نیم.

*** بۆچی رەشبینی بەرامبەر کۆمەڵگای کوردەواری؟**

– کۆمەڵگایەکی دواکەوتووە و گەنجەکانمان پاشکۆی سەرکردەکانمانن، بۆ نموونە نەوشیروان مستەفا هەموو گەنجەکان دەڵێن کاک نەوشیروان، لەبیریان چوو نەوشیروان مستەفا گەورەترین زەرەری لە کۆمەڵەی رەنجدەران دا، کە دروستی کرد، ئەوە رووبەڕوو پێی دەڵێم، با بێ بمکوژێ.

*** بۆچی هەر وشەی کوشتن دەخەیە سەر زارت؟**

– ئاخر فێرکراینە، ئەی شەهید ئارام نەکوژرا.

*** کێ کوشتی؟**

– لەتۆ دەپرسم کێ کوشتی؟

*** جاش و بەعس کوشتیان...**

– مەرج نییە کورم.

*** تۆ نووسینەکانت زۆر توند و راستەوخۆیە، لە هەمانکات لە کۆمەڵگای کوردی ناڕازی و پێتوایە دواکەوتووە، کەوایە ئەو شتانە بۆ کێ دەنووسی؟**

– بۆ ئەو منداڵەی کە لەدایک نەبووە، بۆ وشەی کوردی، بۆ ئاسمان، بۆ قەندیل، بۆ پێشمەرگە جوانەکانمان، بۆ کانییەکان، بۆ کڵاشی کوردی، بۆ هەورامان، بۆ هەموو کوردستان....

*** ئەو خۆشەویستییە لەرادەبەدەرەی ئێستا بۆ نیشتمان چۆنە؟**

– هەر هەبووە، هەر هەبووە و هەر دەشبێ.

*** چۆنە رۆژێک لەرۆژان نەبوویتە پێشمەرگە وەکو ژنانی تر لە بچییە شاخ؟**

– هەوڵمدا ببمە پێشمەرگە، بەڵام دەمزانی ون دەبم.

*** بۆ؟**

– بڕوام بەوە نەبوو پاشکۆی کەس بم، بەکەس بڵێم مامە کە فعلەن مامەم نەبێ، یان بە کاکە بڵێم و کاکەشم نەبێ، بدۆرێنێ و بە باینجانێ بمفرۆشێ، بە ئەمریکا بمفرۆشێ، ئەو مامە و کاکەیە ناڵێم.

*** کەواتە تەنها بۆ ئەوەی بەوان نەڵێی مامە و کاکە نەچوویتە شاخ؟**

– نەخێر لەبەرئەوەی ون دەبووم.

*** ئێ خۆ سەدان ژنی تر لەوێ بوون و ون نەبوون، نەجیبە ئەحمەد و زۆر ژنی دیکە؟**

– هەریەکە و راوبۆچوونی خۆی هەیە، رای نەجیبە لەگەڵ من ناگونجێ، ناتوانی بەراوردی نەجیبە لەگەڵ من بکەی، نەجیبە قەت لە ژیانیا چەپڕەو نەبووە، من چەپڕەوم.

*** بەڵام پێتوانییە ئەو داکۆکیکردنە لە شیوعیەت، ئێستا شیوعییەکان کاڵ بوونەتەوە؟**

– نەخێر، شیوعیەت کاڵ نابێتەوە، چونکە شیوعیەت یانی کارل مارکس و ئەویش بە حەیاتی کاڵ نابێتەوە.

*** کەی ئەو واقیعەی تۆ دەتەوێ لە کوردستان دەچەسپێ؟**

– دەچەسپێ، ئێستا بەریتانیا رەورەوەی مێژوویان گرتووە و تا کۆمەڵگا پێش دەکەوێ و دەتەقێتەوە و شۆرشێک بەرپا دەبێ. ئەوە زۆر قسە هەڵدەگرێ.

*** تۆ لە کۆمەڵگا زویری و لە دەسەڵات نارازی، بەڵام لە بەرامبەر ئەوەدا خەڵاتی "دەزگای ئاراس"ت وەرگرت، کە خودی کاک نێچیرڤان پشتگیری دەکات؟**

– وایە، بەڵام پێم ناخۆشبوو، دڵم خۆشبوو کە رۆمانی ئەلۆەن بڵاوکرایەوە کە هەڵیشسام موجامەلەی کەسم نەکرد، بەڵام پەشیمانم لە وەرگرتنی خەڵاتەکە.

*** پێتوایە خەڵات پێوەرە بۆ بەردەوام بوون؟**

– نەخێر، بەڵام خەڵاتەکە جۆرێک بوو لە یاری.

*** لەو یارییەی باسی دەکەی، براوە بووی، یا دۆڕاو؟**

– نەبردمەوە و نە دۆڕام، دوولابوون، یەکیان دۆڕا و ئەویتریان بردییەوە.

*** پاش ئەوەندە ساڵە داغکردنی جەستەت بە ئوتوو لەلایەن دایکت چۆن دێنییەوە بەرچاوی خۆت؟**

– ئەوەبوو دایکم زۆر زوڵمی لێکردم و منیش لە حەفتاوە بڕوام بە دایکسالاری نییە، جیابوومەتەوە لە دایکم و بە تەنیا دەژیم، جارێک دووجار نەخۆش کەوتم و جارێک هات و جارێکیش جەژن بوو هات، پێشوازیم لێکرد وەکو هەر میوانێک، ئەگینا بڕوام بە دایکایەتیش نییە، راستە خۆم دایکی هەموو گەنجان و قەیرەکان و بێوەژنانی ئەنفال و هەموو منداڵان و کچە جوانەکانم، بەڵام نەمهێشت منداڵم ببێ، بۆ ئەوەی زوڵم لە منداڵی خۆم نەکەم و هەر بڕوام بە منداڵ بوون نییە، لەبەرئەوەی من ئافرەتێکی سیاسەتمەدارم، راستە لە هیچ حیزبێکی سیاسی کارناکەم، بەڵام لەوانەیە لەسەر هەڵوێستێک بکوژرێم، چ پێویست دەکا، من منداڵی خۆم بخەمە کۆڵانەوە، من هەموو ساتێکی ژیانم لە مەترسی دایە.

*** یەک لەوانەی لە خانەقین هەڵکەوتووە، مەلا بەختیارە، منداڵی و گەنجێتی مەلا بەختیارت چۆن دێتەوە یاد؟**

– من دوای راپەرین مەلا بەختیارم لە سلێمانی بینی، لەوێ ماڵیان دوور بوو لە ماڵی ئێمە و لە کۆرەکەمدا لە سلێمانی خۆی ئامادەی بوو، رێزم لێ دەگرێ و بە منداڵیش بە یەکەوە نەژیاوین. لە خانەقین نەمدیبوو، بەڵام ناویم بیستبوو، کە گوتیشیان عوسمان فائیقیان تۆپاندووە و مەلا بەختیار سەرپەرشتی کردووە پێم خۆشبوو و دەستیان خۆش بێ.

*** سەرکردایەتی سیاسی کورد نەیتوانی لە کەرکووک تەعریب بنبڕکا، بەڵام مەلا بەختیار لە خانەقین توانی، سەبارەت بەوە دەڵێی چی؟**

– چاکی کرد دەستی خۆش بێ، هەق دەبێ بگوترێ.

جێگای دەست خۆشانەیە !

باوکی ساوێن

لەماوەی چەند ساڵی ڕابردوو حکومەتی هەرێم چەندین پرۆژەی بیناسازی و فراوان کردنی شاری بەخۆیەوەبینیو وبەئەنجامی گەیاندوون کەجێگای دەست خۆشانەیە، یەکێک بەر لەچوار ساڵ شاری هەولێری پایتەختی کوردستانی بینیبێ و ئەمڕۆ بیبینێتەوە، ڕەنگە نەیناسێتەوە بەهۆی ئەو گۆڕانکارییە بەرچاوانەی لەجۆری بیناسازی و ڕێگاوبان و فراوان کردنی شۆستە و بونیادنانی پارک و چەندین کاری جوانکاری تر کە بۆشار ئەنجام دراوان، کە چەندین هەزار دۆلاری بۆ تەرخان کراوە، ئەویش بۆ ڕازاندنەوەی سینۆگرافیای شارو بەرچاوخستنی، بەلام ئەوەی جێی سەرەنج و رامانە نەبوونی شوێنی تایبەت بە پەڕینەوەی هاووڵاتییان، بەتایبەت لەو شەقامە سەرەکیانەی هێلی خێران و نزیکن لە تونێل و بەرزە پردەکان زۆر بەپێویستی دەزانین کە چەندین شوێنی پەڕینەوە دیاری بکرێن و هێمای هاتوو چۆی بۆ دابنرێت بۆ ئەوەی ئوتومبێلەکان خێراییان کەم بکەنەوە، بۆ ئەوەی هاووڵاتی بتوانێ بەسەلامەتی لە شەقامەکان بپەڕێتەوە، بۆنمونە گەڕەکی سێتاقان کە نزیکە لە تونێلی چوارڕیانی کۆیە و شەقامی فافۆن فرۆشان و کۆڵانی بیرۆکەییان، کە دەکەونە بەرامبەریەک، لەم شوێنە لەمبەرو لەوبەریشی سێ قوتابخانەی سەرەتایی و هەریەکە و چەندین دەوامی بەسەرەوەیە، کە جگە لە هاموشۆکەران و هاووڵاتییان، ئەمە بۆتە بەربەست و گرفت و ئەزییەتێکی زۆر بۆ منداڵان و پیران و بگرە گەنجانیش لەبەر تیژڕەوی ئوتۆمبێلەکان و نەبوونی شوێنی پەڕینەوەو هێمای هاتوو چۆ، ئەوەی زانیبێتم تاکو ئێستا زیاتر لە (٥) پێنج هاووڵاتی لەم دەوروبەرە بوونەتە قوربانی بە کارەساتی ئۆتۆمبێل و گیانیان لەدەست داوە، کە ئەوە جێگای هەڵوەستە لەسەرکردن و ئاوڕدانەوەیەکی بە پەلەو خێرای دام و دەزگای پەیوەندارە، بەپێویستی دەزانین لەم شوێنەو چەندین شوێنی دیکەی شار پردی پەڕینەوەی هاووڵاتییان دروست بکرێت، یا هەر ڕێگا چارەیەکی دیکەی گونجاو بۆسەلامەتی هاووڵاتییان بگرنەبەر بێگومان ئەو گۆڕانکارییە بەرچاوەش جێگای دەست خۆشانەیە.

بەتەنها پیاو نا ژنیش لێی بەرپرسیارە!

ئەم هەموو هەواڵ و ڕیپۆرتاژ و وتارانەی کە لەسەر لاپەڕەی ڕۆژنامەو گۆڤارە کوردیەکان لەمەر توندو تیژی دژی ژنان دەنووسرێ و جا هەریەکە و بە شێوازێکی بیرو بۆچوونی خۆیەوە گوزارشت لە کێشەکە دەکات و ئێمە مانان و خەڵکی غەیری وەک ئێمەی ڕۆژنامەنووس دەیخوێنێتەوە و هەڵبەت ئەمایش جۆرێک بیرو بۆچوونیان دەکەوێتە سەر کاکڵی مەسەلەکە، بەڵام ئەوەی من سەرنجم داوەتێ بە درێژایی ئەو هەموو ماوەیە و خوێندنەوەی ئەم هەموو پەرەگرافانە هیچ کامە لەمانە ئاماژەیان بەخەڵک نەداوە کە ئەویش چەند پرسیارێکی لە جێی خۆیەتی وەک :

ئایا ئەم ژنە بۆچی خۆی سوتاند ... ؟

وەڵامێک بۆ بۆ ئەمانە کە ئەم ژنە خۆی سوتاند ڕاکردن نەبوو لە واقیعەتی ژیان و ڕوخانێک نەبوو بەرامبەر بە کێشەیەک کە ڕەنگە چارەسەریەکەی زۆر ئاسان بووایە ... ؟

ئایا ئەم ژنە بۆ کوژرا .. ؟ من قەد ئەمە بەراست نازانم پیاوێک یان برایەک ئاوا بە خۆڕایی ژنێکی نزیکی خۆیان بکوژن، چونکە دەبێ هۆکارێک هەبووبێ، هەر چەندە من لەگەڵ کوشتنی هیچ ڕوحێک نیم، بەڵام ئەمەشیان هەندێ جار لە شیرازەی عەشیرەتگەلێکەوە بەرامبەر بە هەڵەیەکی سەرسەختی ژن سەرهەڵدەدا و پێم وایە کەسیش لە کۆمەڵگەی ئێمەدا ئامادەنیە بە خۆڕایی ئابرومەندیەتی خۆی بە دەستی خۆی بدۆڕێنێ.....

حەسیبە ئیبراهیم بابوڵێ

کەواتە لێرەوەش لە جیاتی کوشتنی چارەکە هەر لای ژنە، چونکە دەکرێ ئەگەر ژن هاوسەردار بێ و بە هاوسەرکەی ڕازی نەبێ داوای جیا بوونە بکات و نەک هانا بۆ (خیانەت) ببات کە ئەمەیانە قەدەرێکی زۆر ترسناکی ناو کۆمەڵگا پیاوەکانی ئێمە پێیان قەبوڵ ناکرێ، یان ئەو کچەی حەز دەکات شوو بە کوڕێک بکات و جۆرێک لە ڕێگری لەبەر دایە، ڕێگای هیور بوونەوەو سەبر گرتن بگیرێ و لە زۆری ئەم تاقیکردنەوەیەشدا هەموو کێشەکان بەرەو ئارامی چۆتەوەو مەرامەکان گەیشتوونەتە نیازو نەک بە پێچەوانە بێ و یان بە شێوەیەکی دوور لە نەریتی کۆمەڵگا خۆی تەسلیمی دەستی (سێکسی) بکات و یان لە نیوەی شەودا ڕە دووە بکەوێ، بێگومان دیسانەوە ئەم کۆمەڵگەی ئێمە ئەمەی پێ قبووڵ نی یەو هەموو ڕێگا چارەیەک زۆرجار دەگەڕێینەوە بۆ تۆڵەکردنەوەو کوشتنی بە مەزندەی خۆیان تەنها بەمە دەتوانن ڕووی شەرمەزاری خۆیان لەناو کۆمەڵگادا سپی بکەنەوە ..

بە بۆچونی خۆم وەکو ڕۆژنامەنووسێک ئەمە حەقیقەتە شەفافیەتەکەو ئەمە مەسەلەبێر تووشەکە کە هەمووان حەزمان لێیە قسەی بکەین و لەسەری بنووسن، چونکە ئەمە زەمانی گەڕەک و لادێ و شارەکان کە کێشەیەکی وا لە هەر شوێنێکدا سەری هەڵدەوا مادام هەموومان ئەمە دەزانینن با ڕۆژنامەکان و میدیاکان بە زمانی کۆڵان بکەین مانشێتی ئەم بابەتانە نەک دوا ڕەقەمی کوشتنی و سووتانە و توندوتیژی دژی ژنان ...

کە من بەو هەموو ڕاشکاوییە شەوە بۆ چونەکانی خۆم لە گۆشەی ئەمجارمدا دەنووسم هیچ ماناتی ئەوە نی یە کە من هەموو کردەوەکانی ئەم ڕەوشە خەمناکەو ترسناکە بخمە پاڵ ژن، بە پێچەوانەوە من بەرگریان لێ دەکەم و لەگەڵ ئازادیانە قبوڵ لێکراوەکانیانم و چاوەڕێی بەرچاو ڕوونتر لە کۆمەڵگا دەکەم بۆ تێروانینی ئەو کێشانەی کە لەم ڕووەوە دێنە ئاراوە .. بەڵام لەهەمان کێشەدا بەرگری لە پیاویش دەکەم کە قەد ئامادە نی یە لە خۆڕایی ژنەکەی یاخود خوشکەکەی بکوژێ، دیارە لە بازنەی شتە قبوڵ نەکراوەکانە بە تەواوی بازی داوە دوا جاریش ئەوە دەڵێم ئەنجامی درووست بوونی تونتوتیژی دژی ژنان هەموو ناکەوێتە ئەستۆی پیاو بەڵکو ژنیش لێی بەرپرسیارە.

دڵۆپێک لە دەریای یاداشتەکانی عەبدوڵڵا پشدەری

نەخۆشی سەرۆک بارزانی

عەبدوڵلا پشدەری

ئەوەبوو سەرۆک بارزانی نەمر هێشتا ماڵەکەی خۆی هەر لەنەغەدە بوو نەگوێزرابۆوە (عظیمەی کەرەج) کەوا هەستی بە نەخۆشی کردو جارێکیان هاتە تاران لە ئەنجامی پشکنین(فحوصات) بۆیان دەرکەوت، کەوا سییەکانی تووشی نەخۆشی (سرطان) هاتوون، ئینجا پاش هەوڵ و تەقەلایەکی زۆر، کە ماوەی دوو مانگی خەیاند ئەوجا (شا) ڕازیبوونی خۆی پێشاندا، کەوا بارزانی نەمر بڕواتە ئەمریکا بۆ چارەسەری نەخۆشییەکەی، ئەو دواخستنەش بۆ ڕۆیشتنەکەی ئەوە بوو، کە شای گۆڕ بە گۆڕ وایدەزانی کە سەرۆک بارزانی تەنیا مەبەستی ئەوەیە، کەوا بچێتە ئەمریکا و جارێکی تر لەگەڵ ئیدارەی ئەمریکا ڕێک بکەوێتەوە، کە ئەویش بۆ سیاسەتی (شا) لەوکاتەدا نەدەگونجا، ئیتر هەر بۆیەو لە ترسی ئەوەی وتمان (شا) فەرمانیدا، کەوا یەکێکی تایبەت لەدەزگای (ساواک) بخەنە پاڵ سەرۆک بارزانی لەوسەفەرەیدا هەمیشە چاودێری بێت، ئەوە بوو ئاغای(مبینی) کۆنە سیخوڕی خۆیان لەگەڵدا نارد، کاک مەسعود و کاک شەفیق قازیشی لەگەڵدا بوو، ماوەی دوومانگ لەئەمریکا هەر خەریکی چارەسەری نەخۆشییەکەی بوون و پاشان بەکۆمەڵێک دەرمان و شریقەوە هاتەوە (تاران)، بەو مەبەستە ئەگەر چاک نەبوو دەبێ جارێکی تر بگەڕێتەوە ئەمریکا و بەیەکجاری لەوێ بمێنێتەوە، ئینجا بارزانی نەمر لەماوەی ئەو چەند مانگەدا هەموو دەرمان و شتەکانی بەکار هێنا، بەڵام هیچ چارەسەری لێوە بەدیارنەکەوت، بەڵکو زۆر خەراپتریش بوو، ئێمەش ئەو ماوەیە برادەرانی نیشتەجێ لە "عەزیمیە" هەموو شەوان دەچووینە لای و خۆشی هەروا حەزی دەکرد، کەوا هەمیشە لەلایەوە دانیشین، ئینجا لەسەر ڕاسپاردەی دکتۆرەکانی ئەمریکا ئەوجارە بڕیاری گەڕانەوەیدا بۆ ئەمریکا بەیەکجاری، هەر ئەو ڕۆژەی کەوا دەڕۆیشت هەموو ئەو برادەرانەی دانیشتوی عەزیمیەی کۆکردینەوە، کە نزیکەی (٥٠) تا (٦٠) کەس دەبووین، وتی من ئێوەم بانگ کردووە بۆ چەند ئامۆژگارییەکتان و هەر بەو بۆنەشەوە خواحافیزیتان لێ بکەم، ئامۆژگارییەکانی ئەوە بوون بۆ ئێمە، یەکبوون، برایەتی، خۆڕاگرتن، ڕازیبوون بەکاری خوا، هاوکاری یەکتری کردن لە هەموو ڕوێکەوە، وتی من ئومێدەوارم و لەو باوەڕەشدام کەوا خواوەندی، گەورە هەرچی زووتر دەرگای کەرەم و بەخشندەیی خۆی دەخاتە سەر پشت بۆ گەلەکەمان(بعد کل عسر یسرا) ئینجا یەکە یەکە هاتە دەستمان و ماڵ ئاوایی لێکردین، زۆربەی زۆرمان لە کۆی برادەران چاومان پڕبوو لەئاو واماندەزانی کەوا هەموو دنیا بەسەرماندا ڕووخاوە، بەهەر حاڵ ئەوەیە ژیانی مرۆڤ کە هەمووی پڕە لە ڕەنج و مەینەتی و هیچ چارەیەکیش نییە جگە لەدان بەخۆداگرتن و ڕازیبوون بەفەرمانەکانی پەروەردگار، هەزاران ئاخ و داخ بۆ ئەو مرۆڤە مەزنە کەوا هەموو تەمەنی خۆی بەدرێژایی زیاتر لە نیو سەدە (قرن) ڕابوارد لەشاخ و داخەکانی کوردستان و هەروەها دەربەدەری لە وڵاتانی دەرەوە بەمەبەستی ڕزگاری کوردستان، بگرە تاقە ڕۆژێکیش ئۆخەی لە گیانی خۆی نەکرد.

* سەبارەت بە پەناهەندەکانی کورد لەئێرانیش، ئەوە بوو کە هەروەکو باسمکرد ژیانی پەناهەندەکان چ لە عقیمەی کەرەج و چ لەشارەکانی تر زۆر باش بوو بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هێندێکیان هەر دەهاتنە بارەگای بارزانی وداوای پارەو یارمەتییان دەکرد کاک ئیدریسی جوانەمەرگ بەوپەڕی میهرەبانییەوە بەرەو پیلیان دەهات و بەپێی تواناش پارەی بۆ خەرج دەکردن، و کاک عەبدولموهەیمنی بارزانی تەرخان کردبوو بۆ ئەنجامدانی ئەوکارە، و دەربارەی سەردانی شۆڕشیش ئەوانەی کەوا ماڵیان لە عەزیمیە بوو کاک ئیدریس هەموو ڕۆژ بە نۆبەت سەردانی لێدەکردن، دیسانەوە ئێمەش هەموو ناوە ناوە لەگەڵ ئەودا کۆدەبووینەوە (کا) کۆنەکانمان بەبادەکرد ڕۆژمان دەبردەسەر، ئەوەی ڕاستی بێت و دەبێ بوترێت، کاک ئیدریسی ڕەحمەتی مرۆڤێک بوو زۆر بلیمەت لەکرداو گوفتاردا، هەرگیز ماندوو نەدەبوو لە ئیش کردن، شەوو ڕۆژ پێنووسی خۆی لەدەست نەدەکەوت و ڕۆژانە سەدان نامەی دەنووسی بۆ خەڵک، لەهەموو ڕوویێکەوە پەیوەندی هەبوو بە هەموو ئەو لێپرسراوانەی پێشمەرگە، ئەوانەی کەوا لە دەرەوە واتا شارەکانی دووردەست بوون، جگە لە پەیوەندییەکانی تایبەت بەکاربەدەستانی ڕژێمی شای ئێران، منیش خۆم لەماوەیەدا هەر خەریکی نووسینی یاداشتەکانی شۆڕشی ئەیلولی مەزن بووم، وەکو برادەرەکانی تر، کەوا ناوە ناوە دەڕۆیشتن بۆ شارەکانی تر جگە لە تاران، من لەهەموو ئەو ڕۆژانەی پەناهەندەییمدا تەنیا دوو سەفەرم کرد، یەکێکیان بۆ (لەندەن) بەمەبەستی چارەسەری نەخۆشی و دووەمیان بۆ سەردەریای (خەزەر) بەمەبەستی گەڕان و دیتنی هاوینەهەواری ئەو ناوچەیە، ئینجا ئەوە بوو کەوا لەگەڵ محەمەد مەلا قادر جیرانی دیوار بە دیوار و هاوڕێی کۆن و خەباتکەری دێرین، کەوا هەمیشە بەیەکەوە بووین لەماڵەوە هیچ فەرق و جیاوازی لەناوماندا بەدی نەدەکرا، هەردووکمان بەماڵ و منداڵیشەوە پاپەندی داب و نەریتی عەشایری بووین، هەستاین و بڕیارماندا ئێمەش دوو بە دوو بەخاوو خێزانەوە بڕۆینە سەر دەریای (خەزەر) گەشتێکی خۆش بکەین ئەوەبوو لە ١٩٧٧/٨/٢٠ لەماڵ دەرچووین و بەڕێگای قەزویندا ڕۆیشتین، بۆ ئێوارە گەیشتینە شارۆچکەی (گێلان)، کە دەکەوێتە سەر کەناری دەریاکە، لەوشارەدا گەشتیاران کەمتر دەچنە (ئوتێل)، چونکە خواردن و نووستن لە ئوتێلەکان زۆر گرانە و تەنیا دەوڵەمەندەکان دەتوانن وابکەن، ئەوەیە کەوا لەناو هەموو ئەو شارانەی سەر دەریای (خەزەر) زۆربەی زۆری ماڵەکان شوێنی تایبەتیان ئامادە کردووە بۆ گەشتیاران بەپارەیەکی هەرزان و بریتییە لەچەند ژوورێکی پڕ فەرش و تەواوی کەرستەی پێویستی هەتا دەگاتە کەل و پەلی چێشت لێنانیش، ئێمە ئەو شەوە لە گێلان ماینەوەو چووینە سەر دەریاکە، ویستمان مەلەوانی بکەین، بەڵام جگە لە قەرەباڵغی زۆری گەشتیارانی دەرەوە و ناوەوە، ئەوەندەش بێ ئەدەبی و بێ ئابڕوویی پێوەدیاربوو، کە مرۆڤی وەکو ئێمە نەیدەتوانی هەرگیز لەو شارەدا مەلەوانی بکات، چونکە هەموو ئەو کچ و کورانە بەوپەڕی بێشەرمییەوە بەیەکەوە بەرووت و قوتی مەلەوانیان دەکرد، ئەوکاتەی زەمانی (شا) لەئێراندا ئەوپەڕی ئازادی و بێشەرمی بوونە ئاژەڵی لێ هاتبوو کاوەیە، بۆ ڕۆژی دووەم هاتینە (ڕەشت)، ئەو شارەی کەوا ناسراوە بە کانگای (برنجی صدری)، ئەویش شارێکی خۆشەو هەر لەسەر کەناری دەریایە، ڕاستی خۆشییەکەی ئەو شارانەی سەر دەریای خەزەر لەوەدایە، کەوا هەمیشە بەهارە و سەوزاییە، چونکە هەموو ڕۆژ بەهۆی نزیکی دەریاوە باران دەبارێت، ئەو دەشتانەش هەمووی بە میوەجاتی جۆراو جۆر داپۆشراوەو کێوەکانیش لای ڕۆژئاوایەوە هەمووی دارو دارستانی سەرو سنۆبەری خۆڕسکە، بگرە تاکە مەترێکی بۆشایی تێدا بەدی ناکرێت، بەهۆی نزیکی لەدەریاوە هەرگیز لە هاویندا مرۆڤ هەست بەگەرما ناکات و لە زستانیشدا بەفر نایگرێتەوە، ئیتر هەرچەند باسی بکەی لەجوانی و ڕازاوەیی ئەو هاوینەهەوارانەی سەر دەریای(خەزەر) ئێستا هەرکەمە، ئێمە ئەو شەوە لە (ڕەشت) ماینەوە بۆ بەیانی هاتینە (ڕامسەر) هاوینەهەواری تایبەتی (شا)، کە خۆی کۆشکی زۆر جوانی لێ دروست کردووە، هەموو هاوینەکان بۆ چەند هەفتەو مانگێک بەخۆی و ماڵ و منداڵییەوە لەوێ ڕایدەبوارد، ڕاستی جیگایەکی یەکجار خۆشەو لەهەموو ئەو شارانەی سەر کەناری دەریا زیاتر جوانکاری تێداکراوە، بگرە بەهەشتێکی سەر ڕووی زەوییە، ئێمە سەردانی کۆشکەکەی شامان دوور بە دوور کرد، یەک پارچە شووشە بەندە، وەکو دەڵێن(دۆم بێ و کەلاش بۆخۆی بکات) ئیتر چەند باس بکرێت لەخۆشی و ڕازاندنەوەییدا هەر تەواو نابێت، ئێمە دوو شەو لە (ڕامسەر) ماینەوە، گەر بۆمان بکرابایە هەموو ئەو مانگەی (ئاب) هەر لەوێ دەماینەوە، پاشان هاتینە (چالووس) و لەڕێگای چالووسەوە گەڕاینەوە بەرەو ماڵ، ڕێگای چالووس هەمووی شاخ و چیای سەرکەشەو هەروەکو گەلی عەلی بەگی خۆمان دەچێت، بەڵام جیاوازییەکەی لەوەدایە، کەوا گەلی چالووس بە لۆفەو پێچ سەردەکەوێ بۆسەر چیاکە و لە(تونێلێکی) یەک کیلۆمەترییەوە شۆڕدەبێتەوە بۆسەر (بەنداوەکەی) کەوا ناسراوە بە بەنداوی کەرەج، هەر ئەو ڕۆژە گەیشتینەوە عەزیمیە ماڵەکانی خۆمان و بەهەمووی بگرە چوار ڕۆژمان پێچوو و گەشتەکەشمان زۆر زۆر خۆشبوو، سەرو دڵی خۆمان تارادەیەک ئاسوودە کرد، ئێمە لەو سەفەرەماندا هەریەکە تورمبێلی خۆمان هەبوو و هەرخۆشمان دەمان ئاژۆت، شوفێر لەگەڵ پەناهەندەیی وەکو ئێمە(کجا مەرحەبا) ئێمە لەو سەفەرەشدا هەر بۆخۆمان نان و چێشتمان دروست دەکرد، ئیتر بەداخەوە جارێکی تر بۆمان نەکرا کە گەشتێکی دیکە بکەینەوە، لەو ماوەیەشدا کاک(عەلی عەبدوڵڵا)ش کە هەڤاڵێکی زۆر کۆن و هەردەم و جیرانی خۆمان بوو، ئەویش سەفەری کرد بۆ (لەندەن) وتاکو حکومەتی شای ئێران نەڕوخا ئەو نەگەڕایەوە لامان.

کورتەیەک لە بارودۆخی کوردستانی عێراق

هەرچەندە کەوا هێندێ لە بابەتەکەی ژێر دەستمان واتا بابەتی پەناهەندەیی لادەدەین و دەچینە لای کوردستانی عێراق، بەڵام چارە نییە چونکە سەرە جەمسەری بابەتەکان بەیەکەوە بەستراونەتەوەو لەیەکتر جیاناکرێنەوە، من لێرەدا دەمەوێت کەوا زۆر بەکورتی بچمە سەر باس و خواسی کوردستانی عێراق: چونکە هەروەکو وتم ئەو بابەتە لە بەرنامەکەی ئێمەدا نییە، واتا ئەو بەرنامەیەی، کەوا باسی چۆنیەتی ژیان و گوزەرانی پەناهەندەیی کورد دەکەین لە ئێران ئەوەیە، هەر لەپاش نسکۆیەکەی شۆڕشی ئەیلولی مەزن خەڵکی کوردستان زۆربەی زۆر وایاندەزانی، کە ڕژێمی (بەعس) تا ڕادەیەک لە توندو تیژی خۆی کەم دەکاتەوە و نەرمی و نیانی لەگەڵ خەڵک پەیڕەوی دەکات، ئینجا هەر بەو بیرو بۆچونەوەش ئەوە بوو، کەوا کۆمەڵێک لە کادرە ناسراوەکان (م.س) کۆن لەوانە کاک(عەلی عەسکەری و کاک عومەر دەبابە و کاک دکتۆر خالید) کە هەموویان گەیشتوونەتە کاروانی شەهیدانی ڕێگای ڕزگاری، ئەوان لەگەڵ دەیان کادری تر کەوتنە وتووێژکردن لەکەڵ(نەعیم حەداد) ئەندامی (مجلس قیادەی ثورە) و نوێنەری تایبەتی (سەدام) کەوا هاتە ئێران بۆ لاواندنەوەی کوردەکانی عێراق، ئینجا ئەو برادەرانەی کەوا باسم کردن هەستان بە وتە سەختەکانی (نەعیم حەداد) تەفرەیان خواردو گەڕانەوە عێراق، بەو هیوایەی کەوا گوایا(حوکمی زاتی)یە چەوتەکەی هەیە دەدرێتە ئەوان، بەڵام ئەوەبوو کە نەک حزبی بەعس هەر بەلای ئەو باسەوە هەر نەڕۆیشت، بەڵکو هەر هەموویان بۆ باشووری عێراق ڕاگوازتن و بۆ هەر یەکەشیان بە مووچەیەکی زۆر کەم دامەزراند لەشارەوانی و شت، ئینجا پاش ماوەیەکی کەم ئەوان هەموویان بە نهێنی گەڕانەوە کوردستان و کەوتنە ناو چیایەکانی قەندیل و باڵەکایەتی و زیندووکردنەوەی شۆڕشی کوردیان ڕاگەیاند، هەر لەوکاتەشدا (مام جەلال) لە (بەیروت) حیزبێکی تازەی بەناوی (یەکێتی نیشتمانی) دامەزراند، حکومەتی سووریاش کەوا لەو کاتە دژی ڕژێمی بەعس بوو پشتگیری خۆی بەمەبەستی زیندووکردنەوەی شۆڕش پیشاندا، دیسانەوە شای ئێرانیش بە نهێنی ڕێگای بۆ سەرکردایەتی بارزانی واڵاکرد، کەوا چەکداری خۆیان ڕەوانەی کوردستانی عێراق بکەنەوە بەشەری پارتیزانییەوە خەریکبن، بەڵام زۆر بەداخەوە ئەو هەردوو لایەنانە واتا (پارتی و یەکێتی نیشتیمانی) لەجیاتی ئەوەی، کەوا هێزەکانی خۆیان بکەنە یەک و لە هەموو ڕوویێکی سیاسی و عەسکەری یەکتری بگرن، ئەوە بوو کەوتنە بەربەرەکانێی یەک و دوو و دەیان پێشمەرگەی ئازاو نەبەزیان لەیەکتر شەهید کرد، هەر ئەوەش بوو بەبناغەی دروستکردن و هێنانەکایەی دەیان و سەدان نەگبەتی و ماڵ وێرانی گەڵی کوردستان بە خرت و خۆڕایی بەبێ هیچ لێکدانەوەیەک و بەرژەوەندی لە سوودی گشتی، بەهەرحاڵ بارودۆخی کوردستان زۆر ئاڵۆز بوو، لە چەند جێگا و شوێن شەڕو تێکهەڵچوونیش لەگەڵ هێزەکانی جاش و سوپای عێراقیدا هەبوو تا ڕادەیەک ڕژێم تەنگاو کراو بیری لەوە کردەوە هەر چۆنێک بێت کوردەکانی پەناهەندە لە ئێران لەدەورەی خۆ بکاتەوە بیانگەڕێننەوە بۆ عێراق و هەر بەو نیازەش بوو، بڕیاری لێخۆشبوونی گشتی (عفو عام) لەئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ڕاگەیاندرا، بەڵام هەر لەبڕیاری بەخشینەکەدا سەرۆک بارزانی و هەردوو کوڕەکانی خۆی کاک ئیدریس و کاک مەسعود و شێخ محەمەد خالیدی برازای(مەلا مستەفا) تێدا نەبوون و واتا ئەو بڕیارە ئەوانی نەدەگرتەوە، لێرەدا مەبەستی بەعس ئەوەبوو، ئەگەر بۆی بکرێت کارێکی وابکات، کەوا سەرکردایەتی بارزانی لەگەڵی کوردستان دابڕێت و بیانخاتە لاوە، جگە لەوەش دیسان لەولاشەوە خەریکبوون، بەڵکو هێندێ کەس سەر بەیەکێتی نیشتیمانی تەفرە بدەن بۆلای خۆیان و لە دەوراوپشتی شۆڕشگێڕانیان دووربخەنەوە، بەڵام خۆشبەختانە ئەزانی و باشترە بڵێم کەرایەتی(بەعس) لەوەدابوو، کە هیچ حیسابی بۆ ڕەش وڕووتی گەڵی کوردستان نەدەکرد، هەر بەملهوری و سەرکێشی جارانی پێشووی خۆی لەگەڵ هەژارەکە دەکرد و بگرە ئەوانەی، کەوا لە ئێران دەگەڕانەوە بۆ سەر جێگاو ڕێگای خۆیان هەر یەکسەر ڕای دەگوازتن بۆ ناوچەکانی باشوور، دیسانەوە گورگە هارو دڕندەکانی سەربە ئەمن و ئیستخباراتی بەردابوونە گیانی ئەو گەڵە هەژارە؟

بەشی سێیەم

مستەفا بارزانی ١٩٠٢-١٩٧٩

نوخشە لە دکتۆرا

خوێندکار (ئیبتیسام ئیسماعیل قادر) لە ڕۆژی ٢٠٠٨/١١/٢٨ لە زانکۆی سلێمانی بڕوانامەی ماستەری لە بەشی ڕاگەیاندن بەناونیشانی(دۆزەدیموکراسییەکان لەبەرنامەدیالۆژییەکاندا) بەپلەی (زۆرباش)ـە وەرگرت. لەژمارەی داهاتوودا دیدارێک سەبارەت بە بڕوانامەکەی بخوێنەرەوە. پیرۆزە

دامەزراندنی ئیسناد بەپێچەوانەی دەستورە !!

چەکدارانی ئیسناد

بەدرخان

لەناو هەموو میللەتێک کەسانێک هەن هەردەم بەپێچەوانەی ویست و ئارەزووی زۆرینەی میللەت هەڵسوکەوت دەکەن .ئەمانەش کەسانێکن مەرام و بۆچوونی تایبەتی خۆیان هەیە یا ئەوەتا کەسانێکی دابڕاون لەرووی کۆمەڵایەتییەوە. یا ئەوەتا لەپشت خۆفرۆشتن و چوونەریزی نەیاران مەبەستی ئابووریان هەیە دەیانەوێت بە شێوەیەک برێک لەپێویستییەکانی ژیانیان دابین بکەن .واتە بژێوی ژیانی خۆیان یا ئەوەتا مەسەلەی دوژمنایەتی هەیە دەیەوێت بەهۆی ئەمەوە بەدوای کێشەکاندا بڕوات.

هەرچۆنێ بێت هەبوونی ئەم جۆرە کەس و لایەنانە مێژوویێکی دوورو درێژی هەیە زیاتر لە (١٤٠٠) ساڵ لەمەو بەر کەسانێکی وەک ئەبوروغال هەبوون، کە بووە بە کەواسوورەی پێش لەشکری نەیارەکانی ئیسلام .کەواتە لەم رۆژگارەی ئەمڕۆ نابێت لامان شتێکی نامۆبێت.

بەڕێز نوری مالیکی هەوڵ دەدات هەر شتێک لەبەرژەوەندی حیزبەکەی بێت بیکات جا چ بەدروستکردنی ئیسناد بێت یا ئەوەتا جولاندنی سوپا بۆ لابەلایکردنەوەی کێشەکان وەک رووی‌دا لەناوچەی خانەقین و جێبەجێنەکردنی ماددەی (١٤٠) لەکات و وادەی خۆیدا، ئێمە دژی هەموو کارێکین، کە پێچەوانەی دەستوور بێت، بەڵام دەبێت ئەنجومەنی باڵای ئیسلامی و فەزیلە و رەوتی "صدر" باش بزانن، کە دروستکردنی ئیسناد دژی ئەوانە زیاتر، نەک کورد، لەکاتی هەڵبژاردنەکان بەتایبەتی، چونکە لە خواروو و ناوەڕاستی عێراق و ئەمانە زۆرینەن و دژ بەیەکترین لەمەسەلەی هەڵبژاردن. جا دەبێت ئەوان پێش ئێمە بکەونەخۆ دژ بە دامەزراندنی ئیسناد.

عەبدوڵڵا حەسەن زادە: رۆژنامەی "کوردستان" خوێنەرانی کوردی فێری زمان و رێنووسی کوردی کرد

مامۆستای گەورەونووسەروسیاسەتوان و رۆژنامەنووس و رووناکبیری گەلی کوردستان "عەبدوڵڵا حەسەن زادە" کە نیو سەدەیە لە کاری نووسین و وەرگێڕان و بابەتی رۆژنامەنووسیدایە، مامۆستا هەر زوو بە وەرگێڕانی رۆمانی "گێلە پیاو"ی عەزیز نەسین زۆرێک لە خوێنەرانی کوردی ئاشنا بە خوێندنەوە کردو لە پاشان بە وەرگێڕانی هەرسێ بەشی رۆمانی "حەمەدۆک"ی یەشار کەمال مێشکی زاخاو داین.. لەو نووسین و پێشەکییە بۆ ناساندنی "عەبدوڵڵا حەسەن زادە" قەڵەم لە ئاستیدا لەرزۆک و نەزۆکە، وەلێ، لە دوا دیمانەی کە لەگەڵ مامۆستا "عەبدوڵڵا حەسەن زادە" لە رۆژنامەی "کوردستان" ژمارە ٥٠٠ "بڵاوکراوەتەوە، پاش رەزامەندی بەڕێزیان دووبارە لە هەفتەنامەی بەدرخان بە شانازییەوە بڵاومان کردەوە.

دیمانە: رۆژنامەی کوردستان

*** بڵاوکرانەوەی "کوردستان" وەک رۆژنامەیەکی رۆژانەی سەردەمی کۆماری کوردستان دا لە لایەن حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە چ گرنگییەکی هەبوو و چەند کاریگەریی لە سەر پێشکەوتنی فەرهەنگیی ناوچەی ژێر دەسەڵاتی کۆمار هەبوو؟**

– ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ ئەو وەختی دەزانین بڵاوبوونەوەی رۆژنامەیەکی کوردی بە تایبەتی بۆ ئەو بەشەی کوردستان دەسکەوتێکی زۆر گەورە بوو. چونکە تا پێش دەورانی ژ. ک لە جێ دا بۆ ماوەیەکی زۆر بڵاوکراوەی کوردی لە رۆژهەڵاتی کوردستان هەر باو نەبوو. دیارە پاش دامەزرانی حیزبی دێموکرات لە پێش دا گۆڤاری کوردستان دەرچوو کە مانگانە بوو، بەڵام جاری وابوو بە دوو سێ مانگ جارێک دەردەچوو دواتر رۆژنامەی کوردستان دەردەچوو. رۆژنامەی کوردستان بە بێ شک هەم لە گەیاندنی بیروباوەڕی حیزبی دێموکراتی کوردستان دا (کە ئەو وەختی ناویشی ئۆرگان نەبوو ناوی بڵاوکەرەوەی بیری حیزبی دیموکراتی کوردستان بوو) و هەم لە پەرەپێدانی وشیاریی سیاسی و فەرهەنگیی کۆمەڵانی خەڵک دا نەقشێکی زۆر باشی هەبوو. لە عەینی حاڵ دا مەجالێکش بوو بۆ ئەو شاعیرو ئەدیب و نووسەرانە کە عەلاقەش و تواناشیان هەبوو بەرهەمەکانیان بە زمانی کوردی بێننە سەر کاغەز و بڵاوی بکەنەوە کە تا ئەو وەختی زۆر دەرەتانیان کەم بوو مەگەر جاروبار ناردبایان بۆ کوردستانی گەرمێن بۆ ئەو گۆڤار و رۆژنامانەی کە لە باشووری کوردستان دەردەچوون. بە بێ شک دەسکەوتێکی گەورە بوو بۆ کورد هەتا پێش دامەزرانی کۆماری کوردستان بڵاوبوونەوەی نیشتمان یا بڵاوبوونەوەی گۆڤاری "کوردستان" بۆ ئەو بەشەی کوردستان دەسکەوتێکی گەورە بووە.

*** "کوردستان" لەو کاتەدا دەکرێ وەکوو ئۆرگانی حیزبی دێموکرات و یان وەک بڵاوکراوەی رەسمیی کۆمار چاوی لێ بکرێ؟**

– بە بێ شک ئەو وەختە ئێمە شتێکمان نیە کە ئۆرگانی حکومەتی کۆماری کوردستان بێ. لە واقیع دا ئەو بڵاوکراوانەی ئەو وەختە هەبوون، چ رۆژنامەی کوردستان بێ چ گۆڤاری کوردستان چ بڵێین گڕوگاڵی منداڵان و هەڵاڵەو ئەوانەو هێچیان بە ناوی ئۆرگانی حکومەت نەبوون. ئەمیان بۆ منداڵان بوو ئەویان بۆ لاوان بووە ئەویان ئۆرگانی حیزب بووە. لە بەر ئەوە نەقشی رۆژنامەیەکی ئۆرگانی حکومەتیشی گێڕاوە هەرچەند ناوی ئۆرگانی رەسمیی دەوڵەتی لە سەر نەبووە و هەر بە ناوی حیزبی دێموکراتی کوردستان دەرچووە.

*** کوردستان سەرەتا وەکوو رۆژنامەیەکی رۆژانە دەرچووە، بەڵام بە هۆی گۆڕانی هەلومەرج بەر لەوەی مۆمی دووەمین ساڵی تەمەنی خۆی داگیرسێنێ نەتوانی بەم شێوەیە درێژە بە تێکۆشانی خۆی بدا بۆ ماوەیەکی زۆر بە پچڕ پچڕی(بێجگە لەو ٢٥ساڵەی دوایی) لە تاراوگە بەشێوەی مانگانەو ٢حەوتووانە دەرچووە بەڕێزت وەک کەسێک کە نزیکەی ٤٠ ساڵ کە لە بەڕێوەبەرانی سەرەکیی کوردستان یان یاری نزیکی بووی دەکرێ ئاوڕێک لە قۆناخ و دەرچوونی ئەم رۆژنامەیە بدەیەوە؟**

– ئەوەی کە وتت رۆژنامەی کوردستان لە ئەوەڵەوە بە شێوەی رۆژانە دەرچووە، کەمێک تەسحیحی دەوێ. ئەوەی من بزانم کوردستان هیچ وەختێکی بەشێوەی رۆژانە دەرنەچووە. لە دەورانی کۆمار دا ماوەیەک دوو رۆژ جارێک دەرچووە هەفتەی ٣ ژمارەی لێ دەرچووە، جاری وابووە هەفتەی ٢ی ژمارەی لێ دەرچووە. یانی بە شێوەی رۆژانە ٦ ژمارە یان ٧ ژمارە لە هەفتەدا وەکوو هێندێک رۆژنامە دەردەچن قەتی ئەوە نەبووە. لە پاشانیش بەداخەوە نەک هەر رێکە پێکییەکەی ساڵە وەختی تێ وەرنەسووڕابۆوە، بەڵکوو دەرچوونەکەشی ساڵێکی تەواو نەکرد کە رووخانی کۆماری کوردستان لە دەرچوون وەستا بەڵام ئەگەر تەماشای رۆژنامەی کوردستان بکەی دەورانی زۆر سەخت و دژواری بەجێ هێشتوون لە پاش روخانی کۆماری کوردستان کە کوردستانیش لە دەرچوون دەوەستێ بۆ ماوەیەک هەر لە جێ دا پچڕانێک هەیە، هەر دەرناچێ. پاشان هێندێک محاوەلە دەبن کە یەکێکیان لە ساڵی ٢٧ بەم لاوە هەوڵێک بوو کە هەر تێکۆشەرانی حیزب لە نێوخۆی وڵات دایان و شاراوەش نیە کە بە کۆمەکی حیزبی توودە بوو کە ٤ یان ٥ ژمارەی لە تەورێزێ لێ دەرچوو لە چاپخانەیەک کە وا بزانم هەر سەر بە حیزبی توودە بوو. ئەو جار عیددەیەک لەوانەی کە سەر بە حیزبی دێموکراتی کوردستان بوون بەڵام لە پاش جمهوری کوردستان رۆیشتبوون بۆ ئازەربایجانی شووڕەویی ئەو کات، لەوێ بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ نزیکەی١٢ساڵان رۆژنامەی کوردستانیان دەردەکرد کە رۆژنامەیەکی تەواو موستەقیل نەبوو، هەر بە ناوی حیزبی دێموکراتی کوردستانیش دەردەچوو. بەڵام لە راستیدا هەر بە ئیمکاناتی حیزبی توودەو لە سێبەری کۆمەگی حیزبی کۆمۆنیستی ئازەربایجانی شوورەویدا دەردەچوو. وابزانم دەوری ١٣٠٠و چەند ژمارەیەکی لێ دەرچوو. ئەوەیان بە رۆژنامەیەکی ٤ لاپەرەیی دەردەچوو، ٣ لاپەڕی ئازەربایجانی بوو هەر ناویشی ئازەربایجان بوو یەک لاپەڕیشی کوردی بوو کە ناویشی کوردستان بوو. ئەوە دەورەیەکی، دەورەیەکی دیکەی دیوە کە لە دەرێ دەردەچوو کە ژمارەیەک لە تێکۆشەرانی حیزب و دۆستانی حیزب وەک دوکتور قاسملوو، حەسەنی قزلجی و کەریمی حیسامی و عەلی گەلاوێژ هاوکارییان لەگەڵ دەکرد و هێندێک قەڵەمی دیکە کە رەنگە ئێستا ناوەکەیانم لە بیرم نەبێ دەریان دەکرد. راستە فکرەکە هەر لە دەوروبەری فکری حیزبی دێموکراتی کوردستان بوو بەڵام ناوی ئۆرگانیان لە سەر دانەدەنا، تەنیا هەر ئەوەندەیان دەنووسی کە لە لایەن دەستەی نووسەرانەوە دەردەچێ. ئەویشیان بە چەند ساڵ (وابزانم سێ ساڵ کەمتر نەبوو لانیکەم) ٢٦ ژمارەی لێ دەرچوو کە لە را دوو ژمارەشی هەر بە ٢٥ دەرچوو. لە بیریان چووبوو کە ئەوە ژمارەی ٢٦ە، دوو ژمارەیان هەر ژمارەی ٢٥ی لە سەر بوو. بەداخەوە ئەوانیش یەک لەوان بۆ خۆشم لە دەستم دا نین. ئاخر دەورەیشیان ئەو دەورەیەیە کە ئێستا دەردەچێ و بۆ ئەو ژمارەیە دەبێتەژمارەی ٥٠٠، ئەوە لە رێبەندانی ١٣٤٩(فێوریەی ١٩٧١)دا دەرچوو. ئەگەر دیققەت بکەی ئەویش رێکوپێک نیە. باسی رێکوپێکیی دوو دەیەی ئەخیرتان کرد راستە لەسەریەک رێکوپێکترە، بەڵام ئەویش مانگانە بووە جاری وابووە دوو حەوتووانە بووە. ماوەیەکی زۆر مانگانە بوو بەڵام جاری وابوو سێ مانگان دەرنەدەچوو. لە بەر ئەوەی هەلومەرجی خەباتەکەی حیزبی دێموکرات کە ئەویش ئۆرگانی بوو هەلومەرجێکی زۆر سەخت و دژوار بوو رۆژنامەکەش مەجبوور بوو ببێتە تابعی ئەو هەلومەرجە. بۆیە زۆری نامورەتتەبی بە خۆیەوە دیوە.

*** ئەو چەند ژمارەیەی کە لە تەورێز دەرچوون هەر درێژەی ئەو سەد وچەند ژمارەیە بوون کە لە سەردەمی کۆماری کوردستاندا دەرچوون؟**

– نەخێر ئەوان ژمارەی تایبەتییان لێ درا بوو یەک و دوو سێ و چوارو پێنج. پێنجەکەش زۆر مەعلووم نیە، بووەو بڵاونەبۆتەوە یان نەبووەوە؟ ئەوەی کە من لە بیرم بێ فەقەت چوار ژمارە کە هەر ژمارەی یەک ودوو سێی وچواریان لێ دەدرا. نەک تەسەلسولی زەمانی جمهوریی لێ بدرێ. هی زەمانی جمهوری ١١٣ ژمارەی مەعلوومە. رەوایەتێکیش هەیە کە ١١٤ ژمارەبووە، ژمارە ١١٤ەکە بڵاونەبۆتەوە یا خەڵک نەیدیوە. بە هەر حاڵ تەسەلسولی وی نەبووە.

*** وەک دەزانین یەکەم ژمارەی ئەم دەورەیەی "کوردستان" لە سەرەتای دەیەی ٧٠ی زاینی لە بەغدا بڵاوکرایەوە. بەو پێیەی کە هەر لەو سەردەمەدا ژمارەیەکی بەرچاو بڵاوکراوەی کوردی لە باشووری کوردستان بڵاو دەکرایەوە دەکرێ بڵێی پێگەی "کوردستان" لە نێو ئەم بڵاوکراوانەدا چۆن بوو؟**

– زۆر بە ئینسافەوە دەبێ بڵێین کە رۆژنامەی کوردستانی ئەو وەخت (کە من پێی دەڵێم رۆژنامە بە مانای ئەوە نیە کە بەشێوەی رۆژانە دەرچووە. عادەتەن ئەو بڵاوکراوەیەی کە بە شێوەی وەرەق دەردەچێ پێی دەڵێن رۆژنامە ئەگەر بە دوو ساڵیش دەربچێ. مەجەللەش ئەگەر هەموو رۆژێ دەربچێ پێی دەڵێن مەجەللە) شتێک نەبوو کە لە نێو رۆژنامەکانی دیکە دا حیسابی بۆ بکرێ، چونکە هەر ئەو وەختی کە ئەو رۆژنامەیەمان دەردەکرد لە بەغدایە(دیارە ئێستا دەزانین کە لە بەغدایەدەرچووە ئەو وەختی نە دەگوترا لە بەغدایە دەردەچێ)، رۆژنامەی حەفتانە هەبوو بە بیست سەفحە دەردەچوو، بە ١٦ سەفحە دەردەچوو بەناوی "هاوکاری"، "برایەتی" دەردەچوو. گۆڤاری جۆراوجۆر دەردەچوون هەفتانە، مانگانە، وەرزانە و کتێب و شتی زۆر دەردەچوون. لەو بارەیەوە حەجمەکەی زۆر نەبوو. بەو حاڵە رۆژنامەی کوردستان لە دوو بارەوە زۆر زۆر لە نێو رووناکبیران و، ئەویش لە نێو بژاردەی رووناکبیران دا، موعتەبەر بوو. یەکێکیان ئەوە بوو کە لە باری سیاسییەوە وەزنی باشی بوو، مقالاتی باشی تێدابوون، سەرنووسەرەکەی شەهیدی گەورەمان دوکتوور قاسملوو بوو. نووسەرەکانی دیکەشی نووسەری باش بوون لە سەر یەک. کەوابێ لە باری موحتواوە دەوڵەمەند بوو، ئیستقباڵی لێ دەکرا، زۆر باش بوو. لە باری دیکەوە، لە باری زمانەوە، تەنانەت لە باری زمانەوە ناوی دەرکردبوو، یانی خەڵک دەیان نووسی (نەک ئێمە بنووسین)، ئەدیبەکانی باشووری کوردستان دەیان نووسی دەبێ زمانی "کوردستان" بکرێتە نموونەی نووسینی کوردی لە حاڵێک دا لە چوار لاپەرە دا دەردەچوو. بەداخەوە "کوردستان" لەو بارەیەوە هەم لەبەر ئەوە کەمێ بێ مبالاتیی تێدا دەکرێ لە باری زمانەوە، هەمیش لە بەر ئەوەیە کە نەشرییاتی دیکە زۆرەو رەنگە بڵێم ئەم شێوە نووسینە زاڵ بووە کە نەشرییاتەکەی دیکەی پێ دەردەچێ، ئەو بەرچاوییەی ئەو کات هەیبوو ئێستا نیەتی. ئەو وەختی لەگەڵ ئەوەی زۆر مەحدوود بوو، مانگانە بوو، لە چوار لاپەرە دا دەردەچوو جێگەیەکی زۆر باشی هەبوو.

عەبدوڵلای حەسەن زادە

*** "کوردستان" لە سەرەتاوە رۆژنامەیەکی حیزبی بووە تا ئێستا، هێندێک پێیان وایە رۆژنامەی حیزبی رۆژنامە نیە، ناتوانێ بە پێی پێوەرەکانی کاری رۆژنامەنووسی کار بکا. بە رای جەنابت "کوردستان" چەند توانیوێتی بە پێی ئەو هەورازو نشێوانەی لە مێژووی خۆیدا بوویەتی بە گشتی لە گەڵ پێوەرەکانی کاری رۆژنامەنووسی خۆی رێکبخا؟**

– لە گەڵ ئەوەی کە خزمەتی رۆژنامەی کوردستان خزمەتێکی گەورەیە و جێی شانازییە، زۆری خزمەت بە فکرو ئەدەبیات و زمانی کوردی کردوە بە بێ شک، بەڵام ئەمنیش لە گەڵ ئەوانەم کە ئۆرگانی حیزبی بە رۆژنامە نازانن. پێم وایە وەکوو رۆژنامە رۆژنامەیەکی خراپە یا دەکرێ پێی بڵێین کە هەر رۆژنامە نیە. بریا ناوێکی دیکەیان دانابا بۆ ئەو رۆژنامانە کە زمان حاڵی حیزبێکن ناویان لێ نەنابان رۆژنامە. چونکە رۆژنامە ئەوەیە لە گەڵ ژیانی کۆمەڵ سەروکاری هەبێ، تازەترین ئەخباری رۆژ، تازەترین ئیحتیاجاتی خەڵک، نەزەراتی جۆراوجۆری خەڵک بتوانێ بڵاو بکاتەوە. نیزیک بێ لە کۆمەڵانی خەڵک. رۆژنامەیەک کە لە ئەشکەوتێک دەردەچێ و رۆژنامەیەک کە بە دزی دەردەچێ بە حەفتەو چەند مانگ جارێک دەردەچێ و بە دزی بڵاودەبێتەوە قەت ناتوانێ خەسڵەتی رۆژنامەی هەبێ. لەو بارەیەوە ئەگەر نومرەی بدەمێ، نومرەکە لە سەد بگرم رەنگە هەر پێنجی بدەمێ، بەڵام وەکی دیکە بە رۆژنامەیەکی رووسوور و سەربەرزی دەزانم.

**
* لە قسەکانت دا ئاماژەت بە هێندێک لەو قەڵەمانە کرد لە "کوردستان"دا دەوریان بووە، دیارە ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ مێژوو ریزێک ناوی دوورودرێژ دەبینین، بەڵام لانیکەم دەکرێ یادێک لەو کەسانە بکەیەوە کە لە دەیەی یەکەمی "کوردستان"دا دەوریان هەبووە؟**

– بەراستی ئەوانەی لە دەیەی یەکەم دا تێیان دا دەنووسی ژمارەیەکی کەم بوون. دەکرێ بڵێین شەهید دوکتۆر قاسملوو بوو، کاک کەریم حیسامی و قزڵجی بوون، کاک حەمەدەمین سیراجی بوو، خوالێخۆشبوو هێمن بوو، رەفیقێکمان شەهید بوو جەلال میراوەیی یان عوسمانی یەزدانپەناه خەڵکی میراوێی سەردەشت کە ساڵی ٥٨ شەهید بوو، کاک مەلا رەحمان بوو. بەڵام دەورەکانی دیکە ماشەڵڵا زۆرن رەنگە هەمووی لە بیر نەبن بەڵام لەوانەی کە زۆریان نەقش تێدا هەبوو دەتوانین جگە لە شەهید دوکتۆر شەرەفکەندی هەموو ئەندامانی دەفتەری سیاسیی ئەو وەخت باس بکەین. بەڵام لە نووسەرەکانی دیکە دەتوانین کاک قادر وریا، کاک هەیاس کاردۆ، کاک برایم لاجانی ناو بەرین.

*** بەو پێیەی کە تۆ یان لە بەڕێوەبەرانی سەرەکی یان یاری نزیکی "کوردستان" بووی دەزانی لەو دەورەیەش دا وەکوو دەورەکانی دیکە دابڕان و وەستان هەبووە بە تایبەت پێش شۆڕشی ٥٧ و دوای شۆڕشی ٥٧. دەکرێ بڵێی کە ئەو وەستان و دابڕانانە چۆن بوون؟**

– لە پێش دا کە ئێمە دەستمان بەو دەورە تازەیە کردەوە دەورەیەک بوو کە نەوعێک ئیستقراری هەبوو. نوێنەرایەتییەکمان لە بەغدایە هەبوو (نوێنەرایەتیی رەسمی نەبوو، بەڵام ماڵێکمان لەوێ هەبوو) لەوێ دەرمان دەکرد. تا ژمارەی ٣٥ و ئەوانەی باش بوو لە چاپخانەیەک دەردەچوو رێکوپێک. لە پاشان وای لێ هات کە هێندێک ئاڵوگۆڕی سیاسی لە ناوچەکە دا رووی دا بە تایبەتی لە پێوەندیی نێوان ئێران و عێراق دا. ئەو وەختی عێراق لێی قەدەغە کردین رۆژنامە دەربکەین. مەجبوور بە تایپ دەمان نووسی ئەویش بە تایپی دەستی نەک بە تایپی ئێستا، لە سەر کاغەز دەمان چەسپاندو دەمان نارد بۆ یەکێ لە پایتەختەکان لەوێ چاپ بێ. بە زەحمەت بڵاو دەبۆوە. ژمارەیەکم لە بیرە سێ چوار پایتەختی کردن تا دەرچوو. لە بەغدایە چاپ نەکرا، چووە بەیرووتێ، چووە ئەڵمانی (پایتەختی ئەو کات بۆن نەبوو بێرلین بوو) چووە برلینێ چوو لە پاریس چاپ کرا. ئەو دەورانەی بە خۆوە بینی. لە پاشان کە گەڕاینەوە وەزعەکە جۆرێکی دیکە گۆڕا و گۆڕانێکی موسبەت هاتە ئاراوە. ئێمە گەڕاینەوە کوردستان. بۆ ماوەیەکی دیسان "کوردستان"یش دەرنەچوو. ئەو جار کە دەرچوو ماوەیەک دەستمان پێ کرد بە تایپ و بە پۆلیکۆپی دەرمان دەکرد، دوای چەند مانگ چاپخانەیەکمان کڕی بۆ یەکەمین جار حەوتانەش ٣، ٢ ژمارەی لە مەهاباد لێ دەرچوو. جارێکی دیکە کە مەجبوور بووین ئاوارە بینەوە، دەربەدەر بووینەوە دووبارە پەنامان بۆ تایپ و پۆکۆپی بردەوە. بە کورتی بڵێم پاشان لە باری حەجمیشەوە، حەجمەکەی وەختێک بە ئەندازەی حەجمی کتێب بوو، وەختێک بە ئەندازەی A٤ بوو، جا دوایە کردمانە A٣ئێستا حەجمەکەی حەجمی رۆژنامەیەکی مامناوەندییە. زۆری ئەو دەورانانە بە خۆیەوە دیون. ئێمە جارێکی شتێکمان لە سەر نووسیوە کە رەنگە هەر من نووسیبێتم کە دەڵێین "کوردستان" رۆژنامەی تێکۆشەرانی کوردە و چارەنووسی لەگەڵ چارەنووسی ئەوان لێک گرێ دراوە، کە ئەوان ئاشکرا بوون ئەویش ئاشکرا بووە، کە ئەوان نهێنی بوون ئەویش نهێنی بووە، ئەوان ئیمکاناتێکیان هەبووە ئەویش هەیبووە. لە سەر یەک رۆژنامەی کوردستان ئاوێنەیەک بووە لە خەبات وتێکۆشانی ئەندامانی حیزبی دێموکرات.

*** لە دەیەی یەکەم دا کە هەلومەرج لە چاو ئێستا شتێکی دیکە بوو "کوردستان" چەندە دەگەیشتەوە نێوخۆی وڵات و دەست ئەو کەسانەی دەبوو بی خوێننەوە؟**

– ژمارەیەکی زۆر مەحدوود دەچوو رەنگە بکرێ بڵێین لە باشترین حاڵەت دا ١٠٠ ژمارەیەکی دەگەیشتەوە وڵات. بەڵام عەلاقەیەکی زۆر هەبوو لە نێو ئەوانەی کە "کوردستان"یان بە دەست دەگەیشت. ئەو وەخت زۆریش ئیمکانی کۆپی و ئەوە نەبوو رەنگە هەڵکەوتوە کە رۆژنامەیەک ٥٠ کەس یان ژمارەیەکی زیاتر دەیان خوێندەوە. ئێمە بۆ ئەوەی بچێتەوە وڵات دوو جۆرمان چاپ دەکرد بەشێک لە سەر کاغەزی مەعمولیمان چاپ دەکرد بەشێکی دیکەش کاغەزێکی تەنک و قایم لە عەینی کاتدا مقاوم کە بە نوشتاندنەوە زوو خرا نەبێ، ئەوەمان دەناردەوە وڵات. ئەوەش هەر قاچاغ بوو.

*** دەزگای "ژین" بەشێکی بەرچاو لە ژمارەکانی سەردەمی کۆماری چاپ و بڵاو کردۆتەوە ئەو هەوڵە چۆن هەڵدەسەنگێنی؟**

– لە بارەی "ژین"ەوە بڵێم چی، بریا "ژین" ناوی خۆی گۆڕیبا کردبایە بنکەی ژیاندنەوە، نەک بنکەی "ژین". چونکە ئەو بنکەیە هەم "ژین"ی ژیاندۆتەوە هەمیش زۆری دیکە لە گۆڤارو رۆژنامەکان و بەرهەمە تاریخییەکانی نووسەرانی کوردی ژیاندۆتەوە. خزمەتی بنکەی "ژین" بە تایبەت ئەو دوو برا بەڕێز و تێکۆشەرە مامۆستا رەفیق ساڵح و مامۆستا سەدیق ساڵح ئەوەندە بەرچاوە کە زمانی من لە تاریفی عاجزە. ئەوانە لەو کەسانەن تەنیا کەسانێک نین بەڵام لەو کەسانەن کە هەق وایە هەر بە زیندوویی پەیکەری زێڕیان بۆ دروست کەی. بەش بە حاڵی خۆم هەر ئەو کارەیان نا، هەرچی کردوویانە بە خزمەتی گەورەو بە شاکار دەزانم. ئارەزووی ئەوە دەکەم ئەوان هەر بەردەوام بن، سەرکەوتنی زیاتریان بۆ بە ئاوات دەخوازم و زۆریشم پێ خۆشە کە یادت کردنەوە.

*** راسپاردەت بۆ بەڕێوەبەرانی ئێستای "کوردستان" چیە بۆ ئەوەی لە ئاست ئەو چاوەڕوانیانەدا کە لێی دەکرێ ؟**

– بە بێ شک لە گەڵ هەموو سپاس و شانازیم بە زەحمەت و تێکۆشانی دەستەی نووسەرانی رۆژنامەوە دەبێ بڵێین کە رۆژنامەی کوردستان نەک هەر وەکوو گوتم رۆژنامە نیە بە مانای واقیعیی کەلیمە، بەڵام وەک ئۆرگانی حیزبییش لە خوارەوەی ئینتزاراتی خەڵکە و لە خوارەوەی ئەوەیە کە دەبێ رۆژنامەی حیزبێکی وەک حیزبی دێموکراتی کوردستان بێ. کەوابێ لەگەڵ تەقدیرم لە زەحمەتەکان دەبێ زەحمەتی زیاتر بکێشن، پتری پێوە ماندوو بن، لە قەڵەمی دیکە بگەڕێن، تەنەوعی زیاتری پێ ببەخشن. لەوانە زیاتر ئەوەی کە بۆ من زۆر موهیممە مەسەلەی زمانە. چونکە بە تایبەتی رۆژنامەی کوردستان دەبێ ئەو نەقشەی هەبێ کە زمانی سەحیحی کوردی، رێنووسی سەحیحی کوردی فێری خوێنەرانی کورد بکا. زۆر بە ئەدەبەوە دەڵێم بەڵام ئێستا رەخنەی پێ واریدە، بەرەو دواوە گەڕاوەتەوە، کەلیماتی سەیر و سەمەرەی تێدا دەبینم کە لە کوردی نەزانانەوە فێریان دەبێ. لە حاڵێک دا کەلیماتی ئەسیلی کوردیمان هەیە، کەلیماتی نامۆ بە کار دەبرێ. کەمترە لە رۆژنامەکانی دیکە بەڵام وادیارە فێری بووین. لە هەمووی سەیرتر ئەوەیە کەلیماتێک دەبینم کە لە فارسی وەرگیراوە، کوردەکانی باشوور بە غەڵەت وەریان گرتوە. ئێمەش دەچین غەڵەتەکەی لەوان وەردەگرینەوە. بۆ نموونە کەلیمەی ئامادەباش کەلیمەیەکی فارسییە، کوردەکانی باشوور دەڵێن ئامادەباشی کەچی ئێمە کە لە فارسیدا لەوان واریدترین ئامادەباشی بە کار دەبەین، یان مەسەلەن "کجا مرحبا" بە کار دەبەین. کەلیماتی وامان هەیە حەق وایە "کوردستان" بژاری بکا کە لە باری ئینشاییشەوە "کوردستان"ی ئێستا لە گەڵ کوردستانی پێشوو ئەو هەمووە بێ ئیمکاناتییەی دەورانی سەرەتای دەرچوونی ئەو دەورەیە ئەگەر بەراوەردی بکەین دەبینین هاتۆتە خوارێ.

> **ئێستا رۆژنامەکانی کوردستان بەرەو دواوە گەڕاونەتەوە، کەلیماتی سەیرو سەمەرەی تێدا دەبینم، کە لە کوردی نەزانانەوە فێریان دەبێ. لە حاڵێکدا کەلیماتی ئەسیلی کوردیمان هەیە، کەمترە لە رۆژنامەکانی دیکە، لە هەمووی سەیرتر ئەوەیە کەلیماتێک دەبینم کە لە فارسی وەرگیراوە...**

لە کوردستان

ڕێکخراوی "ڕۆشنبیری پەرەپێدانی چالاکی یاسایی" ڕاگەیەندرا

بەدرخان

ڕۆژی ٢٢ی کانوونی یەکەمی ساڵی ٢٠٠٨ ڕێکخراوێکی یاسایی دامەزراندنی خۆی ڕاگەیاند، بۆ چۆنییەتی ڕاگەیاندنی ئەو ڕێکخراوەپەیوەندیمان کردبە"تاریق مستەفا ئەحمەد"بەرپرسی یەکەمی ڕێکخراوەکەو لەمبارەیەوە گوتی: وەک هەموومان دەزانین پرسی یاسا یەکێکە لە پرسە هەنووکەییەکان بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ سەرجەم تاکەکانی کۆمەڵگا، دیارە چەمکی یاسا چەمکێکی زۆر فراوانەو پەیوەندی بە سەرجەم بوارەکانەوە هەیە، بۆیە بە پێویستمان زانی، کە ڕایکخراوێکی لەم شێوەیە دابمەزرێنین بۆ بە ڕۆشنبیرکردن و گەشەپێدانی بواری یاسایی، بێگومان ئەمەش پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی بە پرۆسەی دیموکراسی و کۆمەڵگەی مەدەنییەوە هەیە، بەتایبەتی لە قۆناغی ئەمڕۆی هەرێمی کوردستاندا. دیارە ئەمەش جگە لەوەی ئەرکێکی قورسەو خۆ بەخشینێکی ئەوتۆشی دەوێت بۆ ڕاپەڕاندنی ئەرکەکانی لە ئێستادا.

دەستی گەندەڵی گەیشتە ئاوی(زم زم) یش

بەدرخان

چەند ڕۆژێک لەمەوبەر سەردانی ماڵی حاجییەکی برادەرم کرد لە کوپەیەکی بچووک تۆزێک ئاوی زم زمیان بۆ هێنام، منیش لەشەرمی ڕووان خواردمەوە!!

دوای ماوەیەک خودا حافیزیم کردو ڕۆیشتم بەیانی سەردانی یەکێک لە قوتابخانەکانی ناو شارم کرد. لەکاتی سەردانەکەم قوتابییەک لێم نزیک بۆوە پێی گوتم.

مامۆستا دوێنێ شەو ئەم ئاوەی لەماڵمان خواردتەوە ئاوی زم زم نەبوو شووشەکە هیچی تێدانەمابوو دایکم لەئاوی بەلۆعە پڕی کردو بۆ تۆیان هێنا. منیش لە وەڵامدا گوتم قوڕ بەسەرم دەستی گەندەڵی گەیشتە ئاوی (زم زم) یش.

مەلا محەمەد شەڵماشی: مەلا ئاوارەی برام گەورەترین ئەندامی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بوو

کەس لە ئێمە نییە ئاشنای ڕۆمانی بێسەرپەرشتان و بێ نەوایان نەبێ و نەیخوێندبێتەوە، کە ئەو دوو ڕۆمانە مەلا محەمەدی شەڵماشی وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، لەوانەش گرنگتر برای مەلا ئاوارەی بە زوڵم لە سێدارەدراو و رادەستکراوە، سەبارەت بەمڕۆی دونیای وەرگێڕان و چۆنیەتی کوشتنی مەلا ئاوارە و کردنە فیلمی ڕۆمانی بێ سەرپەرشتان و ژیان و گوزەرانی لە ئەوروپا و بەرهەمە نوێیەکانی ئەو دیدارەمان لەگەڵی سازکرد.

ئا: بەدرخان

*** چۆن خۆت دەناسێنی؟**

– من بە مەلا محەمەدی شەڵماشی ناسراوم و برای مەلا ئاوارەم، لەکاتی خۆیدا ئیمام و مودەڕیس و پێشنوێژی مزگەوتی سەرچاوەی سەردەشت بووم، منیش ماوەیەک مامەوە کابرایەک هەبوو کە لە ساواک بوو، ئەوکات لە زەمانی شادا ساواک هەبوو، برایەکم هەبوو مەلا مەحمودیان پێدەگوت، لە دەرەوە خەریکی کاسبی بوو، وەختی عەسر هاتەوە گرتیان و بردیان بۆ پادگای سەردەشتێ، منیش مستەفای برام کە ئێستا لە هۆڵەندایە ئەو وەختە گەنج بوو، گوتم بچۆ نان و کەبابێکی بۆ بەرە، دیارە کە هاتۆتەوە نەیانهێشتووە نان بخوا و گرتوویانە، لە ڕێگا تووشی ئەو ساواکییەی بوو بوو، گوتبووی ئەو نانە بۆ کوێ دەبەی؟ گوتبووی بۆ کاکم، گوتبووی بۆ کاکە مەلات گیرا؟ ئەویش گوتبووی نا کاکە مەلام نیە، مەلا مەحمودە، گوتبووی بچۆ بڵێ ئەوە دوو مانگە لەسەر ئەو ماتەڵن کە بیگرن، گوتویانە ئەو ئیمامی مزگەوتە نارِوا، کە ئەو هاتەوە ئیمشەو دەیگرن، پێی بڵێ بڕوا، ئینجا تەقریبەن ١٨ سەر بزنێکمان هەبوو، حاجی ژن چوو بیاندۆشی، ژنەکەی ناردبوو بۆ ناو مەڕەکان و گوتبووی پێی بڵێن ئەمشەو بڕوا دەنا دەیگرن، منیش ئاشنایەکم هەبوو پیاوێکی زۆر چاک بوو، هەر ئەو عەسرە ٥ هێستری هێناو ئێوارە ئەو شتەی پێویست بوو پێچامانەوە و خەلیلی کوڕم ٦ مانگ بوو، هەر ئەو شەوە هاتین بەلای بەناودا نیوەشەوێ هاتینە ماڵی حاجی عەزیزی قامیش، نیوەشەو بوو لە دەرگاماندا و ئەویش بە دەستێکی دەمانچەی پێ بوو، بە دەستێکی گلۆپی بە دەستەوە بوو، گوتی کێن؟ گوتم فلان کەسم، حاجی عەزیزی جاجی مەلا عەلی برامی دەناسی، ئەویش گوتی مامۆستا کارێکی زۆر باشت کردووە کە هاتوویە ماڵی من، گوتم بۆ؟ گوتی ئیمڕۆ لەلای بەرزانییەوە تەلەفۆنیان کردووە کە لە هەر جێگەیەک بوو بیگرە، ئەو وەختە حاجی عەزیزیش بەرپرسی هەموو شارباژێر بوو، گوتی بەڵام من خۆم بەپیاو دەزانم ناتگرم، ئەوەبوو ترێیان هێنا و منداڵەکەیان خستە ناو بارە ترێ و منیش لەگەڵ شوفێرەکە سوار بووم، گوتی هەتا ئەزمەڕی هیچ پێشمەرگەیەک ناتوانێ بتگرێ، بەڵام لەوێ بەولاوە دەسەڵاتم نییە، هاتم تا ئەزمەڕی، لەوێ ئۆتۆمبێلی ئێرە دەهاتنە ئێرە، سواربووین لە بازگەی سەربازەکان هیچیان پێ نەگوتین، لەو وەختەوە لە (٦٩)ەوە لە سلێمانین.

*** لەسەر لەسێدارە دانی مەلا ئاوارە چی دەزانی؟**

– مەلا ئاوارە گەورەترین ئەندامی حزبی دیموکرات بوو، تەواوی بەری لەورکان و سوێسنی و ئالان و هەمووی ڕوویکردە حزبی دیموکرات لەڕێی مەلا ئاوارەوە بوو، یانی چەند جار ئەمنیان برد بۆ ڕەزایە بۆ ئەوەی مەلا ئاوارە بێتەوە، جارێکیان فەرماندەی سوپا سوڵح خۆی ناوبوو، منیان بردە ئەوێ و گوتیان دەبێ بچی بیهێنیتەوە، ئەو وەختە مەلا ئاوارە لەلای سورێ و ئەوە ٨٠ پێشمەرگەی لەگەڵ بوو، گوتم ناتوانم بچم عەجەم دەمگرن، کارتێکی دامێ گوتی لە هەر شوێنەک تووشی عەجەمان بووی ئەوەیان نیشاندە، منیش چووم و مەلا ئاوارەم جیاکردەوە و گوتم حاڵ و مەسەلە وایە، پێکەنی و گوتی زۆر عەجایبە تۆ هاتووی بەمن دەڵێی وەرەوە، وامزانی وەکو مەلای بودایيەکان دەچی لە بازاڕی سەردەشتێ تەنەکەیەک نەوت بەخۆت دادەکەی لەسەر ئەو میللەتە، مەلا ئاووارە کەسایەتییەکیزۆر عەجایب بوو لەناو میللەتدا، یانی لە ناوچەی گەورک و سەردەست و سوێسنی و ئالان کە دوو کەس شەڕیان بکردایە، موراجەعەی قازی و حکومەتیان نەدەکرد دەیانگۆ دەبێ مەلا ئاوارەبێ.

*** دەڵێن مەلا ئاوارە رادەست کراوە، ئەوە چۆنە؟**

مەلا محەمەدی شەڵماشی و حەمید ئەبوبەکر - سلێمانی - ٢٠٠٨/١٢/٢٩

– بەڵێ بەشاهێدی یەکێک لە مەلایەکان کە مەلا عەبدوڵلای قاسمیان بوو ئەوکات بە ئاشکرا لەگەڵ حکومەت بوو، ڕۆژێکی عەسر بوو هاتبووە دوکانەکەی حاجی مەلا عەلی برام، گوتبووی یەکسەر بنێرە بەدوای مەلا محەمەد بێتە ئێرە، منیش کە چووم مەلا عەبدوڵلا لەوێ بوو، جیایکردمەوە و گوتی قسەیەکت پێ دەڵێم، بەڵام سوێند بخۆ لای کەس باسی نەکەی، گوتم باسی ناکەم، گوتی ئێستا من لە جەلسەیەک دێمەوە کە من و سەرهەنگ مەحمودی و وەیس کە فەرماندەی گشتی جاندرمەی ئێران بوو لەگەڵ برایم ئاغای بەریاجێ و سەرگوردیەیان و شەش کەس دانیشتبووین لە ٣ جێگا داویان بۆ مەلا ئاوارە داناوەتەوە، لە یەکێک لەو جێگایانە ئەوشۆ یا سبەی شەوێ دەیگرن، ئەمنیش دەمزانی ئەو شەوە لەدێی (کانی بی) بوو، هەر یەکسەر دوکانەکەم بە حاجی مەلا عەلی داخست و ناردم بۆ کانی بی، گوتیان وەڵا بەیانی ٧٠ پێشمەرگەی لەگەڵ بووە و لێرە ڕۆیشتووە، بۆ سبەینێ نەمانزانی چۆتە کوێ، بۆ شەوەکەی لە گوندی (دیواڵ) داویان بۆ دانابووەوە، لەوێ دوو ماڵیان بەشەڕدا بوون، گوتبوویان مەلا ئاوارە نەیێ ئاشت نابینەوە، ئەویش لەگەڵ پێشمەرگەکانی لەو دێیە نزیک بووە، خۆی و دوو پێشمەرگە دەچن و دەڵێ ئێستا دێم ئاشتیان دەکەمەوە و دێمەوە، پێشمەرگەکان بەجێ دێڵێ، کە دەچێتەوێ برنج و مریشکی بۆ لێدەنێن و دەرمانی پێوەدەکەن، هەر لە خواردنەکەیدا خەویان لێ دەکەوێ، یەکسەر جاسووسیان لەسەر بووە و چوون دەورەیان گرت و بەبێ تەقە و شت گرتیان و بردیان.

*** ئەگەر بێینە سەر دونیای وەرگێڕان، سەرەتای کاری وەرگێڕانت بۆ کەی دەگەڕێتەوە؟**

مەلا محەمەدی شەڵماشی - سلێمانی - ٢٠٠٨/١٢/٢٩

– من لە ٣٧ی ئێرانێ هەر لە سەردەشتی مەلا بووم، لەپێش ١٩٦٨ لەوێ تەفسیری سورەتی فاتیحەم کرد بە فارسی و لە مەهاباد چاپکرا، ئەوە یەکەمین نووسینم بوو لەدوای ئەوەی کە هاتمە ئێرە (سلێمانی) بە وەرەزی هەروا لە بەرخۆمەوە چەند شیعرێکم گوت هەرچەند من شاعیر نیم، بەڵام ئەویش لە بەغدا چاپکرا بەناوی (باوەشینی گڵ) لە ساڵی ١٩٧٠، لە دوایی بەهۆی ئەوەی من وتارخوێنی خانەقای مەولانا بووم، دەبوو ئامۆژگاری بکەم بۆ خەڵک، ئامۆژگارییەکانم دەنووسی و بۆ خەڵکم دەخوێندەوە و لەدوایی دەمکرد بە کتێب، وەکو ژیانی پێغەمبەران و مەجلیسی ئەولیا و وتاری ڕەمەزان، ئەوانەم هەموو ڕێکخستبوو و چاپکرا، لە سنە و سەقزیش دووبارە چاپکرانەوە.

*** کاری وەرگێڕانی ڕۆمانیشت هەیە، ئەوانە چۆنن؟**

– بەڵێ، بێسەرپەرشتان و بێ نەوایانم وەرگێڕاوە.

*** کەی سلێمانیت جێهێشت؟**

– تا ساڵی ١٩٩٣ لێرەبووم، ساڵی ١٩٩٣ کە ئێران بەهۆی جاسووسەکانی دەستیانکردە کوشتنی ئێرانییەکان، منیش ناچار بووم ڕۆیشتم، چووینە ئەنقەرە و دوو سێ ڕۆژ لەوێ بووین و چووینە Un، ئەو وەختە UN لەوێ خەڵکیان قبوڵ دەکرد، ئەمن چووم بۆ موساحەبە، کوڕێکی فارسی ناوی ڕەزا شیرازی بوو، لەوێ وەرگێڕ بوو، لەگەڵ جان ماک لین جێگری سەرۆکی UNی هەموو دونیا، خولاسە ئەوەی ڕاستی بوو پێمگوت، بەوەرگێڕەکەی گوت بڵێ ئەوەی بە ٦ مانگ بۆ خەڵک دەکرێ ئەوە ئێستا قبووڵە بە پەنابەری سیاسی، هەر لەو وەختەوە لە فینلەندام.

*** وەکو کوردێک کە لە ١٩٩٣ـەوە لە فینلەندا دەژی و لە ئێران و کوردستانیش ژیاوی، چ بەراوردێک دەبینی؟**

– بەڕاستی من بەراوردێک دەکەم بە میللەتی ئێرەوە، پێموایە ئینسان هەمووی وا دروست بووە کە ناخۆشی لەبیر دەچێ، دەنا پێموایە دەبوو خەڵکی عێراقی هێندە نارازی نەبێ، (مەبەستم لە کوردی عیراقە)، چونکی من لێرەش لە ساڵی ١٩٨٨ پێنج مانگ و ١٨ شەو لە ژوورێکی ئینفرادی بووم لە بەندینخانە کۆنەکەی ئێرە.

*** ئەو ٥ مانگ و ١٨ شەوەش هەر لەسەر هەقبێژی بووە؟**

– خۆی لەسەر ئەوەبوو کە من میوانم زۆردەهات، دکتۆر قاسملۆ و کەریمی حیسامی و غەفووری هەمزە کە لێرە بوو، مەلا عەبدوڵلای حەسەن زادە و ئەوانە هەموو تەلەفۆنیان بۆ دەکردم، بەڵام ئەسڵەکەی کە بەڕێوەبەری ئەمن رائید خەلەف پێی نیشاندام دوو نامەیان لە قەرەداغ گرتبوو، لە نامەکاندا نامەیەکی نیشاندام تەنیا ئەوەندەی لێ نووسرابوو (الملا محمد شلماشی منبع المائل الاصل)، نامەکەی دیکەی ناوی ١٦ مەلای پێوەبوو، دوایین ناویان ناوی من بوو، بەڵام لەو ١٦ مەلایە هیچیانم نەدیبوو، هەمووی مەلای عەرەب بوون، کە ئەو دوو نامەیان گرتبوو، ڕەقابەیان خستبووە سەر تەلەفۆنی ماڵمان، کێ تەلەفۆنی لەگەڵ کردووم و چ قسەیەکم کردووە، لەوێ هەموویان بۆ لێدامەوە، وەختی نووستن بوو هاتن دەوری ماڵەکەیان گرتم و بردیانم، بەڵام رائید ڕەحیمێکی لێ بوو ئێمەیاندا ژێر دەستی، خوا هەڵناگرێ قسەی ناشیرینی پێ نەگوتم، هەر دەیگوت شێخ، چەند جاریش دەیگوت ئەگەر نەیانداباتە من و بیاندابانە رائید جەلال و رائید حەسەن و ئەوانە کە هەموو لێرە بوون، جارێ ٣ شەو و ڕۆژ هەر لێدان و هەڵواسین بوو، بەڵام ئەو دەیگوت ٣ حەجم کردووە و ڕێزی مەلایانم لایە(بە پێکەنینەوە).

*** دەڵێن لە کاری وەرگێڕاندا دەبێ ئەو زمانە لەزمانی خۆت باشتر بزانی کە وەریدەگێڕی، تۆ چی دەڵێی؟**

– من باوەڕم وایە کە کابرا زمانەکە لەهی خۆی باشتر نەزانی، وەرگێڕان بکا سەقەتی دەکا، چونکێ وەرگێڕانەکە وەکو ڕۆژنامەکەی بەغدای لێ دێ، کە وەریاندەگێڕا هەمان شێوە چی نووسراوە وایان دەکرد، ئەوە هەڵەیە، چونکە هیچ زمانێک کار و کارا و نیهاد و گوزارەی وەکو یەک نییە، پاش و پێشە، هەموو زەمەنێک ئەگەر زمانەکە چاک نەزانی و نەیخەیە قاڵبی زمانەکەی خۆت، ئەوە نەیکەی باشترە.

*** ئەمڕۆ کێشەی زمانی ستاندارد هەیە و بە چەندین جۆر دەنووسرێ، هۆی ئەو پاشا گەردانییە بۆچی دەگەڕێتەوە؟**

– پێموایە بۆ نەزانین و یەکنەگرتنە، من پێموایە ئەگەر زمانێکی یەکگرتوو دروست بکەن سوودی زۆرترە، بەڵام بەڕاستی ئەوەم پێناخۆشە کە لە ئێستادا کورد نەبۆتە هیچ، خەریکین زمانەکە بگۆڕن، بە لاتینی.

*** ڕاتت لەسەر گۆڕینی بە لاتینی چییە؟**

– زۆرم پێ ناخۆشە.

*** بۆ؟**

– ٢٦٠٠ ساڵە فارس حکومەتە تا ئێستا ڕەسمولخەتەکەی خۆیان نەگۆڕیوە.

*** بەڵام خۆ کۆمەڵێک وشەیان هێناوەتە ناو ئەدەبەکەی خۆیان؟**

– قەینا ئەوە قازانجە، تۆش دەتوانی وشە بێنیە ناو زمانەکەت، زۆرشت هەیە دروستبووە لە کوردیدا نەبووە و ناتوانی بۆ خۆت ناوی بۆ دابنێی، بیهێنیە ناو زمانەکەت، بەڵام گۆڕانی بەلاتینی باش نییە، پاکستان تا ئێستا زمانی ئۆردوویان نەگۆڕیوە، بۆچی ئێمە کە هێشتا نەبووینە هیچ زمان بگۆڕین، ئەمن چوومە تورکیا لەوێ ڕێزێکی زۆرم هەبوو بەهۆی ئەو جلەوە (جلی مەلایەتی)، لەوێ قەدەغەیە مەلا جلی مەلایەتی لەبەربێ، میت بانگی کردم و گوتیان هەرچۆنێ بێ دەبێ ئەو جلانە دانێی، گوتم (٤٠) ساڵە لەبەرمدایە بە قسەی ئێوە داینانێم، گوتیان تکات لێدەکەین مەیە بۆ بازاڕ بۆ ئەوەی خەڵک ئاوا نەتبینێ، شێخ عەبدولڕەحمانێک لە قۆنیە بوو (قۆنیە شارێکی خۆشی تورکیایە) داوەتی کردم، مەبەستم لە زمانە، باوەڕکە ژوورێکی گەورەی هەبوو پڕ لە کتێبی کوردی بە ئەلفوبێی عەرەبی بوو، بەڵام چونکی خۆی تورکی خوێندبوو یەک وشەی لێ نەدەزانی، پاش ماوەیەکی دیکەش کە ئێمە گۆڕاین ئەو کوردییەی کە تا ئێستا نووسراوە، نەوەکانمان هیچیان نازانن بیخوێننەوە.

*** بەڵام ئەگەر ژمارەی کوردەکان بخەمڵێنین بە ٤٥ ملیۆن ئەوا ٣٢ ملیۆن بە کرمانجی قسە دەکا، بەڵام بۆچی من کرمانجی دەزانم و ئەو سۆرانی نازانی؟**

– بۆ فێری نەکەین بزانێ.

*** تۆ ٣٠ ملیۆن فێردەکەی یان ١٠ ملیۆن؟**

– باشە ئەو ٣٠ ملیۆنە بۆ هەمووی فێری تورکی بووە، بۆ فێری کوردی نابێ، ئەگەر حوکمت لێکردوو لە کتێبەکەدا زمانەکە هەبوو فێردەبی، بۆ نموونە من کوردم زۆرم پێ سەیرە، ئێستا تەلەفزیۆنەکان کە دادەمەزرێن بۆ بە فارسی و عەرەبی قسەدەکەن؟ تا ئێستا دیوتە تەلەفزیۆنێکی فارسی یا عەرەبی دوو وشە بە کوردی قسە بکەن؟ نایکەن. ئەی بۆ تۆ هەر بەکرێگیراوی ئەوانی، پێموایە ئەوە کارێکی خراپە.

*** ئێستا ئەو مەسەلەی گۆڕینە، زۆر گەرم و گوڕە، قسەت چییە؟**

– بەنەفسی خۆم زۆرم پێ ناخۆشە، چونکە پێموایە یەکێک لە ئاساری کوردبوون ئەو ڕێنووسەیەتی، خۆ ڕێنووسەکە نە وەک فارسی و نە وەک عەرەبی و نە وەک تورکییە، ڕێنووسی کوردی وەکو هیچ زمانێک نییە، حەیفە بە خۆڕایی ئەوە لە دەست بدەین و بیکەینە لاتینی.

بەشی یەکەم

پێناسەی میللەتەکەم هەڵەبجەی شەهید

کازم عومەر دەباغ

شتێکی ڕوون و ئاشکرایە گەورەترین کارەسات ڕوویدابێت لە مێژوو، کاتی هەڵگیرساندنی شەڕی جیهانی دووەم لە (١٩٣٩ تا ١٩٤٥) کارەساتە قێزەوەنەکە بوو کە کرایە سەر هەردوو شاری (هێرۆشیما و ناکازاکی)، ئەم کارەساتە تراجیدیایە لە مێژوو هەمیشە باسی لێوە دەکرێت، ئەم ڕووداوە نەشیاوە بوو بە هۆی ڕاوەستانی ئەم شەڕە گەورەیە، کۆمەڵەی گشتی لەپاریس یاسایەکی دەرکرد بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەم کارە پڕ تاوانکاریانەی دژ بە مرۆڤایەتی ئەنجام دەدرێت. چل و سێ ساڵ تێدەپەڕێت ئەمڕۆ بەسەر ئەم کارەساتە، کەچی تازە بە تازە جەلادەکانی ئێراق لەسەر تاوانێکی ئەوها گەورە لەناو قەفەسی تاوان ڕادەگیرێن لەبەردەم ڕاگەیاندنەکان دەخرێنە بەرچاوی بینەران لەسەرتاسەری جیهان، ئەم تاوانبارانە لەماوەی دەسەڵاتیان لەساڵی (١٩٦٨) تا دەگاتە ڕۆژی لەناوچوون و هەڵوەشاندنەوەیان لە ٢٠٠٣/٤/٩ سڵیان نەکردۆتەوە لە هیچ کردەوەیەکی دژ بە مرۆڤایەتی هەر لەکوشتن و لەسێدارەدانی ئازادیخوازان و ئەنفال و پاکتاوی نەژادی و ڕاگواستن و زەوی سووتاندن، ئەگەر چی ئێراق یەکێک بوو لەو وڵاتانەی لەساڵی ١٩٤٨ لەپاریس ئیمزای لەسەر ئەم یاسایە جیهانییە کردووە، بێدانانی هیچ ڕێزێک بۆ ئیمزاکەیان، دەمەو ئێوارەی ١٩٨٨/٣/١٦ چل فڕۆکەی حکومەتی بەعسی لەناوچوو، لەماوەی چەند چرکەیەک گەورەترین کارەساتی شەڕی جیهانی دووەم لەم شارە دوبارە بووەوە، ئەویش بە بۆمبارانکردنی ئەم شارە بە بۆمبی کیمیایی، نزیکەی پێنج هەزار شەهیدکرا و زیاتریش لەم ژمارەیە بریندار و دەربەدەربوون بۆ ئەم دیوی سنوور، تا ئێستا بریندارەکانی ئەم ڕووداوە بەزامەکانیانەوە دەتلێنەوە لە ئازارو ئەشکەنجەدان و چاوەڕێی مەرگ دەکەن، دەنگ و سەدای ئەم کارەساتە لەسەرەتای ئێرەو ئەوێ نەڕۆیشتن بەکپکراوی مایەوە، تا ڕادەیەک سەکۆی نەتەوەیەکگرتوەکانیش لەئاست ئەم ڕووداوە بێدەنگ بوون ئەم سەکۆیەی کە خەڵکی بەچاوی پڕئومێدو هیواوە سەیری دەکەن، بەڵام ڕۆژان ڕۆژی بەدوای خۆیدا هێناو گۆڕانکاری بەسەر بارووددۆخی سیاسی ناوچەکەداهات، ئەمە بووە هۆی ئەوە جارێکی دیکە کارەساتی هەڵەبجە بێتەوە مەیدان، بەتایبەتی دوای ڕاپەڕینە مەزنەکەی (١٩٩١)، ئەمجارە لەسەر سەکۆی کۆمەڵەی نەتەوەیەکگرتوەکان ئەم ڕووداوە کەوتە بەر باس و لێکۆڵینەوە، ئەمەش جێگای خۆشحاڵی بوو بۆ میللەتکەمان جارێکی دیکە باس لەم کارە ساتە بکرێتەوە بەم قەبارەیە، ئەمەی لەمانەش گرینگترە ئەوەیە لەدوای پرۆسەی ئازادی ئێراق یاسای ژمارە(١٠) دەرچوو لە ٢٠٠٥/١٠/٩ لەلایان بەڕێز (برێمەر_لێپسراوی بەڕێوەبردنی کاروباری هاوپەیمانیەتی لە ئێراق، بەپێی ئەم یاسایە (دادگای باڵای تاوانەکانی ئێراق) دامەزرا، ئەم دادگایە سەیری هەموو ئەم تاوانانە دەکات و کە لەماوەی حوکمرانی بەعسی لەناوچوو هەڵوەشاوە لەساڵی ١٩٦٨ ڕوویداوە تا دەگاتە دوای پرۆسەی ئازادی ئێراق، ئەوەی جێگای داخبوو ئەم یاسایە بۆماوەیەکی دوروو درێژتر کاری پێبکرابایە لە ئێراق بۆ ئەوەی شۆڤێنیەکانی ئێراق نەیانتوانیبایە لەکاتی حوکم کردنیان جارێکی دیکە ڕووداوی تراجیدیای کوشتن و قڕکردن و ئەنفال و کیمیا باران کردن دووبارە بکەنەوە، بۆ کپکردنی دەنگی ئازادیخوازان، ئەم کێشانەی کە تا ئێستا دادگای باڵای تاوانەکان یەکلایی کردوونەتەوە کێشەی دوجەیل و ئەنفال بوو، بەڵام هەندێک لەم کێشانە تائێستا یەکلایی نەکراونەتەوە کاریان لەسەر دەکرێت، وەک کێشەی بێسەروشوێنکردنی هەشت هەزار بارزانی و کێشەی کوردە فەیلییەکان و کێشەی ڕاپەڕینە مەزنەکەی ساڵی(١٩٩١) لە خوارووی سەرووی ئێراق، کێشەی بۆمباباران کرنی شاری قەڵادزێ ئەویش یەکێکە لەم تاوانانەی کە لەسەردەستی ئەم تاوانبارانە ئەنجامدرا لە ١٩٧٤/٤/٢٤ کە بووە هۆی شەهیدکرن و بریندارکردنی سەدەها کەسی لەژن و منداڵ خوێندکاری زانکۆ وەک شایەد حاڵێک منیش یەکێک بووم لەم کەسانە.

کێشەی هەڵەبجەی شەهید لە ڕۆژانی ٢/٢١، ١٢/٢٣، ٢٠٠٨/١٢/٢٤، جارێک دیکە کەوتەوە سەرسەکۆی باسکردن، لەڕێگای ڕاگەیاندنەکان و بەچاوی هەموو دنیا تاوانباران لەناو قەفەسی تاوان ڕاگیرابوون، خرانە بەر دیدەی بینەران بەسەرشۆڕی و سەرداخراوەی هەستیان بە شەرمەزاری دەکرد بەقەد بەرزی هەموو شاخەکانی کوردستان، بینەرانیش بەچاوی پڕ فرمێسک و هەناسەی ساردەوە تەماشای شایەدی شکایەتکارانیان دەکرد، بەدەم ڕشتنی فرمێسک و ئاخ سەرگوزارەشتەی ڕابردووی ئەم تاوانەیان دەگێڕایەوە، کە چەند کوڕو کچ و خۆشەویستانیان لەدەستدا، کارەساتی هەڵەبجەی شەهید سادەوساکار نییە لەمێژوودا، ئەمڕۆ بووە بەپێناسەی میللەتەکەمان بەو هۆیەوە لە هەموو دنیا دەناسرێتەوە، جگە لەشایەدی شکایەتکارەکان بەڵگەی حاشا هەڵنەگری دیکە لەبەر دەستایە، کە ڕاستی ڕووداوەکە دەخاتە ڕوو، وەک مانگە دەستکردەکان و وێنەگیراوەکانی ڕۆژی ڕووداوەکە، کە لەگەڵ نووسراوە فەرمییەکانی سەربازییەکان وەک نووسراوی ژمارە (١٥٣) لە ١٩٨٨/٣/١٦، کە لەسەرەکی ئەرکانی سوپاوە دەرچوو، جگە لەڕاپۆرتە پزیشکییەکانی نەخۆشخانەکانی کرمەشان وتاران و لە ئێران، هەرچۆنێک بێت دەبێت هەوڵبدرێت ئەم دادگایە کارەکانی بۆ بەدواداچوونی تاوانەکان بەردەوام بێت لە ئێراق بۆ ئەوەی جارێکی دیکە شۆڤێنییەکان جەسارەتی ئەوەنەکەن تاوانی هاوشێوەی تاوەنەکانیان دووبارە بکەنەوە، بۆ لەناوبردن و قڕکردنی ئازادیخوازان.

کازم عومەر دەباغ - هەڵەبجە - ١٩٧٢

دەنگی ئازادی بەهێزی سەربازی کپ ناکرێت!!

ماموستا کازم

لەماوەی حەڤدە ساڵی حوکمڕانی خۆیدا حکومەتی هەرێمی کوردستان هەمیشە لە ململانێی بەردەوامدابووە لەگەڵ نەیارو دەوڵەتەئیقلیمییەکاندا.
ململانێیەکەش لەسەر هەموو ئەم کارە نـاڕەواو قێزەونانە بـووە، کە دژ بەم دەسەڵاتە کراوە لە هەرێمی کوردستان.
لەگەڵ ئـەوەشدا لێپرسراوانی هەرێمی کوردستان بۆ تەشەنەنەکردنی کێشەکان هەمیشە ڕێگای دایە لۆگی هەڵبژاردووە، بۆ ئـەوەی ڕووبـەڕوی گیرو گرفتەکان نەبێتەوە.
یەکێک لەم کێشانەش کە هەردەم لەلایەن تورکیاوە باسی لێوە دەکرێت کێشەی (پ.ک.ک) بەم بیانووە چەندین جار هێرشی سەربازیان بۆ سەر کوردستان ئەنجامداوە، ڕۆژانـەش بە فرۆکە بۆمبا هاوێژەکانیان گوندە سنورییەکانی هەرێمی کوردستان ئاگر باران دەکەن. هەر بەمەش نەوەستاون لێرەو لەوێ پشێویان ناوەتەوە بۆ ئۆقرە هەڵگرتن لە خەڵکی کوردستان. ڕۆژی (٢٠٠٨/١٢/٢٣) مالیکی بە جیا سەردانی تورکیای کردو لەگەڵ سەرۆک کۆماری ئەم وڵاتە (عەبدولڵا گول) کۆبۆوە، یەکێک لەم تەوەرانەی کە باسیان لێوەکرد دیسان بەهەمان شێوەی رابردوو کێشەی (پەکەکە) بوو.
من لێرە دەڵێم کێشەی پەکەکە کێشەیەکی حکومەتی تورکیاو پەکەکەیە. هەبوونی ئەم ڕێکخراوە کوردییە بۆ ساڵی (١٩٨٣) دەگەڕێتەوە چالاکیان هەبووە نۆ ساڵ پێش دروستبوونی حکومەتی هەرێمی کوردستان بوونیان هەبووە.بۆیە پێویستە حکومەتی تورکیا پێداچوونەوە بەسیاسەتەکانی خۆیدا بکاتەوە. ئێمە وەک کـوردی کوردستانی باشوور تاقیکردنەوەی ئەوەمان هەیە هیچ حکومەتێک بەهەر قەبارەو هێزێک بێت ناتوانێت بەهێزی سەربازی شۆڕشگێران لەناو بباو دەنگی ڕاستەقینەیان پێ کپ بکات. بۆیە واباشە دەرگـای هەڕەشەو ئاگرو ئاسن دابخەن لە بری ئەوە دەرگای دانووساندن و گفتوگۆ بکەنەوە. چونکە سەردەم گۆڕاوە سەردەمی چارەسەرکردنی کێشەکانە بە دیالۆگ.

بەدرخان پەیمانگای گۆتە بۆ فێربوونی زمانی ئەڵمانی بەسەردەکاتەوە

تامان شاکر سەرپەرشتیاری پەیمانگای گۆتە: پەیمانگای گۆتە بۆ فێربوونی زمانی ئەڵمانییە

تامان شـاکر ناوێکـی دیار و چالاکـی ناو دنیای نووسـین و فیمینیسـتی کوردییە، ئەو جگە لەوەی ڕاوێـژکاری ڕاگەیاندنـی وەزارەتی ڕۆشـنبیرییە، ئێستا دیارە بۆتە سەرپەرشتیاری پەیمانگای گۆتە بـۆ بڵاوکردنـەوەی ڕۆشـنبیری و فێرکردنی زمانی ئەڵمانی لە کوردستان، سەبارەت بەو پەیمانگایە ئەو دیدارەمان لەگەڵی سازدا..

پ. بەدرخان

*** ئامانج لە کردنەوەی پەیمانگای گۆتە چییە؟**

– دوای ڕزگارکردنی عێراق بە تایبەتیش کوردسـتان کە ماوەی چەند سـاڵێکە ئازاد بووە، بەڵام ئەڵمانەکان بەردەوام بەهێواشـی کاردەکەن و ترسێک هەیە لـە پشـتی کارەکانییانە بـۆ ئەوەی ئەو شـوێنەی کە دەچن پێویستە ١٠٠٪ ئەمنیەتی پارێزراو بێ، ئیتر بەرە بەرە کوردستانیش وەکو هەموو عێراق لەگەڵ دنیـای دەرەوە پەیوەندییەکـی زۆری هەیە، هەروەهـا بوونی ڕێژەیەکی زۆر لە کوردانی باشـووری کوردسـتان لە ئەڵمانیا، ئەمەش بـووە هۆی ئەوەی چەندیـن کۆمپانیـای ئەڵمانـی بێنە کوردسـتان کاری وەبەرهێنـان بکەن، بێگومان کە ئەڵمانەکانیش بینیان لێرە سەنتەری ڕۆشنبیری فەرەنسی و زانکۆی ئەمەریکی و شـتی وا هەیە، ئەمانیش بیریان کردەوە شـتێک دابمەزرێنن، بۆ ئەوەی ڕۆشنبیری و فەرهەنگی ئەڵمانی ئاشـنابێت و لە کوردستان بناسرێت، بۆ سـەرەتا لە سـاڵی ٢٠٠٨ بنکەیەکی ڕۆشـنبیری ئەڵمانی کوردیان دروست کرد، ئەوەی کە ئێسـتا دەیبینی، لەم بنکەیەدا ئێمە کۆمەڵێک شتمان هەیە کە دوایی باسی دەکەین، ئەم بنکەیەش لە دواتر بەنیازین بیکەینە پەیمانگای گۆتە بۆ فێربوونی زمانـی ئەڵمانی، کە ئەو پەیمانگایە لەزۆربەی وڵاتانی دنیا هەیە و ٥٠ ساڵە لە میسر هەیە و لە وڵاتانی تری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستیش، بۆ ئەوەی بتوانـن کلتوور و زمانـی ئەڵمانی لەو وڵاتانەدا بڵاوبێتـەوە و خـەڵکی زیاتر شارەزای فەلسەفە و میوزیک و هەموو بەشـەکانی دیکەی بواری ڕۆشـنبیری ئەڵمانی بن.

*** کێ پاڵپشتی ئەم سەنتەرە دەکات؟**

– پێموایە قونسـولگەری ئەڵمانی لە هەولێر، کـە لـەم مانگـەدا دەکرێتەوە پاڵپشتی ئەم سەنتەرە دەکەن، وەزارەتی ڕۆشنبیریش کە منی ناردۆتە ئێرە وەکو کەسـێک، کە هاوڵاتییەکـی ئەڵمانیم و زمانـی ئەڵمانی دەزانـم، بۆیە من ڕۆژانـە ٤ کاتژمێـر لێـرە کاردەکەم، کارکردنەکەشم ئەوەنییە کە من زۆر زۆر موعتاجم، نەخێـر کاردەکەم بۆ ئەوەی ئەم پەیمانگایە لە کوردستان بکرێتەوە، کە دەزانم چ سوودێکی گەورە بە خەڵکی کوردسـتان دەگەیەنێ و بـۆ داهاتووی گەنـج و منداڵی ئەو وڵاتـە، کە چەند گرنگە بتوانین کەلک لە کلتوور و زمانی ئەڵمانی وەرگرین، بێگومان ئەگەر بێتوو خەڵکانێک بێن ناوی خۆیان بنووسـن و ئارەزووی ئەوە بکەن زمانی ئەڵمانی فێربـن، پێموایە دەبێتە بەشـێکی زۆر گرنـگ و گەورە لـە پەیمانگای گۆتە، کە لە ئەڵمانیا هەیە و خەڵکانی بیانی دەچن فێـری زمانی ئەڵمانـی دەبن و دەتوانین لە شـوێنی ئـەوەی بچین لە ئەڵمانیـا فێری زمانـی ئەڵمانی بین، دەتوانین لە کوردستانەوە فێری زمانی ئەڵمانی بین.

*** لە بەرامبەر ناساندنی کلتوور و زمانی ئەڵمانی بە کوردی، هەوڵدەدەن کلتوور و زمانی کوردیش بە ئەڵمانەکان ئاشنا بکەن؟**

– ئەوەی ڕاستی بێ پەیمانگای گۆتە لە وڵاتـان زۆر چالاکی ڕۆشنبیری دەکەن، بۆ نموونە دەتوانن کتێبی ئەڵمانی وەرگێڕنە سەر زمانی کوردی، ئەوان خۆیان چاپی دەکەن و پـارەی دەدەن، ئەم کارانە لە وڵاتانی دیکە دەکەن، کە ئەڵمانی زمان نین، ئەگەر بێتوو ئەم شـوێنەی ئێستا من و تۆ لێی دانیشـتووین لە داهاتوودا بایەخی پـێ بدرێت و گەورەتر بکرێت، بێگومـان چالاکی ڕۆشـنبیری لەگەڵ کـورددا زۆرتر دەبێ، چونکە ئەوان ئەو پەیمانگایەیان لـە هەولێر کردۆتەوە، نـەک لە بەغدا و شـوێنی دیکە، بۆیە دڵنیـام لە داهاتـوودا زۆر بایەخی پێ دەدرێت.

*** بەرنامەی ئایندەتان چییە؟**

– سـەرەتا وەک دەبینـی کۆمەڵێـک فەرهەنـگ و کتێبـی فێربوونی زمانی ئەڵمانیمان هێناوە بە کاسێت و سیدیش بۆ ئەوەی مـرۆڤ گوێ بگرێ، چەندین کتێبمان هێناوە دەربارەی شـارەکانی ئەڵمانیا، میوزیکی کلاسـیک و پۆپ و جاز و ڕۆک و ئەمانە هەمووی هێنراوە، ٧٠ فیلمـمـان هێنـاوە، کـە بـاس لە مێژووی ئەڵمانیا و شارەکانی ئەڵمانیا دەکا و هەموویـان ئەڵمانیـن، چوار کۆمپیوتەریشـمان هەیە کە گەنجەکان دەتوانن بێن لێـرە خەریکی ئەنتەرنێت بن، ئەم کتێبانەش کە دەیبینی هەمووی هـی منداڵان و گەنجانە کـە چیرۆکن بە زمانی ئەڵمانـی، لەگەڵ کۆمەڵێک سـیدی بۆ فێربوونی زمانی ئەڵمانی، لەبەرئەوەی بەرنامـەی ئایندەی ئێمە ئەوەیە ئەگەر بێتوو خەڵکی کوردستان بیانەوێ فێری زمانـی ئەڵمانی بن ناو دەنووسـن تا بزانین چەند کەس دێ و سەردانمان دەکا، بێگومان کۆڕسی زمانی ئەڵمانی دەکەینەوە، ئەوە لە لایەک لە لایەکی تر لەم مانگەدا مامۆستایەک دێت ڕۆژانی شـەممە کۆڕس بە مامۆستایان دەڵـێ، کە چـۆن وانە دەڵێنـەوە لە پۆلەکان، هەرچەند ئێستا لە هەندێک قوتابخانە زمانی ئەڵمانی دەخوێندرێ، لەبەرئەوە ئەو قوتابیانە کە گەورە دەبن پێویسـتیان بە خوێندنەوە و فێربوونی باشتری زمان هەیە، پێویستیان بەوەیە ئـەو زمانەی فێـری بوونە بـەردەوام گوێیان لێ بێ، لەبەرئەوە ئەو شتانەی کە دەبینی هەمووی پێداویستی فێربوونی زمانی ئەڵمانییە.

*** ئـەو هاریکارییانـە بـە بەرامبـەرە یـا بـێ بەرامبەر؟**

– تا ئێسـتا پارەمان لە هیچ کەسێک وەرنەگرتووە، ئـەوەی دێ کتێب دەبا، ئەوەی دێ فیلم دەبا بە بەلاشـە، بەڵام ئەگەر بێتوو کۆڕسـی زمـان بکرێتەوە بـێ گومـان پارەیـەک وەردەگیرێ لە بەرامبەر ئەوەی مامۆستاکان ئەو وانانە دەڵێنەوە.

*** وەکـو سەرپەرشـتیاری ئـەو پەیمانگایـە، لە بەرنامەتدا نییە پێشانگای کتێبی هاوبەش و کۆڕ و سیمینار و فێستیڤاڵ سازبکەن؟**

– ئەڵمانەکان وەکو ئێمە نین، پەیمانگای گۆتە بۆ فێربوونـی زمانی ئەڵمانییە، بەڵام دەکرێ هەر لەناو ئەو پەیمانگایە کۆڕسـی زیاتر و لابـەلا بکرێتەوە کە پەیوەنـدی بە کلتـووری ئەڵمانییەوە هەبێ، ئەوەش لە داهاتوو دەبێ، بەڵام جـاری من بە تەنها ناتوانم هەموو ئەو کارانە بەڕێوەبەرم، ئەو کارەش کە لێرە دەیکەم تەنها خۆشەویستییە بۆ وڵاتەکەم و منداڵان و گەنجانی وڵاتەکەم، تا کەڵک وەرگرن لە زمانێک کە زمانێکی زیندووە و پێویسـتە ئێمە فێری بین، دواتریش ساڵانە کورد بەشداری دەکا لە پێشانگای کتێبی نێودەوڵەتـی فرانکفۆرت، بەڵام بەداخەوە. دەبێ ئێمـە زیاتر بایەخ بە زانستی وەرگێڕان بدەین، پێموایە ئەگەر سبەی ڕۆژێ خەڵکانێک بێن لێرە فێری زمانی ئەڵمانی بن بەو شێوازەی، کە لە پەیمانگای گۆتە لە وڵاتان بەڕێوەدەچێ، پێموایە خەڵکانێک بە شێوازێکی زانستی فێری زمانی ئەڵمانـی دەبن، ئەوکاتە دەتوانن هەم لە کوردییەوە شت وەرگێڕنە سەر ئەڵمانی و هەمیش بە پێچەوانەوە، کە ئەوەش خزمەتێکی زۆر گەورەیە بۆ کورد.

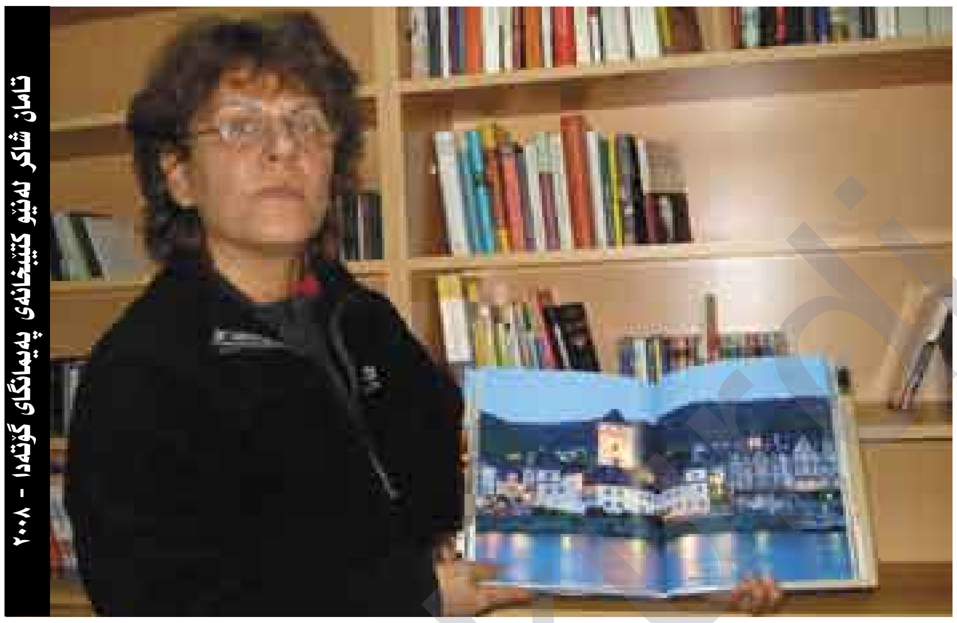
تامان شاکر لەنێو کتێبخانەی پەیمانگای گۆتەدا - ٢٠٠٨

*** لە نێوان پەیمانگای گۆتە و وەزارەتی ڕۆشنبیری بۆچی تۆیان هەڵبژارد بۆ سەرپەرشتی کردنی ئەو پەیمانگایە؟**

– نازانـم بۆچی منیان هەڵبژارد، بەڵام لە دانیشـتنێکدا کە وەزیری ڕۆشنبیری تێیدا ئامادەبوو لەگەڵ سەفیری ئەڵمانیا لە بەغدا داوای هاوکارییان لە وەزارەتی ڕۆشنبیری کرد، گوتیان ئێمە سەنتەرێکی ڕۆشـنبیری و دواتـر پەیمانگای گۆتە لە کوردسـتان دەکەینەوە، پێویستمان بـە هـاوکاری وەزارەتی ڕۆشـنبیری و کەسـێکە، کە سـەرەتا بـۆ ئەوەی بتوانێ لە دامەزراندنی ئەو پەیمانگایە بەشداربێ، منیش کەسـێکم وڵاتەکەی خۆم خۆشـدەوێ و گەلەکەی خۆشـم خۆشـدەوێ، ڕاسـتە لـەو گەلەی من ئەمڕۆ دیاردەی گەندەڵی و هەموو شتێک هەیە، بـەڵام ئەو گەلـە بەدبەختە و ئەوانەی کە شایستەن خزمەت بکرێن بۆ خزمەتکردنێک بە وڵاتەکەم، گوتم باشە دەیکەم، هەرچەنـدە کاتم زۆر دەگرێ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشـدا پەشیمان نیم و تاکو خەڵکانێکی تر دێن و هاوکار دەبن بەردەوام دەبم لەو کارە.

*** زۆرجار ئەو جۆرە پەیمانگایانە بەوە تۆمەتبار دەکرێن، کە تەنها کەسـانی نوخبە و دووبارە لە چالاکییەکانیان بەشدار دەبن، ئێوەش هەروا دەکەن یـان هەوڵـدەدەن گەڕانتان هەبێ بـۆ دۆزینەوەی کەسانی بەهرەمەند؟**

– ئەوەی ڕاسـتی بێ ئێمە دەفتەرێکمان هەیە ناوی ئەو کەسانەی لێ دەنووسین کە دەیانەوێ زمان فێربـن، دواتر ئەو پەیمانگایە، کە دەیکەینەوە سـەنتەری ئەوە نییە بگەڕێین، ئێمە سەنتەرێکمان هەیـە وەکو قوتابخانـە وایە، ئەوەی بشیەوێ فێری زانسـت بێ دەبێ خۆی بچـێ بەدوایـدا بگـەڕێ، ئێمـە ئەو چالاکیانەمان نییە بچین لە دەرگای ئەم و ئـەو بدەین و خەڵک بانگکەین، بەڵام ئەو کەسەی کە حەز بە کلتوور و زمانی ئەڵمانی دەکا دەبێ خۆی بێ و لێرە خۆی ناونووس بکا و سەردانی ئەو سەنتەرە بکا. دواتر لە کۆڕسەکان بەشدار دەبێ، تۆ ئەڵمانەکان ناناسی ئەوان شتەکانیان زۆر جددیە و زۆر ڕێک و پێکە لە وەختی خۆیەتی، کە گوتیان شتێک دەکەین هەر دەیکەن، بـەڵام ئێمە ناتوانین چاو لەو سەنتەرانەی دیکە بکەین، کە حکومەت دایناوە و پارە وەردەگـرن و زۆربەیان کار و چالاکییەکانیـان دیارنییە، بۆیە ناتوانیـن وەک ئەو سـەنتەرانە بین، ئێمە سەنتەرێکی ڕۆشـنبیریمان هەیە لە داهاتـوودا دەبێتە پەیمانگای گۆتە، دەبێ خەڵک بۆ خۆیان بێن ناوی خۆیان بنووسن و سوود وەرگرن، چونکە گەڕان بەدوای خەڵکـی بەهرەمەند کاری ئێمە نییە، ئەوە کاری وەزارەتی پەروەردەیە.

*** لە سـەرەتای دیدارەکە گوتـت ئەڵمانەکان لە کردنـەوەی شـوێنی وا بڕێـک حەساسـن، دەکرێ بڵێین پەیمانگای گۆتە دەبێتە هۆکارێک بۆ ئەوەی لەمەودوا ئەڵمانەکان باشتر و چاکتر و چالاکانەتر بڕواننە کوردستان و وابکەن لێرە چالاکیان زیاتر بێ؟**

– بێگومـان، لەبەرئەوەی ئەوە دەبێتە تاقیکردنەوەیـەک بۆ ئـەوان کە دێنە ئێـرە دەبینـن خەڵکی کـورد هێمنە و حـەز بەفێربـوون دەکا و دەیەوێ لەو وڵاتەی خۆی بەهێمنی و ئاسـوودەیی بـژی و مافەکانـی دەسـتەبەر بکرێ، بێگومـان بیروبۆچوونیـان دەگۆڕێ، پێموایە ئێستاش سـەرەتایەکی باشە بـۆ ئەوە، چونکە ئێمە بەو شـێوازەی هەیـن خۆمان پیشـانی خەڵک بدەین و هەوڵدەین سەرنجی دنیا بۆلای خۆمان ڕاکێشـین، ڕەنگـە زۆر لەوڵاتان هەبن حەزبکەن پەیمانگای گۆتە لەو شوێنانە بکرێتەوە، بەڵام نەکراوەتەوە. بەڵام کە ئێستا بەردی بناغەی ئەوە لە کوردستان دادەمـەزرێ، پێموایە سـەرکەوتنێکی گەورەیە بۆ خەڵکی کوردستان.

*** دەگوترێ کردنـەوەی ئـەو جۆرە سـەنتەرانە زیاتر دەستی جاسووسی و دەزگا هەواڵگرییەکانی لەگەڵە، پێتوایە ئەو قسانە بنەمای هەیە؟**

– ئەمانـە قسـەی پڕوپووچن، ئەوەی بیەوێ جاسووسـی بکا لەهەر شوێنێک بێ دەیکا، بۆ لە سەنتەرێکی ڕۆشنبیری دەیکا، دوایی ئەوەی کاری جاسووسـی دەکا نایێ لێرە دانیشی و خۆی ماندووکاو وانە بڵێتـەوە، بەڵکـو حکومەتەکەی هێنـدەی پارە بـۆ دەدا لەو شـوێنانە دایدەنێ، کە خەڵکی سیاسـەتمەدار و پڕۆژە و شتی تیایە، بەڵام سەنتەرێکی ڕۆشنبیری کە خەڵک دێ لێی فێری زمان دەبێ، دەبێ جاسووسـی چـی تیابێ؟ پێموایە ئەوانەی ئەو قسانە دەکەن دژی ئەو میللەتـەن و نایانەوێ ئەو میللەتە دنیای دەرەوە ببینێ و چاوی بکرێتەوە و شارەزای فەلسەفە و کلتووری دەرەوە بێ، بۆیە ئەو قسـانە دەکەن، ئەگینا لێرە چی هەیە کاری جاسووسـی بکا، فێربوونی زمان و چیـرۆک و ڕۆمان و فەرهەنگ وئەتڵەس و ئاشـنابوون بە کلتوورێک، باوەڕناکەم شتی وا هەبێ، ئەوانە هەمووی قسەی لابەلان.

*** بەدرخان چۆن دەبینی؟**

– هەمیشە بەدرخان باش دەبینم، بەڵام هەندێکجار لەگەڵ بەڕێوەبەری بەرپرسی بەدرخان کێشـەمان دەبێ لەبەرئەوەی زۆرجـار بەڵێنەکانی خـۆی جێبەجێ ناکا، زۆر پیاوساڵاریشە لەو گەشتانەی دەیـکا، ئەوانەی دەیانبا زۆرینەیان پیاون و ژنی تێدانییە، حەزمدەکرد کاک حەمید زۆر یەکسانی خوازبایە لەوەی کە هەیە، خۆی ماندوودەکاو کاردەکا، بـەڵام بـا کارەکانی بە شـێوەیەکی یەکسانی بکا.

پەنجاو دوو ساڵ لەمەوبەر مامۆستا جەلال حەمەد فێرە ئەلفوبێی کوردی کردم!

باوکی لێزان

چەند ڕۆژێک لەمەوبـەر دەمەو ئێوارە لەسەر شۆستەی یەکێک لەشەقامەکانی گەڕەکی کشتوکاڵ لەهەولێر ڕاوەستابووم لەپڕ لە پێشـەوە ئۆتۆمبێلێک وەستا. سـەیرمکرد لەتەنیشـت لێخـوری ئۆتۆمبێلەکە مامۆسـتایەکی بەتەمەنی سەرسـپی دانیشـت بوو. سـاقۆیەکی ئەستورو مل پێچێکی لەملی ئاڵاندبوو، چاوێلکەیەکی پزیشکی لەچاوبوو.ئەمە کاتێ لێی ورد بوومـەوە بۆم دەرکەوت ئەمە بەڕێز مامۆسـتا (جـەلال حەمەد)ە. پێـش پەنجاو دوو سـاڵ لەمەو بەر لە قوتابخانەی (حاجـی قادری کۆیی) لەشاری کۆیە وانەی ئەلف و بێی کوردی پێداوم. زۆر بەڕێزەوە دەسـتم لەسـەر سینگ داناو لێی نزیک بوومەوەو خۆم پێناساند.لەکاتی دوانیدا هەناسایەکی ساردی پڕ لەخەم و پەژارەی بۆ ڕۆژانی تەمەنی ڕابردووی هەڵکێشاو سوپاسی وەفاداری کردم و پێی گوتم ناتوانم لەم وەختەدا هیچ بلێم پێم خۆشە لەماڵەوە میوانداریت بکەم و سەرگوزشتەی خۆم بگێڕمەوە بەیانـی ڕۆژی (٢٠٠٨/١٢/١٦) بەهاوڕێیەتی مامۆسـتا دڵزار فەتحوڵا زاوای مامۆستا لەماڵەوە سەردانمکرد و ئەم زانیاریانەم لێوەرگرت.

ڕۆژێکی سارد بوو دوو سۆپەی بەرانبەر خۆی دانابوو.لەسـەرەتا مامۆسـتای بەڕێـز گوتی نـاوی سـیانیم (جەلال حەمەد ڕەسـول)ە، لەدایکبووی ساڵی (١٩٢٤) ی شـاری کۆیـەم، لەگەڕەکی(بەفری قەندی) قۆناغەکانی سەرەتایی و ناوەندیم هەر لەم شارە تەواو کردووە. لەسـاڵی ١٩٣٤ بۆ یەکەمجار چوومەتە قوتابخانەی (سەرەتایی کۆیەی یەکەم)، ئـەم قوتابخانەیە لەشـوێنی کۆنە کتێبخانـەی کۆیە بـوو. بەڕێوەبەری قوتابخانە ئەوکات ناوی (عەبدولخالق) بـوو، خەڵکی شـاری کەرکـوک بوو مامۆستاکانیشـمان (تاهیر سـادق) و (مامۆستا باکۆس)، خەڵکی دهۆک بوو. لەگەڵ مامۆستا (مارف عەبدوڵڵا).

قۆناغی ناوەندیشم لەکۆیە تەواو کردووە ئەوکات بەڕێوەبەری ئەم قوتابخانەیە مامۆستا (عەبدورەحمان نورجان) بوو.

ماوەی سـێ سـاڵ لـە قوتابخانەی سـەرەتایی دوورکەوتمـەوە، ئەویش بەهـۆی ئەوەوە بـوو پیاوێک بەناوی (سـۆفی کەریم) داوای لەباوکم کرد، کە فێرە سنعەتم بکات باشترە، هەر بۆیە بەم منداڵییە سێ سـاڵ بووم بەشاگرد بەرگدروو.

بەڵام لە دواییدا ڕازی نەبووم و پەیوەندیم بە قوتابخانەوە کردەوە، لەدوای تەواو کردنی قوتابخانەی ناوەندی پەیوەندیم کرد بە (خانەی مامۆستایان) لە بەغداد و سـاڵی (١٩٤٧) ز دەرچووم، بووم بە مامۆستا لە قوتابخانەی(حاجی قادری کۆیی)، وەک پێشـوازیکەرێکی چالاک بەشـداری چالاکی جەژنـی زۆر زۆرم کردووە لە بەغدا لەساڵی (١٩٤٦).

لەژیانی وەزیفیم بەهۆی چالاکی سیاسیم چەند جارێـک فەرمانی گواسـتنەوەم لەلایەن (موتەسەریف) بۆ دەرچووە لە کۆیە وە بۆ مەخمور و دیبەگە.

لەسـاڵی (١٩٥٣) خێزانم پێک هێناوە سێ کورو دووکچم هەیە.

لەسـاڵی (١٩٦١) کاتێ شۆڕشی ئەیلول هەڵگیرسـا دەربەدەربووم، چوومەتە شاری قەڵادزێ و بوومەتە بەڕێوەبەری قوتابخانـەی شۆڕشـی ئـەوکات لەسـاڵی (١٩٦٤) دوای گفتـو گۆکـردن لەگەڵ حکومەتی بەغـدا گەڕاومەتەوە کۆیـە و دواتر لەسـەر داواکاری خۆم گەڕاندراومەتەوە (قوتابخانەی هەولێر ی سـەرەتایی) لـە هەولێـر دواتـر گوازراوەتەوە بۆ (قوتابخانەی سۆرانی سەرەتایی) بەناونیشـانی ئەمینداری کتێبخانە.

لەسـاڵی (١٩٧٧) خانـە نشـینکراوە.

مامۆسـتا دەڵێت پـەروەردەو فێرکردن ئەوکات گەلێک لەئێسـتا باشـتر بوو لەگەڵ ئەوەی ئەمڕۆ پێداویسـتییەکان زۆرن و تەکنەلۆژیا زۆر پێشـکەوتووە. جـاران ڕێزی مامۆسـتا زۆربـوو، بە تایبەتی کاتێک سەرپەرشـتیار دەهات باوەڕبکە وەک ئەوەبوو، کە سـەرۆک کۆمار هاتبێت ئەو هابوو سامێکی زۆری هەبوو. جگە لەمە دەڵێت ئاستی زانستی قوتابی جاران زۆر لەئێستا بەرزتر بوو قوتابـی عەرەبی و ئینگلیزی بەباشـی دەزانی. بروانامەی شەشـی سەرەتایی جـاران هاوسـەنگی بڕوانامـەی بـە کەلۆریۆسی ئێستایە.دەرچووی زانکۆیە جگە لەزمانەکەی خـۆی زمانێکی دیکە نازانێت، ئەمە کارەسـاتە. جگە لەمە دەڵێت پێویسـتە لێپرسـراوانی باڵای پەروەردە لەئاست لێپرسراویەتی دابن، چونکە ئەمانەتێکی یەکجار گەورەیان لە ئەستۆ دایە، ئەگەر نا مێژوو لەدواڕۆژدا بەزەییان پێدانایەتەوە.

مامۆستا جەلال حەمەد

رەنگاوڕەنگ (٣)

هارمۆنیای ڕەنگ، نزیکەی (336) ڕێگا هەیە بۆ هەڵبژاردنی هەشت ڕەنگەکە، ئەگەر سێ هەڵبژاردنی یەکەمت دوو ڕەنگی بەرامبەر بوو لە پێچکەی ڕەنگەکان ئەوە هارمۆنیای ڕەنگی پێی دەڵێن، هەروەها(144) گریمانە هەیە بۆ جووتکردنی ڕەنگەکان وەکو جووت بوونی سوورو فەیروزی یان بەنەفسەجی و زەرد، کەسک و ئەرخەوانی، ئەو جۆرە ئاوازەی ڕەنگەکان بەجووتە کاریگەری لەسەر کەسێتی پەیدا دەکەن، بۆیە لە خوێندنەوەی ڕەنگدا هارمونیای ڕەنگ واتا هێزو توانای کەمتر بێ هودەیە...ڕەنگی سێیەم لەگەڵ یەکەم...بەرەو پێشچوونی درێژخایەن لەژیاندا بۆنەیەکە بۆ کەسێتی ڕاستەقینەت، بەڵام ئامانجەکان ناهێنتەدی ئەگەر کۆسپەکان تەخت نەکرێن، ڕەنگی دووەم ڕۆڵی باڵای نەبێ، بۆ نمونە کە (بیل) ڕەنگی ئەرخەوانی کردە یەکەم، بەنەفسەجی لە پێگەی دووەم داناو کەسک لە سێیەم، وەکو مرۆڤێکی کارگێری هەڵسوکەوتی کردو ویستی ببێتە ڕێبەرێکی کۆمەڵایەتی، بەڵام نەگەیشتە ئەنجامەکانی ئەگەر ڕەنگی بەنەفسەجی لانەبات ئەویش دەبێتە باوەڕ نەبوون بەخوودی تواناکانی، ڕەنگی دووەم لەگەڵ یەکەم... لەو حاڵەتە دەرەنجامی بارەکە لەگەڵ هارمۆنیایە لەسروشت ڕاستی خۆت، کە ئەنجامی باشی لێ دەکەوێتەوە، تێبینی دەکرێ بوونی کەسێتی بەهێز هەبێ، کە هاوکارە بۆ نەشونماکردنی کەسێتی تاک، ڕەنگی سێیەم لەگەڵ دووەم... ڕەنگە ئەوجارە ئەنجامەکان مەقبول بن لەگەڵ ئەوەش بەرەو پێشچوونی چاک تەنها بەباری ئێستای مرۆڤ دەبەستریتەوە، پێویستە ئاستەنگی ڕەنگی دووەم لابدەین (سوزان)وەک ڕێکخەرێکی جل و بەرگ ڕەنگی شین دوای فەیروزی و سوور هەڵبژارد، لەو کۆمەڵە ڕەنگی سوور لەگەڵ فەیروزی هارمۆنی وەردەگرن، ئەو هەڵبژاردنە وایکرد (سوزان) لەکارەکەی سەرکەوتن بەدەست بێنێت، مەرج نییە، کە ڕەنگەکان هاربونی نەبووی کارەکە ناسەرکەوتووبێ، ئەو لایانە لەسەر هەندێ کردەی ڕەنگی جێبەجێدەکرێ.

خالید جوتیار

بێینە سەر جۆری کارکردنمان، ئێستا هەنگاوی دووەم تەواو بوو، هەست دەکەی هارمۆنیا لەژیانی تۆ هەیە یان نا؟ بەپێی ئەو زانیاریانەی لەو نووسینە فێری دەبی وات لێدێ چۆن بتوانی ڕەنگ لەگەڵ ژیانی ڕۆژانەت بگونجێ و تەبایی پەیدا بکەیت.

گرینگی شێوەکان...شێوەی هەشت ڕەنگی لە سێ شێوەی سەرەکی وەرگیراوە، چوارگۆشە، سێگۆشە، بازنەیی، هەرشێوەیەک پەیوەست بە کەسایەتییەک، شێوەکە پەیوەندی هەبێ بەلای چەپی دەماغ لە هێزو توانادا، کەچی ڕەنگ پەیوەندی بەنیوەی ڕاستەی دەماغە، ئەم بەشە پەیوەندی بە هەست و سۆزو داهێنان هەیە لای ڕاستە دەربڕی پەرچەکرداری غەریزەو زانینە، ڕەنگ لە هەڵچوونی نەست بۆ ئاشکراکردنی کەسێتی ڕۆڵی دەبێ، تا کە لای چەپی توانای نەبوو ببنە دووهێزی تەواوکەر...

سوور...لای ڕاستۆکی چوارگۆشەکەیە بە شێوە ئەندازەییەکەی دەربڕی تواناو توندی دەنوێنی لە ڕەنگەکانی تر چڕترە، لە شەبەنگی ڕەنگدا ئەو چوار گۆشەیەی پەیوەستە پێی، زیاتر واقعبینی و مانەوەو هێزی لەشە، هێمایە بۆ توندی و جەربەزەیی و هەستکردن بە دڵنیایی.

پرتەقاڵی...شێوەی تری هەیە، وەک شێوەی چوارگۆشە لەڕووی نەخشەسازی ئەندازەیی، ئەوەندەیە ئەویان لارە وەک ئەوەی لە دوو لای سەرەو خواروو بەسترابێ، تایبەتمەندی سوورو زەردی هەیە، هێڵەکانی لاری واتا نەرمی نواندن لە بزوێنەوە، پرتەقاڵییەکە واتا دەتوانێت جێگۆڕکێ بکات لە توندی ڕەنگی سوور بۆ کاڵی.

زەرد...سێ گۆشەی بەرەو ژوور، هێڵە ڕاستەکە لەبنەوە هێمای مانەوە دەبەخشێ، دوو لای بەیەک گەیشتوو لەلای سەرەوەی وریایی و بەئاگایی نیشان دەدات.

کەسک...لەبازنەیی دایە هێمای شێوەکەی بۆ یەکسانی و هارمۆنیا، نەرم و بەپێچە بێ لێوار بۆ ئەمانەت و سەربەست و کەسانی تر تەنگە تاو ناکات.

فەیروزی...شێوەی سێگۆشەی دەونخونە وتا خەستکردنی هێزو توانا لەسەرەوە بۆ خوارەوە، هێڵی ڕاستی سەرەوەی سێگۆشەکە بۆ توندوتۆڵی و مانەوە لەڕوح بەرزی، دوو لای خوارەوەی لەیەک لای دەروونییە لە هێزی ڕەنگی سوور وەردەگرێ، هەمیشە لە گۆڕانکاریدایە.

شین...لە شێوەی شەش لاییە، چواریان لارن دوو سەری لێ دروست دەبێ، یەکیان لای سەرێ ئەوەی دی لە خوارێ، بۆ پەند و حیکمەت و ڕوحانیەت، لای خوارێ بۆ ڕەنگی پرتەقاڵییە، دوو هێڵە ڕاستەکە بە هەردوو هێڵی گۆشەکە دەگەنەوە، بۆ ڕاستەڕێی ڕوحانیەت و پاکی دەروون.

بەنەفسەجی...ئەستێرەیەکی پێنجی سەرەو خوارە پێنج هێڵی هەیە، یەکیان ئاسۆیی بۆ هێمای ڕوحانی و دەروونی، دووەکەی تر بۆ ئارەزوو، ئەو دوو هێڵە بە دوو هێڵی تر دەبەستریتەوە، ئەو ڕەنگە هەوڵدانە بۆ کاری زیاترو تێکەڵکردنی چەمکی ڕوحانی و دەربڕی ماددی.

ئەرخوانی...ئەستێرەیەکی پێنج لاییە، سەری بۆ بەرزاییە، واتا وەک شێوەی بەنەفسەجی، بەسەرەو خواری، گۆشەی سەرەوەی بۆ پەیوەندی ویست و ئارەزوو لەگەڵ باری کەونی و ڕوحانیدا، هێڵی ژێرەوەی توانای واقیعەو قووڵبوونەوەیە، تایبەتمەندی ئەو ڕەنگە مەیلەو بۆ ڕوحانیەت.

تائێرە سیفاتی بوونی ڕەنگەکانە لەسەر ئەو پێچکەی کە شێوە ئەندازەییەکانمان نیشان کردو تایبەتمەندییەکانی تا مرۆڤ خۆی لەگەڵیان بدۆزێتەوە، کە بەو جۆرە لەخۆت دەگەی هەست دەکەی چەند بەسوودی و هەستکردن بەژیانی ئاسوودەیی و هەستکردن بەتاوان و گازاندەو خۆشەویستی خەڵک لەژیاندا.

نەوزاد عەلی ئەحمەد: لەم وڵاتەدا ڕێزێک لەنێوان ڕۆژنامەنووس و یاسادا نییە

نەوزاد عەلی ئەحمەد - هەولێر - ٢٠٠٩/١/١

نەوزاد عەلی ئەحمەد شاعیرو نووسەر و ڕۆژنامەنووس، کە یەکێکە لەو ڕۆژنامەنووسانەی کە ماستەری بەدەستهێناوە، سەبارەت بەدنیای ڕۆژنامەگەری کوردی هەندەران و ئەزموونی خۆی و بیروڕای جیاوازو ئەمڕۆی ڕۆژنامەگەری کوردی وەدەنگمان هێناو ڕوو بەڕووی چەند پرسیارێکمان کردووە.

ئا: عەبدولرحمان مەعروف

***نەوزاد عەلی ئەحمەد زیاتر وەک شاعیرێک ناسراوە، بەرگی کارەکانی لە ئەدەبەوە دەست پێکردووە، دواتر ڕووی کردۆتە بواری ڕۆژنامەگەری، تا ئێستا زیاتر لە (١٠) کتێبی لەم بوارەدا بەچاپ گەیاندووە، پرسیارەکەم ئەوەیە بۆ ڕووی کردە ڕۆژنامەگەری؟**

-من تاکو ئێستا (٢٧) کتێبم چاپ و بڵاو کردۆتەوە، پێنجی دیکەشم لە ژێر چاپن و لە چوار پێنجێکی دیکەش کاردەکەم، سەرەتا ڕاستە من وەکو هەموو کەسێک لە شیعرەوە دەستم پکرد، بەردەوامیشم لە شیعر، بەڵام بەوگڕوتینەی سەرەتا نییە، بۆ نموونە لەم زوانە کۆمەڵە شیعرێکم دەکەوێتە ژێرچاپ، من کەم شیعر دەنووسم، زیاتر بەکاری ڕۆژنامەگەرییەوە خەریکم ئیدی ئەوەش من گەیشتومەتە قەناعەتێک لەبواری داهێنانی ئەدەبیدا، تۆ ئەگەر نەبی بەناوێکی گەورەو نەتوانی ببیتە ناوێکی گەورە، تەنیا شتێک، کە بۆت دەمێنێتەوە حەزوو ئارەزو بەهرەکانی خۆتە، کە دەتوانی پەرەی پێبدەیت یان لەگەڵی بەردەوام بیت، من کە سەیرم کرد دنیا هەموو شیعر دەنوسێت، کورد هەموو شیعر دەنوسێت، ئیدی ڕەخنەگریشمان نییە، بۆ ئەوەی دەقە باش و دەقە خراپەکان لێکجیابکاتەوە یان دەقی داهێنەرو دەقی ناداهێنەر لێک هاوێربکات، یان بەواتایەکی دیکە بڵێم: ئەو دەقانەی کە ئیقتباسن لە ئەدەبی عەرەبی و فارسی و....لەگەڵ دەقی ڕەسەنی کوردی لێک جیا بکرێنەوە، ئەوە بوو هەڵوەستەیەکم کرد، ئەو هەڵوەستەیەی من لەوە دەچێت ئیستێکی شەخسی بێت، بەڵام هەستم کرد لەم بوارەدا مافم دەخورێت، بەداخەوە...من هەندێک شتی تازەم لەناو دەقەکانی خۆم کرد، ئیتر دوای من، دوای چەندان ساڵ، کەسانی دیکە هەستان شێوازی منیان بەکار هێنا، بۆ نموونە من لە شیعری کوردیدا یەکەم کەسم کە ئاژەڵم لەدەقەکانمدا تەوزیف کردووە، ئیدی دوای من خەڵکانی دیکە هاتوون، کە لەو سەفەرەی گەڕاومەتەوە بەرچاوم کەوتون، کۆمەڵێک توێژینەوەم بینیوە، لەزانکۆکان بەتەکلیف و داواکردن و نووسراون، بۆیە من ناویان دەنێم (نامەی ماستەری تەکلیفکراو)، لە کاتێکدا باسی ئەو کەسەیان کردووە، کە دوای (١٠) لە ساڵ کارەکەی منی کردۆتەوە، بەهیچ شێوەیەک ناوی من نەهاتووە، دوای ئەوە من چوومە دەرەوە، من ڕایەکم هەیە، مەرج نییە هەموومان ببینە لوتکە، هەندێک کەس لەبنار دەمێنێتەوە، زۆر کەس لەدەشتایی جێ دەمێنێت، هەندێک لە ڕووبارەکان دەخنکێن و ناگەنە دوند.... هەموومان هەوڵ دەدەین بگەینە ترۆپک، من هەستم کرد لە وەچەو نەوەی من بەفیعلی چەندان کەس هەن کاردەکەن، دەقی جوانیان هەیە، هەنگاو دەنێن....دەیانەوێ بڕۆن بۆ لوتکە، هیوادارم بگەنە لوتکە، بەڵام ئەم وشانە زۆر لەناوەندی ئەدەبی و ڕۆژنامەگەری زۆر بەکاردێت، فلان لوتکەیە، فلان زۆر.....

ئێمە ئەگەر ئەزموونی گۆران بێنینە بەرچاوی خۆمان گۆران ئەو ئەزموونەیە، پێویستە ئەوانەی دەقی خۆیان دجوونەوە، یان ئیستێک بکەن، یان شیعرێک نەنوسن دووبارە کردنەوەو یاخود خراپتر بێت لەو دەقەی پێشتر نووسیویەتی، لەسەردەمی گۆران دەیان کەس شاعیر بوون، دەیان کەس نووسینیان نووسیوە، بەڵام تەنیا گۆران و چەند کەسێک ماونەوە، دەتوانین بڵێین گۆران ئەگەر لەناوەڕاستی بازنەکە بێ، لەچوار دەوری بازنەکەش چەند کەسێک بوونیان هەیە، ئیدی دوای ڕاپەڕین بوارێکی دیکە بۆ من ڕەخسا، ئەویش کارکردن بوو لەسەر ڕۆژنامەگەری نهێنی کوردی، هەستم کرد بۆشاییەکی گەورە لەم بوارەدا هەیە، دەتوانم لێرەوە نەوزادێک دروست بکەم بۆ خۆم، لەڕاستیشدا وامکرد، ئەوەیە ئێستا هەموو ئەو لێکۆڵینەوەو نووسینانەی کەلەسەر ڕۆژنامەگەری بەتایبەتی حزبی و نهێنی و سیاسی نووسراون زۆربەیان ئاماژەیان بە نووسین و سەرچاوەکانی من داوە، شیعر دەنووسم، کاری ڕۆژنامەگەریش دەکەم، ئەو نموونانەش لە ئەدەبی ئەورووپی گەلێک زۆرن، بەڵام مەرج نییە بەوگڕوتینەی دوێنێ شیعرم دەنووسی ئەمڕۆش بنووسم، بەو گڕوتینە سستەی دوێنێ و کە (١٠) ساڵ لەمەوبەر لە ڕۆژنامەگەری ئیشم دەکرد، ئەمڕۆ بەهەمان شێوازە سستە کاربکەم، دوێنێ وەکو دەستەی نووسەران، وەکو کارمەندێک لە ڕۆژنامە ئیشم دەکرد، ئەمڕۆ توێژینەوەی ڕۆژنامەگەری دەنووسم، بەدواداچوون و پشکنین دەکەم، لە هەر شوێنێک کە بینیم بۆشاییەک هەیەو مێژووی ئەدەبی کوردی و ڕۆژنامەگەری کوردی پێویستی بە منە، لەوێ کاردەکەم ئێستا بۆ نموونە (٧) ساڵە لە دەرەوەمە بەشێوازێکی دیکە...بەبیرکرنەوەیەکی دیکە کار لەسەر ڕۆژنامەو کار لەسەر ئەدەبیات و شیعر دەکەم.

***باست لە دوو تەوەرەکرد، ئەوانیش ئەدەب و ڕۆژنامەیە، ئەو تەوەرە لەکوێ دەگەنەوە یەک، لەکوێ لێک جیا دەبنەوە؟**

-بەڕای من هەردووک یەکتری تەواو دەکەن، ئەگەر ئێمە سەرەتای شیعر بگەڕێنینەوە بۆ ئەو دەقانەی کە ئەمڕۆ ناومان لێناوە کەلەپوور، فۆلکلۆر یان خاوەنیان نییە، لە کوێ بڵاوبوونەتەوە، وەکو ئەوەی سەرزاری خەڵک، کە ئێستا هەمووومان، بوینەتە خاوەنی ئەو دەقانە، بەو واتایەی نەتەوەی کورد بۆتە خاوەنی ئەو دەقانە، ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە، کە ئەوکات ڕۆژنامە نەبووە... نووسراو نەبووە.....ئەمڕۆ ئەم چاپ و نووسینانە وایان کردووە ئەم دەقانە خاوەنیان هەبێت، بۆ نموونە ئێمە لە نێو ئەدەبی کوردیدا کێشەیەکمان لەسەر عەلی حەریری هەیە، ئیدی کۆمەڵێک دەق بڵاوبوونەتەوە و چەندین بۆچوون قسەی لەسەرە، یەکێک دەیداتە پاڵ ئەم و یەکێکی دیکە دەیداتە پاڵ ئەو، بەمجۆرە تا ئێستا هیچ حەقیقەتێک نییە، کە لەچەند دەقێک بترازێ بیدەینە پاڵ عەلی حەریری یان عەلی بەردەشانی و... بەداخەوە ئەم شتانە هەمووی تێکەڵاو بوونە لەم ڕۆژەوە، کە ڕۆژنامە پەیدابووە، ئەگەر بەشێوازە سادەکەشی بێت، کە وەکو تابلۆیەک لە شارە گەورەکان هەڵدەواسرا، کە ناویان دەنا ڕۆژنامە، دەتوانین بڵێین لەوێوە پەیوەندی ئەدەب و ڕۆژنامە بدۆزینەوە، لەوێوە ئیتر دەزانین، کە ڕۆژنامەو ئەدەب تەواوکەری یەکترین، یەکێکیان ئەوە هەواڵ بڵاودەکاتەوە، ئەوەی دیکەشیان تایبەتە بەنووسین، بەتایبەتی بەخەڵکی دەقنووس: چیرۆک، شیعر....ئەگەر بێت و ئێمە ڕۆژنامە لەدەق دابڕین، مەبەستم سەردەمە کۆنەکەیە، کەواتە دەقەکە بڵاونابێتەوە دیسانەوە خاوەنەکەی ون دەبێت، ڕۆژنامەش کە سەرەتا ئەدیب و نووسەران بەڕێوەیان دەبرد، ئەگەر ئەوان نەبوونایە، ڕۆژنامەش ئەو ڕەوت و گەشەکردنەی بەخۆوە نەدەبینی، کەواتە جیا بکەینەوە، بەداخەوە ئەو سیستەمانەی، کە ئەو وڵاتە بەڕێوەی دەبەن، دیموکراتیان زۆر ناشرین کردووە، هەرکەسێکیان بۆخۆیان پێناسەیەکیان بۆ دیموکراتی داناوەو ناوی لێناوە ئەوە دیموکراتییە، من نازانم ئەگەر ڕەوتێک ڕەوتێکی ئاینی فیندەمانتایستم بێت، چۆن باسی دیموکراتی دەکات، ئەوە دوو شتن زۆر لەیەکتری جیاوازن، لە تورکیاش با لە ئەستەنبوڵ دەیان ڕۆژنامەی ئازاد دەربچن، بەڵام تۆ وەرە سەیری بەشەکەی کوردستان بکە، بەشێکی وێرانە، خەڵک قسەدەکات..... دێنە ناو شەقام، تا ئێستاکە کۆمەڵێک هێزو ڕێخراو پێشگرن، بۆ نموونە تا ئێستا لەوێ لە کوردستانی باکوور ئازادی حیزبی نییە، هیچ حزبێک نییە لە کوردستان ناوی کوردو کوردستانی پێوە بێت، بەداخەوە کوردستانیش پێگەکەی وایە، ئێمە لێرە هاوارێک دەکەین، بەڵام ئەو هاوارەی ئێمە تێکەڵاوە بەهەناسەکانی ئێرانی...بەهەناسەکانی تورکی و هەناسەی عەرەبەکانی ئەو وڵاتانەی، کە ناویان لەخۆیان ناوە ڕێکخراوی دیموکراسی....

پرسیارەکە لێرەدایە: ئایا دەسەڵاتداری کوردی ڕێگا دەدات ئێمە ڕۆژنامەیەکی ئەورپیمان هەبێت، نەخێر. بۆ؟ لەبەر ئەوەی کوردستان تا ئێستا کیانێکی سەربەخۆی نییە، لە هەموو لایەکەوە دوژمنەکانی چاویان تێبڕیوە، بە هیچ شێوەیەک ڕێگا بەکوردستان نادەن، نەک بۆ دەوڵەتێکی کوردی دابمەزرێنی، وا ڕێگا نادەن قەزایەکی وەکو موخموور بگەڕێنیتەوە سەر هەرێمی کوردستان، من ڕێزم بۆ ئەو ڕۆژنامانەی لێرە هەن و ناویان لەخۆناوە ڕۆژنامەی ئەهلی و ئازادو....ناوی دیکە، زۆربەی زانیارییەکانی لەسەر ڕۆژنامەگەری ئەورووپی هەڵەیە، زۆربەیان نازانن ڕۆژنامەگەری ئەورووپی چییە؟ زۆربەیان زۆر نامەسئولانە هەواڵ بڵاودەکەنەوە، ئەگەر بێت و خەڵکێکی شارەزا هەبێت و ئێمە یاسایەکمان هەبێت، کە بەداخەوە ئەو وڵاتەی ئێمە هەتا ئێستا یاسایەکی ئاوا نییە، سنوورێک بۆ بیرکردنەوەی خراپ دابنێت، هەست دەکەم هەندێک ڕۆژنامەنووس هەیە بەدەستی ئەنقەست هەندێک شت ئەکەن دەیانەوێ دەسەڵاتداری کوردی بەرۆژێنن و وایان لێبکەم بەهەرشێوەیەک بێت وەڵامیان بدەمەوە، ئێمە یاسایەکمان نییە ڕێگا لەبیرکردنەوەی خراپانە بگرێت.

***کەواتە دەبێت هێڵێکی سوور هەبێت، هێڵی سوور بەمانای سانسۆر و پێش پێگرتن و خنکاندنی دەنگەکان نا، بەڵام دەبێت هێڵێکی سووریش هەبێت؟**

-ببورە من لەگەڵ هێڵی سوور نیم، تۆ شتێکت هەیە ناوی لێ دەنێیت ئاسایشی نەتەوەیی، کامە لەو ڕۆژنامەنووسە گەنجانە دەزانن ئاسایشی نەتەوەیی چییە؟

خولێکیان بۆ دەکەمەوە، باسی یاساکانی ئەو وڵاتەیان بۆ دەکەم، کە پۆلیس لەم ولاتەدا دەتوانێت لەسەر یاسا پراکتیکی بکات، لەم وڵاتەدا ڕێزێک لەنێوان ڕۆژنامەنووس و یاسادا نییە، من لەگەڵ ئەوە نیم هێڵی سوور یان ڕەقیب هەبێت، بەڵام ئەو برادەرانە لەچەمک و مانای دیموکراتی و پراکتیزەکردنی دیموکراتی لە کۆمەڵگا تێناگەن، بەهیچ شێوەیەک لەدەرەوە ڕۆژنامەنووس زانیاری نافرۆشێت، زانیاری وڵاتەکەی نافرۆشێت، ئەوەی من لێرە دەیبینم، ڕۆژنامەنووس پیشەکەی خۆی بەخراپی بەکاردێنێت، یاسایەک نییە، کە ڕێگا لەو شێوازانە بگرێت، ڕۆژانە لە هەفتەنامە و ڕۆژنامەکانی کوردستان دەیان زانیاری بڵاودەکەنەوە، کە دوژمن و ناحەزانی کورد سوودی لێ دەبینن، ئەگەر چی خەڵکی کوردستانیش سوودی لێ دەبینن، ئەوە نزیکترین نموونەیە، کە تۆ دەتوانیت ڕۆژانە داوا لەسەر ئەو ڕۆژنامەنووسانە بەرز بکەیتەوە، بۆ ئەوەی بەیانی ڕاپێچی دادگا بکرێت، ئیدی دەبینین لەسەرەوە بڕیارێ دەردەکات وەک لێبووردنی

کوردی گەندەڵی دەیروخێنێت، ئەمڕۆش نەبێت بەیانی....بەیانییەکی زووش دەیروخێنێت، خۆ دەسەڵاتی کوردیش ئەوە باش دەزانن، بەڵام دەسەڵاتداریتی کوردی لەبەر ئەوەی یەک کێخوا بەڕێوەی نابات چەندان کێخوا دەسەڵاتیان بەدەستەوەیە، لە هەر شارو شارۆچکەو گوندێک کێخوایەکیان داناوە، بۆیە ئەمڕۆش نەبێت لەئایندەیەکی نزیکدا ئەو دەسەڵاتە دەڕوخێت، ئەگەر بەزووترین کات بەخۆداچوونەوەیەکی جدی ژێرخانی گەندەڵییەکان نەکەن، ئینجا با من بگەڕێمەوە سەر هاندان، هاندانەکە با ئەلتەرناتیڤی هەبێت، من لە هەندێک ڕۆژنامەنووس کەوتوومەتە گومانەوە، کە ئەوانە دەیانەوێت حیزب دروست بکەن، خۆ ڕەوایە با حیزب دروست بکەن، با خەڵک ئازاد بێت، بەڵام تۆ دەبێت بەرنامەیەکت هەبێت، ئەمڕۆ شتێک دەنووسیت نابێت بۆ بەیانی لێی پەشیمان بیتەوە، ئەوە کەی کاری ڕۆژنامەنووس بەگوێرەی ئاووهەوای سیاسی و قورگی زێرینی سەرکردەکانی حیزب هەواڵ بنووسێت، هەواڵ بریتییە لە شێوەیەکی ماتماتیکی، وەڵامی شەش حەوت پرسیار دەدەیتەوە، کە ئەوە لە هەموو دنیا باوە، ڕووداوەکان، شوێن، بۆچی؟ ئیتر وەڵامی ئەو پرسیارانە دەدەیتەوە، بەڵام ڕۆژنامەنووسی کوردی لە لاپەڕەی یەکەم یان لە لاپەڕەکانی هەواڵدا دارشتن دەنووسێت، بەڵام لە ڕۆژنامەکانی ئەوروپادا شتی وانییە، ئەوان پرانسیپێکیان هەیە کاری لەسەر دەکەن، ڕۆژنامە هەیە تاسەر ئێسقان لیبراڵە، بەڵام هیچ کاتێک شتێک بڵاوناکاتەوە، کە بۆنی سیخوڕیتی لێبێت بۆ وڵاتانی دەرەوە، بە هیچ شێوەیەک شتی وا قەدەغە نییە، ڕێز لەنێوان پۆلیس و یاسا لەلایەک لەگەڵ ڕۆژنامەنووس لەلایەکی دیکەوە، یاسایەک داڕێژراوە لەم وڵاتانە، یاسای ئازادی تاک یان یاسای ئازادی بڵاوکردنەوە، یاسای ڕۆژنامەنووس نییە، یاسای تاک هەیە لەگەڵ یاسای ئازادی بڵاوکردنەوە، ئەو یاسایە داڕێژراوە، ڕۆژنامەنووسیش بەر لەوەی لە ڕۆژنامەیەک کاربکات یان پێش ئەوەی شەرەفی ئەوەی پێبدرێت پێی بگوترێت ڕۆژنامەنووس، ئەو یاسایەی هەموو هەڵگرێو وەرگێر کردووە و لەو سنوورە ناچێتەدەرەوە، من نموونەیەکی دیکەت پێبڵێم، ئێستا ئەو برادەرانە، کە ڕۆژنامەی ئەهلی بەڕێوە دەبەن زۆر سەیر لە سیاسەت و حیزب گەیشتوون، وادەزانن سیاسییەکان هیچ دەست ناخەنە ناو کاروباری ڕۆژنامەوە، وانییە.....

*** چەندین ڕووداو هەیە لە دنیادا ڕوویداوە، ئەوە سیاسییەکانن هێڵێک بۆ کاری ڕۆژنامەنووسان دەکێشن، دەڵێن کاکە ئەو هێڵە مەبەزێنن، لەبەر ئەوەی سەروەری وڵاتەکەتان لەدەست دەدەن، لەبەر ئەوەی وڵاتەکەتان دەکەوێتە مەترسییەوە، وڵاتەکەتان تووشی کارەساتێک دەبێت، ئەوە هەستکردن بە لێپرسراوێتی لای ڕۆژنامەمووسێکی بیانی و هەستنەکردنە بەو لێپرساوێتییە لای ڕۆژنامەنووسێکی کورد نابینیت؟**

– لێرەدا ئەو هەست بە لێپرسینەوە کردنە نییە، ئەم هەڵەو کەم و کوڕییە بۆ دەسەڵاتی کوردی، پەیوەندیێکی ڕاستەوخۆی لە نێوان دەسەڵات و ڕۆژنامەنووسان ڕوانێکی ڕاستەوخۆ لەنێوانیاندا نییە، هەموو ڕۆژنامەنووسێک خۆی بەلایەنی بەرامبەر موعارەزە دەزانێت بە ڕۆژنامەنووسە حیزبیەکانیشەوە خۆیان بە موعارەزە دەزانن، ئەی کێ ئەو دەسکەوتانە دەپارێزێت؟ ئەی کێ ئەو وڵاتە دەپارێزێت؟ بەتایبەتی هەندێک ڕۆژنامە هەیە، کە کۆمەڵێک زانیاری زۆر هەڵە، دەڵێن لە ئەوروپا وا بڵاوبۆتەوە لەڕۆژنامەکانیان بڵاوی دەکەنەوە، ئەوەی ئەمڕۆ هیچ ئاگای لێ نییە، ئەوەی ئەمڕۆ کە ڕۆتانای ببینی تەواو ئیتر، دەڵێ ئیدی ئەمەیە ئەوروپا. من زۆربەی بێژەرەکانی هەواڵ لە تەلەفزیۆنەکانی سوید دەبینم، بەڕاستی هەواڵ پێشکەش دەکەن، خۆیان دەرناخەن

> **لە دەرەوە بە هیچ شێوەیەک ڕۆژنامەنووس زانیاری وڵاتەکەی نافرۆشێت و ئەوانەی ئەمڕۆ لە کوردستان ناویان لەخۆناوە ڕۆژنامەی ئەهلی، زۆربەیان ئیستیفزازین**

دەتوانین وەکو بابەتێکی بیرکاری (جەبر)ی لێکی بدەینەوە: (١+١=٢) ئەو دووەش ئەوە یەکێکیان ڕۆژنامەیەو ئەوی تریشیان ئەدەبە.

***دەکرێ دوای ئەم هەموو گۆڕان و پێشکەوتنەی ڕۆژنامەگەری کوردی دوای ڕاپەڕین، بەراوردێک بکەین بە ڕۆژنامەگەری هەندەران، لەوانەش سوید، کەتۆ لەوێ دەژی؟**

-بەهیچ شێوەیەک ناتوانین ڕۆژنامەگەری کوردی بەراورد بکەین بەڕۆژنامەگەری هەندەران، لەهەموو ئەو ڕۆژنامەو گۆڤارانەی لە ئەورووپاو ئەمریکاو لەگەڵ ئەوانەی، کە کوردەکانیش دەری دەکەن، بەراورد ناکرێت، لەبەر ئەوەی ئێمە دەبێ بگەڕێینەوە سەر باگکراوندی ئێرە، باگراوندی ئێرە دەبێ بەهەڵکەوتی جوگرافی کوردستان وابەستە بکەین، بێگومان ئەم هەڵکەوتە کێشەیەکی زۆری بۆ دەسەڵاتداری کوردی و بۆ ڕەوتی پێشکەوتنەکتان دروست کردووە، کوردستان کەوتۆتە پێگەیەکەوە، بەڕای من ئێمە ناتوانین لەو گڕوتینە زیاتر پەرە بە ڕەوتی ڕۆژنامەگەری کوردی بدەین، لەڕووی چی؟! لەڕووی ئازادی ڕۆژنامەگەری و بیرکردنەوەو پەرەپێدان، ڕەنگە لە ڕووی تەکنیکەوە بتوانین پەرەی پێ بدەین، لەبەر ئەوەی ئێستا چەندان مۆدێل لەو ڕۆژهەڵاتە، بەتایبەتی ئەو پنتەی، کە کوردستانی تێکەوتووە، مۆدێلێک هەیە بەناوی مۆدێلی ڕۆژنامەگەری ئێرانی، مۆدێلێکی دیکە مۆدێلی ڕۆژنامەگەریی تورکی، هەروەها عەرەبی ئیسلامیش دەتوانین کۆمەڵێک لق و پۆپی لێ

بۆ دەربچێت، ئیدی بەم شێوەیە وەک حاڵەتێکی عەشایری دەکەوێتەوە و چارەسەردەکرێت، بەڕای من ئەوانەی ئەمڕۆ ناویان لەخۆناوە ڕۆژنامەی ئەهلی، زۆربەیان ئیستیفزازین.... ڕۆژنامەی هاندان و، لەکاتێکدا ڕۆژنامەی ئیستیفزازی و هاندانن لە دایک دەبێت، کە دەسەڵات و ڕژێم نا دیموکراتی بێت.

*** کەواتە لێرە دیموکراتییەت نییە؟**

-من ناتوانم وەڵامی ئەو پرسیارەت بدەمەوە، کە حکومەتی هەرێم و دەسەڵاتی یەکێتی و پارتی دیموکراتین یان ئەمن بەجدی لەبەر ئەوەی لێرە ناژیم و پرسیارەکەی قورسە، دەتوانم لەناو کەوانەیەک بڵێم هەناسەیەکی دیموکراتی لێرە هەیە، ئەو خەڵکە دەتوانێت سوود لەو هەناسە دیموکراتییە وەربگرێت، حاڵەتێکی دیکە حاڵەتی هاندان و وروووژاندنە(تحریچ) تۆ بۆیە ئیستیفزازی دەکەیت، بۆ ئەوەی ئەو دەسەڵاتە بە ئاگابێتەوە، هیچ کێشەم نییە حاڵەتی هاندان هەیە لە ڕۆژنامەگەری کوردی، تۆ کێ هاندەدەیت، شەقام و خەڵک....شەقام لەکێ هاندەدەیت....لە دەسەڵات و حکومەت، بەڵام تۆ دەبێت ئەلتەرناتیڤێکت هەبێت، تۆ ئەگەر ئەلتەرناتیڤت نەبێت، نیشانەی پرسیارت دەخرێتە سەر ئەو هاندانەی تۆ، کە ڕۆژانە لە ڕۆژنامەکان خەڵک هاندەدەیت بەرامبەر ئەو دەسەڵاتە، من بەیانی ئەلتەرناتیڤێک هەبێت دەستی بۆ هەڵدەبرم، بەڵام ئەلتەرناتیڤێکی تەندروست بێت، من دەزانم ئەو دەسەڵاتەی

بێژەری ئێمە لە تەلەفزیۆنەکان خۆی پێشکەش دەکات نەک هەواڵ، ئەوە یەکێکە لەجیاوازییە کەمالییەکان، ڕاستەوخۆ ئەویش خۆ جلی جوان و ڕێک و پێک لەبەردەکات، ئەوەی دەیلێم با لەسەرم نەکەوێ، هەر هەموویان وانین، جیاوازی لەنێوان ڕۆژنامەنووس و ڕۆژنامەگەری ئێرەو ئەوێ ناکرێت، ڕاستە لێرە تەکنیکی چاپ زۆر پێشکەوتووە، نەک تەکنیکی کاری ڕۆژنامەگەری، بۆ نموونە کاری پێشکەوتووی دیجیتال لێرەش هەیە لەوێش هەیە، یان ئامێرەکانی کۆمپیوتەر، کە بەکاردێن هەمان شتە، تا ئاستێک ئەوانەی دەرەوە کەمێک پێشکەوتووترن، بەڵام ئێمە عەقڵی کاری ڕۆژنامەنووسیمان تا ئێستا لاوازە، نازانین پیشەی ڕۆژنامەنووسی چییە، وەک ئەوەی ئەورووپیەک بیری لێدەکاتەوە، من ناشمەوێ ببین بە ئەورووپی، بەڵام پرسیارەکەی تۆ ئاوایە، چونکە لە پێشەوە باسی بارودۆخی هەڵکەوتەی کوردستانم کرد، ئێمە لەکوردستان ناتوانین ئەوە بکەین، من ئەوەم لەساڵی (١٩٩٢) لە ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ نووسیوە، لەوێ وتومە: ئێمە ناتوانین مۆدێلێکی دیموکراتی نموونەیی لەکوردستاندا پێشکەش بکەین، لاسایی ئەوروپا بکەینەوە، چونکە لەچواردەورمان بەکۆمەڵێ ڕێکخراوی سیاسی و دەسەڵاتی دیکتاتۆری و چاو تێبڕینی داگیرکارانە.

بەشی یەکەم

حیکایەتی شار.. تێکەڵاوی خوێن و سووتماک

محەمەد کەریم نانەوا

ئێران، واتا کۆماری ئیسلامی ئێران ناوێکی پیرۆزە، ناوەکەی بەخۆی وەیە، کەواتا دەوڵەتێکی سەر بە ئیسلامی، وەلێ ئەفسووس لەڕۆژانی جەژنی قوربان، جەژنی حەزرەتی ئیبراهیم باپیرە گەورەی پێغەمبەرانی پەروەردگار، لەجەژنی سمایل پێغەمبەر، لەکاتێکا حاجیانی موسلمان لەماڵی خودا لە حزور نەعشی (حەزرەت) (د.خ) دوعای خێروخۆشی دەکەن، کەچی ئێران بەتۆپ باران پیرۆز بایی جەژن لە خەڵکی موسڵمانی کوردستان دەکات، وادیارە ئەو بێدەنگیەی جیهانی ئیسلامی مایەی فەخرو شانازییە بۆ کۆمەڵگای ئیسلامەتی، ئەگەر نا...؟! دەبوایە ڕۆژانە ئیدانەی بکەن، نەک بێدەنگی و خۆکرکردن.

– تورکیا، دەوڵەتێکی دیموکراسی عیلمانی ئیسلامییە، شانازی بەو دیموکراسیەت و عیلمانیەت و ئیسلامییەتی خۆیەوە دەکات، کەچی لە ڕۆژانی جەژنی ڕەمەزان و جەژنی قوربان و جەژنی نەورۆزی نەتەوەیی و لەڕۆژانی خۆشی و شادی و گشت بۆنەو یادەوەریەکانی میللەتی کورد دا، بەفرۆکەی جەنگی ئاگر لە کوردستان بەردەدات، دارو بەردو باڵندەو ئاژەڵە کێوی دەکاتە خوڵوزو سووتماک، کانیاوەکان کۆردەکاتەوە، کێڵگەو ڕەزو باخ وێران دەکات، هەرچی مەڕو ماڵات و لسات و چوار پێە قڕیان دەکات، گوند نشین و دەوارنشینەکان ئاوارەو دەربەدەر دەکات، خوێنی ئادەمیزادو بزنە کێوی و زیندەوەری خشۆک و باڵندەو، سوتماک تێکەڵ دەکات، بەم کردەوانە شانازی بە تەفرو تووناو قڕکردنی کوردی موسوڵمان دەکات،

– ئەی خودای گەورەو میهرەبان
–ئەی خوداوەندی عاردو عاسمان
– ئەی پەروەردگار هۆشیان وەبەربێنەوە، بابزانن کوردیش ئینسانە، کوردیش هاو ئایینە، ئینسانە، خۆ کورد کوشتن غەزا نییە، بیستومە دەڵێن:(کافر کوشتن غەزایە، بەڵام بێ مروەتی باش نییە، بابزانن دنیا دەوران دەورانە، ڕۆژێک پشتی لەمنەو ڕووی لە تۆیە، وەلێ بێگومان بۆ بەیانی ڕۆژی ئاینده، ڕو□وی لەمنەو پشتی لەتۆیە. بابزانن جوانی و پیرۆزی مرۆڤ لە (ئاوەز) دایە نەک لە تۆپ و تەیارە.

لەشاعیرە ناودارەکانی کۆیە

شیخ حەسەنی شێخ محێدین ناسراو بە(عاصم) (١٩١٢-١٩٨٠ز)

شێخ سەربەست بەرزنجی

شێخ حەسەنی بەرزنجی کوڕی شێخ محیەدینی شێخ کەریمی کۆیە لە نەوەی شێخ حەسەنی گڵەزەدیە، کەسایەتییەکی ناسراوو شاعیرێکی بەتوانای بنەماڵەی شێخەکانە، لە ساڵی ١٩١٢ ی زایینی لە شاری کۆیەی شاعیران چاوی بەدنیا هەڵێناوە، هەر لەمنداڵییەوە نێردراوەتە بەرخوێندن لەمەدرسەی ئایینی و سەرکەوتووانە قۆناغەکانی بڕیوە، شێخ موحیەدینی باوکیشی شاعیرێکی زۆر لێهاتوو بووە بەناوی (نیهانی) و سەید ئەحمەدی مامیشی بەهەمان شێوە شاعیر بووە بەناوی (حوسەینی) هەروەها پووریشی(زەینەب خان)ی خێزانی مامۆستا مەلا عەبدوڵڵای جەلیزادە شاعیرێکی بەهرەدار بووە بەناوی حەزینە

جگە لەوانیش خاڵی شاعیری نەتەوەیی ونیشتمانی(شێخ عەبدولقادر بەرزنجی) نازناو (فیغانی) بووە، ئەمەش ئەوەمان بۆدەردەخا، کە بڵێین شێخ حەسەن لە بنەماڵەیەکی شاعیران پەروەردەبووە، بۆیە هەر بەسەلیقە لەهەرزەکارییەوە سەودای شیعرو شاعیران بووە و دەستی بەهۆنینەوەی شیعر کردووە، وەک زۆربەی شاعیران لەسەرەتادا بەشیعری خۆشەویستی لەو مەیدانەدا ئەسپی خۆی تاوداوە، بۆیە لەهۆنراوەیەکیدا دەڵێ :

ئینتزاری لوتفی تۆمە ئاخۆکەی بۆم هەڵکەوێ
ئەختەری بەختم تلوعی بێ لەنێو بورجی مەحاق

شێخ حەسەن لەبەرئەوەی تاقانەی باوکی بووە زۆری خۆش ویستووە، هەر لەتەمەنی منداڵییەوە بە کاک سەید بانگی کردووە، هەرکاتێ بیان گوتبا کاک سەیدی کۆیە دەزانرا مەبەست لێی (شێخ حەسەنی) شێخ موحیەدینە.

شێخی خاوەن هەستێکی ناسک، سەرەڕای قاڵبوونی بەمەسەلەی ئایینەوە، کە مورشدی تەریقەتی قادری بووە و موریدو دەروێشی زۆری هەبوون، لەو بوارەشدا جێی ڕێزو تەقدیری زۆربەی چین و توێژە کۆمەڵایەتییەکانی ناوچەکەبووە، بۆ ئیرشادو تەسەوف لەتەکیەکەیان کە لە سەردەمی باپیرەگەورەی(شێخ ئەحمەدی راجی) یەوە دروستکرابوو وەک هەموو سیلسیلەی ڕێبازە پیرۆزەکەی (قادری) توانیویەتی ڕۆڵی ئیرشاد بگێڕێ و دەروێشەکانی لە عەشیرەتەکانی (شوان و شێخ بزێنی و ساڵەیی و خۆشناوەتی و دەشتی هەولێر) بوون.

شێخ حەسەن لەسەر کارو کردەی هەندێ بەناو شێخ وکۆلکە سۆفی لەسەر زیکرو لەخۆدان و بیدعەتی ناشیرین بەناوی دینەوە خزابوونە تەریقەت و ناوی شێخایەتی ودەروێش و سۆفییە سینە پاک و بێگەردەکانیان لەکەدارکردبوو، دەربارەی ئەو خوانەناسانە دەنگی نارەزایی بەرزدەکاتەوە لەکۆپلەیەکی پێنج خشتەکیدا دەڵێ :

مامە سۆفی ئیدعای وایە ئەڵێ چووم بۆسەما
پایە پایە تاوەکو چووم بۆ عەرش پەردەنەما
دیم کە شێخ دانیشتووە، دانیشتووە زاتی خودا
خوا لەخوارشێخ بوو وتی ڕێگەم بدە بۆ ئیهتیدا
شێخ تەریقی پێنەدا ئایا موسوڵمانن ئەوان؟

شێخ حەسەنی شێخ محێدین (عاصم)

شێخی شاعیر لەبواری کۆمەڵایەتیشدا بەحوکمی رابەریەتی و پلەو پایە ئایینییەکەی جێی متمانەو پرسی کەسایەتییەکان بووە و هەمیشە بۆچارەسەری گرفتە کۆمەڵایەتییەکان دەچوونە خزمەتی و هیچ کاتێک دەستی بەڕووی کەسەوە نەدەنا و بێ ئومێدی نەدەکردن.

کاک سەیدی شاعیر زۆری حەزی لەخوێندنەوەبوو، زۆربەی کتێبەکانی شەرح و عەقیدەو کتێبەکانی فیقهو تەسەوفی موتاڵا دەکرد، بۆ ئەوەی لەو مەسەلانە لەکاتی گفتوگۆو موناقەشەکردندا دانەمێنێ، لەبواری شیعریشدا بەهەمان شێوە شیعری زۆربەی شاعیرانی وەک:(نالی ووەفایی و حەمدی وپیرەمێرد و نیهانی و حوسەینی وصافی) زۆری تری عەرەبی و فارسی و تورکی لەبەربوو، بەوردی ماناو لوغزی شیعرەکانیانی شیدەکردەوە هەر ئەوش وایکردبوو ببێتە شارەزایەکی باشی زمانەکانی عەرەبی و تورکی و فارسی، بەتایبەتی لەفارسیدا کە هۆنراوەی گەلێ بەپێزو پڕمانای هەیە ئەوەتا لەدێرێکیدا دەڵێ :

قیمەتی یەک بادە ئەی ڕوویی زەمین
مەی خوردەم هەم شیعر خانم چون هوزار

شێخ حەسەن لەدەریای شیعری تەسەوفدا وەک شاسوارێکی بێ وێنە لەو مەیدانەدا زیرەکانە مانەندی نەبووە، بەوێنەی گەورە شاعیران و مورشیدان لەو بوارەدا توانیویەتی تامەزرۆی دامرکێنێ لەکۆتایی هۆنراوەیەکیدا دەڵێ:

ئەگەرچی (عاصم) یێکی ڕووسیاو بێ یارو یاوەرمام
ئومێدم زۆرە چونکە کەلبی قاپی غەوسی گەیلانیم

شێخ حەسەن لەگەڵ ماڵی باوکی دێنە گوندی هەرەجەی گەورە بۆلای شێخ مارفی مامی باوکی پاش چەند ساڵێک کەباوکی لە (هەرەجە) کۆچی دوایی دەکات دەگەڕێتەوە شاری کۆیە پاش ماوەیەکی کەم دەگوێزێتەوە گوندی (قەسرۆک) ی سەر بەناحیەی (ئاغجەلەر) تا لەساڵی ١٩٥٦ زایینی پاشان دەگەڕێتەوە شاری کۆیەو تەمەنێکی چواردە ساڵی دیکە لەکۆیە بەڕێ دەکا تاساڵی ١٩٦٧ زایینی ئینجا بەرەو شاری هەولێر دێ ونیشتەجێ دەبێ تا لەبەرواری ١٩٨٠/٩/٢٩ بۆ یەکجاری لەدنیای بێوەفا کۆچ دەکاو لەسەر وەسیەتی خۆی دەیبەنەوە بۆ گۆڕستانی (شێخانی هەرەجە) ولای باوک ومام و ئامۆزاکانی بەخاک دەسپێردرێ لەدوای خۆی دووکوڕو چوار کچی بۆ نیشتمان و نەتەوەو بنەماڵەی بەرزنجیان جێ دەهێڵێ، کوڕەکانی هەریەک لە (شێخ جەعفەر) مورشدی تەریقەت وخاوەنی تەکیەی (شێخ جەعفەرە) لەگەڕەکی مەحەتەی هەولێر و(شێخ عەبدوڵڵا) کە پسپۆڕێکی بواری کشتوکاڵی وئەندازیاری کشتوکاڵ بوو ئێستا خانەنشینە.

شێخی (عاصم) دیوانێکی شیعری دەستنووسی جێ هێشتووە، کە زۆرینەی هۆنراوەکانی کوردی لەخۆگرتووە، ڕێزبەندی هۆنراوەکانی بەپێی پیتەکانی ئەبجەدی هۆنیوەتەوە، کە ئەوەش شارەزایی و لێهاتوویی شاعیر دەردەخا. بەرزنجە وەک شوێن و مەرکەز، شێخانی بەرزنجەش وەک خاوەن تەکیەو مەقام و مورشیدکاریگەری گەورەیان لەسەر دڵ و دەروونی شێخ حەسەن بووە، بۆیە لەهۆنراوەیەکیدالەسەر ئەولادانی بەرزنجە دەڵێ:

غەزالی دەشتی قورئانن هەموو ئەولادی بەرزنجە
نەهەنگی بەحری عیرفانن هەموو ئەولادی بەرزنجە
شوعاعی سڕی تەمجیدە لەتەکیاندا نومایانە
بە وێنەی مەوجی دەریا وان هەموو ئەولادی بەرزنجە
هەموو ڕۆڵەی حوسەینینە لەگوڵزاری مەقاماتن
رەگەز پاکن چ چالاکن هەموو ئەولادی بەرزنجە
بەنووسینی هەزارانی وەکو من قەت تەواو نابێ
تەواوی وەسف و تەعریفی هەموو ئەولادی بەرزنجە
کە عاصم خادیمی دەرگای حوسەینە ئەی شەهی لەولا
ئومێدی زۆرە بۆ لوتفی هەموو ئەولادی بەرزنجە

ڕوونکردنەوە

لە ژمارە ١٠٦ی بەدرخانی ئازیز، بابەتێک لەسەر (شێخ مارفی هەڵەجە) بڵاوکرایەوە، لەگەڵیدا وێنەیەکی ئەرشیفی ئەو کەسایەتییانەی تێدابوو، لەژێر ناوەکانیان بەهەڵە نووسرابوو. راستییەکەی بەمشێوەیەی خوارەوەیە: لە راستەوە ١– شێخ تایەری هەڵەجە نەک سەید تاهیری هەڵەجە. ٢– مەلیک مەحموود. ٣– شێخ عەبدولکەریمی دارە خورما. ٤– شێخ عەبدولقادری فیغانی ناسراو بە "کاک سەید" نەک سەید کاکە.

بەدرخان

گەڕانەوە بۆ پێخاوسی

پوشۆ خدر قەساب

زۆر باسی جووتە کەوشەکەی (مونتەزەر ئەلزەیدی) کراوە کە چۆن بۆ سەرۆک (بۆشی) میوانی ڕاوەشاند، لەڕاستی پێڵاو داکەناندن و یان پێ خستنە سەر پێ بەرامبەر بە میوانی دۆست و ئازیزان بێ ڕێزی و نادروست و ناشرینە، نەخاسمە پێڵاو بۆ میوان بهاوێژی، کە خۆی نیشانەی دواکەوتوویی و لە دەست دانی ڕاستی و بەهایی و ڕەوشتە، میوانی گەورەو بەڕێز بەم کردەوانە بچووک نابێتەوە، گەر کەمێک هەڵوێست بکەین ئەم بێ ڕێزیەی (ئەلزەیدی) کە خۆی لە تووڕە بوون و هات و هاوار نیشاندا بە بۆچوونی خۆی تەمسیلی عێراقییەکان دەکات، بەڵام کام عێراقی، کە بە بەرنامەو پرۆگرامی بەعسییەکان جۆش کرابێت، تووڕەبوون و هات و هاوار هەر لە سەرەتای فەرمانڕەوای (سەدام حوسێن) کە لەساڵی (١٩٧٩)کە چۆن لە نێو هۆڵی کۆبوونەوەکان دەیان کەسی لە هاوەڵانی خۆی بە شەق و هات و هاوار ڕاپێچ کرد، ئەوەمان دەهێنێتەوە یاد، کە بەعسییەکان هەر لەسەرەتای حوکمیان بەدرێژایی (٣٠) ساڵ زیاتر لەجیاتی جووت پێڵاووکەوش جووت ناپاڵم و جووت بەرمیل لەباروت بۆ سەر خەڵکی کوردستانیان دەباراند، بە جووت مزگەوت و بە جووت کە نیسەکانیان دەڕوخاند، دیارە پیشەی بەعسییەکان لە کۆبونەوەکان هەر هات و هاوارو تێگرتنی تەبڵەی جگەرە لە سەرکردەکان، کە ئەمە کلتووری بەعسییەکانە کاتێ میوانی بێت و یان بچنە میوانداری لەجیاتی زمان و قەڵەمی گوڵ و دەستەواژەی جوان پێڵاو و کەوش و تەبڵە دەکرێتە دیاری، سەلماندیان کە گەڕانەوە بۆ باوەشی بەعس تەنها بە هوتاف و نووسین و تیرۆرکردنی خەڵکی سڤیل نابێت، بۆیە ڕاوەشاندنی پێڵاو دەسەلمێنێ کە (ئەلزەیدی) توندوتیژی بەعسیایەتی و دەمارگیری بەعسییەکان دەوروژێنێ، دێتەوە یادم لە ساڵانی فەرمانڕەوایی بەعس بەسەردانێک بۆلای برادەرێکم لە شاری (العمارە)ی باشووری عێراق دەیخوێند زورم پێ سەیر بوو، ژنە عەرەبەکانی ئەم مەملەکەتە بە پێخاوسی سواری پاس و کۆستەر دەبوون، کە پاسەکان ساردکەرەوەشی تیابوو، بۆیە ڕۆژنامەنووسی بەعسی سەلماندی، کە دەبێت بە پێخاوسی بۆلای باوەشی دایکی بگەڕێتەوە، ژنانی خواروی عێراق دایک و خوشکی (ئەلزەید)ی بوون، کە لەنێو شارەکان بە پێخاوسی دەگەڕان، ئەوە دەسەلمێنێ، کەڕەچەلەکی ڕۆژنامەنووس بێ کەوش و پێخاوسییە.

ئەمەیە کلتووری بەعس، کە فرچکیان بە ژیانی دیموکراسی و سەربەستی و هات و هاوار و قەڵەمی ئازاد، کە ئێستا لە عێراقی عەرەبی بەرەوایی خۆیان دەزانن، هەمووی لەژێر کەوشی سەربازەکانی مارینزی ئەمریکی و دەبابەکانی بەریتانی و کەش و هەوای ئازادی کوردستان بەدیاری بۆیان هات، کە دەیانی وەکو (مونتەزەر ئەلزەیدی) شانازی بە عێراقی فیدراڵەوە دەکات.

بۆ لەیلا عەلی

ئەمجارە بەهار نەبوو سەرەتای زستان بوو کوردسات کۆستێکی دیکەی هاوشێوەی کۆستەکەی گۆرانی جوانەمەرگی لێکەوت. گوڵێکی ژاکاو گەڵاکانی لەپڕ هەڵوەری، نەدەبوو بەم پەلەیە کۆچ و کۆچباری تێک بنێت، دەبوو دڵی نێرگزە جوانەکەی سەر شاشە ڕەنگینەکەی کوردسات نەڕەنجێت.

لەیلا خانم بەڕاستی هەوێنی روناکی گشت ماڵێک بووی لەم کوردستانە، ئێمە پێمان خۆش بوو جەژنی سەری ساڵمان لەگەڵدا بگێڕی، نەک بەم شێوەیە شاشەی کوردسات ڕەش پۆش بکەی.

واپێدەچێت کۆچەکەت هەتا هەتاییە بۆ ئارامگای جوانان لەبیرت ناکەین هەر زوو سەردانی گۆڕەکەت دەکەین و لە بەرانبەرت ڕادەوستین، دەست بەکێڵە بەردەکانی پشت سەرتەوە دەگرین و فرمێسکی پچرانت بۆ هەڵدەڕێژین ئەی ئەو لەیلەی کە ئاشقی کوردو کوردسات بووی. لەم باوەڕەشدا بووم گەر حاجی قادرو گۆران بمابانایە شیعرێکی پڕ شیوەنی هاوشێوەی شیعرەکانی کەیفی جوانە مەرگ و هیوای تازە پێگەیشتوییان بۆ دەهۆنییەوە.

لە کۆتاییدا بەهەشت شوێن و دوامەنزڵت بێت.

بینەرانی کوردسات - هەولێر

مامۆستا سامان ئەحمەد سەرپەرشتیار لە بەشی پەروەردەی خورماتوو

داواکارم مامۆستایانی خورماتوو نەهێڵن حیزبایەتی لە جیاتی پەروەردە بەسەریاندا زاڵبێت

سەبارەت بەرەوشی پەروەردەو دروست بوونی سەدان کێشەو گرفت و هەوڵدان بۆ چارەسەرکردنی، کە خوێندنی کوردی لە شاری خورماتوو بەسەرەکیترین کێشە دەناسرێت و ئاستی مامۆستا لەکاتی وانەوتنەوە لەناوپۆلدا و نەبوونی چاودێرێکی تایبەت بۆ چاودێریکردنی قوتابخانەکان لەشارەکە، بەتایبەت قوتابخانەکوردییەکان و بوونی ڕێژەیەکی زۆر لە قوتابییە دەرنەچووەکان لە ئەمساڵی خوێندندا و دەستێوەردانی لایەنە سیاسێکان بۆ ناو پەروەردە و کۆمەڵێک پرسیاری گرنگی دیکە، ڕۆژنامەی(بەدرخان) ڕووی کردە بەڕێزمامۆستا سامان ئەحمەد سەرپەرشتیار لە بەشی پەروەردەی خورماتوو و ئەم پرسیارانەی ئاراستە کرد، لەبەرامبەر ئەوەدا بەڕێزیان بە سنگێکی فراوانەوە وەڵامی پرسیارەکانی بەمجۆرە دایەوە:-

عومەرئاوارە -خورماتوو

*** تۆ وەکو سەرپەرشتارێکی پەروەردەیی، تاچەند ڕازیت بەرامبەر بەرەوشی خوێندن، بەتایبەت خوێندنی کوردی لەشاری خورماتوو، پێت وایە خوێندنی کوردی گەیشتۆتە ئەو ئاستەی، کە خزمەت بە قوتابی کوردبکات یاخود لە قۆناغی سستیدا خۆی دەبینێت؟**

– بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە چەندخاڵێک دەخەمەڕوو: یەکەمیان ئەوەیە، کەئاستی مامۆستاوەکوپێویست نییە، کە دڵخۆشکەربێت بۆ بەهێزکردنی خوێندنی کوردی لە شارەکە، کە بە تەواوی بە سەر ئەو وانەیەی کە لەناو پۆلدا دەیڵێنەوە زاڵبن مامۆستاش ئەگەر زاڵ نەبوو، لە ناو پۆلدا دەبێت بە چی دەبێت بە فەوزا، لەدوای ئەوەش زۆرینەی مامۆستا کوردەکان پلانی وانە وتنەوەیان نییە، بەتایبەت ئەو مامۆستایانەی کە لە گوندەکان وانە دەڵێنەوە، بنەماو بنچینەی مامۆستا پلانە دوایش مامۆستا بەبروانامەی پەیمانگا نابێت بە مامۆستا ئەگەرخۆی هەوڵ بۆخۆی نەدات، من لەکاتێکدا مامۆستا بوم و دەساڵیش لەوکارە دابووم ئەمجا دەڕۆیشتم بەدوای سەرچاوە و بابەتدا دەگەڕام بۆ ئەوەی ئاستی زانیاری خۆم بەرزبکەمەوە

سامان ئەحمەد

دواتریش زۆربەی مامۆستاکان لەماڵەوە دانیشتوون و دەوام ناکەن، کاتێک خشتەی دابەشکردنی وانە دادەنرێت بۆ پۆلەکانی یەک و دوو سێ دەبێت مامۆستایەک لای کەم دوو وانە وەربگرێت بۆ نمونە دەبێت (ڕێزمانی کوردی و بیرکاری) بە یەک مامۆستا بدرێت بۆ هەرسێ پۆلەکە، ئەوەشی ئەم پلانەی داناوە، دایناوە بۆ ئەوەی ئەو قوتابی سوودی لێوەربگرێت بۆنمونە مامۆستا هەیە تەنها یەک وانەی وەرگرتووە، ئەگەر ئەو ڕۆژە ئەو مامۆستایە نەهات ئەو قوتابییە هیچ سوودێک نابینێت، بۆیە ئەو دوو وانەیە بدرێت بە مامۆستا بە گوێرەی پلانی وانە دابەشکردن، ڕەنگە دوو مامۆستا بەریان کەوێت، لەم حاڵەتەدا ئەگەریش یەکێکیان نەهات ئەو ڕۆژە، ئەوا ئەوەکەی دیکە جێگاکەی دەگرێت، لێرەشدا ئەوقوتابییە تووشی شکست نابێت، ئێستاکە قوتابخانە هەیە (١٢) قوتابی هەیە و(١٨) مامۆستای هەیە، واتا هەر ڕۆژێک مامۆستایێک وانە دەڵێتەوە، ئەمەش گەورەترین هەڵەیە تووشی خوێندنی کوردی بۆتەوە لەشارەکە.

*** واتا چاودێرێکی پەروەردەیی نییە لەشارەکە بە مەبەستی بە دواداچوون بە دوای کێشە و گرفتی قوتابخانە کوردییەکان و پێویستیان بە چاودێرێک هەیە، تۆ لەو ڕوانگەیەوە چ دەڵێیت؟**

– ئەگەر بمانەوێت خوێندنی کوردی لە شارەکەمان سەرکەوتووبێت، ئەوا دەبێت بکەوینە ژێر چاودێرەوە، ئەمەش دەبێت سەرپەرشتیار ڕۆڵی سەرەکی تێدا ببینێت، دەبێت لانی کەم سێ چوار سەرپەرشتیار تەرخان بکرێت بۆ ئەوەی شەرپەرشتی کارەکە بکەن، تاکو ئێستا کەسێک لە بەڕێوبەرایەتی پەروەردەی کەرکووک نەهاتووە بۆ شارەکە و سەردانی قوتابخانەکان بکات و بەدوای کێشە و گرفتەکاندا بگەڕێت، لەبەرامبەر ئەوەشدا (٢٩) خوێندگامان هەیە و پێویستیمان بە هەموو ئاوردانەوەک هەیە، یەک شەرپەرشتیاری تایبەت بە زمان و خوێندنی کوردی لە کەرکووکەوە نەهاتووە بەمەبەستی سەردانیکردنی قوتابخانەکوردییەکانی شارەکەو لە ئاستی ناو قوتابخانەکان بکۆڵێتەوە و کەم وکوڕییەکان بزانێت چییە و چی نییە، ئەگەر چاودێری هەبێت ئاستی زانستی قوتابیان و ئاستی مامۆستایان باش بێت، کێشەوگرفتی خوێندنی کوردی نابێت، لە ڕووی خوێندنی کوردییەوە سەر بە پەروەردەی بابا گوڕگوڕین لەکەرکووک ئەوان دەتوانن دوو سەرپەرشتیار بۆ قوتابخانەکانی شاری خورماتوو دابنێن، ئەمە بە لایەنی کەمەوە دوو سەرپەرشتیاری دەوێت.

*** ئەمساڵ ڕێژەی دەرنەچو(ورسوب) و جێماو(مکمل) لە ناو قوتابخانەکانی شارەکە زۆر زۆرە، هۆکاری ئەم لایەنە بۆ چ لایەک دەگەڕێتەوە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کەتوانای مامۆستاکە لاوازە یاخود قوتابییەکە خۆی لاواز و بێتوانایە؟**

– لێرەدا تەنها مامۆستا هۆکار نییە بۆ دەرنەچونی ئەوقوتابییە بەتەنهاش مامۆستا هیچی پێناکرێت، ئەگەر یارمەتی و هاوکاری خانەوادەی قوتابییەکە نەبێت، دەبێت خانەوادەی ئەو قوتابییە پەیوەندی تەواویان لەگەڵ مامۆستایان هەبێت. بۆ نمونە قوتابییێک لاوازە لە وانەکەیدا مامۆستا دەنێرێتە دوای باوکی ئەو قوتابییە کەسێکی دیکە لە جیاتی باوکی دەهێنێ تاکو باوکی لە وەزعەکە ئاگادار نەکرێتەوە لە ڕاستی ڕەفتاری ئەو قوتابییە و ئاستی خوێندنی. من ئەمەیان بە شتێکی باش نازانم..

*** ئەی تۆ بڕوات بەوە هەیە ئەدای مامۆستا لاواز بێت لە ناو پۆلدا؟**

– بەڵێ ئەدای مامۆستاش لاوازە. بە تایبەت ئەم مامۆستا تازانە، ئەوانەی کە خولیان بۆ نەکراوەتەوە. دووساڵ پێش ئێستا هەردوو کەرتی مامۆستایان و ڕێکخراوی مامۆستایان لە شارەکە دوو خولیان بۆ مامۆستایانی شارەکە کردەوە، کە من تێدا وانەی بیرکاریم دەوتەوە. ئەوانەی کە من وانەم پێیان وتۆتەوە لە خولەکە ئێستا مامۆستایەکی سەرکەوتوویان لێدەرچووەو بە توانایەکی باشەوە وانە دەڵێنەوە لە ناو قوتابخانەکاندا.

*** وەکو سەرپەرشتیارێک چۆن دەڕوانیتە بەشی پەروەردەی خورماتوو. ئایا لە ئاستی پێویستدایە. یاخودمام ناوەندیە. یاخود لە ئاستێکی نزمدایە..؟**

– ئێمە دەمانەوێت ئاستی پەوەردەی خورماتوو بە هێزبێت. زیاتر خزمەت بکات بە تایبەت قوتابخانەکان. لە گەڵ ئەوەشدا لایەنە سیاسێکانی شارەکە تەدەخولی کاروباری ناو پەروەردە دەکەن. مامۆستاییەک لە وەزیری پەروەردەی حکومەتی ناوەندییەوە ڕاستەوخۆ نووسراوێک بهێنێت بۆ پەروەردەی خورماتوو سەبارەت بە گواستنەوەی لە گوندێکەوە بۆ ناو شار. ئەمەیان ڕاستە. ئەگەر لایەنێکی سیاسی پاڵپشتی ئەو کەسەنەکات، چۆن ڕاستەوخۆ لە لایەن وەزیرەوە نووسراوی بۆ دەکرێت بە مەبەستی گواستنەوەی. دەبێت پارتە سیاسێکانی ناوشار دەست نەخەنە کاروباری پەروەردەوە.

*** ئەم دەست تێوەردانەکە تۆ باسی لێوەدەکەیت.... کێ باجەکەی دەداتەوە؟**

– ئێمەمانان دەدیدەینەوە. مناڵەکانمان دەیدەنەوە.

*** ئەم جۆرە ڕەفتارانە نابێتە مەترسی لەسەر ئایندەی پەروەردە لە شارەکە؟**

– ئێمە ئەگەر بەشێکی تایبەتمان نەبێت بە پەروەردەی کوردی لە شارەکە. هەر بەمجۆرە دەمێنینەوە. بۆ لایەنە کوردییەکانی شارەکە ناتوانن هاوکاری مامۆستاکان بکەن و بەشی پەروەردەی کوردی بکەنەوە لە ناو شارەکە. بەس بەداخەوە پەروەردەی کوردی لە شارەکە لە بیرکراوە. لێرەوە لە ڕێگای ئەم ڕۆژنامەیەوە داوادەکەم لە حکومەتی هەرێمی کوردستان هاوکاریمان بکەن بۆ کردنەوەی بەشی پەروەردەی کوردی لە شارەکە. تاکو ئیتر تووشی کێشەوگرفت نەبین.

*** لە کۆتاییدا ئەگەر شتێکت مابێت...؟**

– داواکارم لەمامۆستایانی شارەکە نەهێڵن باری حیزبایەتی لە جیاتی باری پەروەردەیی بەسەریاندا زاڵ بێت. هەستێکی نەتەوایەتی بەکار بهێنێت بۆ پەروەردەکردنی قوتابیان. بەروحێکی کوردایەتییەوە مامەڵە لەگەڵ قوتابیان بکەن. نەک بەروحێکی حیزبایەتییەوە هەروەها داواکارم لە مامۆستاکان ئاستی ڕۆشنبیری خویان بە هێزبکەن. بخوێننەوە. بەدوای سەرچاوەکاندا بگەڕێن. خوێندنەوەی دەرەکی مامۆستا دەکاتە مامۆستا. نەک تەنها پەرتوکەکانی ناو قوتابخانە..لەگەڵ ئەوەشدا کەمتەرخەم نەبن لە بەرمبەر قوتابیان و هەوڵ بدەن زیاترخۆیان ماندووبکەن و هەقی قوتابیان بدەن.

دەنگ بدەن بە (ئازادی، دیموکراسی، یەکسانی، مافی مرۆڤ)

قائمة التحالف الكوردستاني - بغداد

٤٣٩

قائمة التآخي والتعاشي السلمي - صلاح الدين

ليستى برايەتى و پێكەوە ژيانى ئاشتييانە

٣٣٣

٢٣٦

قائمة نينوى المتآخية

التحالف الكوردستاني - ديالى

نازم دڵبەند

دیسانەوە سووتانی ئەنتیکەخانەی هەولێر دادگا چی بۆ کرد؟ دەسەڵات چی بۆ دەکات؟

دۆستێکی ئەوروپاییم بەری دوو ساڵان هاتە هەولێر و چەند رۆژێک مایەوە و خۆی و کامێراکەی، هەموو شتە جوانەکانی ئەو شارەی وێنەگرت و لە هەموو شتێ گرنگتر بەلای ئەوەوە ئەم گەڕەکە کۆنانەی وەکو تەعجیل و سەعدوناوە و خانەقا ئینجا قەڵای دێرین بوو، چونکە هەمیشە دەیگوت: (دانانی ئەم خشتانە لەسەر یەکتر و دروستکردنی ئەم بینایەتە رێکوپێکانە لە دیزاینکردنی دەستوپەنجەی دیزاینسازەکانی ئەوروپایی دەچێت، ئەوانەی دوای خاپووربوونی ئەڵمانیا دووبارە ئەم وڵاتەیان نەخشە سازکردەوە....).

چێشتانێکی هاوینی گەرمبوو سەرکەوتینە سەر قەڵاو منیش بۆ خۆ هەڵکێشانی خۆمان، کە گوایە جوانترین ئەنتیکەخانەمان لەم شارەدا هەیە و خیلافیشم لە قسەکانم نەکردبوو. هەروابوو) بە بەهاترین کەلوپەلی بەهاداری تێدابوو. کە گەیشتینە نێومالەکە ئەم دۆستە ئەوروپاییەم تووشی جۆرێک لە سەرسوڕمان هات و پرسی: (ئەمە کام رێکخراوی نێودەولەتی سەرپەرشتی دەکات؟)، منیش لەبەرخۆمەوە بە زەردەخەنەوە بە برادەرە وەرگێڕەکەم گوت پێی بڵێ: ئەمە دەزگای (خالس هەولێر) بەڕێوەی دەبات... ئینجا پێمگوت ئەمە بەرهەمی هیلاکی و توانای لەرادەبەدەری پیاوێکی پاکی هەولێرییە، کە بە درێژایی تەمەنی بەدوای کۆکردنەوەی ئەم کلتوورە پیرۆزانەوەیە و خۆی و خانەوادەکەی بەدرێژایی شەو و رۆژان بەناویاندا دەسووڕێن و خزمەتیان دەکەن.

برادەرە رۆژنامەنووسە ئەوروپاییەکە دەموچاوی گرژبوو و بە نیگایەکی سەرسوڕهێنەری تر سەیری کردم و لچێکی باداو رووی لە وەرگێڕەکەی برادەرمان کرد و گوتی: پێی بڵێ ئەمە ئەگەر لە وڵاتی ئێمە بووایە دڵنیابە گەورەترین گەلەری بۆ دروسدەکرا و رێکخراوە ناحکومییەکان خۆیان سەرپەرشتیان دەکرد و یان دەکرایە (مۆڵ)ێکی تایبەت بە کلتوور، بە هەناسە هەڵکێشانەوە دیسانەوە گوتی: حەیف ئەو گەنجینەیە ئاوا بە پەرش و بڵاوی لێرە کەوتوون.

هەر زوو رووی لە ئێمە کردەوەو تێیگەیاندین، کە لە ئایندەیەک من مژدەیەکی خۆشتان دەدەمێ، چونکە کە من دەچمەوە کاری بۆ دەکەم بۆ ئەوەی بتوانم هەر لە شارەکەی خۆتان لەرێگای رێکخراوە خێرخواز و کلتوورییەکانەوە بینایەتێکی گەورە بۆ ئەم گەنجینەیە دروستبکرێ.

هەموومان گەشاینەوە و ئەوپەڕی خۆشحاڵی و خۆشەویستیمان بۆ دەربڕی... دیسانەوە بەناو هەموو کون و قوژنەکانی ئەم ئەنتیکەخانەیە سوڕایەوە و ژمارەیەکی زۆری وێنەی فۆتۆگرافی لێگرت.

دواجار کە ماڵئاواییمان لەکاک (خالس) کرد، لە دەرگای چوونەدەرەوە ئاوڕێکی دایەوە و بە حەزەوە گوتی: من دەڕۆمەوە، هیوادارم زۆر ئاگاداری ئەم هیلاکیەت بیت و ئەم کلتوورە پیرۆزە ئەمانەتی تۆیە.

زەمەن هات و زەمەن رۆیشت، لە سەفەری ئەمجارەم بۆ ئەڵمانیا سەردانی ئەم دۆستەم کرد، کە یەکترمان گرتە باوەش هەرزوو زۆر بە حەماسەتەوە گوتی: کاری زۆرباشم کردووە و رەنگە لەم زوانە وەڵامی زۆرباشم پێبدەنەوە و منیش هەر زوو وەڵامی ئێوە دەدەمەوە.

بەبێ هیچ موجامەلەیەک روخساری ئەم پیاوە لەلام بووە پەرستگایەکی ئەوەندە پیرۆز، بەدڵنیاییەوە دەیڵێم هەموو ئەو پیاوچاکانە حەز لە بوونی مرۆڤ و گەورەیی مرۆڤ و شتە بە بەهاکان زەرورییەتە لە پەرستگای ئەم روخسارە نوێژی راستگۆیی بکەن.

بەهەرحاڵ من گەڕامەوە هەولێر هەموو ئەم شتانەم گێڕایەوە و بە رووداوێکی گرنگ و گەشبینم بینی و لە دانیشتنە تایبەتییەکاندا هەمیشە دەمگوتەوە کە: (خەڵکێک دەیان کیلۆمەتر دەبڕێ و دێتە وڵاتەکەی من... ئەنتیکەخانەیەک دەبینێ و مشووری گەورەتر بوونی بۆ دەخوات... بەراست زۆر حەقە مێژووی میللەتەکەی من بە پیرۆزی ناوی بنووسێتەوە.

ئەوەندەی نەخایاند لە شەوێکی مانگەشەودا دۆستێکم بە حوزنەوە لە زەنگێکی مۆبایلداو هەواڵی ئەوەی دامێ (ئەوەتا ئەنتیکەخانەی هەولێریان سووتاند.

بە حەقیقەت هەواڵێکی دڵتەزێن بوو... ئەوشەوە نەمتوانی بگەمە راست و دروستی هەواڵەکە... سبەینێ زوو کە چوومە ئەوێ لە جیاتی ئەم هەموو جوانییە... ئەم دنیا قەشەنگە ببووە خۆڵەمێش... چاوەکانم بەراییان نەداو گەڕامەوە دواوە و لە بەردەم چایخانەی مەچکۆ زەنگێکی مۆبایلەکەم بۆ ئەڵمانیا بۆ دۆستەکەم لێداو بەرلەوەی من قسە بکەم، یەکسەر دۆستەکەم بە گەرمییەوە گوتی: ئەم برادەرە ئەڵمانە رەزامەندی تەواوی بۆ کارەکەتان وەرگرت و لە دوو هەفتەی داهاتوو چەند کەسێکیان دێن بۆ دانانی دیزاینێک بۆ ئەم گەلەرییە...

بە هەڵکێشانی هەناسەیەکی گەرمەوە گوتم: بەم دۆستەمان بڵێ ئەو ئەزیەتە نەبینێ، چونکە ئەنتیکەخانەکەیان سووتاند...!!!)

هەرچەندە بەچاو خۆم نەمدەدی، بەڵام من دڵنیابووم لە شوێنی خۆی تووشی گەورەترین تاسان ببوو...

لەدواجار ئەوەندەی پێگوتم: (من هیچ وەڵامێکم نییە... کە ئەم هەواڵەش دەدەمە ئەم دۆستە رۆژنامەنووسە ئەڵمانەم شعور بە گەورەترین سووکایەتی دەکەم، چونکە چۆن دەکرێ میللەتێک بەدەستی خۆی کلتوور خۆی بسووتێنێ).

کەواتە لێرەوە هەر ئەوەندە ماوە بیڵێین: بۆ سووتانی ئەنتیکەخانەی هەولێر
دادگا چی کرد...؟ دەسەڵات چی بۆ دەکا...؟

بەدرخان یەکەم هەفتەنامەی ئەهلی ئازادە، دوای راپەڕین ژمارە سفری لە ٢٢/١٠/٢٠٠٠ لە سلێمانی دەرچووەو هەموو ٨ و ٢٢ی مانگێک دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخان لە باشووری کوردستان دەریدەکات

- خاوەن ئیمتیازو بەڕێوەبەری بەرپرس:
حەمید ئەبوبەکر بەدرخان (٠٧٥٠٤٥٥٥٨٧٨)
- بەڕێوەبەری نووسین:
عەبدولڕەحمان مەعروف (٠٧٥٠٤٦٣٨٥٤١)
- ستافی کارا:
حەسەن یاسین، نازم دڵبەند، کازم عومەر دەباغ، هێمن جەمیل، هەوراز محەمەد، محەمەد فەتاح، مەسعود ئیبراهیم.
- نەخشەساز:
ئاسۆ حەسەن ئەحمەد (٠٧٥٠٤٤٧١٨٢١)

- راوێژکاری مێژوو: د. عەبدوڵلا عەلیاوەیی
- راوێژکاری زمانەوانیی: د.وریا عومەر ئەمین
- راوێژکاری رووناکبیریی: د. هیمداد حوسێن
- راوێژکاری کلتووری: خالید جوتیار
- بەشی کۆمپیوتەر: ئەیوب یوسف ئەبوبەکر

ناونیشان:
کوردستان، هەولێر، شەقامی ئاراس، باڵەخانەی سەرداری
نۆرماڵ: ٠٦٦ ٢٥١ ٠٦٧٩
مۆبایل: ٩٦٤ ٧٥٠ ٤٥٥ ٥٨٧٨ +
سلێمانی، باڵەخانەی رەحیمی مەلا عەلی
مۆبایل: ٩٦٤ ٧٧٠ ١٥٩ ٨٥٥٤ +

Bedirxan
www.bedirxan.net
bedrxan@yahoo.com